
Dr. Matheidesz Mária, Rádai Péter, Sípos Júlia

Általánosan elérhető nyelvoktató programok Magyarországon

Kutatási zárótanulmány

Budapest, 2006

Közreműködők: Bene Fatime, Dányi Anna,
Rozgonyi Zoltán, Sziegelné Terescsik Katalin

Sorozatszerkesztő: Lada László
Szerkesztette: Kerékgyártó László

Kiadja: Nemzeti Felnőttképzési Intézet
Felelős kiadó: Zachár László igazgató

A kutatást a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium támogatta
a Munkaerő-piaci Alap felnőttképzési célú keretéből

Előszó	5
I. Helyzetleírás.....	7
1.1. Az idegennyelv-ismeret helyzete Magyarországon	7
1.1.1. Bevezetés	7
1.1.2. Visszatekintés	7
1.1.3. A „Helyzetelemzés”	10
1.1.4. A „Helyzetelemzés” legfontosabb általános megállapításai.....	12
1.1.5. A lakosság nyelvtudásának szintje a „Helyzetelemzés” alapján	18
1.1.6. Javaslatok	38
1.2. Felhasználói igények és tendenciák	39
1.2.1. A idegennyelv-oktatási programokat igénybevevő egyéni felhasználók.....	39
1.2.2. Céges igények	48
1.2.3. Munkaügyi központok és ügyfelek, mint felhasználók.....	56
1.2.4. Közbeszerzés, állami szektor	58
1.2.5. Összegzés.....	60
1.2.6. Javaslatok:	61
1.3. A felnőttképzés keretein belül történő nyelvoktatás intézményi háttere	61
1.3.1. A felnőttképzés keretein belül történő nyelvoktatás személyi és tárgyi feltételei.....	61
1.3.2. Támogatási források	67
1.3.3. Összegzés.....	77
1.3.4. Javaslatok:	77
1.4. Nyelvi programok Magyarországon	77
1.4.1. A 48/2001 OM rendelet szerint nyilvántartott nyelvi programok.....	78
1.4.2. A Felnőttképzési Akkreditáló Testület (FAT) által akkreditált nyelvi programok	80
1.4.3. Nyelvi programok elemzése mintavételi eljárással gyűjtött adatok alapján	83
1.4.4. Alternatív tanulási formák: távoktatás és e-learning.....	90
1.4.5. Nyelvvizsgák.....	94
1.4.6. Összegzés.....	98
1.4.7. Javaslatok	98
1.5. Jogi szabályozások és anomáliák.....	99
1.5.1. Felnőttképzési törvény	101
1.5.3. Tanárok foglalkoztatása a felnőttoktatásban és a magán nyelvoktatásban.....	114

Tartalomjegyzék

I.5.4. A felnőttképzéshez társuló egyéb jogszabályok és központi támogatási lehetőségek.....	118
I.5.5. Összegzés	122
I.5.6. Javaslatok:	123
I.6. Minőségbiztosítás.....	130
I.6.1. Nyelvoktatás és a Nyelviskolák Szakmai Egyesülete	132
I.6.2. A tanárok kulcsszerepe	133
I.6.3. A Nyelviskolák Szakmai Egyesületének minősítési rendszere.....	134
I.6.4. Összegzés.....	139
I.6.5. Javaslatok:	141
II. Javaslatok összegezve.....	143
III. Akció- és költségtervek.....	155
Irodalomjegyzék	157
Mellékletek	159

Előszó

A nyelvtudás, mint alapkompentencia

A felnőttképzés jelenlegi törvényi környezetében a nyelvi képzések a szakképzéssel közös kategóriába tartoznak. Jelen tanulmány szakmai elemzései, következtetései és javaslatai azonban abból a – nyelvtanítási szakmai körökben egyértelműnek tartott – alaptézisből indulnak ki, hogy a nyelvtudás egyedi alapkompentencia, amely, ha valamihez lehet hasonlítani, közelebb áll az anyanyelven elsajátított írás-olvasás alapkompentenciájához, mint bármely jellegű szakmai tudáshoz vagy készséghez. A fenti különbségből adódóan a nyelvtanulási folyamat sem azonos a szakmai tudás elsajátításának folyamatával. Noha mindkettő folyhat a felnőttképzés keretei között, a képzés külső körülményei egymástól lényegesen eltérő tanulási folyamatot takarnak. Ezek ismerete, tudatosítása alapvetően szükséges ahhoz, hogy a nyelvi képzések minőségi ismérveit megértsük, és azokat megfelelő módon alkalmazzuk.

A fenti szakmai megállapítás nyelvpolitikai visszaigazolását az Európa Tanács¹ deklarált álláspontja is megerősíti, amely az idegennyelv-tudást alapkompentenciaként értelmezi, és az európai polgárok számára az anyanyelvükön kívül két idegen nyelv ismeretét tartja kívánatosnak. Az Európa Tanács elvi nyelvpolitikai álláspontjának gyakorlati megvalósítását tükrözi a nyelvi kompetencia mint alapkompentencia beépítése az **EUROPASS**-ba, amely az Európai Nyelvi Portfólió mintája alapján ún. szakképzési útleveleként a szakmai képzések és képzettségek áttekinthetőségét és átjárhatóságát hivatott elősegíteni.

A nyelvtanulás folyamata

A nyelvtudás, mint alapkompentencia a szakmai tudásanyag és szakmai készségek elsajátításával ellentétben kizárólag hosszú és ciklikus tanulási folyamattal érhető el. Míg a szakmai képzések kimeneti kompetenciáit szakmai információanyag és hozzárendelt készségek együttesével különböző szinteken egyértelműen meg lehet határozni, addig a nyelvi képzések kimeneti pontjait ugyanazon nyelvi alapkészségek, a beszéd, hallás utáni megértés, írás és olvasás, valamint ezek interakcióban való alkalmazásának szintezésével lehet csak meghatározni. A nyelvtanulás folyamatának tehát azt kell biztosítani, hogy a nyelvtanuló alapkészségeinek színvonalát folyamatosan, meglévő tudásának és képességeinek állandó alkalmazásával és aktivizálásával fejleszteni tudja.

¹ Noha Magyarország uniós csatlakozása óta, illetve már a csatlakozás időszakában is a szakmai kontextusok legtöbbszörében az EU számított referencia pontnak, a nyelvpolitikát illetően az Európa Tanács kezdeményezései, publikációi számítanak mérvadónak. Ennek egyik fő oka, hogy e szervezet az uniónál több taggal rendelkezik, ezért hatása egyes területeken, amelyek közt kiemelten említhetjük a nyelvpolitikát, egész Európára kiterjed.

A fejlesztés területe, vagyis hogy a nyelvtanuló a nyelvtanulás melyik szakaszában épp melyik alapkésztségre, pl. a beszéd, vagy írás fejlesztésére koncentrál, természetesen változhat, illetve egy nyelvi képzésen belül az alapkésztségek fejlesztésére irányuló ráfordítás súlyozása is különböző lehet.

A fentiek következtében egy nyelvtanuló nyelvi tudása az alapkésztségek területén a hosszadalmas nyelvtanulási folyamat különböző pontjain más és más szinten lehet, vagyis egyes területeken magas szintű, más területeken alacsonyabb szintű tudással rendelkezhet.

Az Európa Tanács Közös Európai Referenciakeret (KER 2002) és a Nyelvi Portfólió, valamint a fejlesztés és bevezetés szakaszában lévő EUROPASS többek között azért jelentenek forradalmian új megközelítés a nyelvtudás értékelésében, mert az ún. rész-kompetenciákat, vagyis a csak egy készségterületen meglévő nyelvi tudást is hasznos kompetenciaként, értékként kezelik. Ez az elv az Európa Tanács általános elvét, a nyelvi sokszínűség értéként való elfogadását, és fenntartásának, fejlesztésének politikai szintű támogatását és elismerését jelenti.

A nyelvi képzések

A nyelvi képzési folyamat vizsgálatánál a szakmai képzésekkel összevetve a következő különbségeket kell figyelembe venni:

- Egy idegen nyelv elsajátítása több évet vesz igénybe, ezért a nyelvi képzések végkimenetei nem végső, hanem köztes kompetenciaszinteket határoznak meg.
- A nyelvi képzések egyes szakaszait bizonyos részkompetenciák fejlettségi szintjével lehet leírni. A kompetencia alapú nyelvi szintleírásokat a szakmailag megalapozott, és a már Európában széles körben alkalmazott Közös Európai Referenciakeret szakmai megközelítésével, annak meghatározásaihoz célszerű igazítani.
- A korszerű nyelvi képzések nem információátadásra, hanem elsősorban készségfejlesztésre irányulnak, tehát a kimeneti mérés és értékelés is készségközpontú legyen.
- A készségfejlesztés hangsúlya miatt a csoportlétszám nagyban meghatározza a nyelvi képzések hatékonyságát.
- A nyelvi készségfejlesztés hatékonyságát kizárólag módszertani sokszínűséggel, és nem egyetlen módszer segítségével lehet elérni
- A nyelvvizsgák a fenti elvek alapján mérhetnek részkompetenciákat, amelyek egy nyelvtanuló esetében különböző szinteket mutathatnak, de hasznos és értékes nyelvtudásként értékelendők.

Tanulmányunkat a fenti szakmai és az Európa Tanács nyelvpolitikai irányelveivel összhangban állítottuk össze. Az anyag a 2005 decemberét megelőző állapotokat tükrözi.

I. Helyzetleírás

I.1. Az idegennyelv-ismeret helyzete Magyarországon

I.1.1. Bevezetés

A jelen kutatással szemben támasztott szakmai elvárások csak tudományos alapossággal végzett vizsgálatok alapján nyert adatokra épülő következtetések és javaslatok megfogalmazását engedik meg. Ebben a tekintetben a 2005-ös év komoly előrelépésnek számít, mert ekkor született meg az a helyzetelemzés, amely minden korábbinál szélesebb körű, és módszertanánál fogva megbízhatóbb eredményeket közölt a magyar lakosság idegennyelv-tudásáról. Miközben a Nyelviskolák Szakmai Egyesülete (NYESZE) és a MEDIÁN Közvélemény- és Piackutató Intézet által a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium megbízásából 2004. november és 2005. február között végzett országos reprezentatív felmérés (a továbbiakban mint cím: „Helyzetelemzés”) eredményei kellő háttérrel biztosítanak a munkacsoport számára a jelenlegi állapotok leírására, viszonylag nehéz a nyelvtudás kérdését hosszabb távra visszatekintve vizsgálni, mivel hasonló igényességű és komplexitású kutatásra a korábbiakban nem került sor.

I.1.2. Visszatekintés

A korlátozott történelmi visszatekintés annyiban releváns a jelen kutatás szempontjából, amennyiben jelzi, hogy körülbelül 25 éves távlatban miként alakultak a magyar lakosság nyelvtudását mutató adatok. A munkacsoport ebben és a későbbi fejezetekben igyekszik a jelenségekre, folyamatokra magyarázatokat adni, kiemelve a szakmai fejlődés egyértelmű jeleinek, illetve ezek hiányának lehetséges okait is.

A lakosság idegennyelv-ismeretét tudományos alapossággal a 80-as évek elején kezdte el vizsgálni Terestyéni Tamás és munkacsoportja, és kutatásukat a 90-es évek közepéig folytatták (Vágó 1998). Már itt kiemelésre kívánczik, hogy a 2004-2005-ös „Helyzetelemzés”-t megelőző összes vizsgálat alapvető jellemzője az volt, hogy teljes egészében a megkérdezettek önbevallásán alapult.

A 1994-es önbevallásos kérdés eredményeképpen a megkérdezettek 32%-a válaszolt igennel az egyetlen feltett kérdésre („Tud-e ön valamennyire a magyaron kívül más idegen nyelven?”). A kutatók számára is nyilvánvaló volt, hogy az irreálisan magas arány nem tükrözhetette a valóságos, „alkalmazóképes” (Vágó 1998:8) nyelvtudás szintjét. Az igennel válaszolóknak a kutatócsoport újabb, pontosító kérdéseket tett fel, hogy ezáltal a nyelvtudás fogalmát, illetve annak szintjét

egyenként meghatározhatók². Az így kapott 11,2% sokkal realisabb eredménynek tűnt a 32%-hoz képest, és összehasonlítható volt a 80-as évek elején, a 18 éven felüliek közt mért 9,2%-os aránnyal (Vágó 1998)³.

Tehát a lakosság 1994-ben mért 11,2%-os idegennyelv-ismerete az egyik összehasonlítási alap a gyakorlatilag 10 évvel később lefolytatott helyzetelemzés eredményeihez. Az átfogó adatokon kívül az alábbi konkrét témákat illetően lehet realis összevetéseket tenni a tíz éves periódus kezdetén és végén mért adatok közt:

- az egyes nyelvek aránya a nyelvismereten belül
- a nyelvismeret korosztályokon belüli megoszlása
- a nyelvismeret megoszlása földrajzi, társadalmi helyzet szerint (pl. az iskolai végzettség szerepe)
- a nyelvvizsgák szerepe a nyelvtanulási folyamatban

A jelen kutatás számára kiemelten fontos kérdésben, a felnőttkori nyelvtanulás és nyelvoktatás területén, csak minimális adat áll rendelkezésre az összehasonlítás céljára. Ennek fő oka az, hogy a korábbi kutatások és publikációk az esetek többségében a közoktatásban folyó nyelvoktatás helyzetét és hatásait vizsgálták. Ez a tény azért is sajnálatos, mert a magánnyelviskolák már a 80-as évek elejétől kezdve igen komoly szerepet töltek be a közoktatásban nyelvet tanuló korosztályok számára nyújtott kiegészítő és/vagy hiánypótló nyelvoktatásban, valamint a nyelvvizsgára történő felkészítésben. Tehát az 1994-es kutatás adatainak elemzésekor a magánnyelviskolák hatása nem hagyható figyelmen kívül.

Az 1994-es adatokat is figyelembe véve, az utóbbi 15 év legfontosabb folyamatai az alábbi pontokban foglalhatók össze:

- A nyelvtanulás elsődleges színterévé a közoktatás válik, a 14–18 év közötti korosztályban a legmagasabb az idegen nyelveket ismerők aránya (1994-ben: 27%). Ezen a tényen az sem változtat, hogy strukturális értelemben a Világ-Nyelv Program (2003) és a Nyelvi Előkészítő Évfolyam (2004) bevezetését megelőzően semmilyen jelentős nyelvoktatási kezdeményezés nem történt az oktatásirányítás szintjén. Kivételnek ebből a szempontból a nyelvvizsgák kimeneti szabályozásként történő meghatározása számít. (A nyelvvizsgák szerepével bővebben az 1.4.5 pontban foglalkozunk)

2 Terestyéni Tamás és kutatótársai egy ötfokú skálát használtak, és annak 3 felső szintjét tekintették az idegen nyelv-tudást tükröző önbevallási szintnek. A szinteket az alábbiak szerint kategorizálták: 5 – a magyarhoz hasonló szinten (második anyanyelvként) beszélt nyelv tudása; 4 – szóban és olvasva is jól érti a nyelvet, beszél is, de nem olyan könnyedén, mint magyarul; 3 – szóban és olvasva jól érti a nyelvet, de a beszéd és az írás nehezen megy. Megjegyzendő, hogy a korábbi kutatások idején semmilyen, átfogó szakmai konszenzust élvező hazai vagy nemzetközi szint-meghatározási módszer nem létezett, míg ma bárki számára elérhető az Európa Tanács kezdeményezésére kidolgozott Közös Európai Referenciakeret (KER, 2002)

3 Az önbevallásos módszert érintő aggályokat ellensúlyozandó, meg kell jegyezni, hogy Terestyéni igen nagy mintákat használt kutatásaihoz (a minta nagysága 2000 és 24000 fő között mozgott).

- Az orosz nyelv fokozatos térvesztése következtében az angol és a német vált a nyelvtanulók által tanult vagy ismert (77%), illetve tanulni vágyott nyelvvé (91%).
- Idegennyelv-szakos tanárok alap és továbbképzése terén jelentős mennyiségi és minőségi előrelépés történt, elsősorban az orosz szakos tanárok átképzése, és a hároméves nyelvtanárképző programok beindítása és hosszabb-rövidebb idejű fenntartása révén. Ezeknek a kétségtelenül sikeres tanárképző programoknak a közoktatás és a magániskolák egyaránt hasznélvezőjévé váltak, mindkét szektor a korábbinál képzettebb, magasabb szintű nyelvismerettel és határozott szakmai elkötelezettséggel rendelkező nyelvtanárokhoz jutott.

Az utolsó, 2001-es népszámlálás során a KSH munkatársai az idegen nyelvek ismeretére is rákérdeztek. A megelőző tapasztalatokhoz hasonlóan, ekkor is a lakosság irreálisan magas hányada (19,2%) állította, hogy „anyanyelvükön kívül legalább egy másik nyelven képesek másokat megérteni, és magukat megértetni”. (KSH 2003:1) A népszámlálás keretében még a korábbiaknál is nehezebb volt pontosítani a nyelvtudás fogalmát, ennek ellenére a 2003-ban közzétett jelentés szinte tényként kezeli, hogy az „elmúlt évtizedben a más nyelven is beszélők száma és az aránya megduplázódott”. (KSH 2003:1) Ami azonban a jelen kutatás szempontjából kiemelendő, hogy a 2001-ben felvett adatok azt mindenképpen igazolják, hogy a 15–39 éves korosztályok körében jelentős emelkedést mutat az idegennyelv-ismerettel rendelkezők aránya⁴, ami különösen igaz a diplomával rendelkezőkre (56,6%). A másik, a 2000-es évek elején egyértelműen beazonosítható, valamint máig tovább erősödő folyamat az angol nyelv dominanciájának kialakulása volt, különösen a 40 éven aluliak körében.

Utolsóként egy 2005-ös uniós vizsgálat hazánkra vonatkozó adatait ismertetjük, hiszen időben ez áll legközelebb a Helyzetelemzéséhez. Az Eurobarometer legutóbbi, 2005. szeptemberében kiadott, egy 2005 május-június hónapokban végzett felmérésre épülő jelentése szerint⁵, a tagállamok lakosságának kb. 50%-a beszél legalább egy idegen nyelvet társalgási szinten. Nem okozott meglepetést, hogy a kis nyelvet beszélő tagállamok polgárai beszélnek valamilyen idegen nyelvet a legnagyobb százalékban (pl. Luxemburg: 99%, Litvánia és Szlovénia⁶: 90%). Ijesztőnek tűnik, hogy a megkérdezett 30 ország között Magyarország – az egyébként irreálisan magas 29%-os aránnyal⁷ is a legutolsó helyen áll, Törökországgal holtversenyben. Csehország (60%), Lengyelország (49%), de még a legelterjedtebb világnyelvet anyanyelvként beszélő bri-

4 Még ha fenntartásokkal kezelendő is a 30,3%-os arány (KSH 2003:2), az 1990-es hasonló népszámlálási adatokkal összehasonlítva (11,2%) mindenképpen jelentős a növekedés ebben a korcsoportban.

5 A vizsgálat során a 25 Európai tagállamban, valamint Bulgáriában, Romániában, Horvátországban és Törökországban 30 ezer 15 éven felüli állampolgár körében végeztek mintavételt.

6 A példaként kiemelt két utóbbi országgal kapcsolat meg kell említeni, hogy a balti államokban a magas arányba beleszámít az orosz nyelv ismerete is, míg Szlovéniában (illetve a volt Jugoszláviában), ahol az orosz sosem számított kötelező idegen nyelvnek, sokkal hosszabb hagyományai vannak a német és az angol nyelvek tanulásának.

7 A csak az utolsó helyhez elegendő 29% ráadásul jóval meghaladja a sokkal alaposabb és szakmailag hitelesebb NYESZE-MEDIÁN felmérés alapvető arányait!

tek (30%) is megelőznek bennünket. A fenti számok még akkor is elkésérítő, ha figyelembe vesszük a szláv nyelvek rokoni kapcsolatát és az országok történelmét.

Az európai polgárok körülbelül fele mondta, hogy legalább egy idegen nyelven beszél. A kutatók két szempont (a „valamilyen” idegen nyelv, illetve az öt legelterjedtebb nyugati nyelv [angol, német, francia, spanyol, orosz] ismerete) alapján készítették el rangsorukat (Lásd 1. melléklet).

A magyarok között legnagyobb arányban a legfiatalabbak (15-24 évesek) és a magas iskolai végzettségűek beszélnek idegen nyelveket, míg az 55 évesnél idősebbek, illetve az alacsony iskolai végzettségűek között a legmagasabb azok aránya, akik semmilyen idegen nyelvet sem beszélnek (85%, illetve 94%). A már korábban is említett tendenciákat erősíti az a megállapítás, hogy a legfiatalabbak immár nagyobbik része beszél angolul (46%), mint németül (36%), míg az idősebb korosztályok tagjai közül többen beszélnek németül, mint angolul (az 55 évesnél idősebbek között e két arány 10% és 2%). Ezek az adatok (Lásd 1. Melléklet/2) gyakorlatilag megegyeznek a Helyzetelemzés későbbiekben bemutatásra kerülő eredményeivel.

1.1.3. A „Helyzetelemzés”

Mielőtt a jelen kutatás részletesen bemutatja a 2004–2005-ben végzett helyzetelemzés eredményeit a hazai lakosság idegennyelv-ismeretéről, röviden szólni kell azokról a kutatás-módszertani és adatfelvételi újdonságokról, amelyek a vizsgálatot és eredményeit – a viszonylag kis minta ellenére – nemzetközi mércével mérve is egyedülállóan megbízhatónak minősítik.

1.1.3.1. Az önbevallásos vizsgálat nehézségei

A fentiekben többször említettük a kritériumok nélküli önbevalláson alapuló nyelvtudás-mérés gyengeségeit. A „magyar oktatási rendszerben, és így a magyar kultúrában nincsen hagyománya az önértékelésnek. Az önértékelési tesztek szignifikánsan felülbecslik a tényleges nyelvtudást, azonban a tényleges tudás és az önértékelés közötti összefüggés nem írható le korrekten valamilyen egyszerű, az önértékelést, demográfiai adatokat és a nyelvtanulási életutat leíró változókat tartalmazó regressziós modell segítségével.” (Szénay 2005:vi) Ráadásul a korábbi évtizedekben nem is igazán lehetett szó önértékelési tesztekéről, a vizsgálatok egy-két kérdésre, definícióra korlátozódtak.

Alapvetően nem az önbevallással, mint eszközzel van, vagy volt problémája a szakmának. Sokkal inkább az jelentette az akadályt, hogy hosszú ideig nem állt rendelkezésre olyan elfogadott szintrendszer, amelynek segítségével a mindenkor megkérdezettek részletesen végiggondolhatják megszerzett nyelvismeretüket, nyelvi készségeiket – vagy ezek hiányát –, és így a valóságot jobban megközelítő módon minősíthessék idegennyelv-tudásuk szintjét.

1.1.3.2. Standardizált szintrendszer

A fentieket erősíti az a tény, hogy az Európa Tanács több évtizedes erőfeszítései éppen a megbízható önértékeléshez kívánták megteremteni azt az eszközrendszert, amivel egy adott földrajzi és szociális közegben történő egyéni vagy csoportos önértékelés mindenkor összemérhető egy másik földrajzi és szociális közegben történt értékelés adataival. Ez a globális felhasználhatóság annak köszönhető, hogy a nyelvtudást, nyelvi készségek és gyakorlati kompetenciák részletes bemutatásával, ún. kompetencia-deszkriptorokkal értelmezik. Ennek az eszközrendszernek a két fő eleme a magyarra 2002-ben lefordított Közös Európai Referenciakeret (KER) és a részben erre épülő Európai Nyelvtanulási Napló (közismertebb nevén az Európai Nyelvi Portfólió).

Ha manapság egy személy vagy szervezet önértékelésen alapuló nyelvtudásmérést kíván folytatni, akkor ebben nagy segítségére lehet a KER (2002) részletes szintrendszere, valamint az ún. „képes rá” állítások rendszere (angolul: „CAN-DO statements”), amelyek a nyelvtanuló konkrét, hétköznapi feladatokban aktualizált nyelvhasználati képességére kérdeznak rá. A NYESZE javaslatára a 2004-2005-ös „Helyzetelemzés” önértékelés részéhez, speciálisan erre a célra egy, a négy nyelvi készséget (társalgás, írás, beszédértés, olvasás) 52 képes rá állításon keresztül, külön-külön vizsgáló kérdőívet készített az Euro Nyelvvizsga Központ (Lásd M.2. mellékletet).

1.1.3.3. Kombinált önértékelés és nyelvtudásmérés

A helyzetelemzés igazi, nemzetközi mértékben is innovatív jellemzője az volt, hogy a részletes deskriptorok önértékelésre történő alkalmazásával párhuzamosan, hasonló kiterjedésű mintán, ugyancsak a KER szint- és követelményrendszerén (2002) alapuló nyelvi szintfelmérést bonyolított le.

Az adatfelvételére 1000 véletlenszerűen kiválasztott, 15-44 éves személy megkérdezésével⁸, egy strukturált kérdőívvel, a válaszadók lakásán készített személyes interjúkkal 2004 októberében került sor. Az országos reprezentatív vizsgálat keretében elsősorban a megkérdezettek idegennyelv-tanulási életútjának, nyelvtanulási szokásainak és attitűdjeinek feltárására került sor, továbbá a kutatás mintájába bekerülők a már említett nyelvtudás-önértékelési tesztet is kitöltötték az általuk tanult, illetve beszélt nyelvekre vonatkozóan.

A lakosság tényleges nyelvtudásának felmérésére az Euro Nyelvvizsga Központ és a NYESZE közreműködésével⁹ került sor angol és német nyelvekből, mivel a vizsgált

8 A NYESZE-MEDIÁN Helyzetelemzés részletesen indokolja a célcsoport kiválasztását. Itt röviden annyit említünk meg, hogy a 15-44 éves generáció már az a korosztály, amelyikben mindenki tanult legalább egy idegen nyelvet kötelező jelleggel már az általános iskolában (ez a kötelező idegen nyelv természetesen a korcsoport egy része számára az orosz volt), vagyis a korcsoport tagjai rendelkeznek idegennyelv-tanulási tapasztalatokkal, még akkor is, ha ezek közt jelentős mennyiségi és minőségi eltérés tapasztalható.

9 A szintfelmérőhöz használt tesztet az Euro Nyelvvizsga Központ dolgozta ki, és a tesztet javítását is a vizsgaközpont munkatársai végezték. A tesztet megírására csoportosan került sor Budapesten több helyszínen, illetve 6 vidéki városban. A tesztírás lebonyolítását a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének tagiskolái a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézettel együttműködve végezték.

korosztályban a nyelveket valamilyen szinten beszélők nagy többsége ebből a két nyelvből rendelkezik mérhető nyelvtudással. A szintfelmérésben résztvevők a nyelvi szintfelmérő feladatok megoldása mellett az országos reprezentatív kutatás során is használt önértékelési teszt segítségével értékelték saját nyelvi készségeiket, valamint további nyelvtanulási szokásaikkal kapcsolatos kérdésekre is válaszoltak.

A fenti kombinált mérések alapján lehetőség nyílt a tényleges nyelvtudás országosan reprezentatív becslésére. Emellett fontos célnak minősült, hogy a szintfelmérés és az önértékelés eredményeinek összevetésével lehetővé vált az önértékelésen alapuló nyelvi szintfelmérési módszer megbízhatóságának vizsgálata is.

I.1.4. A „Helyzetelemzés” legfontosabb általános megállapításai

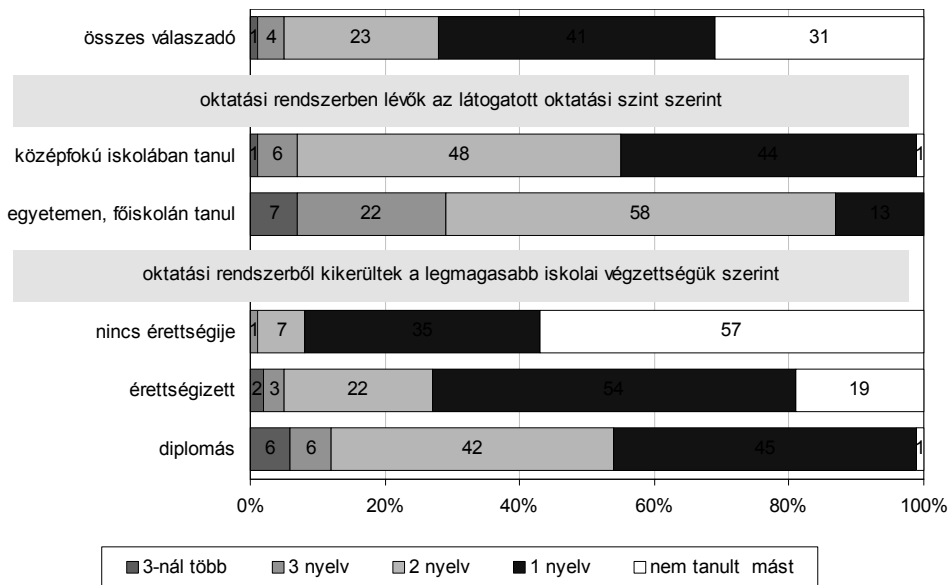
Az alábbiakban áttekintést kívánunk adni a vizsgálat fő irányairól és megállapításairól. Ennek keretében egyes rövid részeket szó szerinti idézet formájában kívánunk felhasználni pontos forrásmegjelöléssel, és minden esetben a felmérés eredeti ábráit használjuk az adatok illusztrálására.

I.1.4.1. Kutatási háttér

A rendszerváltozást követő másfél évtized, és azon belül is különösen a 2004-ig tartó uniós csatlakozási folyamat jelentősen átalakította a nyelvtanulás iránti lakossági motivációt azzal, hogy lényegesen megnövelte az idegennyelv-tudás alkalmazásának lehetőségeit, hiszen a nyelvtudás fokozatosan az életben való boldogulás fontos tényezőjévé vált. A telekommunikáció és az internet közelmúltban lezajlott, forradalminak nevezhető változásai tovább növelték a nyelvtudás alkalmazási területeinek spektrumát, újabb ösztönzést adva az idegennyelv-tudás megszerzéséhez.

Az oktatási rendszer a kihívásokra válaszul erősítette a nyelvtanítás súlyát a közoktatás tanterveiben, és a gimnáziumokban két idegen nyelv oktatását tette kötelezővé mindenki számára. Az idegennyelv-tudáshoz kötött diplomaszerzés rendszerének bevezetésével, továbbá az egyetemi felvételik során a nyelvtudással rendelkezők előnyben részesítésével erőteljesen ösztönözte az idegen nyelvek mielőbbi magas szintű elsajátítását. Amint a részletes eredmények is mutatják, az oktatási kormányzat kétségtelenül elérte, hogy az iskolarendszerből diplomával kiáramló fiatalok legalább egy idegen nyelvet elfogadható szinten megtanulnak.

A diplomával rendelkezők között sokan vannak, akik három idegen nyelvet is tanultak életükben. Még ha az oroszot leszámítjuk, akkor is a diplomás népesség 60%-áról mondható el, hogy legalább két idegen nyelven már elkezdett tanulni, és talán el is jutott valamilyen szintre. Az adatok azt vetítik előre, hogy a jövő diplomásai között már általános lesz a két idegen nyelv ismerete, és közülük minden negyedik már három idegen nyelv kóstolgatásáról számolhat majd be. (Lásd:1. ábra).

1. ábra

Az oroszon kívül tanult idegen nyelvek száma (%)

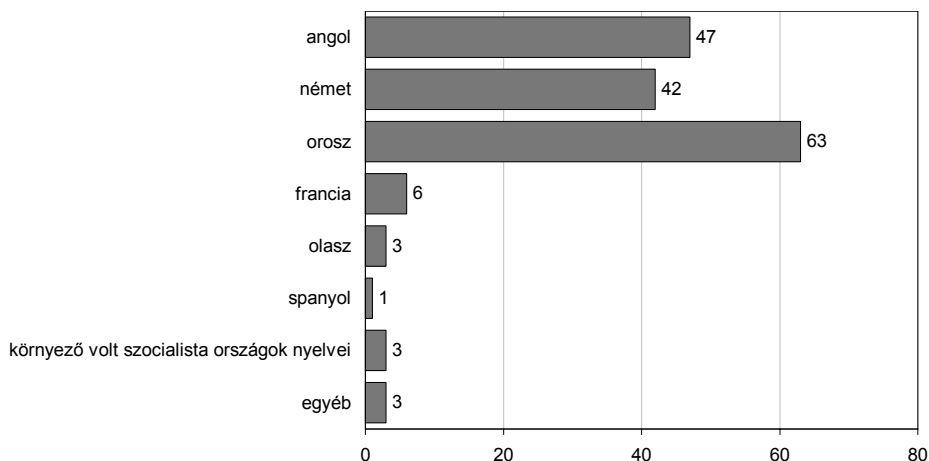
Természetesen ezek a nagyon pozitív tendenciák csak egy szűkebb társadalmi csoportra vonatkoznak, de arra jók, hogy az elemzést egy optimista adattal indítsuk.

1.1.4.2. Tanult nyelvek

A 15–44 éves korcsoportból valaha nyelvet tanulók mindössze 10%-a próbálkozott az angolon, németen és az oroszon kívül más nyelvekkel (Lásd: 2. ábra). Míg a jelenleg idegen nyelvet tanulók között ez az arány még alacsonyabb, hiszen ebben a kategóriában már az orosz is a „más nyelvek” közé tartozik. Ezt figyelembe véve a nyelvtanulók csak 7%-a tanul az angolon és németen kívül más idegen nyelvet. Azonban ha csupán azokat tekintjük, akik jelenleg is tanulnak idegen nyelveket, akkor az angol nyelvtudással rendelkező népesség erőteljes növekedésére lehet számítani: a jelenleg nyelvet tanulók között kétszer annyian tanulnak angolul, mint németül (Lásd: 3. ábra). „Az egyéb nyelvek között a neolatin nyelvek, a spanyol, olasz és a francia a legnépszerűbbek. A környékbeli kelet-európai országok nyelve iránti érdeklődés marginális”. (Szénay 2005:14)

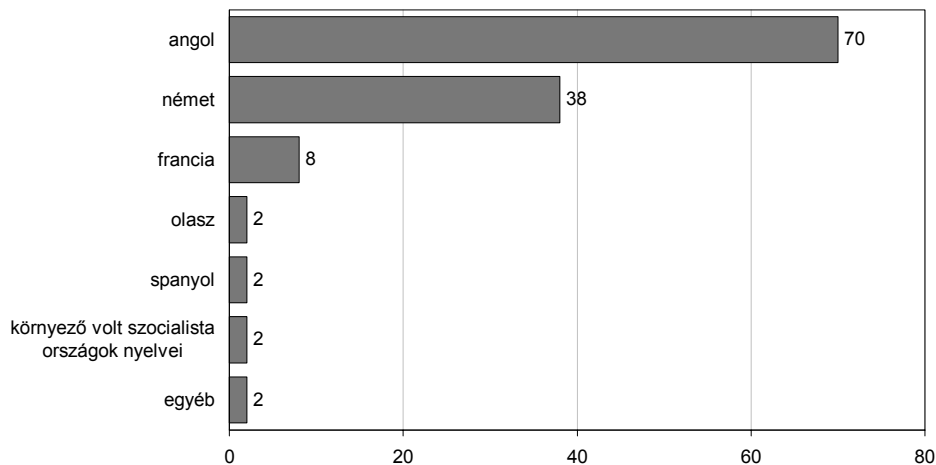
Az angol nyelv dominanciájának kialakulása a 90-es évek közepe óta visszafordíthatatlanul tartó tendenciának számít, és teljesen egybeesik az összes többi mérés eredményeivel, egyszersmind felveti a kérdést, hogy megteheti-e az oktatási kormányzat azt a lépést, amelyet több nyugat-európai országban (pl. Norvégia) már megléptek: az angol nyelvet tették az első kötelező idegen nyelvvé. A dilemma

már a 90-es évek végén felmerült, és a jelenlegi OM vezetés szintén mérlegelte a lépés lehetséges következményeit, de végül a szabad pluralizmus mellett döntött, bár az eredmény a jelek szerint szinte ugyanaz lett.

2. ábra

Milyen idegen nyelven tanult már? (%)

3. ábra

Milyen idegen nyelven tanul jelenleg? (%)

I.1.4.3. Tanulási formák

I.1.4.1.1. Közoktatás

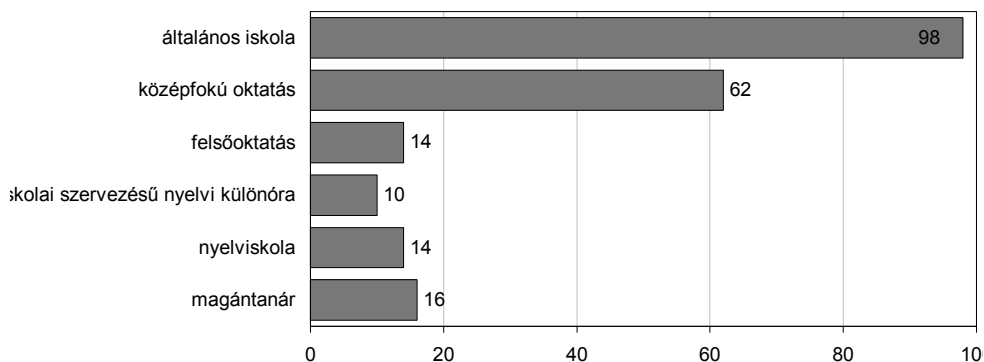
Az idegennyelv-tanulás fő helyszíne a közoktatás, tehát az általános és a középiskola. Amint a 4. ábra is mutatja, a felsőoktatásban csak kevesen gyarapítják idegen nyelvi készségeiket. Ennek egyik oka, hogy a népességnek eleve csak egy kisebb hányada jut el erre a képzési szintre, a másik pedig, hogy a felsőoktatásban a nyelvhez kapcsolódó képzéseken kívül nem kötelező felvenni idegen nyelvet, annak ellenére, hogy elvileg a felsőoktatási intézmények minden hallgatójuk számára kötelesek 4 félév ingyenes nyelvvizsgát biztosítani.

A közoktatási intézmények tanrend szerinti nyelvóráin kívül alapvetően három további lehetőség áll az idegen nyelveket elsajátítani kívánók rendelkezésére. Ezek a következők:

- általános- illetve középiskolai szervezésű, a tanrendbe be nem épített lehetőségek, mint pl. egy nyelvi szakkör vagy formális korrepetálás;
- nyelviskola;
- nyelvtanártól vett magánóra.

Az iskolák által nyújtott választható, tehát tanrendbe be nem épített nyelvtanulási lehetőségeket, mint amilyen a nyelvi szakkör vagy korrepetálás, a 15-44 évesek 10%-a használja ki. Az alacsony arány egyik lehetséges magyarázata az, hogy amennyiben egy szülő úgy gondolja, hogy nem elégedett maximálisan az iskola által nyújtott nyelvvizsga-tással, akkor a további, akár fizetős formákat az intézményen kívül fogja keresni.

„Nyelviskolai tanfolyamokra a vizsgált népesség 14%-a járt eddigi élete folyamán. Magántanártól nagyjából ugyanilyen arányban vettek nyelvórákat: e viszonylag legköltségsébb tanulási formában a válaszadók 16%-a tanult idegen nyelveket”. (Szénay 2005:16)

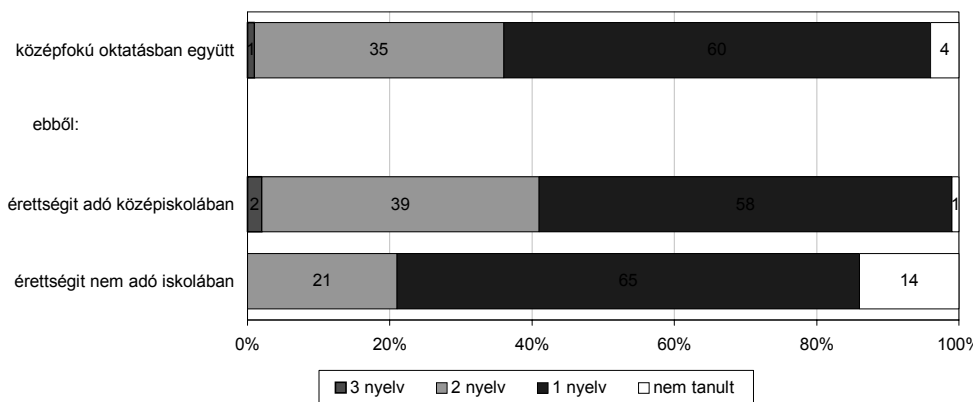

4. ábra

Az idegennyelv-tanulás formái (%)

E kutatásnak nem célja, hogy részletesen foglalkozzon a közoktatásban folyó nyelvoktatás kérdéseivel, de egy-egy kérdéskör esetén rövid utalásokat fogunk tenni ilyen témákra is.

A Helyzetelemzésből az biztosan kiderül, hogy a „15-44 éves generáció az általános iskolában általában egy idegen nyelvet tanult, azonban a középfokú oktatásba bekerülők, és azt a kutatás idejére már befejezők egyharmadának nem volt idegennyelv-óra a tanrendjében. A középfokú iskolában nyelvet nem tanulók nagy része érettségít nem adó szakmunkásképző iskolába vagy szakiskolába járt. Az érettségít adó iskolák tanulóinak nagy többsége tanult legalább egy idegen nyelvet; a két nyelvet is tanulók aránya 40%”. (Szénay 2005:17) Ismét egy olyan pozitív fejleményről van szó, aminek tudomásul vétele nem rejtheti el azt az erős negatív tendenciát, hogy az érettségít nem adó iskolákban a tanulók 14%-a nem tanul semmilyen idegen nyelvet, ami a középfokú oktatásban részt vevő teljes populáció 4%-át jelenti (Lásd: 5. ábra).

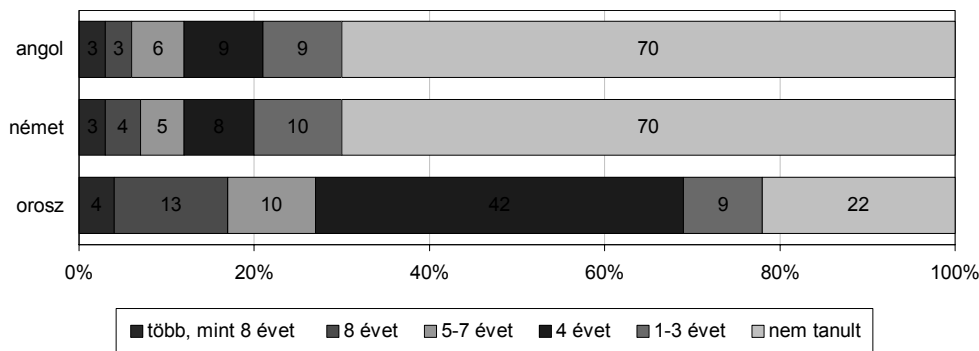
5. ábra

A jelenleg középfokon tanulók idegennyelv-tanulása (%)

A nyelvtanulás intenzitását illetően a vizsgálat megállapította, hogy míg az általános iskolai nyelvoktatásban a heti 2-3 óra a legjellemzőbb forma, addig a középiskolák többségében a heti 3-5 órás sűrűség a leggyakoribb. Érdekes, hogy ezek az adatok az angol nyelvre vonatkoznak, és ha jelentősen nem is, de már a német esetében is csökken a nyelvórákra fordított órakeret aránya.

Ami a felsőoktatást illeti, „a diplomával rendelkezők háromnegyede tanult idegen nyelvet a felsőoktatásban: minden negyedik közöttük két idegen nyelvet. A 15-44 éves diplomások fele egy, közel tizede két nyugati nyelvet tanult a főiskolai, illetve egyetemi oktatás keretei között”. Az adatokat az egyes nyelvekre lebontva látható, hogy a legintenzívebben az angolt tanulták a felsőoktatásban nyelvet tanulók, és az orosz a legkevésbé intenzíven.

A következő ábra viszont azt mutatja, hogy az iskolarendszerből már kilépett felnőttek, akiknek nagy hányada még kötelezően tanulta az orosz nyelvet, milyen kevésbé koncentrálhatott a másik két leggyakrabban tanult nyelvre, az angolra és a németre (Lásd: 6. ábra).

6. ábra

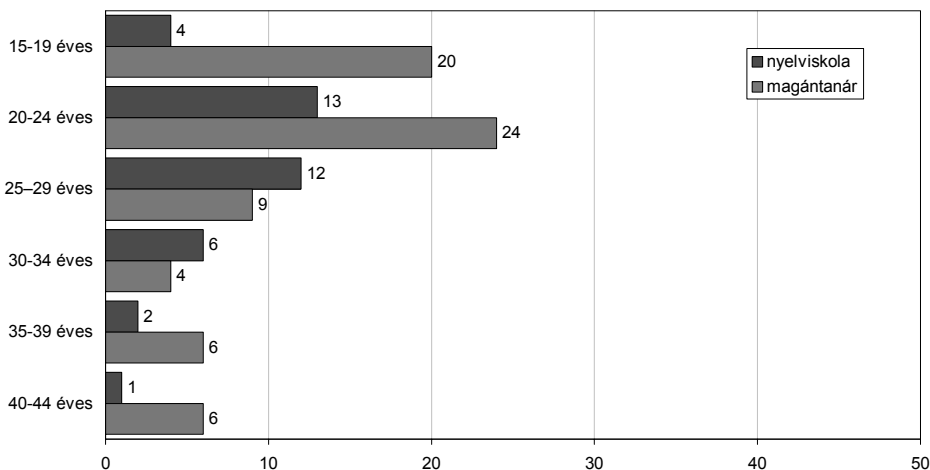
Hány évig tanulták a nyelvet az oktatási rendszeren belül? (%)

I.1.4.1.2. Fizetős tanulási lehetőségek

A korábbiakból már kiderült, hogy a közoktatás keretein belül a vizsgált generáció nagy többsége sok-sok éven át ingyenesen tanulhatott idegen nyelveket. Az idegen-nyelv-tudás megszerzése iránt megnövekvő elvárások, a nyelvvizsga minél korábbi megszerzésével elérhető előnyök, valamint az iskolai idegennyelv-oktatás színvonalát illető problémák a diákok nagy hányadát arra készítetik, hogy az iskolai nyelvoktatással párhuzamosan nyelviskolába vagy magán nyelvtanárhoz járjanak.

A külön-nyelvórák vásárlásának divatja nagyjából a rendszerváltás tájékán kezdődött. „Az iskolai nyelvoktatással párhuzamosan az iskolarendszeren kívül idegen nyelveket tanulók aránya a rendszerváltás idején felső tagozatos, illetve középiskolás korosztályok körében hirtelen növekedni kezdett. Minél fiatalabb generációkat tekintünk a mintában, annál többen vannak közöttük, akik nyelviskolába vagy magántanárhoz jártak – illetve, ha még most is diákok, járnak – iskolai éveik alatt” (Lásd: 7. ábra). (Szénay 2005:23-24)

A nyelvi különórák iránti kereslet eleinte inkább a rendszerváltás után gombamód szaporodó magánnyelviskolák felé áramlott, de mára egyértelműen látszik, hogy a nyelvi különórákra járó fiatalabb diákok az egyéni nyelvórákat preferálják, amely szolgáltatást – a keresletet kihasználva – ma már igen sok nyelviskola is kínálja. Az adatok alapján azt lehet mondani, hogy jelenleg minden negyedik a közoktatásban tanuló diák előbb-utóbb magántanárhoz fordul, vagy magánnyelv-iskolát választ, mert az iskolarendszerű nyelvi képzésben nem tud arra a színvonalra eljutni, ahova szeretne.

7. ábra

Azok aránya, akik tanuló korban¹⁰, nyelviskolákban és/vagy magántanárnál tanultak – jelenlegi életkor szerint (%)

Szakmai szempontból elemzésre érdemes, hogy a 25–34 év közti korcsoportokat leszámítva milyen erős a magántanárok vonzereje a nyelviskolákkal összehasonlítva. Az egyéni felnőtt hallgatók tanulási lehetőségeit az itteninél nagyobb részletességgel az 1.2.1 pontban tárgyaljuk.

1.1.5. A lakosság nyelvtudásának szintje a „Helyzetelemzés” alapján

Már esett szó az egész felmérés innovatív módszertanáról, de egyes pontokat az alábbiakban ki kívánunk emelni, illetve megisméltünk.

Miközben lehetne a nyelvvizsgálóval rendelkezők aránya a népességen belül egy mérőeszköze a lakosság tényleges nyelvtudásának, ez nehezen vállalható. Az egyik ok, hogy az idegen nyelvet tanulók egy része, bármily hosszan is foglalkozzon egy nyelvvizsgálattal, sosem megy el nyelvvizsgázni. A másik ok, hogy ugyan a tanulók egy része leteszi a nyelvvizsgát, de esetleg nincsen lehetősége tudását megőrizni, szinten tartani. A fentiek szem előtt tartásával, a kutatás kétféle módon mérte a lakosság aktuális nyelvtudását:

- szubjektív módon, önértékelési teszttel;
- objektív módon, speciális, a kutatás céljára kifejlesztett nyelvi szintfelmérővel.

¹⁰ „Tanuló kor” alatt a Helyzetelemzés azt az időszakot értette, amikor a kérdezett a nappali tagozatos oktatásban tanult általános iskolában, középiskolában, főiskolán vagy egyetemen.

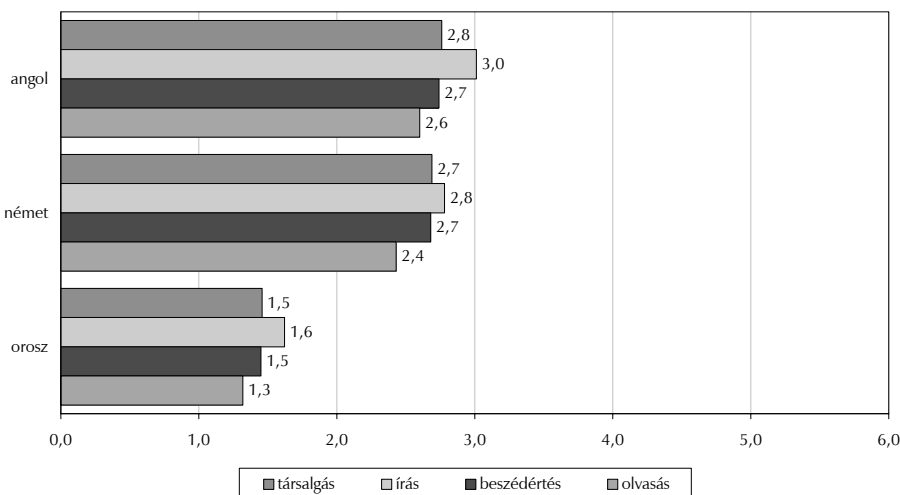
Mindkét mérési módszer lehetővé tette, hogy a válaszadók nyelvi kompetenciáinak mérésére az Európa Tanács által javasolt Közös Európai Referenciakeretet (KER 2002) alkalmazzák, amely a következő hat nyelvi tudásszintet különbözteti meg:

- A1: Minimum-szint (Breakthrough)
- A2: Belépő-szint (Waystage)
- B1: Küszöb-szint (Threshold)
- B2: Közép-szint (Vantage)
- C1: Haladó szint (Effective Operational Proficiency)
- C2: Mester-szint (Mastery)

Mint a módszertan rövid ismertetésénél már említettük, az önértékeléskor a válaszadók a 4 nyelvi készséggel kapcsolatban értékelhették nyelvtudásuk szintjét. Az objektív mérés gyakorlatilag egy időben és feladattípusaiban szűkebb nyelvvizsga volt, az angol és német nyelvtudást felmérő vizsgadolgozatok alapvetően két részből álltak: egy nyelvi tesztből és egy fogalmazásból. A nyelvi szintfelmérő dolgozatot összesen 828-an írták meg: 422-en angol nyelvből és 406-an német nyelvből. A szintfelmérésben résztvevők önértékelési tesztet is kitöltöttek arra a nyelvre vonatkoztatva, amiből a szintfelmérőt írták.

I.1.5.1. Nyelvi készségek

A KER (2002) által javasolt hat tudásszint-kategóriát hatfokú skálának tekintve, és készség szintenként átlagokat számolva, összehasonlítható az egyes nyelvi készségterületeken meglévő nyelvtudás. Az önértékelési teszt adatai azt mutatják, hogy a nyelvtudás nagyjából kiegyenlített az egyes készségterületek között (Lásd: 8. ábra).

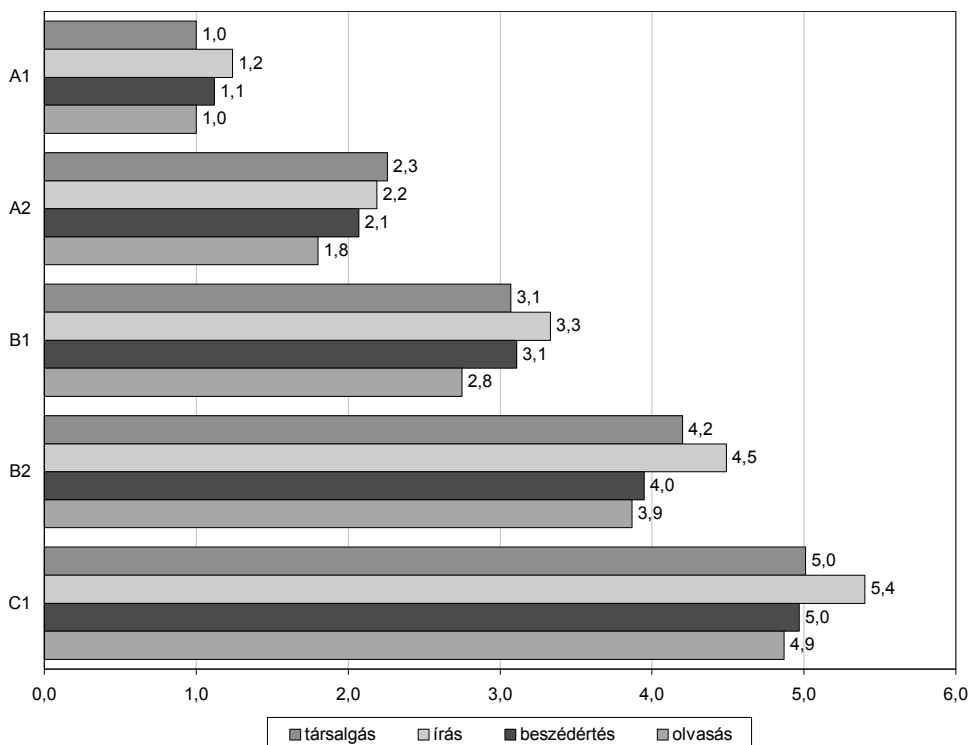

8. ábra

Idegennyelv-tudás önértékelés alapján az egyes készségterületeken (átlagok 6-fokú skálán)

Mindez méginkább kiderül a 9. ábrából. Nyelvpedagógiai szempontból meglepő az az adat, hogy minél magasabb szintre jut valaki, annál erősebben íráskészség-orientált a nyelvtudása. Bár ez a nyelvi készség iránt felmerülő, kontextus-függő igényrel ugyan magyarázható (pl. szaknyelvi nyelvhasználat munkahelyen, felsőoktatásban produkált idegen nyelven írott esszék stb.), a nyelvtanárok és mérési szakemberek tapasztalata azt mutatja, hogy a legtöbb felnőtt nyelvtanuló a valódi, célorientált íráskészség, szövegszerkesztési gyakorlat terén inkább a szóbeli készségei alatt áll.

A lehetséges magyarázat a hazai, elsősorban a közoktatásban folyó nyelvoktatási gyakorlat „írott” jellegében keresendő, a nyelvtanulók által végrehajtott feladatok túlnyomó többsége papíron, írott formában történik (pl. feladatmegoldás, mondatok írása, nyelvtani gyakorlatok megoldása stb.), miközben magának a tevékenységnek nincs köze az íráskészséghez, de a tanuló ezt mégis az utóbbi kategória szerint osztályozza.

9. ábra

Idegennyelv-tudás önértékelés alapján tudásszintek szerint
(átlagok 6-fokú skálán)

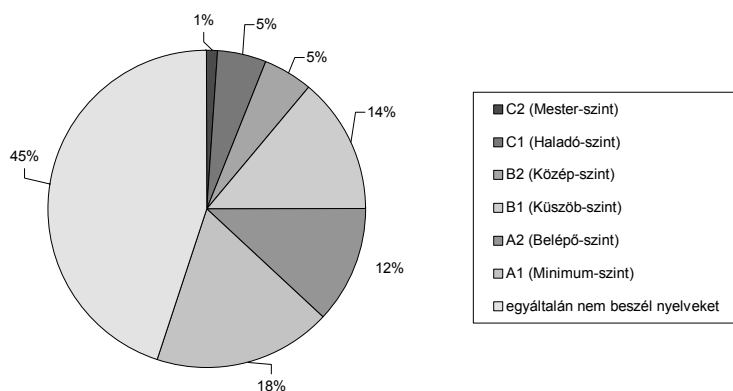
Anélkül, hogy a jelen kutatás túlzottan bele kívánna menni a Helyzetelemzés módszertani kérdéseinek további tárgyalásába, meg kívánjuk említeni, hogy a Helyzetelemzés

nyelvi készségeket érintő önértékelési részében esik első ízben szó arról, hogy – köszönhetően az objektív szintfelmérésnek – megállapítható, a megkérdezettek többsége (a legmagasabb nyelvtudásszinten állókat kivéve) szisztematikusan felülértékeli nyelvtudása szintjét. A kutatók nem a válaszadókbán keresik a hibát, hanem az önértékelés jellegzetességeiben: mivel a magyar kultúrának nem része „az önértékelés gyakorlata, és az önértékelés használata a pedagógiai munkában az oktatási rendszernek semelyik szintjén nem jelenik meg, akkor inkább azt az érvelést kell elfogadnunk, hogy az önértékelési tesztek használatával a ténylegesnél szisztematikusan magasabb tudást mérünk”.¹¹ (Szénay 2005:47-48)

1.1.5.2. Tényleges nyelvtudás

Mivel a Helyzetelemzésnek ez a része a lakosság idegen nyelveket leginkább beszélő korcsoportjának jelenlegi nyelvtudás-szintjét vizsgálja, hosszabb részeket kívánunk szó szerint idézni belőle.

„Bár a vizsgált népességben mindenki éveken át tanult idegen nyelvet legalább az általános iskolában, mégis – még az ország lakosságának ebben a 15-44 éves fiatalabbik felében is – igen magas, 45% azok aránya, akik gyakorlatilag semmilyen idegennyelv-tudással nem rendelkeznek. További 30% azok aránya, akik alacsony szintű, csak korlátozottan használható, A1 vagy A2 fokozatnak megfeleltethető idegennyelv-tudást mondhatnak magukénak. A 15-44 éveseknek negyede rendelkezik szélesebb körben használható nyelvtudással, tehát ennyien vannak, akik az általuk legjobban tudott idegen nyelvből elérik, vagy meghaladják a B1-es úgynevezett Küszöb-szintet. A CEF [Ker 2002 – a szerk.] hatfokú besorolásában, és a magyar nyelvvizsgarendszerben is Közép-szintű, tehát B2-es vagy annál magasabb fokozatú idegennyelv-tudással a korosztály 11%-a rendelkezik.” (Szénay 2005:50) (Lásd: 10. ábra)

10. ábra

A 15-44 éves népesség legmagasabb idegennyelv-tudása a nyelvi tudásfelmérés alapján

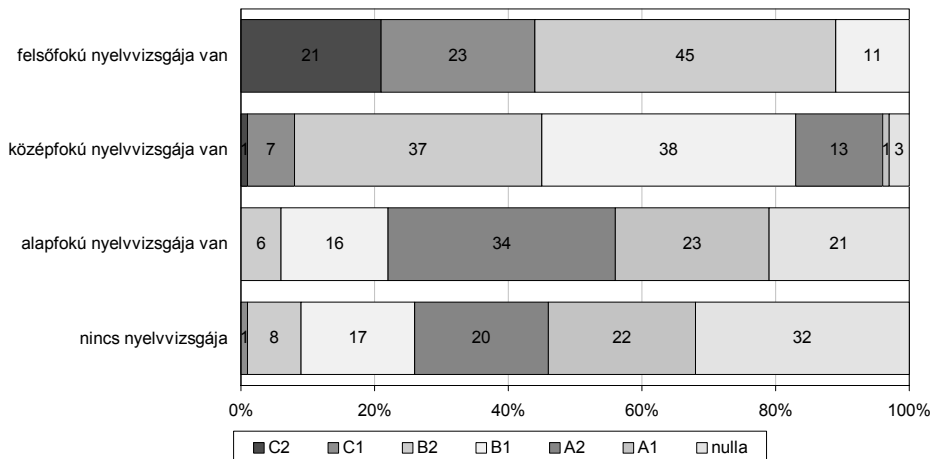
¹¹ Bár a fejezet előző pontjaiban és alpontjaiban is többször idéztünk röviden a Helyzetelemzésből, az 1.5 pontban a pontos adatközlés érdekében hosszabb szó szerinti idézeteket is átemelünk az eredeti szövegből.

El kell fogadnunk, hogy a Helyzetelemzés által „szélesebb körben használható nyelvtudásnak” nevezett B1 szint alkalmas arra, hogy a nyelvhasználó megértse magát az adott idegen nyelven. De illúzió lenne azt gondolni, hogy ez a szint valódi, tartalmas kommunikációra vagy megértésre teszi képessé a nyelvtanulót. Márpedig ezt a szintet a nyelvtanulás szempontjából „elitnek” nevezhető korcsoportnak is csak 25%-a éri el, fölötte pedig csak 11% áll!

Az viszont már a szakma felelőssége, hogy a nyelvtanulók hosszú távon ne elégedjenek meg a B1 szint elérésével. Ez akkor is igaz, ha a kutatások eredménye hangsúlyozza, hogy egy nyelvtanuló számára sokkal nehezebb a B1 szintről a B2-re eljutni, mint a B2-ről a C1-re. Tehát az egyik legfontosabb stratégiai kérdésnek az tűnik, hogy mit tehetnek a felnőttképzési szervezetek, nyelviskolák annak érdekében, hogy a működőképes, gyakorlati nyelvtudást sokkal jobban tükröző B2 szintű nyelvtudással rendelkezők aránya növekedjék. A mai általános és középiskolások egy részét ebben segítheti, hogy legalább az emelt szintű nyelvi érettségig elért legalább jó érdemjegy a B2 tudásszint megerősítését tűzi ki célul. Az elmozdulás a B1 szintről annál is inkább szakmai kulcskérdés, mivel a kutatás eredményeiből az is kiderül, hogy a 15-44 éves korosztályokban középfokú nyelvvizsgával jelenleg rendelkezők körülbelül felének nyelvtudása ma már nem üti meg a B2 szintet (Lásd 11. ábra), ami szükségessé teszi a szintfenntartás módszereinek még hatékonyabb működtetését.

A nyelvvizsgával igazolt tudás és a mért nyelvtudás közti aggasztó eltérést az alábbi adatok mutatják. A felsőfokú nyelvvizsgával (C1 szint) rendelkezők 56%-nak tudása ma csak a B2 szintet éri el, vagy még azt sem. A középfokú (B2) nyelvvizsgával rendelkezők kevesebb, mint felének jelenlegi nyelvtudása éri csak el vagy meghaladja az állami középfokú nyelvtudásnak nagyjából megfelelő B2-es szintet, de 47%-uk tudása csak B1-es szintűnek minősíthető.

A fenti helyzet, ugyanakkor akár pozitívnek is nevezhető az alapfokú nyelvvizsga és a tényleges B1 szintű nyelvtudás összevetésében. Míg a valamikor felsőfokú vagy középfokú nyelvvizsgát tettek hozzávetőleg fele ma is rendelkezik legalább ennek megfelelő szintű valódi nyelvtudással, addig „...az alapfokú nyelvvizsgával rendelkezők négyötödének tudása nem éri el a nagyjából e tudással egyenértékű B1-es szintet, és legfeljebb A2 vagy A1-es szintre valószínűsíthető a tudása abból a nyelvből, amiből korábban letette az alapfokú nyelvvizsgát. A szintfelmérésben résztvevők nagy többségét kitevő, nyelvvizsgával nem rendelkezők átlagos nyelvtudása jóval alacsonyabb, mint a nyelvvizsgával rendelkezőké, de közöttük is minden második legalább A1-es szintű nyelvtudással rendelkezik, és 14%-uk nyelvtudása eléri, vagy meghaladja a B1-es Küszöb-szintet.” (Szénay 2005:51)

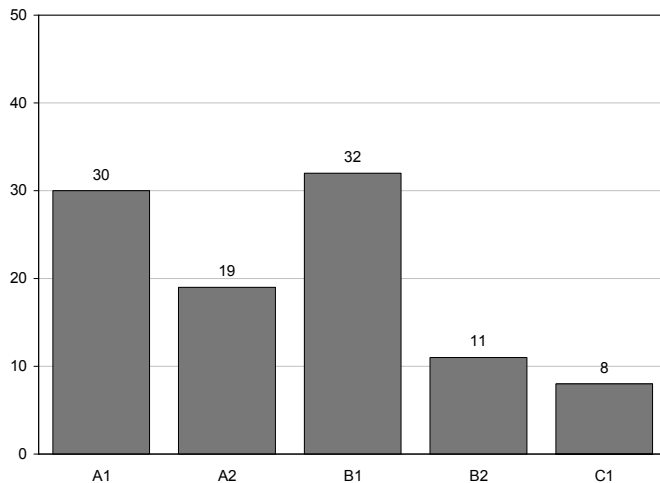

11. ábra

Állami nyelvvizsga és az objektív nyelvtudás összefüggései (%)

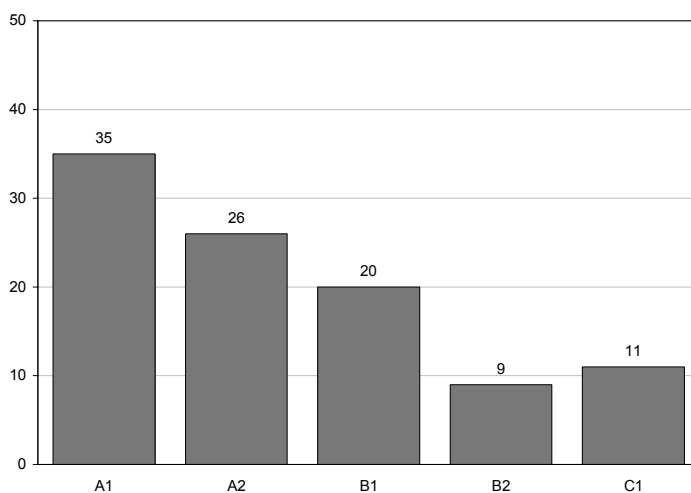
A fenti, nem nyelvspecifikus adatok mellett vizsgálatra érdemesek a nyelvekre lebontott szintek (a jelen kutatás elsősorban a jövőben is a nyelvtanulás középpontjában álló nyugati nyelvekre koncentrál, kiemelve az angolt és a németet).

A kiemelten vizsgált angol és a német nyelvek tudásszint ábrája egymástól eltérő képet ad (Lásd: 12. és 13. ábrát). Az angol nyelvet első idegen nyelvként kezelők közt a némethez hasonlóan elég sokan vannak A1 szinten, „de még ezt is meghaladó a B1 tudásúak aránya, ami arra utal, hogy az angol nyelvtudás nemcsak jobban elterjedt, mint a német, hanem a tudásszint is magasabb: a nyelvet mérhető szinten beszélők jelentős hányada szélesebb körben is használható tudással rendelkezik”. (Szénay 2005:53) A német tudásgörbéje ereszkedő, tehát az alacsonyabb tudásszinteken többen, a magasabbakon kevesebben vannak.

12. ábra

A mérhető angol nyelvtudással rendelkezők tudásgrafikonja (%)
angolból mérhető nyelvtudással rendelkezők (n=341)

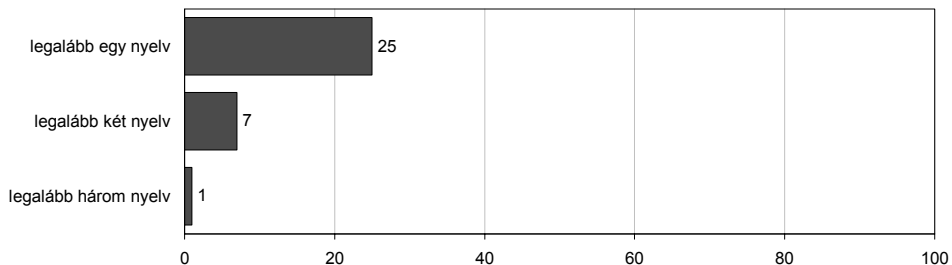
13. ábra

A mérhető német nyelvtudással rendelkezők tudásgrafikonja (%)
németből mérhető nyelvtudással rendelkezők (n=259)

Az angolt és németet érintő viszonylag alacsonynak mondható átlagos tudásszint mellett további aggasztó jelenség az, hogy az angol, német – és orosz – nyelveken kívül alig mutatható ki akár A1 szintű nyelvtudás más nyelvekből. A vizsgált korcsoport mindössze 5%-a ismer valamilyen más nyugat-európai nyelvet, a leggyakrabban a franciát vagy az olaszt. „A válaszadók 2%-a által ismert kelet-európai nyelvek mindegyike

valamely környező ország nyelve, amit a megkérdezettek általában a családjukban tanultak, illetve korábban ezeken a nyelvi területeket éltek, esetleg ott jártak magyar iskolákba, de megtanulták a helyi nyelvet is.” (Szénay 2005:55)

A több nyelv ismeretére vonatkozó rész végére az az adatsor kívánczik, amely bemutatja, hogy miközben a vizsgált népesség egynegyede beszél legalább egy idegen nyelvet minimum B1 szinten, addig a legalább két idegen nyelvből szélesebb körben használható, B1 nyelvtudással rendelkezők aránya zavarba ejtően alacsony, csak 7% (Lásd: 14. ábra).

14. ábra

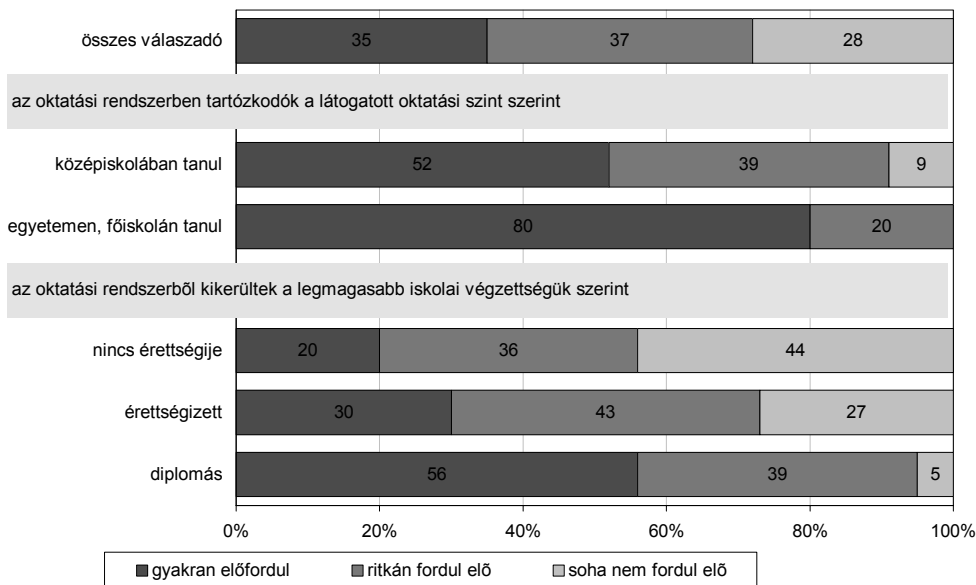
B1 szintű nyelvismeret (%)

Manapság köztudott, hogy az Európa Tanács ajánlása elérendő célul tűzte ki két idegen nyelv legalább B1 szintű ismeretét. Ugyanakkor, az angol és német nyelv hazai dominanciája ezzel szemben még azt sem jelenti, hogy sokan mindkét nyelvet használnák, ismernék. Sokkal inkább jellemző a nyelvtanulókra, hogy vagy az egyik, vagy a másik nyelvben jutnak el elfogadható szintre, miközben a három legjelentősebb neolatin nyelv szerepe gyakorlatilag elhanyagolható a hazai nyelvtanulók körében. A középfokú és felsőoktatásban – elsősorban a kimeneti szabályozásnak köszönhetően – már megkezdődött egy elmozdulás (a 15–24 év közti korcsoportban a két nyelvet legalább B1 szinten ismerők aránya meghaladja a 10%-ot), de teendő marad még bőven. Ezen a téren a felnőttoktatás érdekcsoportjainak, elsősorban a nyelviskoláknak szükségük lehet egy olyan stratégiára, amelynek segítségével legalább a 3 nagy neolatin nyelv tanulása iránti motivációt képesek megteremteni és fenntartani (pl. célzott és funkcionális nyelvtudás, részleges kompetenciák elsajátítása).

1.1.5.3. Idegennyelv-használat

A kérdés, hogy milyen idegen nyelvet beszél a lakosság, kétféleképpen értelmezhető. Az előző pontban arról esett szó, hogy mely idegen nyelveket milyen szinten ismerik a 15–44 éves korcsoport tagjai. A „milyen” kérdőszó emellett vonatkozhat arra is, hogy a mindenkor idegen nyelvnek mely megjelenési formái (speciális szaknyelvek, a média nyelve, írásos regiszterek, utazási „túlélőnyelv” stb.) a legfontosabbak, legszükségesebbek a nyelvhasználók számára. Ez mindenképpen kulcskérdés a szakma számára, hiszen az adatok meghatározhatják, hogy milyen igényekre kell a nyelvtanító szakmának, különös tekintettel a nyelviskoláknak felkészülniük.

Semmi meglepő nincs abban, hogy az iskolázottabb, valamint a jelenleg is az iskolarendszerben tanuló korosztályok azok, amelyek a leggyakrabban használják, passzív vagy aktív módon az általuk ismert idegen nyelvet vagy nyelveket. De összességében is pozitívumnak tekinthető, hogy a vizsgált korosztály 72%-ának hétköznapijaiban legalább alkalmanként jelen vannak az idegen nyelvek (Lásd: 15. ábra).

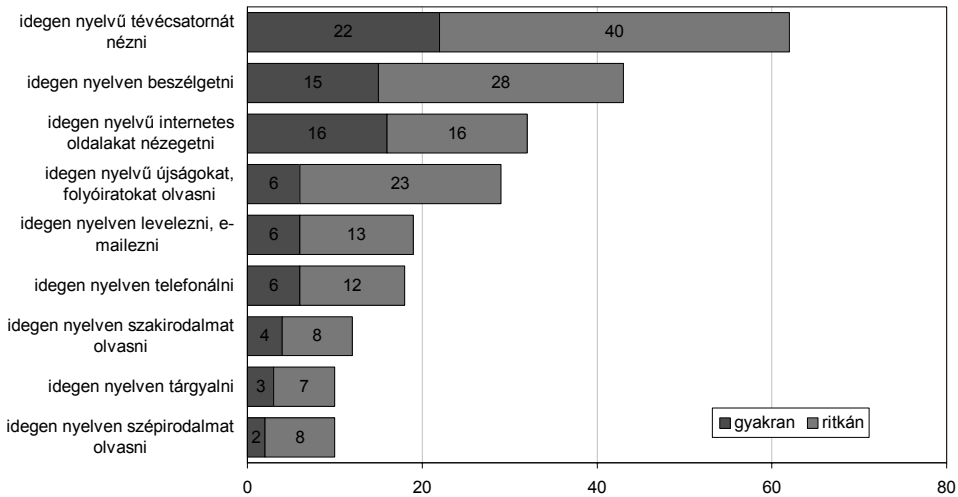

15. ábra

„Idegennyelv-használat”¹² a hétköznapiakban iskolai végzettség, illetve a jelenlegi tanulmányok szerint (%)

Az adatokból a későbbi következtetések és javaslatok miatt többre is oda kell figyelnünk. Az aktívabb nyelvtanulásban érdekelt fiatalabb korosztályok esetében az egyik legfontosabb teendő a nyelvtanulási motiváció, valamint az elért szint megőrzésére és/vagy továbbfejlesztésére készítő igény fenntartása minél hosszabb távon. Ugyanakkor, még az alacsonyabban iskolázottak között is számottevő, 20% azok aránya, akik a mindennapok során gyakran találkoznak idegen nyelvekkel. „A legtöbb ember a mindennapok során a televízió közvetítésével kerül kapcsolatba idegen nyelvekkel: a 15-44 éves korosztály 22%-a gyakran néz idegen-nyelvű tévécsatornát, további 40%-a ritkábban, de azért időnként átkapcsol valamilyen idegen nyelvű adásra.” (Szénay 2005:68) (Lásd: 16. ábra)

¹² Az elemzés nem az aktív nyelvhasználatra vonatkozik, hanem arra, hogy milyen gyakran kerülnek a kérdezettek olyan, a 21. ábrában felsorolt helyzetekbe, amelyek idegen nyelvek legalább passzív használatára készítik vagy kényszerítik őket.

16. ábra

Milyen gyakran szokott ...? (%)

Mivel még a legalacsonyabb iskolai végzettséggel bírók közül is 17%¹³ néz gyakran idegen nyelvű csatornákat, a diplomások között pedig ez az arány kétszer magasabb, nem mellékes, hogy képes-e, illetve akar-e a hazai média olyan tévézési környezetet biztosítani, ami a szórakoztatás, informálás stb. mellett segítséget nyújthat a nyelvtanulásra nyitott egyének számára egyes készségeik (pl. hallás utáni megértés, szókincs-bővítés) fejlesztésére. Nem új probléma felvetéséről van szó, hiszen a rendszerváltás óta többször is eredménytelenül került napirendre a szakmai vitákban, hogy a televízióban vetített filmek esetében a feliratozás is választható legyen a szinkronizálás mellett, ami például a skandináv országokban és Hollandiában bizonyítottan hozzájárult az informális nyelvtanulás hatékonyabbá tételéhez.

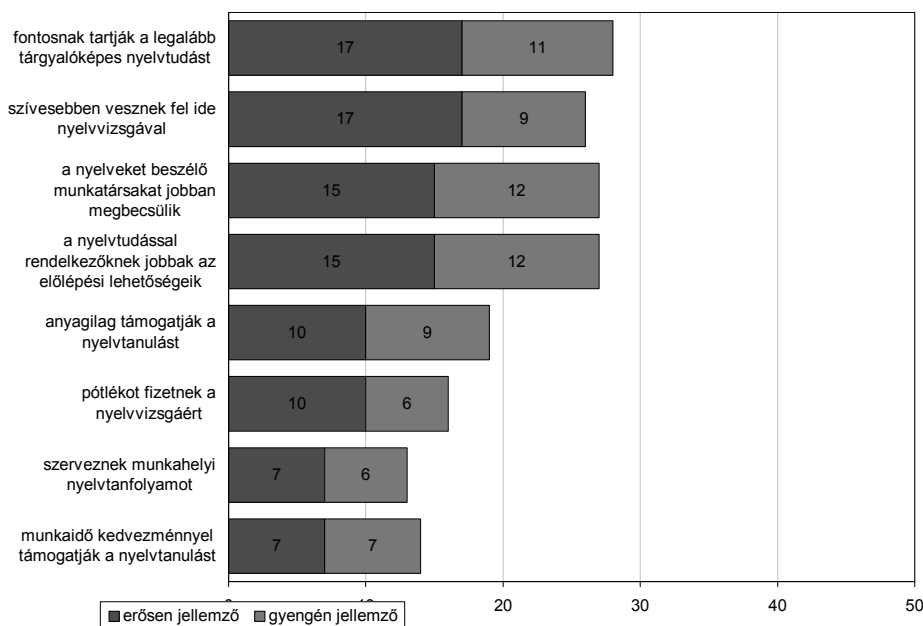
I.1.5.4. Idegennyelv-használat a munka világában

A munkahelyek egy része Magyarországon már a rendszerváltás előtt ösztönözte a dolgozókat idegennyelv-tudásuk fejlesztésére, bizonyos munkakörökben az ún. „nyelvpótlék” biztosításával, többlet-kereseti lehetőséggel jutalmazta a nyelvvizsgával rendelkező dolgozókat. „A rendszerváltás után a gazdasági nyitottság növekedésével a nyelvtudás a munka világában folyamatosan felértékelődött. Egyre több cégnek, vállalatnak, intézménynek vannak külföldi kötődései akár külföldi gazdasági kapcsolatok, akár a helyi tulajdonviszonyok következtében. A nyelvtudás felértékelődésének folyamata az európai uniós csatlakozással újabb lökést kapott.” (Szénay 2005:71) Ugyanakkor kijelenthető, hogy az Unió belüli külföldi munkavállalás legnagyobb akadálya – a magyar lakosságot jellemző alacsony mobilitási hajlandóság mellett – a szükséges és megfelelő szintű nyelvtudás hiánya.

13 Lásd Szénay 2005:69/52. tábla: a hivatkozott tábla olyan túlzott részletességgel lebontott adatokat tartalmaz, amelynek itteni közlése szükségtelen, de egyes adatai azért relevánsak, ezért hivatkozunk rájuk.

Tényként kezelhető, hogy Magyarországon jelenleg a 45 év alatti aktív kereső népesség egyharmada dolgozik olyan munkahelyen, ahol előfordul, hogy szükség van idegennyelv-használatra. Az ilyen munkahelyen dolgozók közül minden második gyakran használ a munkája során valamilyen idegen nyelvet (Lásd: 17. ábra). Érdekes módon ez nem jelenti automatikusan, hogy az adott munkahely feltétlenül támogatná munkavállalói nyelvtanulási erőfeszítéseit.

A legtöbb olyan munkahely, ahol legalább alkalmanként lehetőség van az idegennyelv-használatra, inkább elvárja a nyelvtudást, mint támogatja annak megszerzését, többségükre nem igazán jellemző a nyelvtanulást ösztönző szerepvállalás, például anyagi hozzájárulás, munkaidő-kedvezmény vagy a munkavállalók számára szervezett vállalati nyelvtanfolyamok formájában. Manapság egy másik megközelítés is jellemző a vállalatokra: a nyelvtudást nem közvetlenül anyagi formában jutalmazzák (pl. a havonta fizetett nyelvpótlék), hanem a nyelvtudással rendelkezők általános megbecsülésével, akik számára jobb karrierlehetőségeket biztosítanak. Amint a 17. ábrából is kiderül, a mintába került munkavállalóknak mindössze 12%-a dolgozik olyan munkahelyen, amelyikre egyértelműen jellemző, hogy valamilyen közvetlen formában támogatná a dolgozók nyelvtanulását.

17. ábra

Mennyire jellemzi a munkahelyét az, hogy...? (%)14

14 Az állításokat 5 fokú skálán értékelték a kérdezettek, ahol az 1-es jelentette, hogy egyáltalán nem jellemző az állítás a kérdezett munkahelyére, az 5-ös pedig azt, hogy kifejezetten jellemző. Az ábrában az erősen jellemző a 4-es és 5-ös válaszok arányát, a gyengén jellemző a 2-es és 3-as válaszok arányát mutatja.

Természetesen olyan helyzet is előállhat, hogy egy munkaadó megteremti a nyelvtanulás feltételeit, és a munkavállaló mégsem kíván, vagy tud élni ezekkel. Akik ezeket nem vették igénybe, leggyakrabban időhiányra hivatkoztak, vagy éppen arra, hogy nem igazán tudnák a nyelvtudást jelenlegi munkakörükben használni. Mivel ennél a mintánál is kizárólag olyanokról van szó, akik valamikor már tanultak nyelvet vagy nyelveket, valószínűsíthető, „sokszor a tanulástól való félelem, a korábban a nyelvtanulás terén elszenvedett kudarcok, a nyelvtanulás nehézségei, az elszántság hiánya is szerepet játszhatnak a lehetőségek elhárításában” (Szénay 2005:73-74). A Helyzetelemzés által feltárt nehézségek okainak alaposabb vizsgálatával, és a kérdésekre adott válaszokkal a nyelviskolák sokat tehetnek a munka melletti nyelvtanulási hajlandóság fenntartása, illetve ösztönzése érdekében.

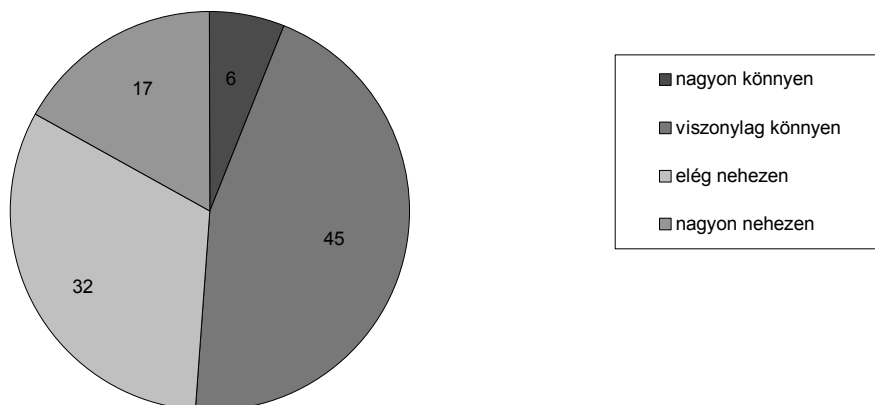
1.1.5.5. Nyelvtanulást befolyásoló körülmények, tapasztalatok, attitűdök

1.1.5.5.1. Családi háttér

Általában véve a tanulás, és ezen belül a nyelvtanulás sikertelensége, illetve sikeressége mögött meghúzódó okok vizsgálata gyakran utal vissza a családi környezetre, a szülői háttérre. Amellett, hogy a 15-44 éves korosztály tényszerűen tanult valamikor valamilyen idegen nyelvet, egyharmaduk nőtt fel olyan családban, ahol legalább az egyik szülő ismert a magyaron kívül más idegen nyelvet, míg a többiek szülei semmilyen idegen nyelven nem beszéltek. Külön érdekesség, hogy az idegennyelv-tudás értékének a változása már a vizsgált korosztály legfiatalabbjaibanak a szüleit is érinti: a 15-19 évesek között már minden második személy családjában volt valamilyen hagyománya a nyelvtudásnak. Természetesen ez egyben azt is jelenti, hogy azért a 15-19 évesek közt sem mindenki hozza hazulról a nyelvtanulás iránti természetes igényt, amit ezért a mindenkori nyelvvoktatásnak kell kialakítani bennük.

1.1.5.5.2. Nehéz vagy könnyű a nyelvtanulás?

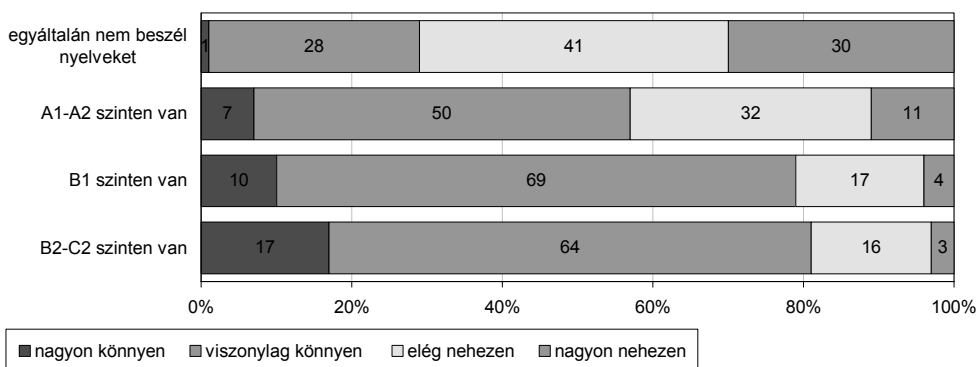
A nyelvtudás megszerzésének egyik akadálya lehet, hogy a nyelvtanulás nem mindenkinek megy könnyen. Minden második megkérdezett elég nehezen vagy nagyon nehezen tanul idegen nyelveket (Lásd: 18. ábra). Ezért nyilván nyelvvoktatási módszerek is felelőssé tehetőek, de elképzelhető, hogy a más nyelvektől erőteljesen eltérő magyar anyanyelv az, ami miatt nekünk magyaroknak nehezebb idegen nyelveket tanulni, mint a térségben más nemzeteknek, akiknek nyelve gyakran azonos nyelvcsaládból származik a környező országokban lakók nyelvvel. Mindenesetre a 18. ábráról leolvasható adatok azt sejtetik, hogy a nyelvtanulást valamikor kipróbálók körülbelül fele olyan nehézségekkel találta szembe magát, amelyek máig ható nyomot hagytak bennük, a nyelvtanulás és a sikerélmény kevéssé szinonim szavak számukra.

18. ábra

Mennyire nehezen tanul idegen nyelveket? (%)

Valójában szakmai szempontból a jelen fejezetben 19-es számmal jelölt ábra az egyik legaggasztóbb. A legfelső sor azt mutatja, hogy a vizsgált csoportból, a végül semmire se jutók 71%-a érzi úgy, hogy nyelveket tanulni nehéz dolog. A másik végpontnál, a legmagasabb szintre jutók közül is kb. 20% mondja, hogy viszonylag nehéz volt eljutni az adott szintig. Ha ezekhez az adatokhoz hozzátesszük, hogy a valójában nem olyan magas szintnek számító B1-re a lakosság kb. 25%-a jut csak el, és ennek a nem túl magas aránynak is egyötöde nehéznek ítéli a folyamatot, akkor egyértelmű, hogy a nyelvpedagógiával kapcsolatban álló szakmai szervezeteknek, csoportoknak, döntéshozóknak komoly összefogására van szükség, hogy a nyelvtanulást egyszer elkezdő személyekben pozitívabb, több motivációt adó élménykép alakuljon ki erről a tevékenységről!

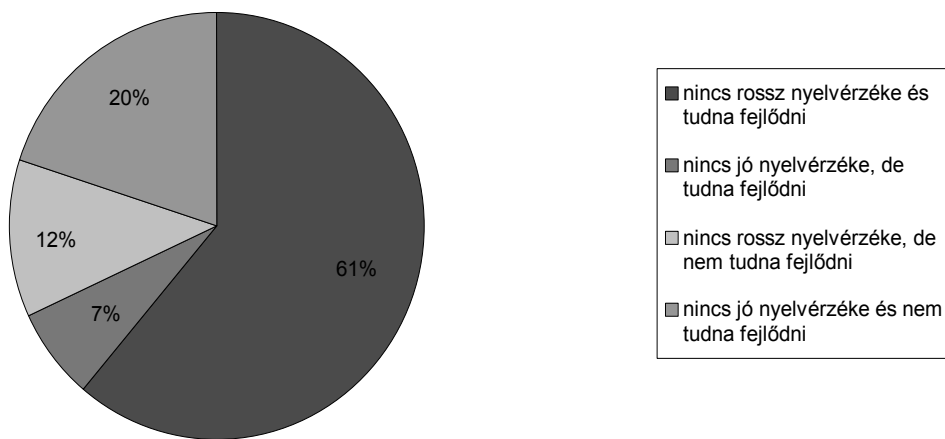

19. ábra

Mennyire nehezen tanul idegen nyelveket – nyelvtudás szerint (%)

I.1.5.5.3. Nyelvérzék, sikerek, kudarcok

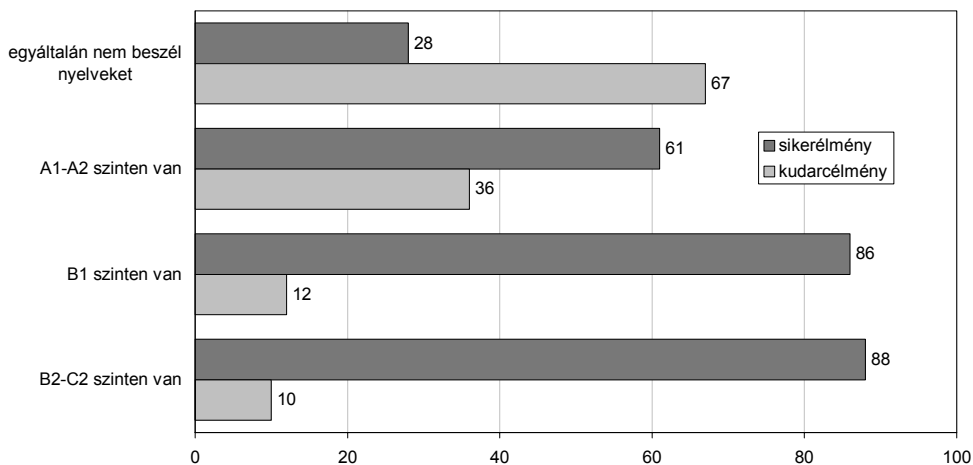
A korábbiakban ismertetett negatív vélemények, tapasztalatok ellenére reményt keltő „tényként lehet értelmezni, hogy a vizsgált korosztályban kisebbségben vannak, akik úgy érzik, hogy rossz a nyelvérzékük és nem is bíznak benne, hogy képesek lennének idegennyelv-tudásukat számottevően fejleszteni. Csak minden ötödik válaszadó tartozik ebbe a csoportba (Lásd: 20. ábra), míg a többiek nagy többsége, még ha nem is gondolja magát kifejezetten tehetségesnek idegen nyelvek elsajátításában, azért bízik benne, hogy ha eléggé elszánt lenne, sokat tudna fejlődni ezen a téren”. (Szénay 2005:78) A majdnem 70%-os arány azt mutatja, hogy az adott korcsoport többsége nem érzi reménytelennek, hogy egy bizonyos szinten elsajátítson legalább egy idegen nyelvet.

20. ábra

Nyelvtanulási képességek (nyelvérzék, szorgalom) szerinti önértékelés (%)

Mivel a választott korcsoport minden tagja részt vett formális nyelvoktatásban közoktatási pályafutása során, nyilvánvaló, hogy a még iskolás korban szerzett siker- és/vagy kudarcélmények szerepe egy életre meghatározhatják a nyelvtanulással kapcsolatos attitűdöket. A nyelveket ma már nem beszélők többsége kudarcként élte meg az iskolai nyelvtanulást (Lásd: 21. ábra). Az már nem egyértelmű, hogy vajon az elmúlt években elveszítették a korábban megszerzett tudásukat, vagy már iskolás korukban sem fejlődtek megfelelően ezen a téren. Az viszont biztos, hogy bármilyen formában is vettek részt nyelvtanulási tevékenységben, a köz- vagy magánoktatás nem volt képes őket elégséges sikerélményhez juttatni annak érdekében, hogy a tanulást egy magasabb szint eléréséig vagy egy megszerzett szint fenntartásáig folytassák.

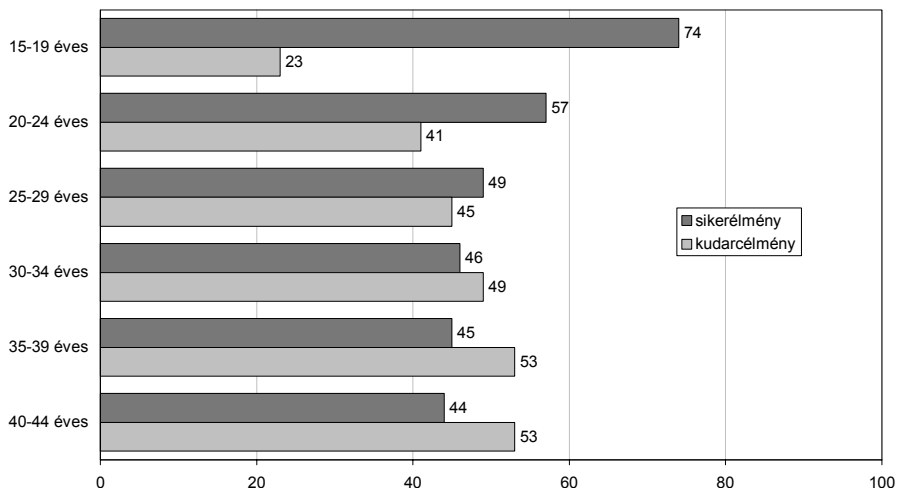

21. ábra

Azok aránya, akiknek sikerélménye kapcsolódik a nyelvtanuláshoz (%)

Ha a kérdést korosztályok szerint vizsgáljuk, ahogy a „Helyzetelemzés” is tette, akkor valamivel – de csak minimálisan – pozitívabb, képet kapunk (Lásd: 22. ábra). „A siker- és kudarcélmény megélése szempontjából a két legfiatalabb korcsoporthoz tartozók, akik már a szabad nyelv választás idején kezdték a nyelvtanulást, kedvezőbb helyzetben vannak, mint akiknek még része volt a kötelező orosz tanulásban. A nyelvtanuláshoz sikerélményt kapcsolók arányának megnövekedése, a családi háttér megváltozásához hasonlóan, rövid idő alatt történt, és az adatok alapján ez a pozitív átalakulás feltehetően folytatódni fog.” (Szénay 2005:81)

Ugyanakkor a 25 évesnél idősebb korosztálytól kezdve a siker és a kudarc fele-fele arányban jellemzi a nyelvet valamikor tanulók tapasztalatát. Ezt a felnőttoktatás szervezetei akár jó hírnek is tekinthetik, hiszen e korcsoport nagyobbik része vagy már kikerült a közoktatásból vagy hamarosan befejezi tanulmányait, tehát ha tovább kívánja folytatni a nyelvtanulást, azt nagy valószínűséggel vagy magánnyelviskolában teszi, vagy magántanárt vesz igénybe, vagy kihasználja a munkahely által biztosított lehetőségeket. Az igazi feladat a szakma számára az, hogy megtalálja ezt a csoportot, különösen a korábban kudarccal megéltöket, feltérképezze tapasztalatait és újra bevonja őket valamilyen módon a nyelvtanulásba.

22. ábra

Siker- vagy kudarcélmény kapcsolódik a nyelvtanuláshoz? (%)

I.1.5.5.4. Nyelvtanulási attitűdök

A „Helyzetelemzés” egyik legfontosabb végkövetkeztetése volt, hogy az adatok alapján meghatározta a korábban nyelvtanulási tapasztalatokat szerzett egyének és csoportok közti attitűdbeli különbségeket, amelyek alapján a teljes vizsgált populációt 4 jól elkülöníthető csoportba osztotta.

A csoportosítás nagyon hasznosnak tűnik a nyelviskolák, illetve a felnőttoktatás hatékonyságában érdekelt többi szervezet számára is, mert annak végiggondolására késztet mindenkit, hogy milyen eszközökkel lehet kezelni a különböző igényekkel és tapasztalatokkal rendelkező attitűdcsoportokat. Mindezt maga a Helyzetelemzés is nagyon pontosan megfogalmazza.

„A nyelvtanuláshoz való hozzáállás szempontjából eltérő csoportok azonosítása, ezen csoportok méretének és főbb jellemzőinek leírása kulcsfontosságú kérdés, ha a teljes lakosság nyelvtudásának magasabb szintre emelése a cél. Fontos a népességben belül megragadni ezeket az attitűdbeli különbségeket, mert a nyelvtudás fejlesztéséhez kialakított stratégiák csak akkor lehetnek széles körben hatékonyak, ha azok differenciáltan közelítik meg az egyáltalán nem homogén célcsoportot.” (Szénay 2005:89) A szakma számára az egyik legfontosabb kérdés e differenciált megközelítés eszközrendszerének, kommunikációs csatornáinak meghatározása, valamint a folyamatok hosszú távú fenntarthatóságának biztosítása.

A csoportosításra visszatérve, a speciálisan erre célra kidolgozott ún. klaszterelemzés segítségével „négy jól körülírható csoportot lehetett azonosítani, amelyeket legfontosabb jellemzőik alapján a következőképpen neveztünk el:

- Sikeresek
- Támogatásra szoruló
- Motiválatlanok
- Vesztesek” (Szénay 2005:90)

A tudományos részletek mellőzésével a jelen kutatás is csak az egyes csoportok legfontosabb jellemzőit kívánja felsorolni a „Helyzetelemzés” alapján.

Sikeresek:

- ösztönző családi háttér
- nyelvet tanulni önmagában is jó
- a nyelvtudás fontos
- személyesen is erőteljesen motiváltak a nyelvtanulásban
- elégedettek nyelvtudásukkal, mégis szeretnék azt továbbfejleszteni
- a nyelvtanulásra rá tudják szánni az időt, és az anyagi feltételek is biztosítottak

Támogatásra szoruló:

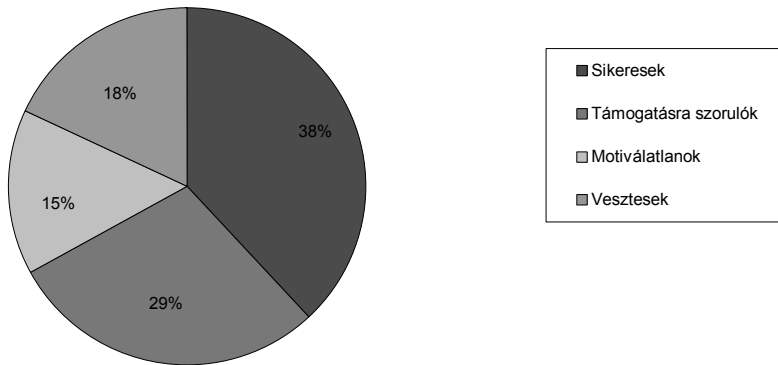
- családi háttér nem ösztönző
- de van belső motiváció: elégedetlenek nyelvtudásukkal, és úgy érzik, többre lenne szükségük
- önbizalmuk is lenne a tanuláshoz
- de az anyagi és szabadidő adottságaik kedvezőtlenek

Motiválatlanok:

- háttér átlagosan ösztönző
- meg lenne a lehetőségük a tanuláshoz (idő, pénz)
- némileg elégedetlenek nyelvtudásukkal, de csak erősen korlátozottan érzik azt, hogy szükségük lenne tudásuk fejlesztésére

Vesztesek:

- családi háttér nem motivál
- kudarcos nyelvtanulási múlt áll a háttérben
- bár elégedetlenek a nyelvtudásukkal, egyáltalán nem motiváltak a változtatásra
- nincs önbizalmuk a nyelvtanuláshoz
- úgy érzik, rossz a nyelvérzékük, nehezen tanulnak nyelveket, következőképpen nem is szeretnek nyelvet tanulni
- ami az anyagi lehetőségeket és az időt illeti, ezek a korlátok is erőteljesek” (Szénay 2005:91-92)

23. ábra

A 15-44 éves népesség megoszlása a nyelvtanulási attitűdcsoportok szerint

Örömteli jelenség, hogy a vizsgált korcsoportban a *sikeresek*¹⁵ csoportja kiemelkedően a legnépesebb (Lásd: 23. ábra). E csoport tagjai egyértelműen akarnak és tudnak nyelveket tanulni, pozitív tapasztalataik és attitűdjeik predesztinálják őket a nyelvtanulás folytatására, esetleg további nyelvek választására.

A második legnagyobb csoport, a *támogatásra szoruló*ké. Szerencsére a „hozzáállásuk nyelvtudásuk fejlesztéséhez pozitív, de ehhez időre és anyagi támogatásra lenne szükségük, tehát olyan jellegű segítségre, amit az oktatáspolitikai és a munkahelyek tudnának nyújtani a nyelvtanuláshoz.” (Szénay 2005:92)

A *támogatásra szoruló*knál kedvezőtlenebb helyzetben lévő, de annál kisebb csoport a *motiválatlanok*é, „akiknek fő problémája, hogy nem látják eléggé értelmét a nyelvtanulásnak. Őket inkább a nyelvtudás fontosságát bemutató propagandával, esetleg magát a nyelvtanulás folyamatát vonzóan bemutató ismeretterjesztéssel lehetne megmozgatni, illetve speciális képzési programokat lehetne kifejleszteni a nyelvtanulással szembeni gátlások feloldására, a tudás mindennapi életben való hasznosíthatóságának bemutatására, gyakorlására”. (Szénay 2005:92)

A szakma számára a fenti két, hátrányokkal küzdő (bár nyelvtudásának szintjét és életkorát illetően nem feltétlenül különböző), de nem reménytelen csoport elérése, bevonása és megtartása tűnik a legsürgetőbb és legfontosabb stratégiai feladatnak.

A csoportokon belüli korosztályok, iskolai végzettségek stb. szerinti megoszlások a jövőre nézve nem mutatnak speciális fejlesztési irányokat. Ugyanakkor az a tény, hogy a *támogatásra szoruló*k között a nők felülreprezentáltak, nagyjából igazolja azokat a megállapításokat, hogy bár „a lányok a fiúknál általában szorgalmasabbak és motiváltabbak a tanulásban az iskolai életpálya során [...], a családban betöltött szerep miatt

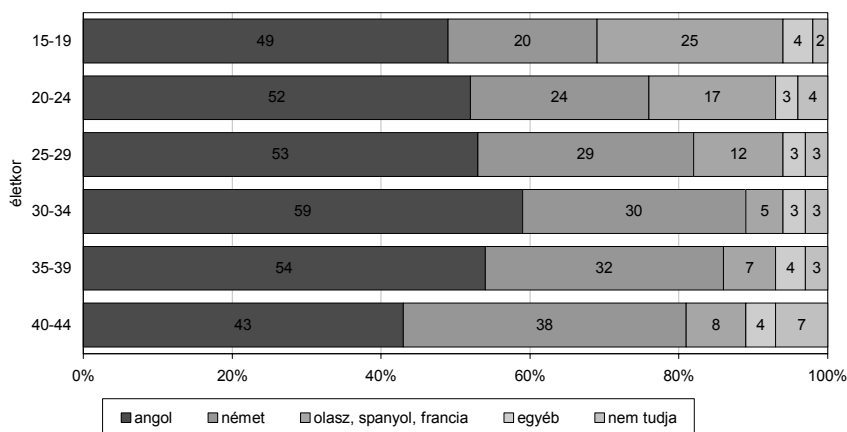
¹⁵ A Helyzetelemzés a szövegben minden esetben dőlt betűvel jelöli az egyes csoportokat. Ezt az írásmódot a jelen kutatás szerkesztői is megtartották a kiemelés érdekében.

a nők a felnőttkori tanulás terén hátrányos helyzetben vannak a férfiakhoz képest”. (Szénay 2005:94) Mivel azonban ez a viszonylag jelentős populáció a *támogatásra szoruló*k csoportjába tartozik, speciális eszközökkel és támogatási formákkal mind elérésük, mind pedig bevonásuk jó lehetőségekkel kecsegtet.

1.1.5.5.5. A nyelvtanulók egyéni céljai

Ha a felnőttkori nyelvoktatásban fejlődést szeretnénk elérni, fontos tudni, hogy milyen szándékokat fogalmaznak meg a nyelvtanulók jövőbeli terveiket illetően. Talán nem meglepő, hogy gyakorlatilag minden korosztály angol nyelvtudását fejlesztené a leginkább, ez a „vágy” a 30-34 éves korosztály tagjai közt a legerőteljesebb. Őket a nyelvoktatásban is bekövetkezett „rendszerátalakítás” a nyelvtanulás szempontjából leghatékonyabb életszakaszukban, a középiskolában érte, és bár volt lehetőségük az orosz helyett már angolt – is – tanulni, még csak kevesebben vagy csak rövidebb ideig tanulhatták azt a náluk fiatalabbakhoz képest.

A német mindegyik korcsoportban a második legvágyottabb nyelvtudás, de a kor szerinti nyelvválasztás tendenciájából arra lehet következtetni, hogy már a közeljövőben meg fog emelkedni az igény a többi nyugati nyelv iránt (Lásd: 24. ábra). A nyelvi pluralizmus hívei örömmel konstatálhatják, hogy a legfiatalabb korosztályban már többen vannak, akik nem németül, hanem a neolatin nyelvek, tehát a francia, az olasz és a spanyol közül szeretnék valamelyiket beszélni. Az angol, a német és a három neolatin nyelven kívül nem merült fel számottevő mértékben más nyugati nyelv. Az már egy más kérdés, hogy ez a lassú nyitás milyen feladatok elé állítja a nyelviskolákat, hiszen elképzelhető, hogy a neolatin nyelveket tanulni kívánók igényeit magántanárként ki tudja elégíteni az elmúlt másfél évtizedben végzett fiatalabb neolatin nyelveket tanító tanárgeneráció. Amennyiben egy komolyabb megugrás történne a neolatin nyelveket tanulni akarók számában, arra a nyelviskoláknak mindenképpen reagálni kellene.

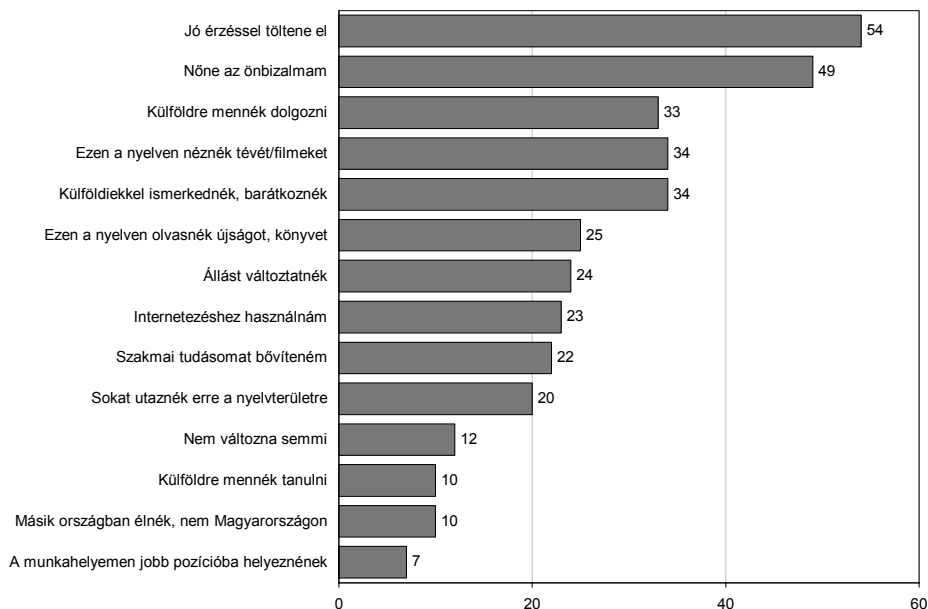
24. ábra

Milyen nyelven szeretné fejleszteni nyelvtudását?(%)

Némileg csökkenti optimizmusunkat a „Helyzetelemzés”-nek az a megállapítása, hogy a „legjobban beszélt nyelv szerinti nyelvválasztásban erőteljesen érvényesül az a tendencia, hogy sokan, ha választhatnának, nem egy új nyelvet választanának, hanem azon a nyelven szeretnék tudásukat továbbfejleszteni, amelyiket jelen pillanatban a legjobban beszélnek”. (Szénay 2005:99)

I.1.5.5.6. Mire jó a nyelvtudás?

A fejezet lezárásaként a megszerzett nyelvtudásnak a tanuló életében betöltött általános hatását tekintjük át. A kérdezők a „Helyzetelemzés” során azt a kérdést tették fel a minta tagjainak, hogy ha az általuk választott nyelven rendelkeznének a saját maguk elképzelte minél magasabb szinttel, akkor ez változtatna-e valamit az életükben. A vágyott nyelvtudás megszerzése, mint általában a tudás birtoklása, a válaszadók többségének értékítéletében pozitív személyiségformáló, önbizalom-növelő hatással van. Viszonylag jelentős szerepet kapnak az információszerzéssel, a turizmussal és a művelődéssel kapcsolatos nyelvhasználati előnyök (Lásd: 25. ábra).

25. ábra

Ez a nyelvtudás mit változtatna az életében? (%)

Az utolsó pontban megfogalmazott személyiségfejlesztő és tudatformáló percepciók és egyben nyelvtanulási célok meghatározó jelentőséggel bírnak mind a nyelvoktatás minden napjaiban részt vevő szervezeteknek, egyéneknek, mind a tanárképzés szintjén tevékenykedőknek. Az a jelenlegi, illetve a jövőben megjelenő nyelvtanuló, akit a Helyzetelemzés prognosztizál, igényeiben, céljaiban, tulajdonságaiban, tapasztalataiban stb. nem azonos azzal a nyelvtanulóval, akit az elmúlt 15–20 évben megismertünk. (Lásd: 3. melléklet)

1.1.6. Javaslatok

A fenti helyzetelemzésből kitűnik, hogy a nyelvtudás és nyelvtanulás összefüggései, a nyelvi képzések eredményessége és hatékonysága összetett társadalmi, oktatáspolitikai és szakmai kérdéseket vetnek fel. Tanulmányunk további fejezeteiben kísérletet teszünk ezen összefüggések részletes elemzésére.

1.	Amennyiben az önértékelést, mint a nyelvtudásmérés eszközét, mint az élethosszig tartó tanulás fontos elemét, hatékonyan akarjuk alkalmazni, elkerülhetetlen a KER koncepciójának és szintrendszerének jobb megismertetése, átvitele a köztudatba. A nyelvvizsgarendszer ideji átalakulása, a hatékony nyelvvizsgatással kapcsolatos modern elvárások szintén a KER követelményrendszerének széleskörű megismerését teszik szükségessé. Ez hatékony és szakmailag alaposan kidolgozott PR tevékenységet feltételez, mely részben a nyelvtanító szakmának, részben a nyelvtanulók legszélesebb körének szól.
2.	A nyelvtanulóknak tudatosítani kell, hogy az elért vizsgaszint (pl. B1) a hétköznapi nyelvhasználatban szintet képvisel, és meg kell teremteni a motivációt a továbblépésre, hogy az alap- illetve középfokú nyelvvizsgák ne a nyelvtanulás végső szintjét jelentsék. Más szóval rá kell ébreszteni a közvéleményt, hogy a középszint (B1 és/vagy B2) elérése, illetve az ezen a szinten letett vizsga megszerzése nem motiváló hatású, amennyiben nem követi szintfenntartás, fejlesztés. Ehhez megfelelő kommunikációs stratégiát kell felépíteni.
3.	Mivel a három nagy neolatin nyelv európai anyországa a magyar turizmus fő célországai közé tartoznak, megfontolásra méltó lehet speciális, turisztikai célú, túlélő nyelvet oktató tanfolyamok beindítása is.
4.	A média támogatásával olyan technikai hátteret kell létrehozni, amely a nem szinkronizált filmeket alternatívaként kínálná fel, ezáltal is megteremtve legalább a motivációt az ilyen típusú nyelvtanulási és szintfenntartási módok iránt érdeklődőkben.
5.	Kerüljenek kidolgozásra az Európa Tanács által is támogatott, a speciális, szakma- és piacorientált részkompetenciák tanítási és tanulási struktúrái, tantervei és tananyagai. A célzott, egy adott szakterületen funkcionális nyelvtudás elérése különösen a turizmussal kapcsolatba kerülők, pl. buszvezető, rendőrök, jegyvizsgálók, de hasonló jelentőségű az adott nyelvi környezetben üzleti tevékenységet végzők számára is.
6.	A „támogatásra szoruló nyelvtanulók” még mindig meglévő motivációjának ismételt kihasználása: e csoport intenzívebb bevonása, célirányos segítése és a nyelvtanulási folyamatban minél hosszabb benn tartása tűnik a legkevésbé nehéz, de megoldandó feladatnak. A leg sürgetőbb kérdés a csoport tagjainak megszólítása, elérése.
7.	Nehezebb, de a kutatás eredményei szerint sem megoldhatatlan feladat az ún. Motiválatlanok csoportjának megszólítása, elérése. Más eszközökre, és más célrendszerre van szükség, hogy őket újra, a korábbi kudarcikat kompenzáló nyelvtanulási sikerélményhez juttassuk, és ezáltal arra motiváljuk őket, hogy megszakadt nyelvtanulásukat újra kezdjék, és minél tovább folytassák a számukra realiztikus tanulási célok elérése érdekében.
8.	A nők reintegrációjának segítése nyelvtanulási lehetőségeik bővítése által jelentősen javíthatja munkaerőpiaci esélyeiket. A nyelviskolák számára a nők sikeres elérése és bevonása megoldást jelenthet a napközben esetleg kihasználatlan emberi erőforrások és eszközök hatékonyabb kihasználásában, miközben érdemes kidolgozni a célcsoport távoktatási vagy eLearning formákban történő megszólítását is. Mindehhez EU-s támogatások nyerhetők el, valamint további, a munkaerőpiaci beilleszkedést segítő források.

I.2. Felhasználói igények és tendenciák

I.2.1. A idegennyelv-oktatási programokat igénybevevő egyéni felhasználók

A nyelvoktatási programokat igénybevevő egyéni felhasználók vizsgálata során először leírjuk a felhasználókról rendelkezésünkre álló ismereteket, majd megvizsgáljuk azokat a felnőttképzési formákat, amelyeket a felhasználók a nyelvtudás megszerzése céljából igénybe vesznek. A tanulmánynak ezt a fejezetét és alpontjait szintén az I.1. fejezetben bemutatott Helyzetelemzésre alapozzuk, amely átfogó vizsgálatot végzett a 15-44 éves magyarországi lakosság idegennyelv-ismeretéről.

I.2.1.1. A nyelvoktatási programokat igénybevevő egyéni felhasználók bemutatása

A nyelvoktatási programokban részt vevő egyéni felhasználók olyan nyelvtanulók, akik egyénileg, személyes döntésük következtében vesznek igénybe képzéseket, azzal a céllal, hogy idegen nyelvet vagy nyelveket tanuljanak.

Fontos megjegyeznünk azt, hogy amikor ezen egyéni felhasználókról beszélünk, akkor ezalatt a következő három nagy csoportot értjük: munka mellett nyelvi képzésben részt vevő egyéni felnőttek, felsőoktatási intézményekben (főiskola, egyetem) tanuló és emellett nyelvi képzésben részt vevő felnőtt hallgatók, valamint közoktatási intézmények (általános iskola, középiskola) tanulói.

Jelen kutatásunkban elsősorban a fenti felsorolás első két, felnőtt csoportjába tartozókra koncentrálunk. Tesszük ezt annak ellenére, hogy az egyéni felhasználók között nagy százalékban jelennek meg a közoktatási intézmények tanulói, akiknek nyelvtudását, igényeit a „Helyzetelemzés” alapos vizsgálat alá veti, és az 1.1.4.3. pontokban mi is foglalkozunk velük.

Az idegen nyelvet tanuló egyéni felhasználók nyelvtanulásának okai és céljai a megszerzett nyelvismerettel különfélék. Ezek között szerepelnek olyan okok, mint egy nyelvvizsga megszerzése, egzisztenciális okok, a szabadidő értelmesebb eltöltése, külföldi munkavállalás, szakmai fejlődés, az egyén pozitív személyiségfejlődése. A munka mellett tanuló felnőttek esetében a fent említett okok közül kiemelten fontos a jó álláshoz, jobb karrier lehetőséghez jutás esélye.

A kutatásunkban vizsgált egyéni felhasználók a nyelvoktatási képzéseket szabadidejük terhére költségterítéses, ún. nyitott lakossági képzések formájában veszik igénybe. Költségterítéses képzéseket nyújtanak felnőttképzési intézmények, nyelviskolák és nyelvtanárok magánóra keretében.

Fontos azonban leszögezni, hogy az egyéni felnőttek hatékony, célravezető oktatása, mind a magánóra, mind pedig a csoportos oktatás keretében komoly kihívás a nyelv-

tanároknak, hiszen tudatos, kialakult én-képpel rendelkező felnőttekről van szó, akik különböző szociális, iskolázottsági háttérrel és tanulási rutinnal rendelkeznek.

Mindezek függvényében természetes, hogy az idegen nyelveket tanulók nyelvtanulási igényei eltérnek a választott nyelv, az oktatás tematikája, intenzitása, eredménye, illetve költsége tekintetében. A nyelvtanuló a nyelvek és tanfolyamok széles kínálatából választhat, amelyek között szerepelnek általános tartalmú, nyelvvizsga előkészítő, üzleti nyelv, egyéb szaknyelvek (jogi, pénzügyi, orvosi stb.), illetve személyre szabott egyéni tanfolyamok is. A jelenleg nyelvet tanuló felnőttek között a legnépszerűbb nyelv az angol, ezt követi a német, majd a neolatin nyelvek. Az egyéni felnőttek által preferált tanfolyamok közül még mindig az általános nyelvi képzés, hetente két alkalommal 2-2 tanórás intenzitásban a kimagaslóan legnépszerűbb forma, ami mind munka, mind tanulás mellett még felvállalható elfoglaltságot jelent a résztvevőnek.

Az egyéni felhasználó életkora szerint is választhat a kínált tanfolyamok közül, ezek között léteznek ugyanis általános, valamint speciálisan egy korosztályt megcélzó tanfolyamok, úgy mint pl. az ún. „senior” vagy egyetemistáknak tervezett tanfolyamok. Az intenzitás tekintetében is nagy a választék, a kínálatban megtalálhatók általános, intenzív, félintenzív és szuperintenzív tanfolyamok egyaránt.

Amennyiben egy egyéni jelentkező felnőttképzési intézmény programjába kíván bekapcsolódni, a képzését megelőzi egy szaktanár által végzett szakszerű többnyire írásbeli és szóbeli szint- és igényfelmérés, azért hogy az oktatók és oktatásszervezők képet kapjanak a nyelvet tanuló céljairól és tudásáról. E felmérés segítségével ki tudják választani a számára legmegfelelőbb oktatási formát a tematika, intenzitás, a haladási ütemterv és a költségek tekintetében.

A költségtérítéssel járó képzésekben részt vevő egyéni felnőttek többnyire önmaguk (vagy családjuk segítségével) finanszírozzák tanulásukat, így a nyelvtanulás mind a költségeket, mind a szabadidejüket tekintve, tudatos döntést és olykor komoly áldozatvállalást is jelent. Árérzékenységre jellemző, hogy elsősorban a közepes ár-szintű, általános igényeket kielégítő képzéseket veszik igénybe. Habár a magas minőség, a szakképzett oktató számukra is fontos értéknek számít, az ilyen szolgáltatást többnyire csak akkor tudják megvásárolni, ha ez kedvező árral párosul. Döntésükkor törekednek a legmegfelelőbb ár-érték arányú szolgáltatás kiválasztására.

Az egyéni felhasználók szerint nagyon fontos, hogy a Magyarországon élő emberek általában, illetve személy szerint maguk is beszéljenek idegen nyelveket. A „Helyzetelemzés” szerint a megkérdezettek 98%-a azon a véleményen van, hogy fontos nyelveket beszélni általában Magyarországon, saját személyükre vonatkoztatva pedig a megkérdezettek 77%-a állította, hogy szükséges legalább egy idegen nyelv ismerete.

Elmondható tehát, hogy az ország felnőtt lakossága összességében felismeri a nyelvtudás fontosságát, és komoly személyes igénye van e tudás birtoklására. Azonban tudjuk azt is, hogy ez a pozitív hozzáállás elsősorban a fiatalabb generációkra jellemző, 35 éves kortól felfelé az egyének motivációja folyamatosan és erőteljes ütemben csökken.

I.2.1.2. A nyelvoktatási programokat igénybevevő egyéni felhasználók által választott tanulási formák

Léteznek olyan felnőtt nyelvtanulók, akiknek nyelvi képzése csoportos formában megoldott, vagy a munkahelyük, vagy az állam (amennyiben munkanélküliek) vagy az oktatási intézmény, ahol tanulnak, biztosít számukra nyelvtanulási lehetőséget. Amennyiben valaki nem jut ilyen támogatáshoz, akkor önmagának kell finanszíroznia és felkutatnia azt a képzési formát, amely életvitelébe beilleszthető, s amely megfelelő nyelvtudás birtokába juttatja. A továbbiakban a felnőttek által egyénileg alkalmazott úgynevezett iskolarendszeren kívüli tanulási formák közül a két legjellemzőbb tanulási formát, a nyelviskolákat, illetve a magántanárokat vizsgáljuk.

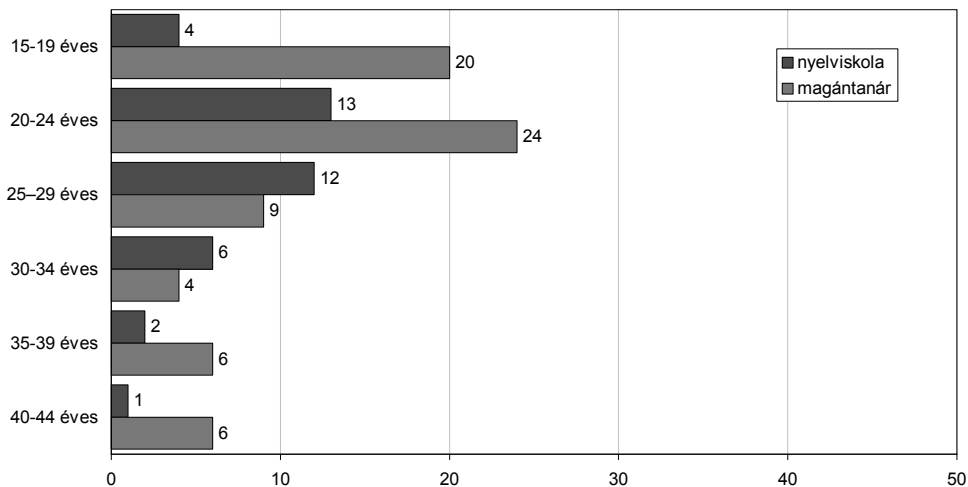
A „Helyzetelemzés” adataiból kiderül, hogy a vizsgált 15-44 év közötti lakosság 14%-a vett részt nyelviskolai képzésben eddigi élete folyamán, magántanártól pedig 16% tanult idegen nyelveket (Lásd: 1.1.4.3.2).

Amint a 26. ábra¹⁶ mutatja, a két fizetős tanulási formát nem kizárólag a felnőttek, hanem az iskolai nyelvoktatással párhuzamosan nyelvi különórákra járó diákok is igénybe veszik. A fiatalabb generációra a magántanárhoz járás a jellemző, körükben ez az oktatási forma már az általános és középiskolás korban is gyakran előfordul: a 15-19 éves korosztály 20%-a vesz igénybe magántanárt, viszont nyelviskolába ennek a korosztálynak csak 4%-a jár.

Az idősebb generációk esetében más a helyzet. „A munka melletti tanulás fő formája a nyelviskolai tanfolyamok látogatása. Magántanárok felfogadása jóval kevésbé elterjedt ebben az életszakaszban.” (Szénay 2005:26)

A magánórák kisebb igénybevitelének okai között lehet „nagy valószínűséggel a tanulási forma magas költsége, amely szempont [...] sokakat visszatart a felnőttkori nyelvtanulástól.” (Szénay 2005:26), illetve az a tény is, hogy a 30 évesek esetében a csoportos iskolai tanulás már újra, mint érték jelenik meg. A közép vagy felsőfokú tanulmányok lezárása után a napi munkahelyi rutin mellett a felnőtteknek is szükségük van egyrészt arra a fajta közösségi életre, amit egy iskolai csoport biztosít, másrészt arra, hogy ismereteiket iskolai formában bővítsék.

16 A tanulmánynak ezen a pontján szükségét éreztük, hogy a Helyzetelemzés egyik ábráját, amelyet már egyszer idéztünk (Lásd 1.1.4.3.2), itt újra használjuk.

26. ábra

Azok aránya, akik tanuló korban¹⁷, nyelviskolákban és/vagy magántanárnál tanultak – jelenlegi életkor szerint (%)

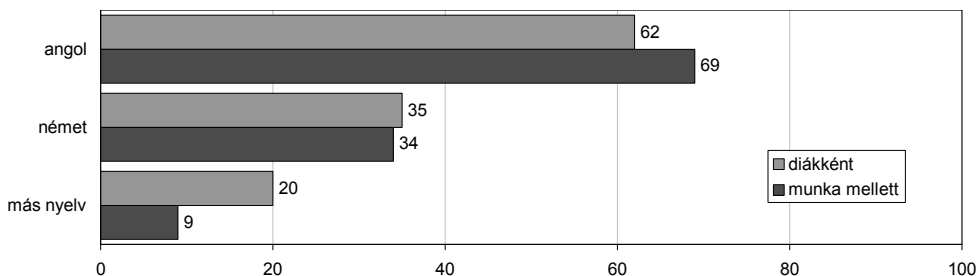
Mind a magántanár, mind a nyelviskolai csoportos oktatás számos előnnyel jár, és a hallgatók mindkét képzési formában képesek az idegen nyelveket elsajátítani. Azonban az, hogy kinek melyik oktatási forma a hatékonyabb, alapvetően függ a tanuló és az oktató személyiségétől, az oktató által használt módszerektől, tananyagtól, valamint a tanuló motivációjától.

A magántanárt választók egyik legfontosabb érve az, hogy a magántanár csak velük foglalkozik, ezt érzik a leginkább személyre szabott, az egyéni igényeket leginkább figyelembe vevő tanulási helyzetnek. Az is tény, hogy egy jó csoport munkáját is megzavarhatja egy nehezen kezelhető (ám a tanfolyamért ugyanannyit fizető) résztvevő. Ugyanakkor valódi kommunikációs helyzetet teremteni, a tanulót tényleges nyelvhasználatra készíteni a csoportos oktatás során lehet eredményesebben. Ehhez a megfelelő módszertani felkészültséggel és a felnőttoktatásban kellő tapasztalattal rendelkező oktatók részvétele elengedhetetlen.

A nyelviskolák és a magántanárok különösen fontos szerepet játszanak a munka melletti nyelvtanulásban, elsősorban az olyan általános és szaknyelv oktatásában, amelyet a munkaadók elvárnak és értékelnek. „Az idősebb generációk nemcsak a nyelvtudás felejtése miatt motiváltabbak a munka melletti nyelvtanulásra, hanem azért is, mert nagy részük még a korlátozottan hasznosítható – és a nyelvtudási adatok alapján talán soha igazán el nem sajátított – orosz nyelvet tanulta az iskolákban.” (Szénay 2005:26)

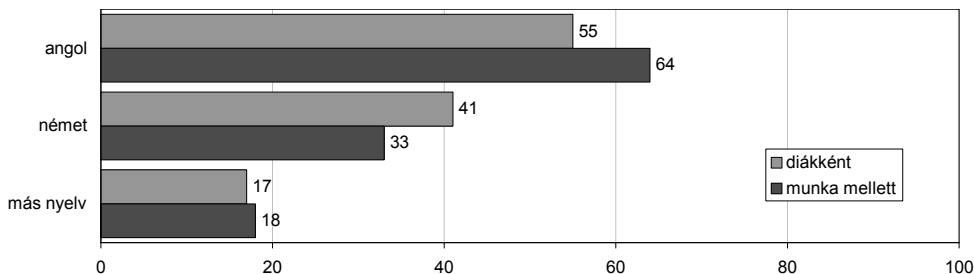
¹⁷ „Tanuló kor” alatt a Helyzetelemzés azt az időszakot értette, amikor a kérdezett a nappali tagozatos oktatásban tanult általános iskolában, középiskolában, főiskolán vagy egyetemen.

A felhasználók által választott nyelvek közül mind „a nyelviskolákban, mind a magántanároknál a leggyakrabban tanult nyelv az angol volt, amit kétszer annyian tanultak ilyen keretek között, mint németet. Az iskolarendszerű oktatáshoz hasonlóan nyelviskolában és magántanárnál is csak kevesen tanultak más nyelveket.” (Szénay 2005:27)

27. ábra

Nyelviskolában tanult nyelvek (%)

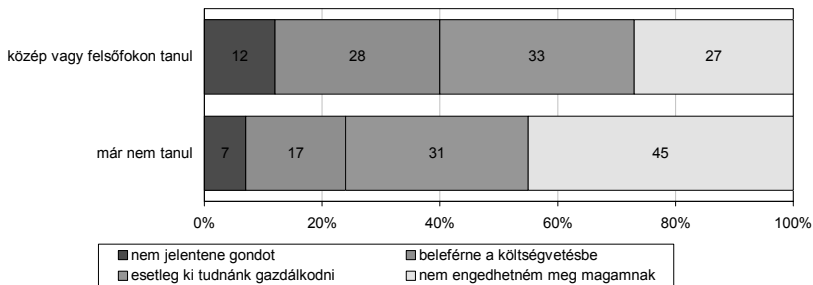

28. ábra

Magántanárnál tanult nyelvek (%)

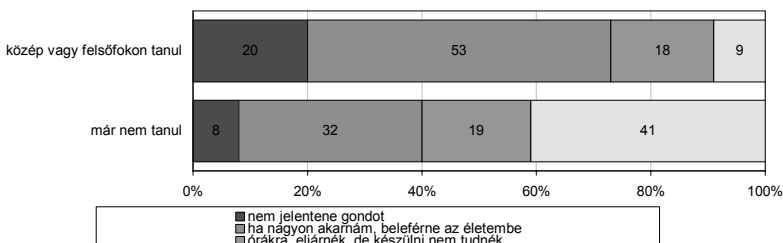
I.2.1.3. Az egyéni felhasználók áldozatvállalása nyelvtudásuk fejlesztése érdekében

A nyelvtanulás akár nyelviskolai, akár magántanárnál történő formában felnőtt korban már csak anyagi áldozatokkal és a szabadidő rovására végezhető. Nyilvánvaló, hogy a diákok dolgozó kortársaikhoz, vagy a fiatal középkorúakhoz képest sokkal inkább megengedhetik maguknak a nyelviskolai különórát, akár az idő, akár az anyagi feltételek oldaláról nézzük (az anyagi oldalt nyilván sok esetben a szülők vállalják). A nem tanuló korcsoportok esetében valamivel több mint 50% válaszolta azt, hogy mind anyagi, mind pedig idő tekintetében képes lenne a szükséges áldozatokra. „Ha az időt és az anyagi feltételeket együttesen tekintjük, akkor azt lehet mondani, hogy minden második 15-44 éves tudná megoldani, – ha nem is kifejezetten könnyen –, hogy nyelviskolába járjon.” (Szénay 2005:83-84)

29. ábra

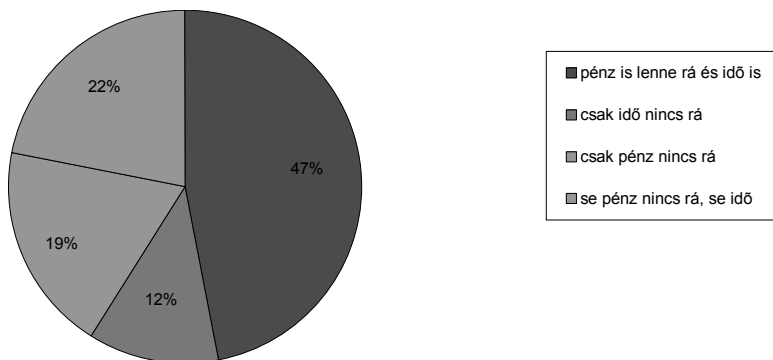
Milyen anyagi megterhelést jelentene egy nyelviskolai tanfolyam? (%)

30. ábra

Milyen időterhelést jelentene egy nyelviskolai tanfolyam? (%)

Az összes válaszadó 47%-a tudna pénzt és időt egyaránt szánni a tanulásra (Lásd: 31. ábra). Összességében azonban, az iskolapadból már kikerültek kétötöde érezte úgy, hogy nem engedhetné meg anyagilag, hogy befizessen egy nyelviskolai tanfolyamra, és nagyjából ilyen arányban voltak azok, akik úgy vélték, hogy az időhiány – vagy a két ok együttes fennállása – miatt nem vállalkozhatnának arra, hogy nyelvtudásukat nyelviskolai tanfolyam keretei között fejlesszék.

31. ábra

Idő és pénz nyelviskolai nyelvtanulásra

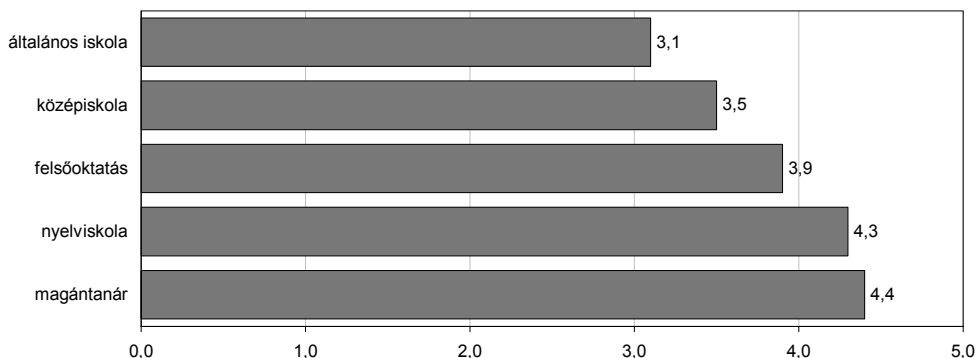
Ellentmondásos ugyanakkor az, hogy míg a nyelvtanulás fontosságát szinte minden válaszadó elismerte (a Helyzetelemzés szerint saját személyükre nézve a megkérdezettek 77%-a szerint szükséges az idegennyelv-tudás), addig az anyagi és időkorlátok a felnőtt lakosság kb. 40%-át visszatartják a képzés megkezdésétől. Aggódalomra ad okot az a tény, hogy a tanfolyam ára ennyire meghatározó a képzését önmaga számára finanszírozó hallgatónak. Elgondolkodtató ezek után az is, hogy milyen hatással lesz ez a nyelvvoktatási piacra, a költséges minőségbiztosítási rendszereket alkalmazó, illetve azokat nem alkalmazó iskolák összehasonlításában.

1.2.1.4. Az egyéni felnőtt felhasználók által kiválasztott egyes nyelvtanulási formák színvonala, kiválasztásuk szempontjai

1.2.1.4.1. A nyelvvoktatás színvonala

Egy a felnőttkori nyelvtanulással és nyelvvoktatással foglalkozó elemzésnek vizsgálnia kell, hogy egy adott populáció miért választja a magánnyelviskolákat, illetve a magántanárt. Nyilvánvaló, hogy a közoktatásban folyó nyelvvoktatás színvonaláról alkotott közvélekedés is magyarázza az iskolai nyelvvoktatással párhuzamosan vállalt idegen nyelvi különórák elterjedését. A válaszadók, akik saját személyes tapasztalataik alapján értékelték azokat a képzési formákat, amelyekben részesültek, az általános iskolai idegennyelv-oktatás színvonalát átlagosan csak hármásra osztályozták, a középiskolai nyelvvoktatásra adott értékelések átlaga 3/4, és a felsőfokú oktatásban nyelvet tanulók által adott „jegyek” is csak megközelítik, de nem érik el a négyes átlagot. A nyelviskolai tanfolyamoknak és a magántanároktól vett óráknak a színvonalát az iskolarendszerű oktatás teljesítményénél jóval magasabbra értékelték azok, akiknek volt alkalmuk tapasztalatot szerezni ezekben a nyelvtanulási formákban (Lásd. 32. ábra). A nyelviskolai tanfolyamok színvonalának kedvező megítélése azért is figyelemre méltó, mert több szakember azon a véleményen van, hogy a minimális feltételeket követelő egyszerű piacra lépés a szolgáltatás színvonalának felhígulását eredményezte az elmúlt években.

Ezzel a színvonalalesési lehetőséggel több nyelviskola, és az ezeket tömörítő legfontosabb szakmai szervezet, a NYESZE is számolt. A felhígulás elkerülése érdekében hozta létre és tartja fenn az egyesület az Európai Nyelvi Díjjal, és IIASA-SHIBA díjjal elismert minősítési rendszerét, ami a hazai oktatás egészét tekintve is a legátfogóbb nyelvvoktatási minőségbiztosítási rendszernek számít (Lásd: 1.6.3.). Természetesen a teljes nyelviskolai kínálatot figyelembe véve el kell ismerni, hogy a NYESZE tagiskoláinak csak kisebb hányada minősítette magát ebben a rendszerben, ugyanakkor a többségükre biztosan igaz, hogy magát a minősítési kritériumrendszert többé-kevésbé alkalmazza saját minőségbiztosítási folyamatainak kialakításakor. Az egyesületen kívüli nyelviskolákat illetően a „Helyzetfelmérés” által feltárt hallgatói értékelések lehetnek mérvadóak.

32. ábra

Az egyes nyelvtanulási formák oktatási színvonalának megítélése – iskolai osztályzatok átlaga (iskolai osztályzatok átlaga)

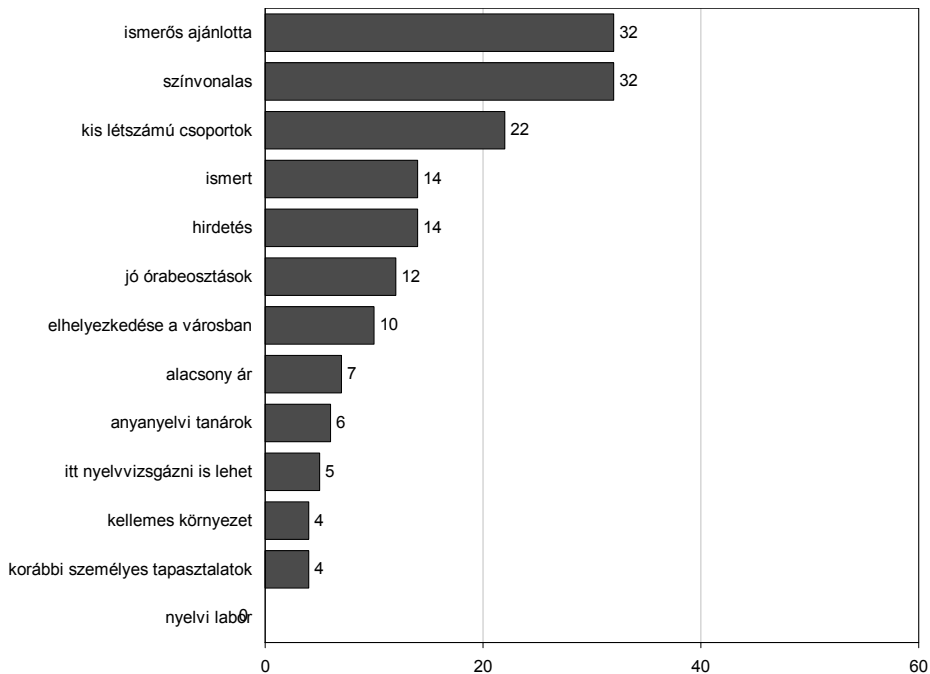
1.2.1.4.2. A nyelviskola választási szempontok

Amint már korábban említettük, a mintába kerültek 14%-a rendelkezett nyelviskolai tapasztalatokkal¹⁸, és a táblázatban megadott választási szempontok közül kettő megjelölésével azonosíthatták be választásuk indokait. „Az egyik leggyakrabban választott szempont, a színvonalasság, nem a helyszín felszereltségét (kellemes környezet, nyelvi labor), hanem az oktatás minőségét jelenti” (Lásd: 33. ábra). „A színvonal mellett leggyakrabban felsorolt szempont a szájhagyomány útján terjedő információszerzés. Tehát az emberek leginkább akkor döntenek egy bizonyos nyelviskola mellett, ha azt ismerősük ajánlotta, és tudják, hogy színvonalas.” (Szénay 2005:30)

Érdekes, hogy a praktikus szempontok mellett (pl. a nyelviskola ismertsége, hirdetése, jó órabeosztása, a városban való elhelyezkedése) fontos volt még a kis létszámú csoportokban történő oktatás, amely meghatározó eleme a szakmai színvonallal kapcsolatos követelményeknek.

Annál meglepőbb, hogy kevésbé nyom a latba a választásnál, hogy egy adott nyelviskola helyben biztosítja-e a nyelvvizsga letételének lehetőségét. Ez utóbbi megállapítás azért igazán váratlan, mert a nyelvvizsgapiac 90-es évek második felében történt megnyitását követően a nyelviskolák többsége mindent elkövetett azért, hogy – ha lehet –, minél több vizsgarendszer elérését helyben biztosítsa az ott tanuló hallgatók számára. Tette ezt a nyelviskolák többsége, láthatólag anélkül, hogy ezen a téren bármifajta piackutatást végeztek volna.

¹⁸ Többségük – összesen 123 megkérdezett – vállalkozott, hogy válaszoljon arra a kérdésre, mi játszotta a legnagyobb szerepet nyelviskolája kiválasztásában.

33. ábra

Mi játszotta a legnagyobb szerepet a nyelviskola kiválasztásában? (%)

A Helyzetelemzés kvalitatív kutatási fázisában lezajlott fókuszcsoportos beszélgetésben megkérdezett hallgatók – összhangban a fenti ábrával – úgy nyilatkoztak, hogy a nyelviskola és a felnőttképzési program kiválasztásakor a színvonal, a minőség, és az ismertség játszott szerepet. A „színvonal” fogalom mögött leggyakrabban egy szubjektív, a hallgató vagy ismerőse által megtapasztalt értékelés volt.

Ugyanakkor a fókuszcsoportos kutatásban megkérdezett hallgatók nem voltak tisztában más, szakmai szervezetek által kidolgozott és felügyelt, objektív minőségbiztosítási rendszerekkel, vagy a nyelviskolák minőségi oktatását garantáló objektív szakmai értékelésekkel. A válaszadók csupán felületesen ismerték azt a fogalmat, hogy program, illetve intézmény akkreditáció és nem volt semmilyen információjuk a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének szakmai tevékenységéről, illetve szakmai minősítéséről, így ezen szakmai értékelések nem is játszottak, vagy játszhattak szerepet a tanulási forma, a nyelviskola, illetve a felnőttképzési program kiválasztása során.

A szakmai felügyelet és ellenőrzés nélkül működő iskolák a jelen helyzetben így nincsenek piaci hátrányban a szakmai minősítésekre sokat áldozó iskolákkal szemben,

különösképpen azért nem, mert a nyelvi képzés időigényes volta miatt a képzésbe bekapcsolódó hallgató sikertelen választásával csak hónapok, akár egy teljes év eredményre nem vezető tanulása után szembesül.

I.2.2. Céges igények

I.2.2.1. Általános helyzetleírás

A vállalati-intézményi nyelvi képzéseken ezen tanulmányban olyan nyelvtan-folyamokat értünk, amelyeket a munkaadó szervez, és finanszíroz munkatársai részére.

A tanulmány ezen fejezetében rendszeresen hivatkozunk egy 2000-ben készített példaértékű felmérésre, annak eredményeire és tudományos elemzésére, amelyre a következőkben „Vizsgálat” néven hivatkozunk.¹⁹

A fenti felmérés és elemzés azért egyedülálló, mivel közel 500 (pontosan 439) vállalati mintavétel alapján összegzi, és elemzi a középfokú nyelvtudással szemben támasztott munkaadói elvárásokat, vagyis közvetlen és tényszerű adatokkal szolgál a vállalatok és intézmények elvárásaival, igényeivel kapcsolatban.

A „Vizsgálat” elsődleges célja a munkaadói oldal középfokú nyelvtudással szemben támasztott elvárásainak több szempont szerinti tanulmányozása, elemzése és értékelése volt. A felmérés az új érettségi vizsga fejlesztésének előkészületi munkáihoz készült.

Jelen tanulmányban a vállalati-intézményi keretek közt zajló nyelvoktatás helyzetét először elterjedésük és népszerűségük okai alapján, a következő szempontok szerint elemezzük:

- A vállalatok konkrét, gyakorlati igényei
- Juttatási forma, befektetés
- Nyelvi képzések szervezése

I.2.2.1.1. A vállalatok konkrét, gyakorlati igényei

A „Vizsgálat” eredményeinek összefoglalása első, tehát legfontosabb pontjaiként említi a következő összegző megállapításokat:

„A vizsgálat eredményei egyértelműen azt mutatják, hogy a jelenleg középiskolai végzettséggel nyelvigényes munkakörben dolgozók több, mint felének (54%) nyelvtudása nem teljesen felel meg a cég elvárásainak.”

¹⁹ Major Éva: A közoktatás nyelvi vizsgareformjának szakmai, oktatáspolitikai és társadalmi feltételei, doktori disszertáció, ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Kézirat 2002

„Az állásokra jelentkezők nyelvtudásának szintjével a megkérdezett cégek mindössze 36% elégedett, mégis majdnem egyharmaduk (28,3%) kényszerül arra, hogy nem megfelelő nyelvtudású alkalmazottat is felvegyen.”

A két legfontosabb összegző megállapítás tehát egyértelműen alátámasztja azt, hogy a vállalatok számára nemcsak fontos, de szinte elengedhetetlen az, hogy munkatársaik meglévő, és sok esetben elégtelen nyelvtudásának fejlesztését megoldják, ebben munkatársaikat támogassák.

I.2.2.1.2. Juttatási forma, befektetés

A nyelviskolák tapasztalatai szerint a dolgozók nagyra értékelik, ha munkaadójuk nyelvoktatásukat bármilyen formában támogatja. A támogatás mértéke változó lehet, de a leggyakrabban tapasztalt gyakorlat az, hogy a munkaadó fizeti az oktatás költségeit, ami elsősorban a tanári díjat jelenti, a nyelvórákhoz helyiséget bocsát rendelkezésre, és munkaidő kedvezményt biztosít a nyelvórákon való részvételhez.

A munkaadók legtöbbször felismerik, hogy a nyelvtanulás hosszú távú folyamat, és támogatása számukra is eredményeket hozó befektetés lehet. Hiszen, ha munkatársaik nyelvi készségei fejlődnek, vagy akár csak magabiztosságuk erősödik az adott idegen nyelven, ez munkavégzésüket, és közvetve a vállalat eredményességét segíti.

A munkaadók – elsősorban a hosszú távú eredményesség érdekében – gyakorta megkötésekkel, szigorításokkal igyekeznek munkatársaikat a nyelvórákon való részvételre kényszeríteni. Ilyen eszköz lehet, ha a munkatársat a tanfolyam végén, vagy bizonyos időszakon belül vizsga letételére kötelezik, továbbá, ha a tandíjat sikertelen vizsga esetén vissza kell téríteni. Gyakori kompromisszum az is, ha a munkaadó a nyelvóra idejének csak egy részét engedélyezi munkaidőben.

Példákat azonban további támogatásokra is találhatunk, pl.: tankönyvek és kiegészítő anyagok finanszírozása, külföldi nyelvtanulási lehetőség támogatása.

I.2.2.1.3. A vállalati-intézményi nyelvi képzések szervezése

A vállalatok által bonyolított összes képzési program és forma közt a nyelvtanfolyamok jelentős részt képviselnek. Szemben a néhány napos, általában intenzív és egész napos képzési formában szervezett szakmai oktatásokkal, vállalatvezetők, eladási és csapatépítő tréningekkel a nyelvi képzések biztosítása mind a vállalatvezetők, mind a résztvevők részéről hosszabb távú elkötelezettséget, és így szervezésük is más szempontok figyelembe vételét igényli.

Még mindig gyakori, és sokak által költségkímélőnek hitt szervezési megoldás, hogy a vállalat egy nyelvtanárral egyénileg megállapodik, aki, mintegy 'házi tanítóként' előre egyeztetett időpontokban, akár több kisebb csoport részére is, a vállalatnál nyelvórákat tart.

Elsősorban nagyobb vállalatok ismerték azonban fel azt, hogy a nyelvoktatás eredményességét egyedül a tanár személyisége nem garantálja. A felismerés része az a tény is, hogy a vállalat- vagy HR vezetők ritkán rendelkeznek olyan nyelvoktatási ismeretekkel és tapasztalattal, hogy a nyelvtanár szakmai, módszertani felkészültségét, munkájának eredményességét meg tudják ígérni, fel tudják mérni.

A képzési intézményekkel, nyelviskolákkal a nyelvtanfolyamok szervezésére kötött szerződések a tanár személyének kiválasztását a nyelviskolára bízák, és rögzítik azokat az egyéb feltételeket is, amelyek a nyelvtanfolyam sikerét nagyban befolyásolhatják, pl. a lemondott, elmaradt órák pótlása, résztvevők teljesítményének értékelése, ezekről jelentés készítése, stb.

A vállalatok vezetői és HR menedzserei azonban nem minden esetben vannak tisztában azokkal a minőségi kritériumokkal, amelyek a hatékony és eredményes nyelvoktatást befolyásolják. Ez nemcsak Magyarországon van így, hanem Európa szerte problémát jelent. Erre az igényre válaszolva állított pl. össze az európai minőségellenőrzési rendszer, az EAQUALS (European Association for Quality Language Services) egy olyan rövid ismertetőt, amely vállalatvezetők, illetve HR menedzserek számára összefoglalja azokat a szempontokat, amelyeket a nyelvtanfolyamok szervezésénél figyelembe kell venniük. Ezek a szempontok az EAQUALS minőségellenőrzési rendszerére épülnek.

A Nyelviskolák Szakmai Szervezete, amely 1994 óta tagja az európai szervezetnek, a 90-es években egy, a szervezet minőségellenőrző rendszerét népszerűsítő kiadvánnyal sikeresen szolgált hasonló információs célokat. Több nagyvállalat és intézmény, néhány bank felismerte a minőségellenőrzési rendszerben a számára biztosított szerződési garanciákat, és hozott olyan döntést, hogy vállalati nyelvtanfolyamaikat kizárólag minősített nyelviskolával kötött szerződés alapján szervezik.

1.2.2.1.4. A vállalati-intézményi nyelvi képzések szakmai jellegzetességei

A következőkben a NYESZE tagiskoláinak felmérése alapján a vállalati nyelvtanfolyamok legfontosabb szakmai jegyeit ismertetjük.

A vállalati nyelvtanfolyamok szakmai tartalmukban, a képzési formában jelentősen különbözhetnek az úgynevezett nyitott formában szervezett nyelvtanfolyamoktól. A szakmai elemzést a nyitott tanfolyamok jellemzőivel való összehasonlításban a következő szempontok szerint végezzük:

- A csoportok összetétele – nyelvi szintek
- Felhasználói igények
- Tanfolyamok tartalma
- Haladás és nyelvi szintek mérése
- Vizsgák
- Hatékonyságot csökkentő tényezők

- Általános trendek a vállalati-intézményi nyelvoktatásban
- Szakmai nyelvi programok

I.2.2.2. A csoportok összetétele és a nyelvi szintek

Míg a nyílt képzések esetében a csoportbeosztás most már szinte minden nyelviskolában nyelvi szintfelmérés alapján történik, addig a vállalati-intézményi nyelvtanfolyamok csoportbeosztásánál a viszonylag homogén nyelvi szintet célzó csoportbeosztás mellett egyéb szempontokat is figyelembe kell venni.

Ilyen másodlagos szempont lehet a gazdaságosság, vagyis az esetleg kisszámú nyelvtanulói kör számára egy, mind szakmai, mind gazdaságossági szempontokból optimális csoportlétszám, illetve csoportbeosztás kialakítása.

A csoportbeosztást sok esetben nem kizárólag a nyelvi szint, hanem a nyelvtanulók nyelvi igényei, illetve az azonos munkakörben dolgozók hasonló fejlődési szükségletei is alakíthatják. Ezért a nyelvi szintfelmérés mellett a vállalati nyelvtanfolyamok szervezésének egyik legfontosabb előkészítő eleme az igényfelmérés, amely során a nyelvtanulók munkában használatos tevékenységei alapján térképezik fel az ideális csoportbeosztást. Az igények megállapításánál a nyelviskoláknak természetesen nem kizárólag a résztvevők, hanem a munkaadók, vagyis ebben az esetben a megrendelőnek az elvárásait, célkitűzéseit is figyelembe kell venniük,

A vállalati-intézményi közegben zajló nyelvi képzések esetében felmerülhet egy speciális szociális probléma is, elsősorban abban az esetben, ha a nyelvoktatásba a vállalati hierarchia több szintjéről lépnek be. Nem minden esetben elfogadható egy magasabb beosztásban lévő munkavállaló, különösen vezető számára, ha nála alacsonyabb beosztásban, vagy beosztottjaként dolgozókkal kényszerül egy csoportban tanulni.

Többek közt ennek a tényezőnek hatására alakultak ki a vállalati szférában egyre elterjedtebb, bár lényegesen költségesebb egyéni tanórák (one-to-one) elsősorban vezető beosztásúak számára, amelyek nagyfokú rugalmasságot és alkalmazkodást biztosítanak mind szervezésileg, mind pedig tartalmilag a nyelvtanulónak.

A korábban említett szempont figyelembe vétele sokkal heterogénebb nyelvi szintű csoportokat eredményezhet, amelynek kezelésére mind a nyelviskolának, mint pedig a nyelvtanárnak megfelelően fel kell készülnie, és a helyzetre hatékony megoldásokat kell találnia, pl. differenciált, kompetenciák szerint meghatározott tanterv, készségfejlesztési program, egyéni, testre-szabott feladatok, stb.

I.2.2.3. Felhasználói igények

A megrendelő, vagyis a vállalat, vagy intézmény nagyon sok esetben nem rendelkezik konkrét elképzeléssel, de sok esetben még megfelelő információval sem arra vonatkozóan, hogy munkatársainak mire van valójában szüksége, és melyek lennének azok a

területek, készségek, amelyeket bizonyos célok érdekében fejleszteni kellene. Sok esetben a nyelvoktatás valóban csak lehetőségként, egy juttatási formaként kerül napirendre. Ezen esetekben még kiemeltebb szerepet kap a szakmai irányítás, a nyelviskola szerepe, amelynek feladata, hogy megfelelően irányítsa és végezze az igények felmérését, a közös célok meghatározását, majd pedig a képzés hatékony megvalósítását.

Nagyon gyakori eset, hogy a vállalatok vezetői, vagy HR menedzserei, személyzeti ügyintézői, akik a vállalati nyelvtanfolyamokat szervezik, túlzott reményeket fűznek a nyelvoktatás hatékonyságával, és különösen a folyamatra szánt idő mennyiségével kapcsolatban, és végül olyan teljesítményt kérnek számon a nyelviskoláktól, vagy saját munkatársaiktól, amelynek az adott képzési körülmények közt nincs reális alapja. Gyakori eset, hogy a nyelvtanfolyamok szervezői a vállalat konkrét céljait, igényeit sem tudják pontosan meghatározni.

A fenti probléma a „Vizsgálat” során is megmutatkozott.

„Az, hogy a nyelvtudás szükséges és elvárható szintjének pontosabb meghatározására a kutatáson belül nem kerülhetett sor, (szintén elsősorban) módszertani nehézség. Ennek elsődleges oka az, hogy a megkérdezettek általában a cégek személyzeti ügyintézői, a munkaerő-felvétel felelősei voltak, akiknek inkább általános benyomásuk, tapasztalatuk van a szükséges nyelvtudásról, és elsősorban a nagyobb cégek esetében nem feltétlenül azonosak a szakmai döntéshozókkal, az esetleges „helyi vizsgáztatókkal”, illetve azokkal a vezető beosztású munkatársakkal, akik a középiskolát végzettek feladatait kiadják és ellenőrzik.”

A „Vizsgálat” harmadik legfontosabb összegző megállapítása pedig a következő: „A nyelvtudás ellenőrzése a cégeknél a legkülönbözőbb módszerekkel, és nem egyforma alapossággal történik. A cégek viszonylag magas százaléka, (17,4) 'bemondásra' elismeri a nyelvtudást, míg ugyanilyen arányban (17,4) a cégek másik része a nyelvvizsgákon felül külön írásbeli, illetve szóbeli vizsgát szervez.”

A „Vizsgálat” fenti megállapításai egybecsengnek azzal, amit a nyelviskolák sok esetben a vállalati-intézményi nyelvtanfolyamok szervezésénél tapasztalnak:

A nyelvtanfolyamok szervezésével megbízott ügyintézők, menedzserek nem rendelkeznek megfelelő tájékozottsággal, szakmai felkészültséggel ahhoz, hogy a vállalat munkatársainak nyelvi felkészültségét, nyelvi igényeit meghatározzák, és ezáltal a vállalati tanfolyamok reális céljait és elvárt eredményeit meghatározzák. A vállalati tanfolyamok sikerességét illetően a nyelviskoláknak nagy szerepe és felelőssége van abban, hogy a szakmai tervezést, és a képzés lebonyolítását a vállalat képviselőivel közösen, megfelelő szakmai szempontok figyelembe vételével, egyúttal azonban a vállalati elvárások tiszteletben tartásával irányítsák.

I.2.2.4. A nyelvtanfolyamok tartalma

Természetes módon a vállalatok részéről nagy igény mutatkozik az úgynevezett üzleti nyelv (Business English, Wirtschaftsdeutsch) iránt. Sok esetben azonban, pontosan az igények nem megfelelő ismerete, illetve a csoportok vegyes összetétele miatt a nyelvi képzés nagy része általános nyelvi ismeretek átadására épül.

A pontos igényfelmérés, amely kiterjed a vállalatvezetők, a képzésben résztvevők igényeinek, valamint a résztvevők valós munkatevékenységének vizsgálatára, sok segítséget nyújt a megfelelő tartalmú vállalati-intézményi nyelvtanfolyamok tanmenetének tervezésénél.

A tartalmi elemeknél a vállalati-intézményi keretek közt még nagyobb jelentőséget kap a készségfejlesztés. A tanfolyamok tartalmát a Közös Európai Keretrendszer által egyre jobban tért nyelő kompetencia alapú megközelítéssel, vagyis a célok konkrét feladatok ellátására való képesség szerinti meghatározásával lehet szakmailag megoldani.

A „Vizsgálat” a teljes mintán elemzi a középfokú nyelvi ismereteket igénylő munkakörök kompetenciaterületeit, és a készségigényekről egyértelmű visszajelzéseket rögzít: „A munkaadók elvárásai a nyelvtudási készségek tekintetében egyértelműen a beszédértés, és a beszéd területén a legmagasabbak, vagyis ezeken a területeken tapasztalják a legnagyobb hiányosságokat. Csak ezután következik fontossági sorrendben a fordítás, az írás és az írott szövegolvasási készség.”

I.2.2.5. Haladás és nyelvi szintek mérése

A vállalati-intézményi keretek közt folyó nyelvoktatásban az eddig ismertetett speciális jegyek miatt a tanfolyami résztvevők nyelvi fejlődésének mérése is speciális szakmai feladatot jelent.

Általánosításokat nehéz lenne e téren megfogalmazni, de a gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy a tanár, illetve a nyelviskola által támasztott szakmai igények határozzák meg a tanfolyami haladás mérésének módját, módszerét, amelyek általában az anyag elsajátításának mértékét, és nem valós nyelvi teljesítményt mérnek. Sok esetben a vállalat vezetése ragaszkodik a rendszeres teszteléshez, ezt azonban elsősorban a nyelvoktatás eredményességének biztosítása érdekében követeli meg.

A tanított tananyag elsajátítását ellenőrző, vagyis a teljesítménymérő tesztek mellett az igények szerint meghatározott kompetenciák meglétének és szintjének értékelésére, esetleg valós szituációkban való mérésére azonban még nagyon kevés példa akad.

A valós eszköztudás értékelésére a szakmailag járható út e téren is a kompetencia alapú megközelítés, amelyben népszerűsítésében, elterjesztésében nagy szerepe lehet az Európai Nyelvi Keretrendszer, és ennek gyakorlati alkalmazását eszközként segítő Európai Nyelvi Portfólió további, vállalati körben való népszerűsítése.

1.2.2.6. Vizsgák

Mivel a vállalati-intézményi nyelvtanfolyamok elsődleges célja nem a képesítés, vagy a tudást igazoló dokumentum megszerzése, ezek a tanfolyamok ritkán irányulnak konkrét nyelvvizsga előkészítésre. A nyelvvizsgák elsősorban mint motiváló vagy szigorító tényezők lépnek be.

1.2.2.7. Hatékonyságot csökkentő tényezők

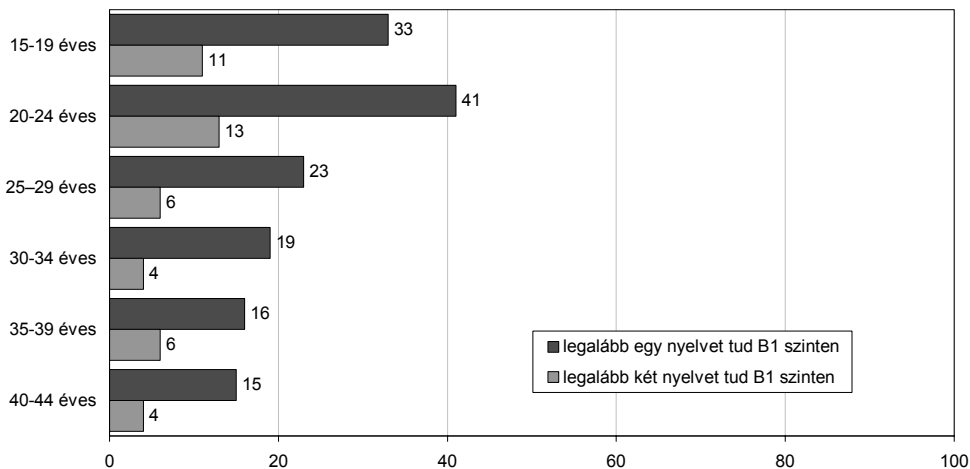
A vállalati-intézményi nyelvoktatás ma Magyarországon jelentős és fontos részét képezi a nyelvtanulási lehetőségeknek. Hatékonyságát a nyitott keretek közt végzett tanfolyami tanulással – a befolyásoló tényezők sokrétűsége és összetettsége miatt – lehetetlen lenne objektíven megállapítani. A különböző szervezési és szakmai specialitások miatt azonban néhány egyértelmű, a képzés hatékonyságát csökkentő tényezővel kell számolni.

A vállalati helyszínen tartott nyelvi képzések nem mindig teszik lehetővé, hogy a nyelvtanuló teljes mértékben elvonatkoztathasson napi munkájától – akár szellemi, akár konkrét értelemben. Sok esetben ezzel a vezetők is visszaélnak, és mivel a munkavállaló „úgyis ott van”, nem tartják tiszteletben a tanulási időt. Természetesen a határidők, a munka feltornyosulása, vagy csupán a nyelvtanuló rossz időbeosztása is előidézheti ezt az akadályozó tényezőt.

Az ún. indokolt hiányzások, pl. külföldi út, fontos megbeszélés, határidő stb. a vállalati közegben fokozottan vezethetnek a nyelvórak elmulasztásához. Az előzőekben már ismertetett csoportkialakítási nehézségek, a lemorzsolódások miatt szükséges csoportösszevonások negatívan befolyásolhatják az egyes csoportok haladási teljesítményét.

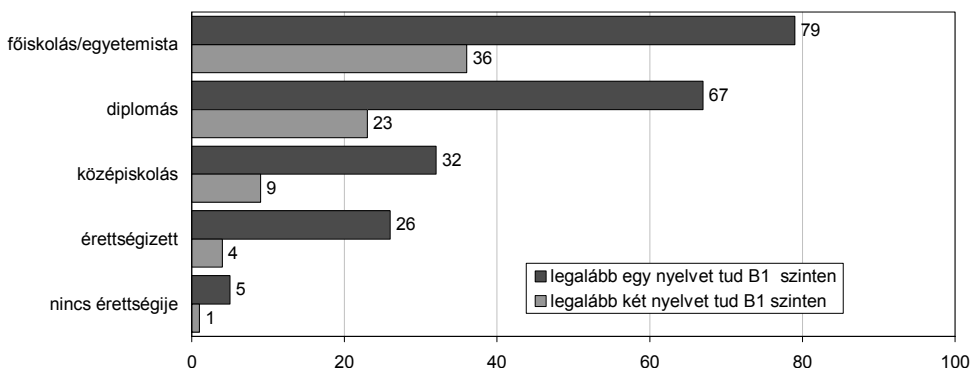
A vállalat által teljes mértékben finanszírozott nyelvi képzéseket egyes munkavállalók nem tekintik valós juttatásnak, ennek megfelelően, vagy belső motiváció hiányában, azokat nem veszik komolyan.

A rendszerváltás óta eltelt 15 év során a vállalati-intézményi nyelvtanfolyamok terén komoly változások történtek. A leglényegesebb az, hogy míg a 90-es évek elején a nemzetközi vállalatok – elsősorban belátva, hogy nem találhatnak megfelelő számú és megfelelő nyelvtudású munkavállalót, másrészt a kezdeti időszakban eleve magasabban tervezett költségvetési összegekből – többet áldoztak képzésre általában, és ezen belül nyelvi képzésre. Napjainkban azonban, elsősorban a fiatalabb korosztály és a főiskolát, egyetemet végzettek körében javult a munkára jelentkezők nyelvtudásszintje. (Lásd: 34. és 35. ábra)

34. ábra

B1 idegennyelv-tudás korcsoportonként (%)

35. ábra

Legalább B1 idegennyelv-tudással rendelkezők iskolai végzettség szerint (%)

Ezt kihasználva, a munkaerő piacon a középbeosztásúak számára leginkább vonzó multinacionális és külföldi nagyvállalatok már alapfeltételként jelölik meg a nyelvtudást, és megpróbálják a számukra megfelelő nyelvtudással rendelkező munkavállalókat a toborzás során kiválasztani.

Napjaink tapasztalata azt mutatja, hogy a vállalati-intézményi kereteken belül inkább a speciálisabb, egy-egy munkakör szerint összeállított, vagy a meglévő nyelvtudást valamilyen speciális irányba fejlesztő, kiegészítő nyelvi képzésekre lesz a jövőben szükség.

1.2.2.8. Szakmai nyelvi programok

A munkaerőpiac változásai következtében a nyelviskolák egyre gyakrabban érzékelik, hogy szükséges lenne olyan, az eddigi gyakorlattól eltérő, nagyon célzott szakmai

nyelvoktatási programcsomag kialakítása, amely a középszinten képzett szakemberek, szakmunkások gyors és célzott nyelvi képzésére, a megfelelő szakmai szókincs elsajátítása mellett néhány konkrét célkompetencia fejlesztésére irányul.

Az igény az ilyen tartalmú programokra egyelőre nem nagy, az európai mobilitási lehetőségek alakulása miatt azonban központi forrásokból finanszírozott, nemzeti szintű fejlesztési programcsomaggal széles rétegek számára lehetne megadni a lehetőséget, hogy részbeni, bizonyos adott körülményekre, helyzetekre, készségekre korlátozott, de ezen keretek közt funkcionálisan alkalmazható nyelvtudást szerezhessenek, és ezáltal munkaerőpiaci helyzetüket nagymértékben javítsák.

1.2.3. Munkaügyi központok és ügyfelek, mint felhasználók

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) a munkaügyi központokon keresztül a rendszerváltozás óta támogatja a munkanélkülieket különböző átképzésekkel. A támogatás formája az eltelt időszak alatt többször átalakult, finomodott. A szakmai képzésen kívül a munkaügyi központok ajánlanak nyelvi képzést is az ügyfelek számára. A nyelviskolák egy része folyamatosan végzi a munkanélküliek nyelvoktatását, másik része viszont nem került még eddig kapcsolatba ezzel a képzési formával. Ennek sok tényező lehet az oka, csak néhány jelentősebbet szeretnék kiemelni.

Szerintünk egyrészt eddig a munkaügyi központok által támogatott nyelvi képzések aránya egyéb, szakmai képzéshez viszonyítva elenyészően kevés volt, így a nyelviskolák számára ez egy viszonylag szűk piacot jelentett. A munkanélküliek – vagy újabb elnevezésük szerint állást keresők – jóval nagyobb hányadának lenne szüksége nyelvtudásra ahhoz, hogy jó esélye legyen a munkaerőpiacon. Mint tudjuk a diplomások körében van a legnagyobb munkanélküliség. Azon kívül, hogy bizonyos diplomásokból túlképzés van, a munkanélkülivé válásuknak részben az is oka, hogy sokan közülük – különösen a 35 év feletti korosztály – nem beszél megfelelő szinten idegen nyelveket. A nyelvtudás hiánya komolyan gátolja újbóli elhelyezkedésüket, még akkor is, ha már rendelkeznek megfelelő szakmai tapasztalattal. A szakképzett munkaerő jelenti azt a másik csoportot, akiknek a nyelvtudás szintén jelentősen javítaná elhelyezkedési esélyeiket. Ezen az említett két csoporton kívül természetesen a társadalom egyéb csoportjai számára is előnyt jelentene a nyelvismeret, de most csupán az általunk legnagyobb létszámúnak ítélt rétegekről tettünk említést. Mindebből következően a jövőben érdemes a nyelvi képzések keretszámát nagymértékben megnövelni.

Másrészt mivel a törvény csak államilag elismert nyelvvizsgával záruló képzést enged támogatni, ezért ezek a nyelvtanfolyamok viszonylag hosszú ideig tartanak (350-800 óra) a tanulók bemeneti nyelvtudásától függően. A munkaügyi központok döntő többségben a munkanélküliek nyelvoktatását, hasonlóan a szakképzéshez, a képzők által a magánszemélyek számára meghirdetett tanfolyamokon próbálták úgynevezett „elfogadott képzés” keretében megvalósítani. A két célcsoport, a magánszemélyek és az

átképzésben részt vevő munkanélküliek igénye a tanfolyam intenzitását illetően jelentősen eltérő. Mivel a magánszemély dolgozik, így csak kevésbé intenzív tanfolyamon tud részt venni. A munkanélküli és természetesen a támogató érdeke pedig az, hogy minél rövidebb idő alatt, intenzív tanfolyamon szerezze meg a kívánt nyelvtudást. A két célcsoport célja sem esik mindig egybe. A magánszemély elsősorban nem feltétlenül nyelvvizsgával záruló tanfolyamot igényel, míg a munkaügyi központ csak akkor támogatja ügyfele nyelvi képzését, ha az nyelvvizsgával zárul. A közbeszerzési pályázatok bevezetése előtt az elfogadott képzéseknél gyakran előfordult, hogy a munkaügyi központ csak részben finanszírozta a munkanélküliek nyelvi képzését. Sajnos azt tapasztaltuk, hogy ez komolyan gátolta a képzésbe való bekapcsolódást, mivel a tandíj bizonyos százalékát – általában 20-50% között – a munkanélküli tanulónak kellett fizetni. Érdemes lenne a rendeletnek azt a szakaszát felülvizsgálni, és az élet valós igényeihez igazítani, miszerint a nyelvi képzésnek államilag elismert nyelvvizsgával kell zárulnia, ugyanis a szakembereknek az növelné az elhelyezkedési esélyeit akár Magyarországon, akár az EU más országaiban, ha legalább alapszinten és a szakmájukhoz szükséges szaknyelvet beszélnék. Úgy gondoljuk, hogy számukra az államilag elismert általános nyelvvizsga egyáltalán nem releváns követelmény.

A munkaügyi központok által támogatott másik tanfolyami forma az úgynevezett „ajánlott képzés”, melyre a munkaügyi központ delegálja a résztvevőket. Ez általában azért sikeresebb, mert a nyelvtanfolyami csoport csak munkanélküliekből áll, és a teljes képzési költséget finanszírozza az állam, így az említett problémák ezt a formát nem terhelik.

A munkaügyi központok által használt költségnorma és a költségek elosztását szabályozó 6/1996. (VII.16.) MÜM rendelet 1. számú mellékletében felsorolt, a képzés támogatásaként adható, költségterítés szempontjából figyelembe vehető kiadások köre nem igazodik a valós élethez. Azon nyelviskolák, amelyek már jó néhányszor kénytelenek voltak költségvetésüket e szerint a rendelet szerint elkészíteni jelezték, hogy a következő pontokban javasolnak változtatásokat annak érdekében, hogy a költségvetés a valós kiadásokat tükrözze:

1. Jelenleg bérjellegű kiadást csak az oktatók számára lehet elszámolni. Valójában azonban ahhoz, hogy az előkészítő szakaszban és a megvalósítás folyamán is sikeres legyen a képzés, a nyelvtanáron kívül munkát végez még legalább három-négy személy az iskola szervezeti tagolódásától, nagyságától függően. Nevezetesen: a munkában részt vesz a nyelviskola vezetője, az irodavezető és/vagy az oktatásszervező, valamint a szakvezető tanár és/vagy oktatási igazgató.
2. A bérleti díjra és a rezsiköltségre a teljes képzési költség csak maximum 20%-a számolható el, ami rendkívül torz arányt jelent, és a valóságtól jelentősen eltér.
3. A költségvetésben nem szerepel olyan fontos költség, mint a hirdetés költsége, pedig az elfogadott tanfolyamokat a képző hirdetheti, sőt reklámoznia is kell, ahhoz, hogy megfelelő létszámmal tudja indítani az adott tanfolyamot.
4. A rendelet továbbá figyelmen kívül hagyja azt a lényeges ténytet, hogy a nyelvisko-

lát állandóan fejleszteni kell, az oktatók számára továbbképzéseket kell szervezni ahhoz, hogy a nyelveket tanulók elégedettek legyenek a tárgyi és személyi feltételekkel, valamint a nyelviskola megfeleljen az akkreditált intézményre vonatkozó kritériumoknak. Mindezek szintén anyagi forrást igényelnek.

5. Végül, de nem utolsó sorban a magán nyelviskolák profitorientált intézmények, melyet az említett rendelet figyelmen kívül hagy.

2003-tól a munkaügyi központok közbeszerzési eljárás útján írtak ki pályázatokat. A közbeszerzési törvény megengedi, hogy a bíráló bizottság a nyertes pályázatot egyedül a legalacsonyabb ellenszolgáltatás alapján válassza ki, amennyiben az a formai és tartalmi követelményeknek megfelel. Ez a minőségi szolgáltatásnak egyáltalán nem kedvező szabály már odáig vezetett, hogy az árversenybe bocsátkozó nyertes képzők gyakran a minőségi szolgáltatás rovására voltak kénytelenek engedni az árból.

Összegezve a munkaügyi központok által megfogalmazott igényeket és tendenciákat arra a következtetésre jutottunk, hogy 2006-tól el kellene indulnia egy komoly minőségi változásnak a képzők kiválasztásával kapcsolatban, ami hatékonyabbá és eredményesebbé tehetné majd a nyelvoktatást ebben a szférában. Ez azért is fontos lenne, hogy a nyelvi képzésbe bevonhatók száma nagymértékben emelkedjen, és ennek köszönhetően a piacképes szakmával és diplomával rendelkezők a nyelvtudásbeli hiányosságukból adódó hátrányukat csökkenthessék, növelve munkaerő-piaci esélyeiket.

1.2.4. Közbeszerzés, állami szektor

Az állami szervek és intézmények, jelentős állami tulajdonrészrel működő vállalatok esetében ma már a nyelvi képzési programok többségét közbeszerzési eljárások keretében bonyolítják le. Ezek között pármillió forintos (szabadkézi vétel keretében szerződött) volumenű programok éppúgy találhatók, mint több tíz, esetenként, több száz milliós beszerzések.

Előbbieket esetében a közbeszerzési eljárás gyakran inkább formális, ezzel mind a pályázttatók, mind a pályázók tisztában vannak. Az eljárásrend az oktatási programok előkészítését csak csekély mértékben lassítja és drágítja meg, azonban pozitív, racionálisan ármérséklő, vagy minőségi követelményeket emelő hatása sincs.

A tízmillió forintos szerződéses összértéket meghaladó közbeszerzési eljárások támasztotta követelmények, az értékelés és kiválasztás szempontjai, az elmúlt 5 évben drámaian változtak. A 2000-es évek elején még jellemző volt a jelentős munkabefektetést igénylő, bonyolult (néha túlbonyolított) követelményrendszerű pályáztatás. Egy-egy nagyobb volumenű pályázat elkészítése nem csupán közbeszerzési jártasságot, hanem valódi oktatásszervezési és nyelvoktatási szakértelmet is igényelt. Hasonlóan, a pályázatok kiértékelésekor is gyakrabban találkozhattunk nyelvoktatási szakemberek

bevonásával (vagy legalább erre való törekvéssel). Ez a beszerzési eljárásokat nyilvánvalóan lassította, az eljárást magát – ha nem is jelentősen – költségesebbé tette, ugyanakkor általában hozzásegített ahhoz, hogy a szolgáltató kiválasztásakor, illetve a képzési program megtervezésekor szakmai szempontok, tényleges minőségi kritériumok is érvényesüljenek. Az árakra gyakorolt hatás szerencsés esetekben arányban állt a minőségi elvárásokkal (vagy ennek legalább az esélyei adottak voltak).

A közbeszerzési pályázatok számának szaporodásával a helyzet rohamosan romlott, és mára már hosszas kutatómunka kell ahhoz, hogy az évi százas nagyságrendű pályázatban nemhogy tényleges, de egyáltalán bármiféle minőségi kritérium jelenlétére akadjunk. Mint az előző pontban a munkaügyi központok beszerzési eljárása kapcsán is leírtuk, csaknem egyeduralkodó lett a „legalacsonyabb árát” egyedüli (!) kiválasztási szempontként tartalmazó eljárás, ezért a szakmában ma a közbeszerzési eljárást a minőségi elvárások érvényesítésének legfőbb akadályaként tartják számon.

A közbeszerzési pályázatok elkészítése nem csekély szakértelmet és tapasztalatot igényel a pályázóktól, a pályázatok technikai bonyolultsága miatt a beadványok elkészítése rendkívül komoly feladatot ró a pályázókra. A nagyobb közbeszerzési pályázatok túlságosan bonyolultak, csak komolyabb háttérrel, nagyobb technikai és humán apparátussal rendelkező intézmények indulhatnak a siker reményével. A szükséges igazolások, nyilatkozatok beszerzése, megfelelő bemutatása, a „papírgyártás” már önmagában meghaladja a kisebb szervezetek lehetőségeit.

A nyelvoktató szakma némileg kaotikus piaci viszonyait mutatja, hogy a vázolt folyamatnak az elmúlt 3 évben olyan mértékű árlenyomó hatása volt, melynek eredményeként 2005-ben több beszerzési eljárásban az 1999-es óradíjakat 30-40%-al alulmúló ajánlattal nyertek nyelviskolák pályázatot. A költségmegtakarítás azonban ezekben az esetekben csak látszólagos, egyszerűen arról van szó, hogy az ilyen eljárások a legalacsonyabb színvonalú szolgáltatók kiválasztását segítik elő. További nehézség, hogy a támogatások igénybe vételéhez egyre gyakrabban előfinanszírozást is elvárnak a szolgáltatóktól, ami tovább szűkíti a lehetséges pályázói kört. Az egyoldalú árkritérium miatt a szakmai szempontból minősített szolgáltatók is arra kényszerülnek, hogy a nagyobb, gyakran országos kiterjedésű oktatási programokat minden szakmai támogatás és ellenőrzés nélkül valósítsák meg. A „legalacsonyabb ár” típusú eljárások eredménye legtöbbször olyan nyelvi képzés, mely során a tanárok verbuválása telefonon történik, a pályázatnyertes képző egyetlen hozzájárulása a képzési programhoz a tanórák összesítése, számlázása és az oktatók számláinak kiegyenlítése. Egységes tanmenetről, követelményrendszerrel, résztvevői igények vagy megbízói szempontok érvényesítéséről ezekben az esetekben éppúgy nem lehet beszélni, mint a minőségbiztosítás leg-
elemibb formáiról, pedig éppen a nagyobb intenzitású, nagyobb létszámú képzések esetében lenne erre a legnagyobb szükség.

Az intézmény-akkreditációs rendszer bevezetését követően annak megalkotói azt remélhették, hogy annak összetett követelményrendszere egyúttal könnyen kezelhető eszközt ad a közbeszerzéssel pályázatok kezébe is. Mint az 1.5. fejezetben részletesen bemutatjuk, sem a program-, sem az intézmény-akkreditációs eljárásrendszernek nem sikerült betöltenie ezt a szerepet.

A kialakult helyzet érdemi változása csak akkor remélhető, ha a közbeszerzésre vonatkozó szabályozásban kikerülhetetlen követelményként jelenik meg a szakmai minőségi kritériumok beiktatása, valamint az, hogy a pályázatok megfelelő szaktudású és tapasztalatú (!) nyelvi képzési szakembert vonjanak be a pályázati követelmények kidolgozásának folyamatába. Mivel a szabályozó rendszer készítése mellett számos esetben a felkészültség is hiányzik, fontos lenne, hogy a Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium az 1.2.2. pont alatt – a vállalati képzés igényei kapcsán – leírt javaslatokat is figyelembe vegye, és gyakorlati segítséget, tájékoztatást kínáljon az állami szféra többi szereplője számára a valóban eredményes, költséghatékony, és megfelelő szakmai színvonalú beszerzési eljárások előkészítéséhez.

1.2.5. Összegzés

Napjaink tapasztalata azt mutatja, hogy az idegen nyelvi képzések iránt mind egyéni, mind céges igények továbbra is egyaránt megjelennek. A hivatalos állami nyelvvizsgára felkészítő képzések mellett az egyéni megrendelők elsősorban az alkalmazható, tárgyalóképes nyelvtudást kívánják megszerezni, a vállalati-intézményi igénylők viszont inkább a speciálisabb, egy-egy munkakör szerint összeállított, vagy a meglévő nyelvtudást valamilyen speciális irányba fejlesztő, kiegészítő nyelvi képzéseket preferálják, és várhatóan a jövőben is egyre inkább ilyen képzéseket fognak igényelni.

Az idegen nyelvi képzések finanszírozási forrásai közül a saját képzésük költségeit vállalni tudók aránya – elsősorban a hazai bérvizonyok miatt – még mindig elmarad a képzést igénylők számához viszonyítva. A céges megrendelők egyre nagyobb szerephez jutnak, de értelemszerűen csak a jó prosperáló vállalkozások tudják munkavállalóik képzését finanszírozni. Az állami források bevonása az utóbbi években sok nyelviskola számára – különösen a közbeszerzési eljárások bonyolultsága és nem megfelelő minőségkritériumai miatt – elérhetetlenné, vagy nehezen elérhetővé vált.

Az állami források eléréséhez a képző intézmények és képzések minőségi szempontok alapján történő kiválasztása nagyban növelné a képzések hatékonyságát és eredményességét, a nyelvi képzésbe bevonandók körének további bővítésével pedig lehetővé válna az egyébként piacképes szakmával rendelkezők nagyobb mobilitása és munkaerő-piaci esélyeinek javulása.

I.2.6. Javaslatok:

1.	A Nemzeti Felnőttképzési Intézet a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének bevonásával dolgozzon ki tervet az idegen nyelvi felnőttképzésbe bekapcsolódni kívánók hatékonyabb tájékoztatására, a tájékoztató szolgálat megszervezésére. Ez biztosítaná a lehetőséget arra, hogy az igénylők szempontokat kapjanak ahhoz, minek alapján tájékozódjanak az intézmények kiválasztásánál, és hogyan fektessék be pénzüket úgy, hogy a képzés elvégzésével garantáltan minőségi és eredményre vezető nyelvtudás birtokába jussanak. Ezáltal biztosítható lenne az is, hogy alapvető prioritást élvezzenek azon intézmények, amelyek ellenőrzötten működnek, és valódi tartalommal megtöltött minősítéssel rendelkeznek.*
2.	Az említett szervezetek kapjanak állami forrást a tájékoztató tevékenység megszervezéséhez, illetve az önffinanszírozó tájékoztató szolgálat kialakításához.
3.	A szakmai tevékenységek színvonalának biztosítása és objektív ellenőrzése érdekében a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének legyen lehetősége arra, hogy jogszabályi felhatalmazással kamaraként működjön, kamarai regisztrációs rendszer kialakításában és működtetésében közreműködjön, a kamarai regisztráció a nyelviskolai működési engedély kiadásának feltétele legyen.
4.	A magántanárok is kötelezve legyenek a regisztrációra, és kamarai tagságuk feltétele legyen működésüknek.
5.	Kerüljön sor a 6/1996.(VII.16.) MÜM rendelet felülvizsgálatára annak érdekében, hogy a képzésekhez kapcsolódó állami támogatások minél inkább a valós költségekhez igazodjanak.
6.	A közbeszerzésre vonatkozó szabályozásban kikerülhetetlen követelményként jelenjen meg a szakmai minőségi kritériumok beiktatása, valamint az, hogy a pályázatok megfelelő szaktudású és tapasztalatú nyelvi képzési szakembert vonjanak be a pályázati követelmények kidolgozásának folyamatába. Az illetékes minisztérium nyújtson tájékoztatást, és ezáltal is gyakorlati segítséget az állami szféra számára a valóban eredményes, költséghatékony, és megfelelő szakmai színvonalú beszerzési eljárások előkészítéséhez és elbírálásához.
* Ennek eredményeképpen az oktatási intézmények gazdaságilag is érdekeltnek lennének abban, hogy intézményük szakmailag elismert minősített iskola legyen. Mivel minőségi képzést csak szakmailag rendszeresen képzett, színvonalas, jól fizetett oktatókkal lehet megvalósítani, így a folyamat pozitívan hatna az intézményben oktató tanárok felkészültségére és kiválasztására is.	

I.3. A felnőttképzés keretein belül történő nyelvoktatás intézményi háttere

I.3.1. A felnőttképzés keretein belül történő nyelvoktatás személyi és tárgyi feltételei

A nyelviskola jellegű intézmények – a rendszerváltást lényegesen megelőzve – már a 80-as évek elején megalakultak, és az akkor megengedett törvényi kereteknek megfelelően általában kisszövetkezeti formában működtek.

Ezek az első, iskolarendszeren kívüli nyelvtanulást kínáló gazdasági társulások, amelyek működésére nagy hatással voltak az Angliában működő nyelviskolák, mint pl. az úttörőként Magyarországon tagiskolákat működtető International House, Magyarországon is megteremtették az Európa szerte elterjedt nyelviskolai intézményi formát.

A közoktatáson kívüli nyelvtanulási lehetőségek közt a nyelviskolák napjainkig mind a gyermekek kiegészítő tanulási lehetőségeit, mind pedig a felnőttképzés legfontosabb nyelvtanulási formáját jelentik. Tanulmányunkban elsősorban a felnőttképzésre koncentrálunk, azonban nem hagyhatjuk említés nélkül azt a tényt, hogy a nyelviskolák nagy része speciális nyelvtanfolyamokat kínál gyermekek és iskolás fiatalok részére, amelyek nem esnek a felnőttképzési törvény hatálya alá. Ez elsősorban a támogatási lehetőségek, illetve a minőség-ellenőrzés szempontjából jelenti azt, hogy egy intézményen belül a különböző korosztályok képzésére különböző előírások és lehetőségek érvényesek.

A külföldi tapasztalatok felhasználása, az idegen nyelvű nemzetközi kapcsolatok, és mindenekelőtt az Angliában önálló piaci szektorként működő nyelviskolai szolgáltatások magyarországi viszonyokra adaptált bevezetése nagymértékben hozzájárult a magyar népesség idegennyelv-tudásának fejlesztéséhez, színvonalának emeléséhez.

A 80-as és 90-es években a nyelvtanítást sokan aranybányának tekintették, és valóban, az akkori piac – elsősorban az iskolai keretek közt folytatott nyelvtanítás elégtelen volta, illetve az orosz kötelező jellege miatt – kedvező lehetőségeket nyújtott az egymás után alakuló nyelviskoláknak.

A fokozott nyelvtanulási igények Magyarországot is vonzóvá tették a külföldi, elsősorban az angol és német tankönyvkiadók számára, akik kiadványaikkal, ezek ismeretetésével és módszertani szemináriumokkal szintén elősegítették a professzionális nyelvtanítás alapjainak letételét. A nyelviskolák szabadabban tudták az új tankönyveket bevezetni, az idegen nyelvi képzésben résztvevők pedig a nyelvtanulás sikerének reményében áldoztak a színesebb, érdekesebb, modernebb nyelvkönyvekre.

A nyelviskolákban folyó nyelvtanítás tehát nemcsak az iskolai nyelvtanítás hasznos kiegészítőjévé vált, hanem jelentős minőségi átalakulást is elindított a nyelvtanítás területén.

A nyelviskolákban a magas piaci kereslet ellenére igen hamar megjelentek a minőség-ellenőrzés folyamatai, és a jónevű, különösen külföldi partnerintézetekkel együttműködő nyelviskolák tanáraikkal szemben egyre magasabb szakmai követelményeket támasztottak, ezek elérésében belső képzésekkel és továbbképzésekkel segítettek munkatársaikat. Egyes nyelviskolák a 90-es években valódi szakmai műhelyekké váltak, ahol a nyelvtanároknak lehetősége nyílt a modern nyelvtanítás módszertani eszközeit megismerni, és saját tanítási technikáikat kreatív módon fejleszteni.

A másik végletként megjelentek a szakmai minőségre kevésbé figyelő nyelviskolák, akik ügyes marketingfogásokkal csalogatták be a nyelvet tanulni vágyókat. Az egyre szaporodó nyelviskolák közt megindult a versengés, és a 90-es évek elejére kialakult az a helyzet, amely a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének létrejöttét kiváltotta. A fő cél a szakma védelme, a nyelvtanítás magas színvonalának biztosítása volt a piaci körülményekhez különösen a képzés terén nem szokott magyar nyelvtanulók érdekében. A Nyelviskolák Szakmai Egyesületének minősítési rendszere szigorúan ellenőrzött szakmai kritériumok alapján piaci előnyt kínált a valóban magas színvonalon működő iskoláknak, amellyel jelentős hatást gyakorolt a nyelviskolákban folyó nyelvoktatás szakmai színvonalára.

Napjainkban a nyelviskolai piacot a nagyfokú sokszínűség jellemzi. A 80-as 90-es években alapított minőségi nyelviskolák többsége még mindig jelentős piaci szereplő, de igen sok új nyelviskola alakul még napjainkban is, mint ahogy néhány nyelviskola, amelyik nem tudott a piaci változásokhoz alkalmazkodni, vagy ebben a szolgáltatásban nem látta többé az anyagi lehetőséget, bezárta kapuit.

1.3.1.1. A nyelviskolákban dolgozó tanárok

A fenti fejlődésben természetesen kulcsszerepet játszottak a nyelvtanárok, először azoknak egy szűk köre, akik a szakmai érdeklődés és igényesség, valamint a tanári fizetés kiegészítésének a lehetősége miatt szívesen kapcsolódtak be a nyelviskolai munkába. Mivel a nyelviskolai órák jelentős része délután és késő este került megszervezésre, a középiskolai és főiskola-egyetemi nyelvtanári állással rendelkezők könnyen össze tudták egyeztetni a nyelviskolai munkát főállású elfoglaltságaikkal.

Az átalakulás éveiben, különösen az orosz, mint kötelező idegen nyelv eltörlésének következményeként a szakmai kihívások és követelmények a nyelvtanárok körében nagy érdeklődést váltottak ki. A külföldi módszerek megismerésének és a szakmai fejlődésnek a lehetősége a nyelvoktatók legjobbjait vonzotta a nyelviskolákba. A közoktatásban szerzett tapasztalat, és a modern nyelvoktatási technikák együttes alkalmazása jelentősen megváltoztatta a nyelvtanárok tanítási stílusát, fokozta a nyelvtanulás hatékonyságát, eredményességét, a képzésben részt vevőknek pedig ez újszerű és sokkal élvezetesebb volt, mint amit iskolai nyelvtanulási tapasztalataik alapján vártak.

A nyelviskolák tanárai közt már a 80-as évek közepén megjelentek a külföldi tanárok. Az anyanyelvi tanár abban az időben még ritkaságnak, és nagy lehetőségnek tűnt mind a nyelviskolák, mind pedig a képzésben részt vevők számára. Népszerűségüket és nimbuszukat néhányuk hiányos szakmai és nyelvtudatossági felkészültsége csorbította. A 90-es évekre az anyanyelvi tanárokkal szemben támasztott minőségi követelmények is nőttek, és egyúttal a magyar nyelvtanárok szakmai helyzete megerősödött.

A piaci helyzet változásai, a komoly versenyhelyzet, a hallgatók fokozott költségérzékenysége a nyelviskolákat és az ott dolgozókat is érintette. Napjaink nyelviskolái egészen más problémákkal küzdenek, mint a 80-as és 90-es évek elején.

Míg a rendszerváltás éveiben az orosz, mint kötelező idegen nyelv megszűnése után a nyelvtanár elsősorban az ún. „nyugati nyelvekből” szinte hiánycikk volt, a tanárképzés reformja, elsősorban a 3 éves egyszakos tanárképzés bevezetése után a tanárhiány enyhülni kezdett. Emellett egyre szaporodtak az egyetemek és főiskolák nyelvi képzést nyújtó szakjai. A nyelvszakok felhígulása, illetve a gazdaság fejlődése során a nyelvszakok lassan elvesztették népszerűségüket, kevesebben jelentkeztek, ami óhatatlanul a felvett diákok felkészültségi szintjének esését vonta maga után. Napjainkra a nyelvszakot végzők szakmai és nyelvi felkészültsége igen vegyes, és ez a változó szakmai felkészültség a nyelviskolák tanári karait is jellemzi.

A változó színvonalú szakmai felkészültségnek számos oka lehet. A következőkben a Nyelviskolák Szakmai Egyesülete által megfigyelt és elemzett jelenségeket soroljuk fel:

- Noha a végzett hallgatók jelentős része helyezkedik el a nyelviskolai körben, a nyelvtanárképzésből napjainkig hiányzik a felnőttképzésre való felkészítés. Néhány egyetem külön andragógia szakot ugyan kínál, de ez a szak elsősorban elméleti jellegű, a felnőttoktatásban nélkülözhetetlen módszertani képzést nem nyújtja.
- Az egyre nehezedő piaci körülmények közt a nyelviskolák kevesebbet költenek belső továbbképzésre, szakmai fejlesztésre.
- Szintén gazdasági és pénzügyi okok miatt a nyelviskolák kevésbé felkészült szakmai vezetőket, tanulmányi felelősöket neveznek ki az oktatási feladatok irányítására.
- A piaci szemlélet és versenyhelyzet néhány nyelviskola vezetőjét inkább az infrastruktúra fejlesztésére ösztökölte, tehát tapasztalataink szerint sok iskolában korszerű technikai eszközök és infrastruktúra, valamint helyszín áll rendelkezésre, míg a tanítás szakmai színvonala az ezirányú fejlesztések mellett háttérbe szorul.

A fenti hangsúlytévesztésnek oka lehet az is, hogy az utóbbi évek pályázati fejlesztési lehetőségei is elsősorban az infrastruktúra fejlesztésére irányultak, illetve, hogy az egyre gyakrabban nem nyelvoktatási háttérrel rendelkező nyelviskolai vezetők a marketingeszközök, közöttük a külsőségek hangsúlyozását fontosabbnak tartják a személyi állomány fejlesztésénél.

Noha a tanárok számára napjainkban elérhető ösztöndíjak és egyéb továbbképzési lehetőségek választéka lényegesen szélesebb, mint a rendszerváltás előtt, a tanárok motivációja, a szabadidő továbbképzésre fordítása jóval kevésbé jellemző, mint korábban.

1.3.1.1.1. A nyelviskolai tanárok szakmai szerepe napjainkban

A nyelviskolákban dolgozó tanárok szakmai szerepe napjainkban is jelentős. Kiemelendő, hogy a nyelviskolákban tanulók révén a nyelviskolai tanárok elsődleges és közvetlen visszajelzések birtokába juthatnak a felhasználói oldal valós igényeiről. Ez az információ lényegesen hozzájárulhat a magyarországi tananyagfejlesztéshez és egyéb szakmódszertani fejlesztésekhez.

A nyelvtanárok még ma is jelentős hányada főállású munkája mellett látja el nyelviskolai feladatait. A nyelviskolai gyakorlat más módszertani technikákat, különböző tananyagok felhasználását, a hallgatói kör szélesebb spektrumát jelenti számukra, és ezeket a ráhatásokat a közoktatás területén is kamatoztatják.

Azok a diákok, aki megtapasztalták az érdekesebb, motiválóbbr és hatékonyabb nyelvoktatási módszereket, a közoktatásban dolgozó tanáraiktól is kezdték megkövetelni a gyakorlatias, kommunikatív nyelvoktatási módszerek alkalmazását.

Az angol szóval „backwash effect”-nek nevezett jelenség, vagyis a magánszektor pozitív visszahatása a közoktatás keretein belül folyó nyelvoktatásra nehezen mérhető, de szakmai körökben napjainkban is egyértelműen érzékelhető jelenség.

1.3.1.1.2. A nyelviskolai tanárok foglalkoztatása

A nyelviskolában dolgozó tanárok – akár rendelkeznek főállású munkahellyel, akár nem – döntő többsége vállalkozóként, vagy gazdasági társaság tagjaként vagy tulajdonosaként végzik munkájukat. Ennek a foglalkoztatási formának egyaránt oka a nyelviskolákra jellemző az év adott szakaszai közt megnyilvánuló változó intenzitású tevékenység (nyári-téli szünet), és a magyarországi magas bérköltség.

Főállású foglalkoztatásban általában csak néhány, vezető beosztású tanár, vagy képzési vezető dolgozik.

A nyelviskolákban dolgozó tanároknak a legváltozósbb munkabeosztással kell számolniuk. Sok esetben akár reggel 7-kor is kezdődhet a munkanapjuk, hiszen a vállalati-intézményi keretek közt folyó nyelvoktatás egy része munkaidő előtt kezdődik. A korai kezdést akár teljesen szabad, vagy 1-2 óra elfoglaltsággal terhelt nap követheti, amelyet még este 8, akár 9 óráig tartó nyelvóra is zárhat. Átlagosan megállapítható heti óraszámról a nyelviskolákban nem beszélhetünk. Bizonyos időszakokban előfordulhat, hogy egy nyelvtanár heti 26-30 órát is tanít, míg lehetnek olyan hetek, amelyekben egyáltalán nincs munkája.

A tanári munka a nyelviskolákban sem merül ki a tanóra megtartásában, hiszen az órákra való készülés legalább annyi időt vesz igénybe, mint maga az óra megtartása. Ehhez hozzáadódik még jelentős utazási idő, hiszen a tanárok többsége vállalati helyszíneken is tanít. Ezért egy tanár heti 20-26 óra aktív tanítás mellett jóval magasabb óraszámban van távol otthonától, mint egy átlagos munkavállaló.

A nyelvtanári díjak a piaci sokszínűséghez igazodva változóak. Az viszont tény, hogy a nyelvtanárok óradíja az utóbbi 15 évben sokat veszített reálértékéből. Míg a 80-as évek végén, 90-es évek elején átlagosan heti 20 óra nyelvtanítás jó, az átlagnál magasabb megélhetést tudott biztosítani, a mai viszonyok mellett ugyanezzel az óraszám-mal az átlagfizetés alatti jövedelmet jelent.

I.3.1.2. A nyelviskolai vezetők

A nyelviskolák vezetőinek nagy része rendelkezik nyelvpedagógiai háttérrel, bár egyre nő a közgazdasági, vagy egyéb szakmai háttérrel rendelkező nyelviskola tulajdonosok és vezetők száma. A nyelviskolák vezetésében szinte mindig aktív részt vállalnak a tulajdonosok, hiszen a nyelviskolák legtöbbször a mikro- és kisvállalkozások köréhez tartozik, vezetésüket gazdaságosan, kis személyi állománnyal kell ellátni. A nyelviskolák szervezeti felépítése általában egyszerű, a vezetés legtöbb esetben néhány főt jelent. A nyelviskolai munkában kiemelt szerepük van az oktatásszervezőknek, akik a nyelvtanfolyamok gyakorlati megvalósítását tervezik és készítik elő.

A nyelviskolák vezetői közt a munkamegosztás jellemzően a szakmai-tanulmányi, illetve a gazdasági-pénzügy-marketing és eladási oldal megosztását jelenti. A szakmai vezető általában maga is gyakorló nyelvtanár, aki vezetői munkája mellett heti néhány órában tanít. Ez a gyakorlat biztosítja, hogy a szakmai vezető közel maradjon a szakmához, a tanárok problémáihoz, illetve, hogy a tanítással összefüggő gyakorlati és szervezési kérdéseket is közelről lássa, tapasztalja.

I.3.1.3. A felnőttképzés keretein belül történő nyelvvoktatás tárgyi feltételei

I.3.1.3.1. A helyiségek

A nyelviskolák nagy része törekszik arra, hogy saját ingatlant szerezzen. Ennek fő oka a helyszín stabilitása, hiszen egy nyelviskola költöztetése a vevőkör jelentős csökkenését jelentheti, jelentős anyagi hátránnyal járhat.

Saját ingatlan szerzése természetesen jelentős anyagi áldozatot jelent, és sok nyelviskola nem engedheti meg magának, hogy saját tulajdonú épületben működjön. A bérleti szerződés alapján igénybe vett tanítási helyszíneknél gyakori probléma a többi bérlettel való megfelelő viszony kialakítása, illetve a bérbeadó részéről a hosszú távú bérleti viszony fenntartása.

I.3.1.3.2. A technikai felszereltség

A nyelviskolák alapvető technikai felszereltségéhez hozzátartoznak a jó minőségű audio készülékek, manapság a magnó helyett esetleg CD-DVD lejátszók. Ezek, egyre csökkenő árai mellett, most már minden nyelviskola számára anyagilag elérhető eszközök. A video, illetve az írásvetítő használata a nyelviskolai gyakorlatban nem nélkülözhetetlen, de sok iskola rendelkezik ilyen eszközökkel is. Kevés azonban az olyan nyelviskola Magyarországon, amelyben megfelelő számú internet-elérésre is alkalmas számítógép állna rendelkezésre tanórai használatra.

A Nyelviskolák Szakmai Egyesületének tapasztalatai szerint az utóbbi néhány évben a nyelviskolák technikai felszereltsége és általában az infrastruktúra javult.

Fontos hivatkoznunk azonban itt a „Helyzetelemzés” adataira, amelyek egyértelműen bizonyítják, hogy a nyelvtanulók körében a nyelvoktatás színvonalának megítélésénél az infrastrukturális és technikai felszereltség sokkal kevésbé nyom a latba, mint a tanárok felkészültsége és az oktatás színvonala. (Lásd: 1.4.4.1.)

1.3.1.3.3. Könyvállomány

A technikai felszereltség mellett a színvonalas nyelvoktatási munka elengedhetetlen feltétele a megfelelő szakmai információkat adó könyvtár megléte. Napjainkban az összes jelentős külföldi és természetesen hazai kiadónál megjelent szakmai és módszertani kiadvány, valamint tankönyv megkapható, megrendelhető.

A tankönyvek kiválasztásánál a nyelviskolákban általában a szakmai vezetők döntenek, bár legtöbb esetben a tanárok javaslatai is szerepet játszanak a tankönyvválasztásnál. A tankönyvek széles választékának ismerete sok időt igényel, de a kiadók képviselői komoly támogatást nyújtanak a nyelviskola profiljának megfelelő nyelvkönyvek kiválasztásához.

A tanári munkát a jó tankönyv mellett a megfelelő tanári referencia könyvtár biztosíthatja, amely elsősorban általános és tanítás módszertani, valamint olyan kiegészítő anyagok rendelkezésre állását jelenti, amelyekkel a tanárok a tankönyvek anyagát még érdekesebbé és szívesebbé tehetik.

A nyelviskolák nagy része rendelkezik valamilyen referencia-könyvtárral, de ezek többsége fejlesztésre szorul.

1.3.1.3.4. Internet

Napjainkban a tankönyvi tananyag kiegészítésére végtelen lehetőségeket nyújt az Internet, hiszen a hiteles nyelvi anyagok olyan tárházát kínálja, ami szinte minden témához jól használható és aktuális plusz információt adhat a nyelvtanár számára.

A nyelviskolák számítógépes felszereltsége változó, de jellemzően a számítógép-park elsősorban az oktatásszervezési feladatok ellátását szolgálja, és elsősorban az adminisztratív munkakörben dolgozók feladataihoz rendelt munkaeszköz.

Kevés nyelviskolában áll rendelkezésre megfelelő számú számítógép a tanárok részére, különösen Internet kapcsolattal ellátva. A diákok részére a megfelelő számú számítógép és Internet elérés biztosítása a nyelvi órák alatt még ritkaság számba megy.

1.3.2. Támogatási források

Az iskolarendszeren kívüli nyelvoktatással foglalkozó intézmények, többek között a nyelviskolák az elmúlt 3 évben (2003-2005) több csatornán keresztül juthattak támogatáshoz. A legjelentősebb támogatásokat a Foglalkoztatási és Munkaügyi

Minisztérium (FMM), a Nemzeti Felnőttképzési Intézet (NFI), az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA), az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ), a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium (GKM) és az Oktatási Minisztérium (OM) Tempus Közalapítványa hirdette meg a számukra.

A megfelelő szintű nyelvtudás elérését, a nyelvoktatást végző intézmények erősítésén kívül a nyelvtudással nem rendelkező, vagy az elvárt szinttől alacsonyabb tudással rendelkező társadalmi csoportok, azaz a célcsoportok támogatásával is elősegítette az állam. Ezt a támogatási formát szintén az előbb felsorolt minisztériumok, intézmények koordinálták. Ez a fejezet az ebben az időszakban megpályázható támogatások mennyiségét, minőségét, vagyis a nyelviskolák és a társadalmi célcsoportok szükségleteinek való megfelelését kívánja elemezni.

1.3.2.1. A nyelviskolák, mint intézmények számára elérhető támogatási források

2003-ban az európai uniós tendenciáknak és a magyarországi szükségleteknek megfelelően előtérbe került a felnőttképzés és ezen belül a felnőtt korú lakosság nyelvoktatásának az igénye. Az állam ebben az évben kezdte minőségileg átalakítani a felnőttek képzésével foglalkozó intézmények rendszerét, így a felnőttképzési törvénynek megfelelően bevezetett egy komoly minőségi szűrőt, az intézmény- és program- akkreditációt.

Az intézmény-akkreditáció kritériumainak megfelelt nyelviskolák az NFI által meghirdetett pályázatokon 2003-tól vehettek részt. Ezek a források a nyelviskolák technikai, informatikai, adminisztrációs infrastruktúrájának fejlesztését tették lehetővé. 2003-ban az iskolarendszeren kívüli felnőttképzést folytató intézmények részére összesen 20 különböző pályázatot írtak ki, melyből 4 (20%) volt alkalmas arra, hogy a nyelviskolák is megpályázzák. 2004-ben összesen 9 pályázatot hirdettek meg, melyből csupán 1 (11%) felelt meg a nyelvoktatással foglalkozó képzőknek. 2005-ben a helyzet változatlan maradt, mivel pontosan ugyanazok a számok jellemezték ezt az évet, vagyis kilencből egy pályázat nyújtott segítséget a nyelviskoláknak is. A 2003. évben nagy lendülettel elindult pályázati lehetőségek sajnos rövid időn belül radikálisan lecsökkentek. A számbeli csökkenés már önmagában is sajnálatos, de ha figyelembe vesszük azt a tényt is, hogy az akkreditált intézmények száma 2003-ról 2004-re 56%-kal nőtt, akkor az arány még aggasztóbb. Ki kell azonban emelni azt a pozitívumot, hogy a felnőttképzési rendszer átalakítását és fejlesztését segítő források komoly lökést jelentettek az akkreditált felnőttképzési intézmény tanúsítványt elnyert nyelviskoláknak, hiszen korábban ilyen típusú fejlesztésre viszonylag keveset tudtak saját erőből fordítani.

A nyelviskolák nagy többsége mikro- vagy kisvállalkozás, csupán elenyészően kis hányada tartozik a közepes vállalkozás kategóriájába. E ténynek megfelelően kevés tőkével rendelkeznek, gyakran küzdenek likviditási problémával, így a többség számára nagyobb volumenű beruházás vagy fejlesztés külső segítség nélkül, csak saját

forrásra támaszkodva nem valósítható meg. A Gazdasági Minisztérium KKV-k számára kiírt pályázatai orvosolhatnák ezt a problémát. Megvizsgálva azonban az elmúlt évek GKM által meghirdetett pályázatait, arra a következtésre jutottunk, hogy a szolgáltatással foglalkozó KKV részére viszonylag kisszámú pályázati kiírás jelent meg, és a megjelentek is nehezen voltak illeszthetők a nyelviskolák valós tevékenységéhez.

A pályázatoknál azt is figyelembe kell venni, hogy nagy részük jelentős önrész meglétét követeli meg, amelynek előteremtése az átlagos nyelviskolák számára problémát jelent.

1.3.2.2. A nem megfelelő szintű nyelvtudással rendelkező célcsoportokat támogató pályázati források

A különböző társadalmi célcsoportok nyelvtudásának javítása érdekében az elmúlt években az iskolarendszeren kívüli képzésbe bekapcsolódni kívánókat többféle, az állam által finanszírozott forrás is támogatta pályázatok útján. Egyrészt a képzők pályázhattak olyan oktatási programokkal, amelyek bizonyos társadalmi rétegek nyelvi hiányosságait próbálták csökkenteni, másrészt a munkáltatók nyerhettek támogatást saját munkavállalóik nyelvi képzésére.

1.3.2.3. Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium

Az eltelt két-három évet vizsgálva az FMM írt ki minden évben normatív támogatást a megváltozott munkaképességű- és fogyatékkal élő felnőttek nyelvi képzésére. Ez a támogatási forma a képzők és a tanulók részére alapvetően jól használható, hatékony, összességében sikeres, mivel a hallgató számára teljesen díjmentes, a képző számára pedig többségében korrekt, teljesíthető elvárásokat ír elő. A normatív támogatás a nyelvoktatás területén sajnos a társadalom viszonylag szűk csoportjára korlátozódott eddig. Elemezve az NFI honlapján nyilvánosságra hozott 2005. évi sikeres pályázatokat azt a tényt lehet megállapítani, hogy az összes pályázó intézmény közül csak 0,03% volt nyelviskola, illetve az összes programnak csak a 0,09%-a irányult nyelvoktatásra, vagyis más képzéshez viszonyítva csekély maradt a nyelvi képzés.

Ennek okát főként abban látjuk, hogy a nyelviskolák döntő többsége vagy nem ismerte fel ezt a támogatási lehetőséget, vagy úgy látja, hogy ennek a speciális módszereket igénylő rétegnek a nyelvoktatására még nincs felkészülve, illetve nincs meggyőződve e célcsoport kellő motiváltságáról. A normatív támogatást igénybe vevő nyelviskolák alacsony részarányának az is oka, hogy a törvény megalkotásakor a törvényhozó valószínűleg elsősorban a szakképzést vette alapul, és a nyelvoktatás specifikumaira nem tér ki. Ilyen értelmezési problémát jelent a 206/2005. (X.1.) Korm. rendelet a felnőttképzési normatív támogatás részletes szabályairól 6. § (3) bek., melyből kiderül, hogy a sikeres vizsga letételét az utolsó elszámolás alkalmával a képzőnek kell igazolnia. Eszerint a képzést vizsgával kell zárni. Ez a szakképzés estén egyértelmű, hiszen OKJ-s vagy egyéb szakmai vizsgával zárul az oktatás. A nyelvoktatás területén azonban a vizsga rendkívül sokféle lehet, pl.lehet államilag elismert alap-, közép-, felsőfokú, lehet

nemzetközi nyelvvizsga, lehet általános vagy szakmai nyelvvizsga, illetve lehet a nyelviskola által összeállított záró vizsga is. Ezt a már említett törvény nem határozza meg egyértelműen, továbbá a sikertelen vizsga felelősségét, illetve a résztvevőnek a tanfolyamból való kimaradását a rendelet egyértelműen kizárólag a képzőre hárítja, mivel az említett rendelet 9. § (2) bekezdése szerint „ ha a támogatott képzésben részt vevő felnőtt a képzést önhibájából nem fejezi be, vagy a képzés befejezését követő 6 hónapon belül a képzésben részt vevő felnőttek – a támogatási megállapodásban rögzített létszámot figyelembe véve – legalább 90%-a sikeres vizsgát nem tesz, a felnőttképzési intézményt – a képzés befejezésére, illetve a vizsga letételére vonatkozó kötelezettség nem teljesítésével érintett létszám arányában – visszafizetési kötelezettség terheli.”

Szintén a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium hirdette meg a HEFOP/2005/3.4.1. „A vállalkozói készségek és a munkavállalók alkalmazkodóképességének fejlesztését célzó képzések támogatása” elnevezésű programot, amelyre a munkaadók nyújthatnak be támogatási igényt a dolgozók képzésére, beleértve a nyelvi képzést is. 2005. áprilisától 2006. decemberéig folyamatos beadásra van lehetőség, és eddig összesen 83 vállalkozás élt a lehetőséggel. A nyertesek adatait és a pályázatok címét bemutató listából sajnos azonban nem állapítható meg egyértelműen, hogy az összes nyertes pályázatból hány igényelt pénzt a nyelvoktatásra is. A pályázatok címéből következtetve körülbelül 20%-ra becsülhető ez a kör. Ebben a pályázati forrásban még van lehetőség a nyelvtanulás további támogatására, ha a cégek tudnak élni a lehetőséggel a jövőben.

1.3.2.4. Országos Foglalkoztatási Közalapítvány

Átnézve a 2003-2005 időszakra eső, az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) által hirdetett pályázatokat kiderült, hogy három év alatt egy alkalommal írtak ki olyan pályázatot, amelyet a képzők pályázhattak meg, és a KKV-k alkalmazottainak nyelvi képzését is támogatta (VKP/2004 A mikro-, kis-, és középvállalkozások tulajdonosai, alkalmazottai és képviselői részére a felnőttképzési intézményben megvalósuló képzési programok támogatása).

Sajnos a nyertes pályázók listájában összesen két nyelviskola szerepelt. Ennek okát kutatva egyrészt azt látjuk, hogy a nyelviskolák korábbi tapasztalataikra alapozva, nem vártak kellő érdeklődést a KKV-k részéről, másrészt a pályázati feltételeknek megfelelően az akkreditált felnőttképzési intézmények együttműködve érdekvédelmi szervezetekkel csak közösen pályázhattak. Napjainkban az együttműködésre való hajlam még csekély, mind az oktatási intézmények, mind az érdekvédelmi szervezetek oldaláról. A két nyertes pályázó nyelviskola sikeresen zárta az említett projektet, és a programban résztvevők visszajelzéseiből az látszik, hogy megváltozott a célcsoport viszonya, motiváltsága a nyelvtanulással kapcsolatban. Mindkét nyelviskolánál többszörös túljelentkezés volt a programra, mely a motiváltságban beállt pozitív változásnak és az ingyenes képzésnek volt köszönhető. A projekt sikeréhez az is jelentősen

hozzájárult, hogy sem a munkáltatónak, sem a munkavállalónak nem kellett finanszírozni a képzést, valamint a képzés intenzitása – heti 2x3 tanóra – még munka mellett is vállalható volt.

I.3.2.5. Állami Foglalkoztatási Szolgálat

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) a munkaügyi központok segítségével támogatja a munkanélkülieket nyelvi képzésekkel. Ez a támogatási forma rendkívül markánsan van jelen Magyarországon, mivel a munkanélküliség aránya az európai átlaghoz képest meglehetősen magas. A munkaügyi központok nyelvi képzésekre vonatkozó eddigi bevált gyakorlatát és az ezt jellemző tendenciákat részletesen elemzi a tanulmány 1.4.3. fejezete.

Szeretnénk kiemelni, hogy a munkanélküliek egy részét a jól képzett, akár diplomával is rendelkezők teszik ki, nem csak az alulképzett, szakmával nem rendelkezők. Meggyőződésünk, hogy az illetékes hatóságoknak nem csak a társadalom hátrányos helyzetű, alulképzett csoportjait kellene támogatnia, hanem azt a valószínűleg ugyan szűkebb réteget is, amely rendelkezik ugyan képzettséggel, de ez a képzettség nem naprakész, vagy éppen a nyelvtudás hiánya miatt nem megfelelő. Sajnálattal tapasztaltuk, hogy a kormány által meghirdetett legújabb felnőttképzési program, a „Lépj egyet előre!” teljesen figyelmen kívül hagyja a képzettséggel rendelkező, nem kimondottan hátrányos helyzetű, de ugyanakkor elhelyezkedni mégsem tudó réteget.

Megismerve a 2006-tól a közbeszerzés helyét átvevő új pályázati rendszert, az a nyelviskolák álláspontja, hogy az új rendszer örvendetes módon a minőségi oktatást helyezi előtérbe. A még gyakorlatban ki nem próbált pályázati rendszernek egyik gyenge pontja azonban véleményünk szerint feltehetően az lesz, hogy az egyént támogatva az egyén választ majd a listára felvett képzők közül. Amennyiben egy adott városban több képző kerül fel egy-egy képzési programból a választható képzők listájára, elképzelhető, hogy egyik sem tudja majd elindítani a tanfolyamát létszámbírási miatt.

I.3.2.6. A TEMPUS Közalapítvány nyelviskolák által pályázható programjai²⁰

Amint az alábbi összefoglalóból, annak is számszerű adatsoraiból kiderül, az EU-s oktatási programokban való pályázó szervezetként történő részvétel nem prioritás a nyelviskolák számára. Ennek lehetséges okairól a programok és a hozzájuk kapcsolódó adatok bemutatása után lesz szó.

I.3.2.6.1. A Socrates program

Az uniós oktatási programok közül a közoktatást támogató Socrates program kínálja a legnagyobb, az adatok szerint kihasználatlan teret a magánnyelviskolák bekapcsolódására. Ezen a nagy programon belül több alprogramban, illetve úgynevezett akcióban pályázhat(ná)nak magánnyelviskolák. Az alábbi alponthan a munkacsoport azért kíván

20 A munkacsoport ezúton szeretne köszönetet mondani a TEMPUS Közalapítvány azon munkatársainak, aki segítették az adatgyűjtést, közülük is elsősorban Horváth Katalinnak és Kurucz Katalinnak.

hosszabban foglalkozni a Socrates program kínálatával, hogy jelezze, a magánnyelviskoláknak sokkal intenzívebben kellene bekapcsolódniuk ezekbe a programokba, alprogramokba mind a saját érdekében, mind pedig azért, hogy közös hazai és nemzetközi hálózatokban releváns, a célcsoportok igényeit figyelembe vevő felnőttoktatási fejlesztésekben vehessenek részt. Ezen kívül a programokban való részvétel lehetővé teszi az iskoláknak, hogy az innovatív folyamatokról minél szélesebb körben tájékoztassák a közvéleményt, ezáltal is javítva piaci pozíciójukat és a magánnyelviskolákról kialakuló közvélekedést.

Lingua 1 (alprogram): A nyelvtanulás népszerűsítése

[http://www.tka.hu/pages/content/index.php?page_id=198]

A LINGUA 1 olyan tevékenységeket foglal magába, amelyek a nyelvpedagógia helyzetének előtérbe helyezését tűzik ki célul: eszközei a figyelemfelkeltés, az ösztönzés, az információterjesztés, a bevált módszerek és pozitív példák ismertetése, népszerűsítése, valamint kutatások, konferenciák, szemináriumok lebonyolítása. Néhány példa a támogatható tevékenységek sorából:

- Idegen nyelvi vetélkedők szervezése
- Az EU-bővítésből adódó nyelvi problémák elemzése
- Regionális nyelvi szolgáltató pontok hálózatának létrehozása

A leírásból kiderül, hogy ebben az alprogramban mind egy nyelviskola egyedül, vagy több együttesen, mind pedig egyesületek (pl. NYESZE) és szakmai szervezetek pályázhatnak. A sikeresen pályázók komoly támogatásokhoz juthatnak a célokban megfogalmazott népszerűsítési és szakmai fejlesztési feladatok megvalósítása érdekében.

Pályázás éve	Pályázó magánnyelviskolák (sikeres és sikertelen együtt)
2002	Egy gödöllői nyelviskola, amelyik nem nyert
2003	Nem pályázott nyelviskola.
2004	Közös pályázat résztvevőjeként 1 nyertes nyelviskola, Budapest (összesen 244725 euró).

LINGUA 2: A nyelvtanítás új eszközeinek létrehozása

[http://www.tka.hu/pages/content/index.php?page_id=199]

A LINGUA 2 akcióban olyan projektek kaphatnak támogatást, amelyek célja új közös nyelvoktatási tantervek kifejlesztése és taneszközök készítése; a létező tananyagok terjesztése és jobb elérhetőségük biztosítása. Többek között az alábbi témákat érintő projektötletek jöhetnek szóba:

- A fogyatékosok nyelvtanulását elősegítő speciális tantervek létrehozása
- Az autonóm tanulást és értékelést elősegítő taneszközök megalkotása
- A már létező tananyagok szélesebb körben való elterjesztése, további felhasználói csoportok számára hozzáférhetővé tétele

Meggondolandó, hogy bár mind a három, mintaként felsorolt lehetséges témakörben kézenfekvő lenne magánnyelviskolák részvétele projektekben, a táblázat szerint ebben az alprogramban sem látszik semmilyen aktivitás az iskolák részéről.

Pályázás éve	Pályázó magánnyelviskolák (sikeres és sikertelen együtt)
2002	A Francia Intézet nyert (253324 euró), és volt 2 nem nyertes budapesti magánnyelviskola.
2003	Közös pályázat résztvevőjeként 1 nyertes budapesti nyelviskola (összesen 99450 euró) és 1 nem nyertes budapesti iskola.
2004	Nem pályázott nyelviskola.

I.3.2.6.2. Grundtvig: Felnőttoktatás

[http://www.tka.hu/pages/content/index.php?page_id=168]

A Grundtvig program a felnőttoktatás minőségének és hozzáférhetőségének javítása által járul hozzá ahhoz, hogy a felnőtt tanuló teljes értékű, aktív tagja lehessen a társadalomnak, bővüljenek a más kultúrákról szóló ismeretei, és javuljanak a munkaerőpiaci esélyei.

Az újszerű kezdeményezéseket és a jó példák terjesztését többek között a következő területeken várja a program pályázatok formájában:

- Alapkészségek fejlesztése;
- Az iskolarendszeren kívül szerzett tudás és kompetenciák értékelése és elismertetése;
- Új, tanulóközpontú módszerek a felnőttoktatásban;
- Helyi tanulási központok és információs szolgáltatások kialakítása;
- A felnőttoktatás kínálatának és eszközeinek feltérképezése; értékelési módszerek kidolgozása.

Mint a leírásból is kiderül, a Grundtvig programot, valamint alprogramjait (a 4 alprogramból 3-ra pályázhatnak magánnyelviskolák) gyakorlatilag a magánnyelviskoláknak is találták ki, hiszen a megjelölt témák többségében tudnának innovatív szakmai tevékenységeket folytatni. Ennek ellenére, a magánnyelviskolák először csak a 2005-ös pályázati beadáskor jelentkeztek. Végül a Grundtvig 2 alprogramban 1 nyertes nyelviskola kezdhetett meg projektjét (Debrecen, 12 442 euró), míg a bírálók 3 iskola pályázatát nem támogatták (2 Debrecen, 1 Gödöllő).

I.3.2.6.3. MINERVA

Nyitott és távoktatás; kommunikációs és információs technológiák (KIT) az oktatásban. [http://www.tka.hu/pages/content/index.php?page_id=170]

A Minerva program az oktatás olyan médiumaira összpontosít, amelyek lehetővé teszik az ismeretek széles körű, egyéni igényekre szabott módon történő elsajátítását. A Minerva program fő célja, hogy:

- az oktatókat, tanulókat, illetékes döntéshozókat és a nyilvánosságot tájékoztassa a nyitott és távoktatás, valamint a KIT lehetséges használatáról az oktatásban;
- a multimédiás oktatási eszközök és szolgáltatások fejlesztéséhez megfelelő pedagógiai hátteret biztosítson;
- a színvonalas oktatási módszereket, segédanyagokat és a bevált gyakorlatokat hozzáférhetővé tegye.

A jelen kutatás „1.4.4. Alternatív tanulási formák: távoktatás és eLearning” c. fejezete részletesen foglalkozik ezekkel a módszerekkel és folyamatokkal, és az ott felmerülő javaslatok is hangsúlyozzák, hogy a nyelviskolák számára ez az egyik előremenekülési lehetőség. Ehhez tudnának az intézmények további forrásokat szerezni az eddiginél aktívabb pályázási hajlandósággal. De a megszerezhető anyagi forrásoknál is fontosabb lehet a nemzetközi együttműködési projektekből megszerezhető ismeretek és tapasztalatok összegyűjtése, adaptálása a hazai gyakorlatban. A fentiek hangsúlyozása azért fontos, mert a Minerva programban az elmúlt 4 évben egyetlen magánnyelviskola nem élt a pályázás lehetőségével.

I.3.2.6.4. Európai Nyelvi Díj

Az Európai Bizottság és az OM által támogatott kezdeményezés, amelynek célja, hogy hivatalos – nem feltétlenül jelentős pénzbeli – elismerésben részesítse az idegen nyelvek tanítása terén megvalósuló, példaértékűnek minősülő innovatív programokat az oktatás és képzés bármely szintjén. Ez egy olyan program, amely komoly PR értékkel bírhat az intézmények számára. A kezdeményezés 4 éve során egy budapesti nyelviskola és maga a NYESZE nyerte el a díj valamelyik fokát, míg összesen 5 olyan iskola volt, amelyek pályázatát nem díjazta a bíráló bizottság. Mivel a 2 díjazott intézmény és az innovatív szakmai termék, illetve folyamat jelentős eredménynek számít a hazai magánnyelviskolák történetében, az alábbiakban szó szerint idézzük a bíráló bizottság értékelését a 2 nyertes pályázatról.

I.3.2.6.5. Az Euro és EuroPro nyelvvizsga-rendszer

Az Euro Nyelvvizsga Központ. programja:

Az International House egy olyan nyelvvizsga-rendszert, illetve a vizsgákra felkészítő képzést dolgozott ki, melyben a tudás mérése egy diákközpontú, kommunikatív oktatási folyamat szerves részét képezi. A kétnyelvű vizsgarendszer 2001. október óta államilag elismert és akkreditált Magyarországon. A rendszer nem ki-

zárólag a nyelvtudás mérésére korlátozódik, hanem magában foglalja a tanítási és tanulási folyamat egészét.

Az Euro nyelvvizsgarendszer legfontosabb eleme a valós környezetben gyakorlati tudás megszerzésének biztosítása. A kétnyelvű vizsga nem hagyományos feladatokat, hanem úgynevezett „közvetítés” modul tartalmaz a tanuló két nyelv közötti információátadási készségeinek mérésére. Míg az Euro általános, az EuroPro a munka világában ad mértéket az idegen nyelvi, illetve szakmához kötődő idegen nyelvi kompetenciáról. Az Euro és EuroPro vizsga és oktatási rendszer nyelve jelenleg az angol, de más európai nyelvre is tervezik a vizsgarendszer kidolgozását.”²¹

1.3.2.6.6. A nyelvvoktatás globális minősítési rendszere

A Nyelviskolák Szakmai Egyesülete programja:

A nyelvvoktatás globális minősítő rendszerét a Nyelviskolák Szakmai Egyesülete és független külső szakemberek dolgozták ki. A minősítési eljárást kezdeményezheti minden olyan nyelviskola vagy nyelvvoktatással foglalkozó intézmény, amely tagja a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének és eleget tesz a minősítés előfeltételeinek. A minősítési procedura után az „Összefoglaló szakértői jelentés” alapján határozatot hoznak a minősítést kérvényező intézményről. A minősítési rendszer objektív szempontok alapján speciálisan a nyelviskolák nyújtotta képzések értékelésére irányul. Ma Magyarország egész területéről 13 nyelviskola viselheti a „Minősített és Ajánlott Nyelviskola” címet és használhatja a „Minősített Nyelviskola” logóját.

A program létrehozásának célja a szakma érdekképviselője, a tagok érdekvédelme volt, nem utolsósorban a fogyasztók naprakész, pontos tájékoztatása végett. A rendszer nem csupán állapotfelmérés végzésére alkalmas, hanem a szakmai színvonal növekedésére, fejlesztésére is serkent. Az előminősítés lehetősége éppen ezt segíti elő: a még nem minősített iskolák a tényleges eljárás előtt egy írásbeli állapot-meghatározó jelentést kaphatnak munkájukról, mely alapján felvázolhatóak a kívánt fejlődési irányok a minősítés diktálta kritériumrendszer, az ideális nyelviskola modellje felé. A minősítési rendszer minta és mértékadó azok számára, akik ebbe a körbe szeretnének tartozni, ezért a minősített iskolákban folyó magas szintű szakmai munka eredményeként ezek az iskolák is fejlődnek, s további húzóerőt jelentenek más nyelviskolák számára”.²²

1.3.2.6.7. A Leonardo da Vinci program

A Socrates program mellett az unió másik hatalmas központi oktatási programja a szakképzéssel foglalkozó Leonardo program. Ezen belül csak egyetlen olyan alprogram létezik, amelyben pályázhatnak a magánnyelviskolák, de a lehetőség eddig csak lehetőség maradt.

21 http://www.tka.hu/pages/subpage/index.php?sourcepage_id=163&id=560&lang_type=hu

22 http://www.tka.hu/pages/subpage/index.php?sourcepage_id=163&id=559&lang_type=hu

I.3.2.6.8. Leonardo da Vinci: Szaknyelvi projektek

[http://www.tka.hu/pages/content/index.php?page_id=177]

A pályázattípus célja a szakképzésben résztvevők szaknyelvi és kulturális készségeinek fejlesztése annak érdekében, hogy felkészültek legyenek a nemzetközi munkakörnyezetbe történő beilleszkedésre, az idegen nyelvi kommunikációra és a sikeres munkavégzésre. Miközben a nyelviskolák magukat – nem kevés megalapozottsággal – a szaknyelvi oktatás egyik legfőbb szakmai szolgáltatójának tekintik, ez egyértelműen nem tükröződik pályázati hajlandóságukon, pedig ez a pályázati forma is lehetőséget biztosítana hosszú távú hazai és nemzetközi együttműködések kialakítására a közoktatás és a magánszféra szereplőivel. Ismét azt láthatjuk, hogy 3-4 évre visszatekintve, mindössze egyetlen évben, 2005-ben pályázott egy nyelviskola, de az is sikertelenül.

Tapasztalatok, következtetések

A legtöbb program esetében igaz, hogy a magánnyelviskolák kevésbé kísérik figyelemmel ezeket, csekély pályázási hajlandóságot mutatnak.

A magánnyelviskolák nem ismerik az uniós pályázati lehetőségeknek ezt a vonulatát, valószínűleg azt gondolják, hogy ezek a programok, alprogramok, akciók csak és kizárólag a közoktatás intézményeinek biztosítanak támogatást.²³

A TEMPUS Közalapítvány által támogatott fenti pályázatoknál minden esetben szükség van önerőre, aminek lehet visszatartó hatása a magánszektor intézményei számára.

A magánnyelviskolák elsősorban a hazai piaci viszonyok közt kívánnak érvényesülni, és nem igazán érzik a nemzetközi együttműködésekben szerorzhető tapasztalatok előnyeit és relevanciáját.

A Socrates és Leonardo programok viszonylagos ismeretlensége a magánnyelviskolák körében azt mutatja, hogy az intézmények még nem mérték fel, hogy melyek azok a speciálisan általuk képviselt megközelítések, tapasztalatok, szakterületek, amelyekkel gazdagíthatják, színesíthetik a többi résztvevő pályázó szakmai tevékenységeit.

I.3.2.7. Célcsoportonkénti támogatások, normatív támogatás

Említést kell tenni az SZJA-törvény 36. §-ban megfogalmazott felnőttképzési támogatásról, amely közvetett módon támogatja a felnőttek tanulását, így a nyelvtanulást is.

Ez a támogatási forma természetesen azokat érinti, akik foglalkoztatottak és rendelkeznek annyi személyi jövedelemadóval, hogy élni tudnak a törvény biztosította kedvezménnyel. Úgy gondolták a törvény megjelenésekor, hogy ezzel a kedvezménnyel

23 Ezt a vélekedést részben alátámasztja az a tény is, hogy bár a Socrates program által támogatott külföldi tanárképzésekre pályázhatnak a magánnyelviskolák tanárai is, a közoktatásban dolgozók pontokban is mérhető prioritást élveznek a bírálat során.

sokan fognak majd élni. Az azóta eltelt időszakban viszont kiderült, hogy a többség inkább a Sulinet-re (számítógép beszerzésére) fordította ezt jövedelemadóból levonható maximum 30%-os kedvezményt.

Sajnos egyértelműen kevesebben használták fel a felnőttképzésben résztvevők a tandíjuk csökkentésére. Ennek oka valószínűleg egyrészt az volt, hogy nagyon sok háztartásban hiányzott még a számítógép, másrészt az európai átlagtól még jóval elmarad hazánkban a felnőttképzésben résztvevők aránya. Harmadrészt a Sulinet program hirdetése jóval erőteljesebb volt, mint a felnőttképzési kedvezményé.

I.3.3. Összegzés

Az leírtak alapján megállapítható, hogy noha a felnőtt idegen nyelvi képzés tárgyi és személyi feltételeinek támogatási körét célszerű és indokolt bővíteni, a nyelviskolák nem használják ki kellő mértékben sem a hazai, sem az uniós pályázati lehetőségeket, melyeknél ezért eddig sajnálatosan háttérbe szorultak az iskolarendszeren kívüli nyelvoktatás szereplői.

I.3.4. Javaslatok:

1	A következő években rendelkezésre álló állami források jelentős részét infrastrukturális és esz- közfejlesztési támogatások helyett a személyi állomány, elsősorban a felnőttoktatásban dolgozó nyelvtanárok és tanulmányi vezetők szakmai továbbképzésére javasoljuk fordítani.
2.	Fontos és hiánypótló a felnőttképzési tapasztalattal rendelkező nyelviskolai szakemberek bevonása a tanárképzésbe, elsősorban a felnőttképzésre való felkészítés terén.
3	Szükséges lenne, anyagi források biztosítása nyelviskolák referencia könyvtárának bővítésére. Erre célzott, regionális pályázatok kiírását javasoljuk.
4	Célzott, regionális pályázattal kellene elősegíteni az internet által kínált lehetőségek lényegesen jobb kihasználását a tananyagok korszerűsítésében, testre szabásában. Erre a célra nem nyelvi laborok, hanem az oktatói munkát segítő számítógépes munkálomások és internet hozzáférés meg- teremtése alkalmas.

I.4. Nyelvi programok Magyarországon

Jelen fejezetben a non-formális, azaz szabad képzési piacon működő iskolarendszeren kívüli, elsősorban felnőtteknek, és a munkaerőpiaci igények kielégítését célzó nyelvi képzési programokat vizsgáljuk. A fejezetben – mivel vizsgálatunkban döntően az akkreditált nyelvi programok elemzésére tettünk kísérletet – a FAT akkreditációban használatos terminológiát alkalmazzuk.

Mind a nyilvántartáshoz, mind az akkreditációhoz külön melléklet vonatkozik a nyelvi képzésekre, tehát ilyen formában, ezen a szinten beismerten elkülönül a szakmai képzésektől. Ugyanakkor egyik jogszabály sem, még maga az akkreditációs eljárásrendre vonatkozó rendelet sem fogalmaz meg konkrét szakmai elvárásokat és feltételeket sem a nyelvi képzők, sem a nyelvi programok minőségi garanciájaként. A szakmai szempontokat figyelmen kívül hagyva (pl. ajánlott csoportlétszám 16 fő) azonos szabályokat ír elő az akkreditáció feltételeként. Az akkreditáció bevezetése óta az akkreditált programoknak közel 50%-a valamilyen nyelvi képzés, a másik 50%-ba tartozik az összes létező szakmai és egyéb képzés. A nyelvi képzéseknek ez az akkreditációban is megmutatkozó határozott túlsúlya, a nyelvi képzések iránti növekvő érdeklődés, és szakmapolitikai jelentősége nyilvánvalóan indokoltá teszi a nyelvi képzések elkülönített kezelését, szakmailag átgondolt és indokolt sajátos feltételek előírását mind a nyilvántartási rendszerben, mind az akkreditáció folyamatában.

Jelen elemzésünkben kizárólag a Felnőttképzési törvény hatálya alá tartozó nyelvi képzési programok elemzésére szorítkoztunk, nem vizsgáltuk a más törvény által akkreditált nyelvi programokat. A kutatócsoport megkísérelte a nyelvi képzési programok kínálatát feltérképezni az interneten hozzáférhető nyilvántartások alapján.

A kutatás a következő területeken gyűjtött adatokat, információkat:²⁴

- Munkaügyi Központoknál regisztrált nyelvi programok – internetes adatgyűjtés
- NFI, FAT titkárság, FAT által akkreditált nyelvi programok – internetes adatgyűjtés
- Telefonos adatbekérés
- Helyszíni adatgyűjtés FAT titkárság²⁵
- Nyelviskolák honlapjai

1.4.1. A 48/2001 OM rendelet szerint nyilvántartott nyelvi programok

Ma Magyarországon több mint ötezer munkaügyi központoknál nyilvántartásba vett, felnőttképzéssel valamilyen módon kapcsolatban álló szervezet működik, ezek közül közel 1200 akkreditált felnőttképzési intézmény. Annak feltérképezése és összesítése, hogy ebből az intézménykörből hányan érdekeltek közvetlenül

24 <http://www.fmm.gov.hu/main.php?folderID=9>

http://db.om.hu/felnottkepzes/web_fmm/keres_kepzes3.asp?r=4&to=n

http://db.om.hu/felnottkepzes/web_fmm/keres_nyelv3.asp?r=4&i_ny=13&i_sz=1&i_t=6&to=n

<http://www.nyelvcenter.hu>

http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=AFSZ_Iskolarendszeren_kivuli_szakkepzesek_statistzt

http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=afsz_negyedebesreszletes_2005

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/lifelong_learning.pdf

<http://www.nfi.gov.hu/fat/int%7ok.php>

<http://www.nfi.gov.hu/fat/prg%77.php>

http://www.gkm.gov.hu/data/82936/kepzes_tanulmany.pdf

25 A munkacsoport ezúton mond köszönetet a FAT Titkárság azon munkatársainak, akik segítették az adatgyűjtést, közülük is elsősorban Nádráné Tóth Borbálának

nyelvi képzésben, vagy a valóságban folytatnak-e nyelvi képzést, meghaladta jelen kutatás kereteit. A nyilvántartásokból nem derül ki, hiszen a cégek elnevezéséből ez nem minden esetben egyértelmű, pl. eredetileg állateledel forgalmazással, vagy műköröm-építéssel foglalkozó BT, KFT és egyéni vállalkozó is foglalkozhat nyelvoktatással, mint ahogy a gépjárművezetést oktató vállalkozások is.

Az FMM honlapján az útmutatást követve kiválasztható a nyelvi képzés. Ezt követően megjelennek az OM rendelet (Az A-D szerinti nyilatkozatok kitöltését segítő útmutató) mellékletében a 3-4 kódszámhoz tartozó oszlopban felsorolt nyelvek – angoltól az „egyéb” nyelven át az ukránig abc-sorrendben, összesen 32. A nyelv kiválasztását követően megjelenik a „Nyelvi képzések – NYELV”, ahol az „alap, közép, felső” kategóriák valamelyikét választva eljutunk a „Nyelvi képzések – TÍPUS”hoz és választhatunk az „Egynyelvű B Egynyelvű C Kétnyelvű A Kétnyelvű B Kétnyelvű C” – közül.

Az „egyéb” nyelvet választva megtudható, hogy „egyéb alap – Kétnyelvű C nyelvi képzést” két intézmény folytat. A keresések során olyan, nehezen értelmezhető eredményekre jutottunk, mint pl. „angol – egyéb – Kétnyelvű C Nyelvi képzést folytató intézmények listája”. Megoldhatatlan feladatot jelentett a kutatócsoport számára a „magyar (mint idegen nyelv) - alap - Kétnyelvű A Nyelvi képzés”, vagy „angol – egyéb – Kétnyelvű C Nyelvi képzés”, és az „egyéb nyelv, egyéb fok” megfejtése.

A „kétnyelvű” – „egynyelvű” besorolás laikusok számára félrevezető, azt a képzetet kelti, hogy maga a képzés két nyelven történik, az „A”, „B” és „C” jelölés pedig tapasztalataink szerint még a nyelvoktatással foglalkozók körében sem általánosan ismert, népszerűsítésük pedig mára már mindenképpen túlhaladott. Az „A, B, C” jelölés eredetileg a nyelvvizsga jellegére utalt: szóbeli=A, írásbeli=B, szóbeli és írásbeli együtt=C. A nyilvántartásba való bejelentkezéskor a képző intézmény eredetileg azt jelölte az „egynyelvű”, „kétnyelvű”, „alap”, „közép”, „felső”, „A”, „B”, „C” kategóriákkal, hogy milyen típusú nyelvvizsgára készíti fel hallgatóit az oktatás során. A nyilvántartási összesítőben, illetve a honlapon fellelhető információ szerint pedig ezek a kategóriák már magát a nyelvi képzést kategorizálják, ami értelmezhetetlen. A nyilvántartásból az tudható meg, hogy a keresett nyelvi képzést melyik képző intézmény tervezte – gondolati szinten –, valamikor elindítani, valamint ennek a képzőnek mi az elérhetősége. Gyakorlatilag a képzés formájára, tartalmára semmilyen információ nem utal, minőségét pedig a jogszabályi előírások még minimális szinten sem garantálják. Tapasztalatból tudható, hogy a képzők többsége a jelentkezők, megrendelők számához igazítja képzési kínálatát.

A nyilvántartásban fellelhető adatokból nem tudtunk elemzéseket készíteni. A nyilvántartási rendszer átdolgozására az 1.5 fejezetben teszünk javaslatot. Ennek indoklását az 1.5.2. alpontban részletezzük.

I.4.2. A Felnőttképzési Akkreditáló Testület (FAT) által akkreditált nyelvi programok

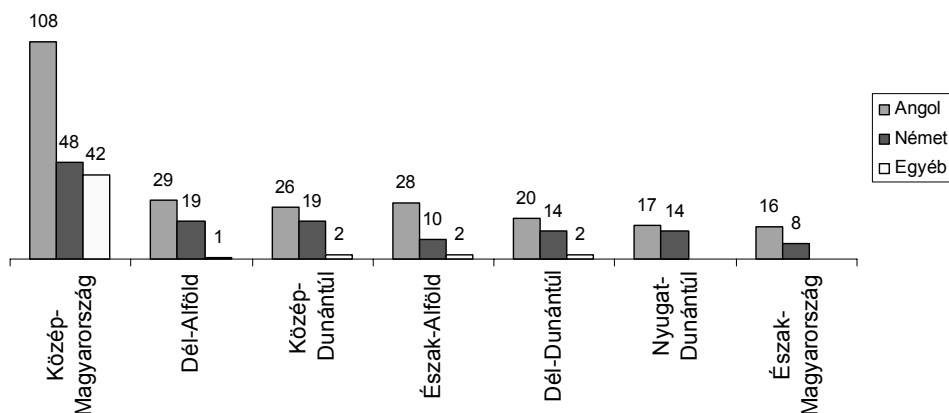
A Nemzeti Felnőttképzési Intézet vezeti az akkreditált intézmények és programok nyilvántartását. Honlapján a program neve, az intézmény neve és a város neve szerint lehet rákérdezni az egyes akkreditált nyelvi programokra. Kutatócsoportunk a lekérdezett adatok alapján végezte el az elemzéseket és összegzéseket.

A Nemzeti Felnőttképzési Intézet interneten elhelyezett nyilvántartásában fellelhető akkreditált nyelvi programokra vonatkozó adatokat tételesen átvizsgáltuk, kiemeltük közülük azokat, amelyek elnevezésében a „nyelv” szó ugyan szerepel, de nem idegen nyelv oktatását célozzák, pl. „Irodalmi – anyanyelvi NAT-körkép” vagy „informatikai tanfolyam az idegen nyelv-szakos tanárok számára”, melyek vizsgálatunk szempontjából irrelevánsak. Ennek alapján állítottuk össze az alábbi kimutatásokat.

A képzők többsége csak egy nyelvet akkreditáltat – kevés kivétellel angolt, vagy németet, további jelentős hányaduk két nyelvet, ami jellemzően angol és német, és csak elenyésző töredék akkreditáltat több, vagy más nyelvet. A kimutatásokból megállapítottuk, hogy összesen 14 nyelvhez létezik akkreditált program, és van olyan iskola, amelyik 13 különböző nyelvet akkreditáltatott. Számításaink szerint országosan közel 240 intézmény rendelkezik a 425 akkreditált nyelvi képzési programmal.

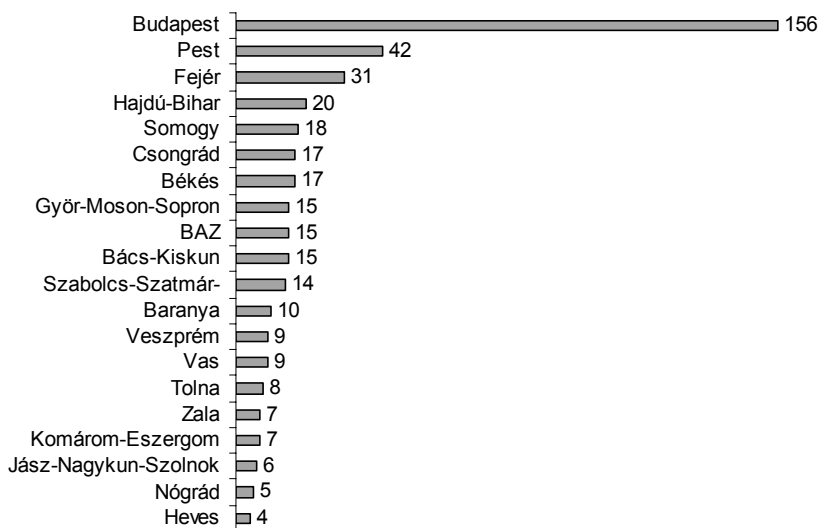
I.4.2.1. Földrajzi elhelyezkedés

A 425 akkreditált nyelvi programból 156 programot budapesti intézmény akkreditáltatott, ez az országos kínálat 37%-a. Még inkább szembeütő a programok országos eloszlásának egyenetlensége, ha a régiók szerinti megoszlást nézzük. (Lásd 36. ábra) A 37. ábra az akkreditált nyelvi programok megyék szerinti megoszlását mutatja.

36. ábra

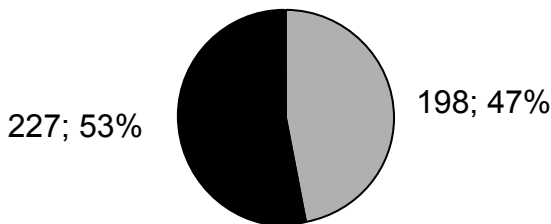
Akkreditált nyelvi programok régiók és nyelvek szerinti eloszlása

37. ábra

Nyelvi programok megyék szerint

A képzési programoknak csaknem a fele (47%) Közép-Magyarországon, azaz Budapesten és Pest megyében található. Országos viszonylatban rendkívül kedvezőtlen a non-formális nyelvoktatási kínálat (53%). (Lásd: 38. ábra)

■ 1 régió: Közép-Magyarország ■ 6 régió összesen

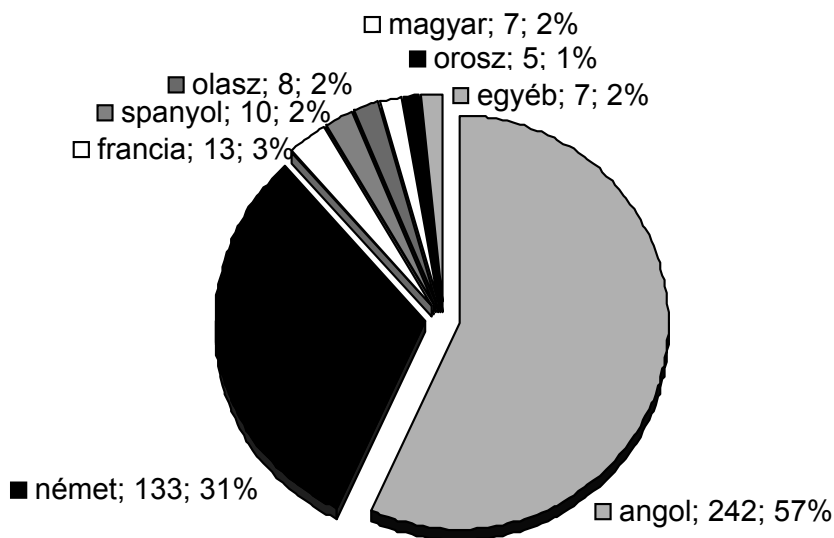
38. ábra

Programok országos eloszlása

I.4.2.2. Nyelvek megoszlása

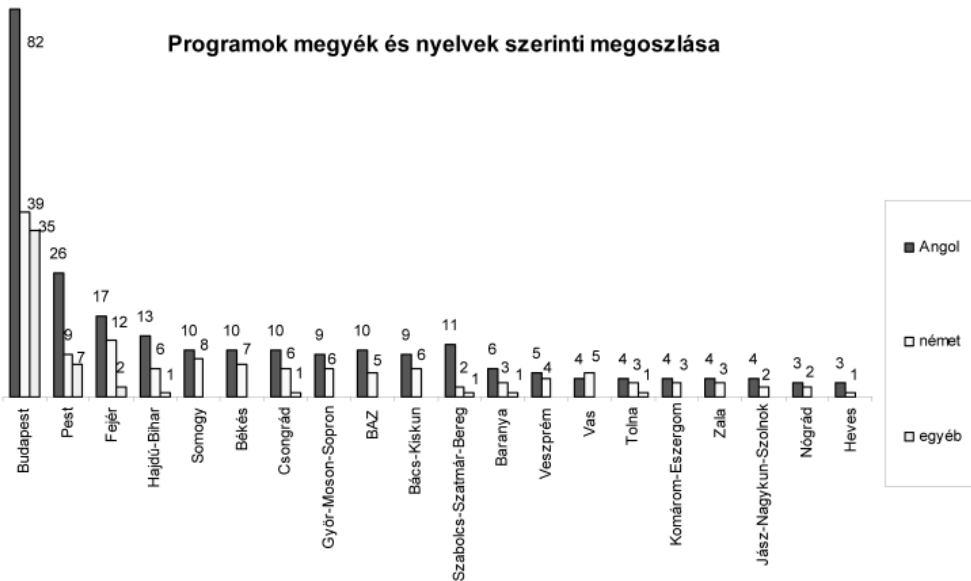
A közoktatáson kívüli nyelvoktatás igazodik legjobban és leggyorsabban a piac, azaz a felhasználók igényeihez. Ez fennmaradásuk és életképességük alapja. A nyelvi prog-

ramok kínálatából egyértelműen megállapítható az angol nyelv még mai napig is érvényes uralma. A nyilvántartásban összesen 242 angol nyelvi programot találunk, ami az országos viszonylatban összesen akkreditált programok közel 60%-a. Az angol nyelv mellett, másodikként a német nyelvi programok kínálatának viszonylagos gazdagsága tapasztalható (133 db = 31%). Az országnak még az idegenforgalmilag frekvenciált területein is közel azonos számban érhetők el a német és az angol programok; egyedül Vas megyében találunk több német, mint angol programot. A német nyelvterület közelsége nem egyértelműen növeli a német programok kínálatát. Az egyéb nyelvek tekintetében azt a következtetést vontuk le, hogy elsősorban a piaci igények határozzák meg, hogy milyen nyelvet oktat, ill. praktikus következményeként akkreditáltat a nyelviskola. Ezen programok alacsony száma miatt további következtetéseket nem kívánunk leszűrni.

39. ábra

Programkínálat nyelvek szerinti bontásban

40. ábra

Programok megoszlása megyénként, nyelvek szerint

Az Európa Tanács által támogatott többnyelvűség igénye még nem érvényesül a képzési programok kínálatában. Valószínűsíthető, hogy amint erre megfelelő kereslet mutatkozik a nem formális tanulás területén, a nyelvi képzők színesíteni fogják nyelvi programjaik kínálatát.

I.4.3. Nyelvi programok elemzése mintavételi eljárással gyűjtött adatok alapján

A nyilvántartásból a programokra vonatkozóan további adatok lekérdezését az NFI nyilvántartása nem tett lehetővé. A FAT Titkársága lehetővé tette a kutatócsoport számára, hogy további vizsgálódás céljából adatokat gyűjtsön a már akkreditált nyelvi képzési programokról. A Titkárságon Az interneten hozzáférhető nyelvviskolák adataiból, valamint a Nyelvviskolák Szakmai Egyesülete nyilvántartásából is véletlenszerű mintavételi eljárással gyűjtöttünk adatokat. Adatgyűjtésünk másik színtere a világháló volt, a nem hivatalosnak tekinthető nyilvántartások sok és sokféle információt tartalmaznak. Egy nyelvi programokat kereső felhasználó gyakorlatilag a hivatalosan nyilvántartott adatok sokszorosához gyorsabban és egyszerűbben hozzáférhet. A Nyelvcenter web-oldalán országos viszonylatban összesen 685 nyelvviskola adatait találjuk, nyelvek és régiók, valamint 30 különféle nyelvvizsga lehetősége, kb. 50 nyelv szerint is nyilvántartva, Budapesti viszonylatban kerületenként felsorolva. Vizsgaközpontokra, vizsgaidőpontokra lehet rákérdezni közvetlen csatlakozással a kiválasztott nyelvviskola honlapjára. Az így kiválasztott nyelvviskolákhoz eljutva telefonos adatgyűjtést is végeztünk.

A mintavétel során 50 FAT által akkreditált program adatait dolgoztuk fel, ami közel 12%-os mintavételt jelent. Az így kiválasztott 50 képzési programot egységesen ugyanazon szempontok szerint igyekeztünk feltérképezni. Az adatokat kizárólag az alábbi kategóriák szerint táblázatba gyűjtve rendeztük. A programok, vagy képzők beazonosítására alkalmas adatokat nem jegyeztünk fel.

Az alábbi kategóriák szerint végeztük az adatvételt:

- Helyszín
- Nyelv
- Célcsoport
- Időbeosztás
- Összóraszám: modulok száma/óraszám
- Maximális. csoportlétszám
- Bemenet: szintfelmérés írásban, szintfelmérés szóban
- Kimenet: B1 (alap); B2 (közép); C1; C2; A; B; C; Általános; Szaknyelvi
- Tananyag: saját, hazai, külföldi, kiegészítő anyagok
- Személyi feltételek: nyelvtanári oklevél

I.4.3.1. Célcsoport – csoportlétszám

A célcsoport összetételét életkor és végzettség viszonylatában vizsgáltuk abból a feltetelezésből kiindulva, hogy a nyelviskolák döntő többsége kezdő szinttől kínál nyelvtanfolyamokat, tehát a legkritább esetben köti a nyelvtanfolyamon való részvételt valamilyen speciális végzettséghez vagy szaktudáshoz. Az adatok ismeretében ismételtelen azt lehet megállapítani, hogy elsősorban a jelentkezők számának függvényében indítják a csoportokat a nyelviskolák, az életkor és végzettség másodlagos szempont. Felső korhatárt nem jelöltek meg a képzési programokban.

Célcsoport	Programok száma: összesen 50
14 évtől	14
16 évtől	13
18 évtől	23
alapfokú végzettség	2
középfokú végzettség	3
nem jelölt meg végzettséget	25

1. táblázat

A képzések célcsoportja

A programokból többnyire nem derül ki, hogy vállalati vagy lakossági csoportok oktatását tervezi-e a képző, a csoportlétszám tekintetében pedig többnyire a maximális csoportlétszámot adják meg: 34 képző 12 és 16 fő közötti csoportokat indít, 8 iskolában van 8 és 12 fő között a csoportlétszám, és csak 4 iskolában maximálták a létszámot 8 fő alatt. Az akkreditációs rendelet 1. számú mellékletében „Nyelvi képzés estén: – csoportlétszám irányszáma: 16 fő”, ami ismét megkérdőjelezi a minőség megalapozottságát, akár szakmai, akár felhasználói oldalról közelítjük meg a kérdést. A lakossági és vállalati igényeket kielégítő nyelviskolák ilyen létszámú csoportok mellett már kiszorultak volna a piacról.

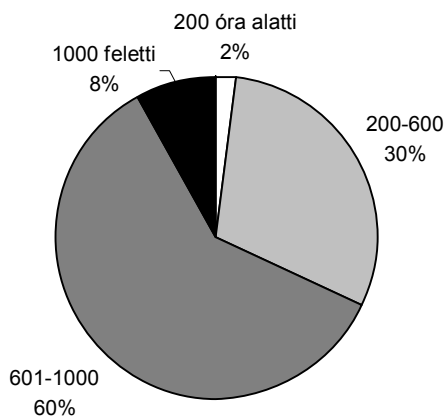
Maximális csoportlétszám	Programok száma összesen: 50
12 és 16 fő között	35
8 és 12 fő között	11
8 fő alatt	4

2. táblázat

Maximális csoportlétszám

1.4.3.2. Időbeosztás, összóraszám

A programokat a legváltozatosabb órabontásban és intenzitásban kínálják a képzők, ezek közül leggyakrabban a heti 2x2 órás bontást jelölik meg, feltehetően ismét a korábbi tapasztalataik nyomán. A szabad piacon, a dolgozó vagy tanuló felnőttek körében ez az ütemezés a munka és tanulás mellett is vállalható, nem jelent túlzott megterhelést, ugyanakkor a nyelvi fejlődést is biztosíthatja.

41. ábra

Programok óraszámjai

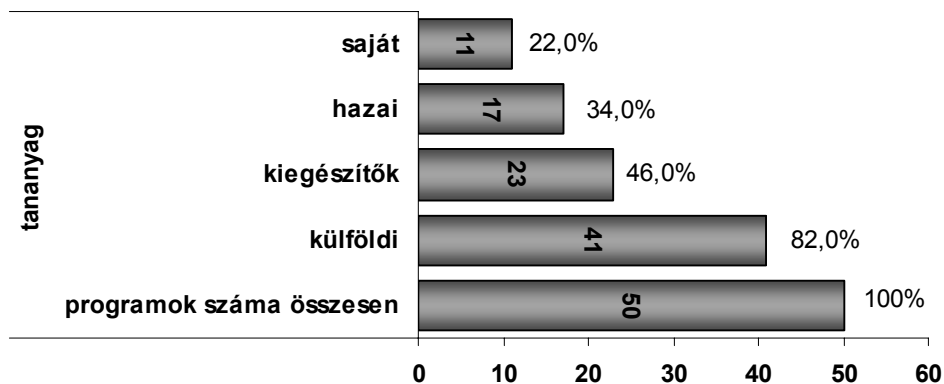
1.4.3.3. Bemeneti feltételek: szintfelmérés írásban és szóban

Szintfelmérést 44 képző végez. Jellemző, hogy azoknál az iskoláknál, ahol nincs szintfelmérés, szakmailag több további kategóriában is kifogásolható a képzési program. Az előzetes tudás mérésének mindössze 12 iskolában van szóbeli része is. Az akkreditációs követelmények csak a szintfelmérés lehetőségét, de elvégzését már nem állítják kötelező feladatként a képzők elé, még nyelvi képzés esetén sem. A nyelvi csoportok tudásszintjének viszonylagos homogenitása olyan alapkövetelmény, melynek hiánya már az indulásnál kétséggé teszi a képzés sikerét. Nem csak a jelentkezők nyelvi kompetenciáját, de érdeklődését, a nyelvtanulás célját és indokait is feltérképezi az iskola, ha valóban az egyéni igényeknek és képzési szükségleteknek megfelelő képzést akar kínálni. Csoportos tanulásnál nyilván nem lehet minden jelentkező minden elvárását azonos súllyal figyelembe venni, de törekednie kell erre az iskolának, az adott csoportot vezető tanárnak pedig mindenképpen támaszkodnia kell ezekre az információkra a haladási ütemterv kialakításánál, a tananyag és a módszer megválasztásánál.

1.4.3.4. Tananyag eredete

A vizsgált nyelvi programok többségénél, jellemzően az mutatkozott meg, hogy a programot összeállítók nem egységesen értelmezik a „saját fejlesztésű tananyag” meghatározást. A „saját fejlesztésű tananyagot” megjelölő képzők (22%) egy része kereskedelmi forgalomban beszerezhető magyar, vagy külföldi kiadású tankönyvet, tankönyvsorozatot használ bázisanyagként, és ezt egészíti ki alkalmanként – szerencsés esetben az adott oktatási tematikához igazodó – feladatlapokkal, kiegészítő anyagokkal. Ténylegesen saját fejlesztésű tananyagot a képzési programok elenyésző hányada használ csupán, ezek is döntően a megrendelő – ami ebben az esetben nem az egyén, hanem a munkáltató – elvárásaihoz igazodik, mint pl. a Stanag (katonai) nyelvvizsgára felkészítő speciális szaknyelvi programok. A saját fejlesztésű tananyagot megjelölő programok egy másik része a ma már hagyományosnak mondható klasszikus kommunikatív nyelvoktatási gyakorlattal szakító különböző oktatásméleti és nyelvfilozófiai elgondolások mentén kialakított, szélesebb szakmai körökben vitatott – egyéni meggyőződéseket tükrözi, mint pl. Relaxa, Berlitz, valamint a scientológiai egyház befolyása alatt álló képző intézetek által kínált programok. A képzésben részt vevők igényeihez és elvárásaihoz igazított tananyaggal nem találkoztunk, ami magától értetődő, hiszen ezt csupán mint lehetőséget kínálhatja a képző intézmény, amennyiben valóban meg is kívánja valósítani ilyen irányú szándékát. (Lásd. 1.5. fejezet Jogi szabályozás) Egy valóban a tanuló elvárásaihoz igazított programot, egy szakmailag is megalapozott optimális haladási ütemtervet csak a képzésre jelentkezők konkrét igényeinek feltérképezését, előzetes ismereteinek felmérését, adottságainak és szándékainak megismerését követően, alapos elemzés és vizsgálódás nyomán alakíthat ki az iskola.

Az elemzésből az derült ki, hogy a legtöbb program külföldi tankönyvsorozatra épül (82%), a programok felénél (46%) találtunk utalást kiegészítő anyagok használatára, 34% támaszkodik hazai kiadású könyvekre, melyek főként a nyelvvizsgára való felkészülést segítik. A saját készítésű tananyagról már korábban tettünk említést.

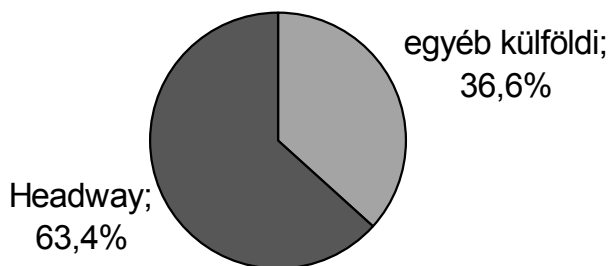

42. ábra

Tananyag eredete

Gyakorlatilag ebből még nem megmondható, hogy hányan tanulnak az adott tananyagból, hiszen arról nem készült felmérés, hogy az egyes kínált programokat milyen óraszámú és gyakoriságú oktatási szakaszokban, és ténylegesen hány fős csoportoknak indította, és valóban el is indította-e az iskola.

A 80-as évek sikeres Headway tankönyv sorozata még ma is hódít, 2000-ben megjelent az újabb kiadása. A Headway ilyen mértékű általános elterjedtsége azt tükrözi számunkra, hogy sem az iskolák, sem a tanárok nem szívesen térnek át az újabb tankönyvekre. Szakmai szempontból ez nem feltétlenül üdvözlendő, hiszen egy új sorozatra való áttéréssel a tanár ismeretei, módszerei gazdagodnak, ugyanakkor nem mellékes körülmény, hogy egy új tankönyvsorozatra való átállás komoly anyagi megterhelést jelent. A legtöbb iskola biztosítja tanárai számára nemcsak a tankönyvet és a munkafüzetet, hanem a hozzá tartozó tanári kézikönyvet is.

43. ábra

Külföldi tananyag

I.4.3.5. Modulok

A modulok tartalmát, bemeneti és kimeneti feltételeit olyan egységesen sablonosan határozzák meg a nyelvi programokat összeállítók, hogy azokból a gyakorlatra vonatkoztatható megállapításokat nem bátorkodtunk leszűrni. A legtöbb programhoz a KER leírásokat mellékelik.

Az áttekintett nyelvi programok közül 34 moduláris felépítésű. A legváltozatosabb óraszámú modulokkal találkoztunk, 24 órás és 400 órás modulok helyezkednek el a skála két szélén. Az anyagokból az derült ki számunkra, hogy a tanfolyam, szint és modul fogalmakat nem azonos és egységes értelemben használják a programok készítői.

A moduláris felépítésű nyelvi képzési programok minősítését lehetővé teszi a jogszabály, de ezen túlmenően semmilyen eszközzel nem ösztönzi az alacsony óraszámú speciális, akár rész képességeket fejlesztő, vagy szakmákhoz kapcsolódó programok kidolgozását. A moduláris felépítés főként adminisztratív nehézséget és hibalehetőséget jelent a programkészítők számára. A felnőtt nyelvoktatás hagyományosan tanfolyamokban, azon belül heti óraszámokban gondolkozik, a tanfolyamok képzési tartalmát tekintve pedig szintekben. Az egyes szintek elnevezése, meghatározása iskolánként eltérő. A szakmán belül sem értettek azonos tartalmat az egyes szintek megnevezései mögött, és nem ugyanazt a terminológiát használták a különböző nyelvek vonatkozásában. A KER elterjedése nagy előrelépést jelentett ebben a tekintetben is. A modulok esetében, miként az a teljes nyelvi programra is érvényes, hogy a jogszabályi előírásoknak kíván eleget tenni a kérelmező, és nem a gyakorlatban megvalósított képzést ismerteti.

I.4.3.6. Haladás és nyelvi szintek mérése

A záróvizsga követelményeit – formáját, eszközeit, tartalmát – vizsgálva azt állapítottuk meg, hogy általánosan tekinthető az a gyakorlat, hogy a képzési modulok, de a képzési program végén is mintegy ismétlésként, vagy összefoglalásként ugyanazt kéri számon, amit korábban kedvező esetben a képzés során folyamatosan is ellenőriztek. A záróvizsgán már nem célravezető a moduláris szemlélet ilyen értelmezése, a képzés befejezésekor az elsajátított kompetenciák életszerű és gyakorlatias alkalmazásának eredményességét lenne indokolt mérni és értékelni.

Az iskola szakmai vezetője és/vagy az adott tanár felkészültsége, elvárása szerint végzik a haladás mérését. Gyakorta csak az adott oktatási szakasz végén és írásban. Elsősorban az elvégzett tananyag elsajátításának mértékét ellenőrzi a képző, és nem a képzésben részt vevőnek a nyelv használatában, ismereteinek alkalmazásában való előrelépését. A nyelvvizsgára felkészítő képzések esetében többnyire a megcélzott vizsga követelményeihez igazított ún. próbavizsga során értékeli a hallgatók teljesítményét. A csoportot vezető tanár elsősorban a tanári kézikönyvekben fellelhető írásbeli feladatlapokat tölteti ki a résztvevőkkel, a kommunikációs készségek mérése még a deklaráltan kommunikatív módszereket alkalmazó programok esetében is csak elvétve fordul elő. A

program/modul elvégzésének igazolását a képzők nagy része az órák bizonyos százalékában való részvételhez és a záróteszt sikeres megírásához kötik.

I.4.3.7. Vizsgák

A felnőttképzésben a képzők leggyakrabban általános nyelvi felkészítést biztosítanak kezdőtől a felsőfokú nyelvvizsgáig. Ez a gyakorlatban valamilyen, az adatok alapján többségében egy vagy több külföldi tankönyvsorozat egységeinek soravételét jelenti az oktatásban. (A jogszabályi előírásoknak köszönhetően a képzési programok ma egy igen szűk és irreális keresztmetszetbe vannak kényszerítve, ellentmondva ezzel minden modernizációs törekvésnek, pl. modulok, egyéni képzési szükségletek, stb. részletesebben Lásd: 1.5.- jogszabályok)

Míg a felnőtt szakképzésben a képző általában a képzés befejező aktusaként – saját jogkörben vagy más vizsgaközpontban – a vizsgát is biztosítja, addig a nyelvi képzések nagy részénél a vizsgára való jelentkezés és a vizsga letétele nem tartozik a képző feladatai közé, azt a résztvevő saját belátása szerint intézi. Ebből elvileg az is következhet, hogy a képzőnek nincs információja képzése eredményességéről.

Pillanatnyilag 48 képző kínál általános középfokú nyelvvizsgára felkészítő képzést, ebből 45 C típusút, és 14 program „szaknyelvi” vizsgára készít fel. Összesen 9 program ígér felsőfokú nyelvvizsga kimeneti pontot, ezek közül az egyik 8 fős csoportban 320 óra alatt ígéri ezt a végcélt (sic!), egy másik a KER B2-es szinttel azonosítja a felsőfokú nyelvvizsgát (sic!).

I.4.3.8. Személyi feltételek

48 iskola nyilatkozott úgy, hogy nyelvtanári képesítéssel rendelkező tanárokat foglalkoztat valamilyen formában. Egy iskola „magas szintű nyelvtudást” ír elő a tanár számára, egy pedig elegendőnek tartja a középfokú nyelvvizsga bizonyítvány meglétét a kezdő nyelvtanulók oktatásához. Szakmailag erősen megkérdőjelezhető annak az iskolának a „minősége”, ahol még elméleti szinten sem tartják szükségesnek a nyelvtanári végzettséget.

Általánosságban elmondható, hogy a programok összetételében a nyelvi akkreditáció feltételeinek való megfelelés igénye érződött. A feltételek teljesítéséről a jogszabályban rögzített elvárásoknak megfelelően nyilatkozatokat tettek, ismertető leírásokat csatoltak a programok összeállítói. A programok megvalósíthatóságának elméleti lehetőségeit tudtuk áttekinteni, ami gyakorlatilag nem sokat árul el a megvalósított képzések színvonaláról, az oktatás eredményességéről.

Az eredetileg széles körben üdvözölt akkreditáció, melytől minőségi garanciát és áttekinthetőséget várt mind a szakma, mint a felhasználók, nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A szabályozás jelenlegi formájában olyan anomáliákat szül, amelyek eredményeként szakmai tapasztalatok és felkészültség nélkül kapnak intézmények

megkülönböztető minősítést, míg a tevékenység jellégből adódóan a teljesítés tényleges színvonalának következményei csak hosszú idő elteltével válnak érezhetővé. Ezen a helyzeten változtatna, ha a felnőttképzési tevékenységet kizárólag minden szempontból megfelelő felkészültséggel rendelkezők végezhetnék, azaz az akkreditáció valóban a minőségi nyelvoktatás garanciáját jelentené. (Lásd: 1.6. Minőségbiztosítás, 1.5. Jogi szabályozás)

1.4.4. Alternatív tanulási formák: távoktatás és e-learning

A hagyományos osztálytermi oktatási formák mellett – elsősorban a újdonság erejét kihasználó, mindent ígérő marketing eszközök, illetve a nyelvtanulók részéről az „örök csodavárás“, és az újba vetett hit okán – egyes új módszerek, illetve újszerű tanulási megközelítések nagy vonzerővel hathatnak a nyelvtanulókra.

Esetenként, vagy időszakosan ilyen csodaváró eszközzé vált sokak szemében a nyelvi labor, a számítógépes nyelvoktatás, a távoktatás, illetve napjainkban ennek legkorszerűbb formája, az e-learning.

A fenti módszerek mindegyikének megvolt, vagy megvan a maga létjogosultsága a nyelvtanulás folyamatában, de egyikük sem bizonyította be magáról, hogy egyedüli csodaeszköz vagy módszer lehetne. Szerepüket misztifikálni, vagy a hatékonyság egyetlen kulcsaként beállítani szakmai tévedés lenne.

Ebben a tanulmányban napjaink két alternatív tanulási formáját, a hagyományos, illetve annak legmodernebb változatát, az elektronikus adathordozókkal támogatott távoktatást, az ún. e-learning-et, és annak magyarországi lehetőségeit tárgyaljuk.

1.4.4.1. Távoktatás

A távoktatás mint választható tanulási forma az idegen nyelv-tanulás egyes szakaszaiban és jelentős tanulási tapasztalattal rendelkező nyelvtanulók számára hatékony kiegészítő tanulási lehetőséget nyújthat. Az egységcsomagok általában nyomtatott könyvből, vagy füzetből és hangkazettából, esetleg videokazettából, napjainkban CD vagy DVD adathordozókból állnak. Ezek a csomagok több nyelven és több szinten, valamint speciális szakmai tartalommal is kaphatók.

A távoktatási anyagok előnyeit a következőkben lehet összefoglalni:

- A nyelvtanuló saját időbeosztása szerint, egyéni igényeinek és tanulási sebességének megfelelően haladhat a tananyaggal
- Gyakorlási, elmélyítési lehetőséget nyújtanak a tanfolyami és egyéni tanuláshoz
- Fejlesztik, erősítik a tanulói autonómia kialakulását és tudatos kialakítását
- Új tananyaggal, újszerű módszerekkel ismertetik meg a nyelvtanulót

Az önálló, saját időben való tanulás hatékonysága nagymértékben függ a nyelvtanuló akarateréjétől, elszántságától, belső motiváltságától, tanulási szokásaitól. Eredményessége emiatt nehezen bizonyítható.

I.4.4.2. E-learning

A távoktatás napjainkban divatos, és az internet adta lehetőségeket kihasználó képzési formája az e-learning. Előnyei nagy részben megegyeznek a távoktatásával, de még nagyobb rugalmasságot és több módszertani lehetőséget, elsősorban az interaktivitás fokozását teszik lehetővé.

Az e-learning, mint tanulási forma meghatározására több felfogás is található, és nincs egységes álláspont arról, hogy melyik értelmezés az elfogadott. Jelenleg e-learning elnevezést kaphat a tantermi oktatási formák internetes felhasználással kiegészített formája, az interneten, vagy intraneten elérhető, önálló feldolgozásra szánt oktatási tartalmak, illetve a képzés teljes folyamatát menedzselő alkalmazások.

Megállapításaink és javaslataink világossá tétele érdekében ezért e tanulmány keretei közt is indokoltnak tartjuk az e-learning fogalomrendszerének és különböző formáinak rövid ismertetését.

I.4.4.2.1. Az e-learning rendszerek

Hazánkban a fenti fogalomra a keretrendszer kifejezés terjedt el. Azokat az alkalmazásokat értjük alatta, amelyeken keresztül a különböző szerepkörbe tartozó felhasználók (adminisztrátorok, szerzők, oktatók, tutorok és tanulók) hozzáférnek a tananyaghoz.

Ezek az alkalmazások általában egymásra épülnek, attól függően, hogy mire helyezik a hangsúlyt, illetve hogy milyen kiemelt funkciókat látnak el a tanulási folyamatban, különböző típusokat határozhatunk meg:

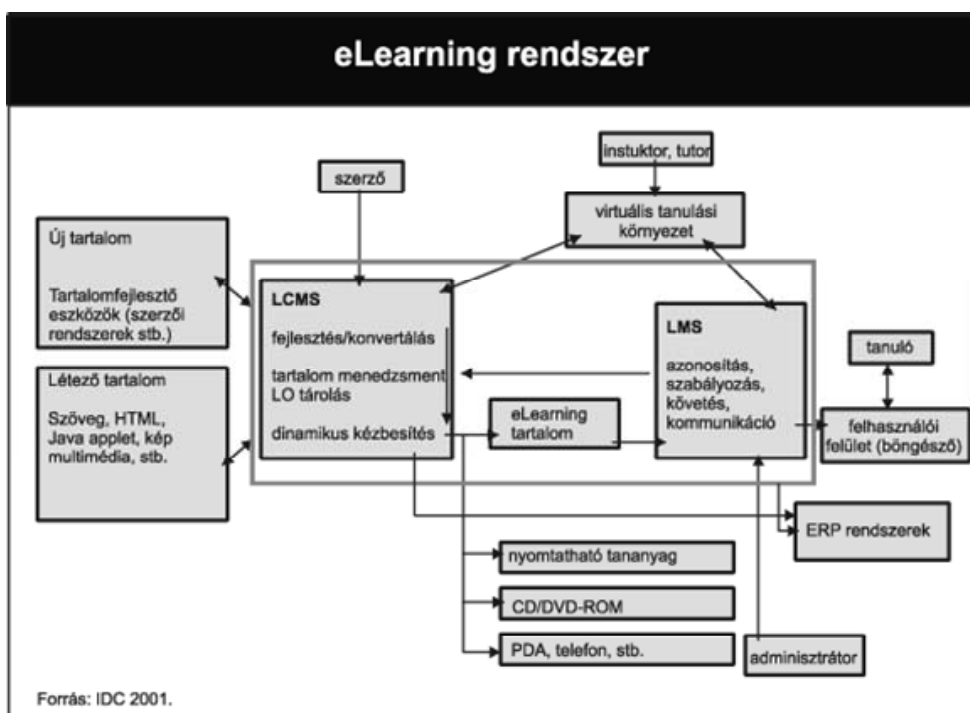
LMS – Learning Management Systems, azaz tanulásirányítási rendszerek. Feladatuk, hogy azonosítsák a felhasználókat, és jogosultságaiknak megfelelően hozzáférést biztosítsanak számukra tanfolyamaikhoz, továbbá naplózzák a felhasználók tanulási tevékenységét és teljesítményét.

CMS – Content/Course Management Systems, azaz tartalomkezelő, illetve kurzuskezelő rendszerek. A tartalomkezelő rendszerek nem alkalmasak az e-learning esetében megszokott tevékenységek naplózására, és bár jogosultságkezeléssel rendelkeznek, a tanulók tevékenységéről és teljesítményéről információt nem gyűjtenek.

LCMS – Learning Content Management Systems, azaz tanulási tartalomkezelő rendszerek. Jellemzőségük, hogy bár felhasználói azonosításra itt is van lehetőség, első-

sorban a tananyagelemek tárolására alkalmasak. Funkciójuknál fogva tartalmaznak szerzői modult, amely segítségével a tárolt tananyagelemekből tananyagstruktúrákat, kurzusokat lehet építeni.

VLE – Virtual Learning Environment, azaz virtuális oktatási környezet. Az e-learning keretrendszerekben az a modul, amely a felhasználók, elsősorban a tanulók, oktatók, tutorok számára kommunikációs felületet és együttműködési lehetőséget nyújt. Biztosítja azokat az eszközöket (csevegés, fórum, email, üzenetváltás, faliújság, stb.) amelyek segítségével a hagyományos osztálytermi oktatásban megszokott tanítási-tanulási és szociális tevékenységek (pl. kérdésfeltevés, megerősítés, fogadóóra, stb.) elvégezhetők vagy helyettesíthetők.

44. ábra

E-learning rendszer²⁶

Az e-learning rendszerek szélesebb elterjedését a fejlesztés magas költségei akadályozzák. A költség-hatékony fejlesztés megvalósításához a nemzetközi e-learning szabványok (SCORM) széleskörű elterjesztése és alkalmazása lehet az egyetlen megoldás, amely a következő előnyöket biztosítja:

26 Papp Gyula: eLearning szabványok <http://elearning.itc.hu/elearning/hu/hirek/?lang=hu>

Az egyes rendszerek közti átjárhatóság, együttműködési lehetőség mind a tananyagok, mind az alkalmazások szintjén:

- Újrahasznosíthatóság
- Tartósság, vagyis hogy a tananyag megőrizze kompatibilitását az alkalmazások és keretrendszerek egymást követő verzióival
- Testre szabhatóság, amely lehetővé teszi a tananyag elemek egyéni szükségletekhez igazítását
- Elérhetőség és kereshetőség

Noha napjainkra a nagy számítógépes rendszereket fejlesztő és üzemeltető cégek (MICOSOFT, SAP, IBM, ORACLE stb.) kifejlesztették saját, különböző típusú, és a SCORM szabványoknak megfelelő oktatási keretrendszereiket, az ezekbe illeszthető tartalmak, konkrét programok elsősorban a számítógépes képzésekre korlátozódnak, és az egyéb témákban rendelkezésre álló tartalmak száma viszonylag korlátozott. Ez fokozottan vonatkozik a nyelvvoktatási programokra.

Néhány erre specializálódott magyar szoftverfejlesztő cég – sok esetben pályázati támogatással – szintén kifejlesztette saját oktatási keretrendszerét (Arvato Systems, SABEDU, EDUWEB). Ezek elsősorban nem nyelvvoktatásra, hanem szakmai tárgyak, vezetői ismeretek átadására készültek. A tartalmak közt azonban akad egy-egy, elsősorban a vállalati igények kielégítését szolgáló, nyelvvoktatási program is, pl. Business English (EDUWEB), Íráskészség-fejlesztés (SABEDU).

Komplex, több szintű és több készséget fejlesztő, kreatívan interaktív, változatos nyelvgyakorlási lehetőségeket kínáló nyelvgyakorló programok az interneten több nyelven is elérhetők, Pl.:

- http://www.learnenglish.org.uk/contents_central_frame.html,
- <http://www.1-language.com/>,
- <http://www.netlanguages.com/>,
- <http://www.globalenglish.com/templates/bin/template.asp?lang=EN&classId=204&objectId=207880>

Ezek többsége egy bizonyos szint után fizetés ellenében hozzáférhető.

1.4.4.2.2. Az e-learning alkalmazása a nyelvtanulásban

Amennyiben az e-learning tanulási forma leghatékonyabb alkalmazási módjának elfogadjuk az úgy nevezett „blended learning”, vagyis kevert tanulási formát, akkor ennek ajánlása a nyelvvoktatásra fokozottan érvényes.

A „blended learning” tulajdonképpen azt jelenti, hogy az e-learning-et, mint tanulási formát a tanulási folyamat egyes szakaszaiban, vagy bizonyos típusú készségek

fejlesztésére, illetve adott információs anyagok elsajátítására időszakosan, kiegészítő jelleggel építik be a tanulási tervbe, pl. az íráskészség fejlesztésére alkalmas nyelvi gyakorlatsorok rendkívül alkalmasak az üzleti levelezés, jelentés és beszámoló írás, illetve projektterv készítés formáinak megismertetésére, begyakoroltatására, illetve a kötött formák elsajátításának ellenőrzésére. A szóbeli készségek fejlesztésére azonban az eLearning-es tanulási forma nem alkalmas.

Amennyiben az e-learning egy komplett képzési rendszer részét képezi, a teljes tananyag módszertani és pedagógiai szemlélete, felépítése és szerkezete ismeretében lehet a megfelelő e-learning-es részt a tanfolyami anyagba integrálni.

Amennyiben az e-learning az egyéni tanulás kereteit hivatott vezérelni, célszerű az elektronikus anyagot az egyéni tanulás szempontjai szerint minél több tanulásmenedzsment funkcióval, pl. tutorálás, segítő funkciók, tippek, megoldások, stb. kiegészíteni.

Azt mindenképp tudomásul kell venni, hogy csupán az e-learning keretei közt működő komplett nyelvoktatási programok, nyelvtanfolyamok – még audió és videó megoldásokkal bővítve – nem hozhatják azt az eredményt, amelyet a hagyományos nyelvoktatási formák jelentenek. Kiegészítő szerepük azonban előnyeik miatt jelentős lehet.

1.4.5. Nyelvvizsgák

1.4.5.1. A nyelvvizsgák elismertsége és jelentősége nemzetközi összehasonlításban

A nyelvvizsgák jelentősége Magyarországon az 1980-as évek óta folyamatosan emelkedett. A több évtizedes múltú állami – majd 2000 január 1-ét, a rendszer reformját követően államilag elismert – nyelvvizsgák rendszere a nyelvtudás hasznosításának, a tudás elismerésének rendkívül széles körére terjed ki. Nemzetközi összehasonlításban is különlegesnek számít a nyelvtudás állami elismerésére létrehozott adminisztratív struktúra éppúgy, mint a nyelvvizsga bizonyítványoknak, a tanulás-munkavállalás köreinek rendkívül széles spektrumát átfogó elismerése. A hazaival összevethető állami akkreditációs eljárással az uniós tagállamok közül egyedül Görögországban találkozhatunk. A többi tagállamban helyenként eseti (egy-egy szűkebb területre vonatkozó) szabályozás létezik, de leggyakoribb a központi szabályozás hiánya. A nyelvtudást elismerő vizsgák elfogadottsága jellemzően intézményi szinten dől el.

A köznyelv előszeretettel alkalmazza az „állami” mellett a „nemzetközi”, „nemzetközileg elismert” vizsgák kifejezést, fontos azonban leszögezni, hogy ilyen jellegű, határon átívelő formális akkreditálási, elismerési rendszer valójában nem létezik (egyes felsőoktatási intézmények illetve munkáltatók saját belső, ám több országban alkalmazott elfogadási rendjétől eltekintve). „Nemzetközileg elismert vizsgák” helyett a valós helyzetet jobban írja le egyes vizsgák nemzetközi ismertsége, illetve egyedi elfogadottságának tényleges köre. A fentiek mellett külön említést három (angol) vizsgarendszer

érdemel: Az IELTS nyelvvizsgák az angliai és ausztrál beutazó valamint tanulmányi vízumokhoz, illetve felsőoktatási tanulmányok megkezdéséhez kapcsolódóan nyertek egyedi jelentőséget; a TOEFL nyelvvizsgát elsősorban amerikai és japán egyetemeken követelik meg széles körben, míg a UCLES (Cambridge) nyelvvizsgákat hagyományosan továbbra is Nagy-Britannia egyetemén fogadják el kiemelkedően széles körben. Ez utóbbi általános, Nagy-Britannián túli ismertsége is kiemelkedő. Miközben a hazai nyelvtanulók, nyelvvizsgázók számára saját elmondásuk szerint a vizsgapapír nemzetközi értéke fontos szempont, vizsgaválasztásukat döntően más tényezők befolyásolják. Ezt jól mutatja, hogy a fenti vizsgák hazai népszerűség tekintetében sereghajtók Magyarországon.

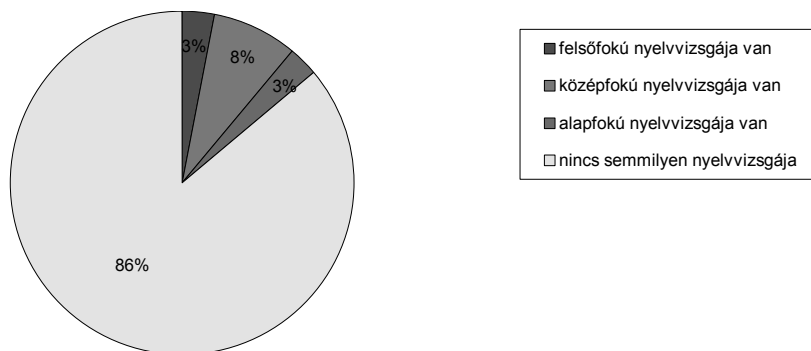
I.4.5.2. Nyelvvizsgák nemzetközi összevethetősége

Bár a különböző nyelvekre eltérő filozófia, mérési eljárások mentén kidolgozott nyelvvizsgák nemzetközi összevethetősége régóta jelenlevő probléma, erre átfogó megoldás a Közös Európai Nyelvi Keretrendszer (KER) megjelenéséig nem kínálkozott. A Keretrendszer második, 2001-ben megjelent verziója vált széles körben ismertté és elfogadottá. Nem sokkal ezt követően indult meg az Európa Tanács keretében az a program, melynek célja a vizsgák egységes, nyelvfüggetlen összevetését lehetővé tevő eljárásrend kidolgozása. Ennek véglegesítése és hazai bevezetése a nyelvvizsgarendszer 1999/2000-es reformjával összemérhető jelentőségű lehet.

I.4.5.3. A felnőtt lakosság és a nyelvvizsgák Magyarországon

Bár a nyelvvizsga csak egy adott pillanatban méri a tudást, a nyelvvizsga-bizonyítvány egyelőre egy életen át a nyelvtudás igazolásaként használható Magyarországon. A Helyzetelemzés szerint a célcsoport 3%-ának van felsőfokú nyelvvizsgája, 8%-a tett (valamikor) sikeres középfokú, és 3%-a alapfokú állami nyelvvizsgát.

A 15-44 éves népesség összesen 14%-a rendelkezik valamilyen fokozatú nyelvvizsgával, leggyakrabban középfokúval.

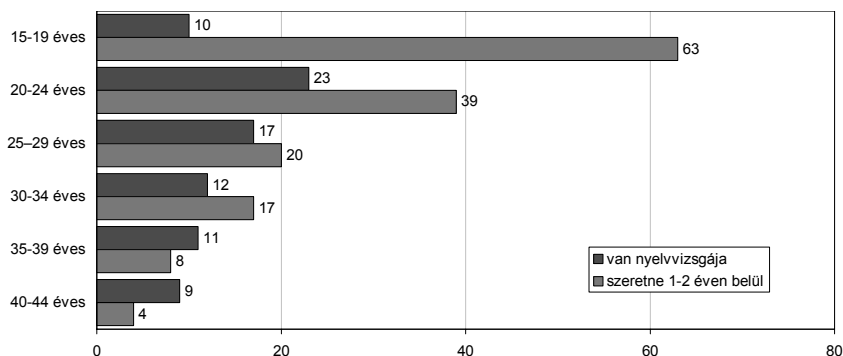

45. ábra

A nyelvvizsgával rendelkezők aránya

A legtöbben angol nyelvből vizsgáztak: az angol nyelvvizsgával rendelkezők aránya a mintában 9%. Németből a megkérdezettek 6%-a vizsgázott le.

A kutatás felmérte a nyelvvizsga letételét tervezők arányát is. A megkérdezettek 26%-a tervezi, hogy 1-2 éven belül nyelvvizsgát tesz. Ebből 18% azok aránya, akiknek még nincs semmilyen nyelvvizsgája, és 8% azok aránya, akik már rendelkeznek nyelvvizsgával, tehát vagy magasabb fokozatú nyelvvizsga megszerzését tervezik, vagy másik nyelvből szeretnék nyelvvizsgát tenni. A meglepően magas arányok a vizsgált népesség erőteljes motiváltságát fejezik ki a nyelvtudást elismerő hivatalos bizonyítvány megszerzése iránt.

46. ábra

Nyelvvizsgával rendelkezők illetve azt egy-két éven belül tervezők aránya

1.4.5.4. A nyelvvizsgák hazai jelentősége

Bár az elmúlt év hozott változásokat a nyelvvizsga bizonyítványok közvetlen felhasználhatósága terén, a „papír” általános jelentősége várhatóan továbbra sem csökken.

A közelmúlt legfontosabb változása a kétszintű érettségi bevezetéséhez kötődik. 2005 őszét követően a nyelvi érettségi nyelvvizsgával történő formális kiváltására nincs mód, az érettségi záróvizsgát minden tanulónak le kell tenni. Nem változott azonban a felvételi plusz pontok rendszere és ennek köszönhetően a nyelvvizsgák jelentősége az érettségi-felvételi előtt álló korosztály számára a korábbihoz hasonló marad. A szabályozás fontos eleme, hogy felvételi plusz pontok kizárólag államilag elismert, C típusú (vagy más néven komplex, írásbelit és szóbelit is tartalmazó) nyelvvizsga után járnak.

A felsőoktatásra vonatkozó előírás a felsőfokú végzettség megszerzésének feltételéül szabja legalább egy államilag elismert nyelvvizsga megszerzését. Ennek érvényesítésében az elmúlt két évben tapasztalható volt némi bizonytalanság, mostanra azonban gyakorlatilag egységessé vált az a gyakorlat, hogy a nyelvvizsga bizonyítvány (vagy a 2005 óta azzal egyenértékűként elfogadott jeles eredményű emelt szintű nyelvi érettségi) az államvizsgára bocsátás feltétele.

Az államilag elismert nyelvvizsgák magas státuszának további megingathatatlan pillére, az elsősorban, az állami szektorban alkalmazott munkavállalókra kiterjedő bérpótlék rendszer. Bérpótlék tekintetében ma már gyakorlatilag mindenütt egyenértékűnek tekintik az állami elismerés szempontjából azonos besorolását (például alapfokú, C típusú), különböző vizsgaközpontok által kibocsátott bizonyítványokat. Egyes munkakörök esetében a nyelvvizsga valamilyen típusa a munkakör betöltésének feltétele. Ebben a körben – indokolatlanul – továbbra is előfordul konkrét vizsgarendszerhez tartozó vizsga megkövetelése.

1.4.5.5. Nyelvvizsga választási szempontok

A nyelvvizsgálók számára, az állami elismertséghez hasonlóan fontos szempont, hogy „ha már vizsgázni kell”, akkor a későbbi céloknak is megfelelő, értékálló papírt célozzanak meg. A magyar mellett nemzetközi oklevelet is adó nyelvvizsgák mellett szól, hogy ma már mindenkinél szóba jöhet az egyetemi évek alatt vagy után külföldi tanulás, munka. A Magyarországon ismertebbek közül ilyenek pl. a Cambridge, ELC, Euro, Goethe, ÖSD, Trinity vizsgák. Vannak emellett praktikus megfontolások is. Gyakori, hogy a vizsga eredményére – általában az oklevélre, de legalább egy az eredményről szóló hivatalos igazolásra – gyorsan van szükség. Ebből a szempontból a hazai vizsgaközpontok gyakran előnyösebbek. Míg a külföldi vizsgaközpontokból az eredményre is általában hosszabban kell várni, az oklevél kiállítása pedig további heteket vehet igénybe, addig a Magyarországon adminisztrált vizsgák (pl. BME, ITK-Origo, Euro) általában gyorsabban adnak eredményt is, oklevelet is, egyúttal rugalmasabbak is. További praktikus szempont az egyéni nyelvtanulók számára, ha a vizsgák általában kiterjedt vizsgahely hálózattal rendelkeznek, az országban szinte mindenütt elérhetőek.

A praktikus szempontok mellett fontos eltérések vannak a vizsgák stílusában, követelményeiben is. Bár a megkívánt szint például egy középfokú nyelvvizsgán mindenütt közel azonos, a számonkérés módja már eltérő. Vannak hagyományosabb vizsgák, ahol a nyelvhelyességre, a szókincsre, a nyelvtani ismeretekre nagyobb hangsúlyt fektetnek. Ezekre felkészülni talán monotonabb, de kellő mennyiségű gyakorlással a cél elérhető. Az elsődlegesen a kommunikációs készséget mérő vizsgákat ezzel szemben azok választják, akik „meg mernek szólalni”. Itt a középpontban a tartalmi megértés, az üzenetközvetítési készségek mérése áll. Ilyen jellegű a modern, kommunikatív oktatásra építő vizsgák pl. a Cambridge és az Euro. A nyelvvizsgák követelményeiről kitűnő támpontot nyújt tanárnak, diáknak egyaránt a Nyelvvizsga Akkreditációs Központ (NYAK) kiadványa²⁷ is. Ebben valamennyi ismertebb vizsga leírása megtalálható, sőt egy CD mellékleten mintatesztek is találhatók.

Bizonyos területeken, munkakörökben, az elismert szaknyelvi vizsgák körén túl, egyedi nyelvvizsgák letételét is megkövetelik. Az állami elismeréssel bíró speciális, szaknyelvi vizsgák számának szaporodásával ez a kör szűkül. Jelentős kivételt talán csak a Honvédség képez, ahol az elmúlt tíz évben a NATO által elfogadott, ám a hazai rendszerből „kilógó” Stanag vizsgák váltak szélesebb körben használttá.

27 „Minden amit tudni akartál a nyelvvizsgákról...” – Nyelvvizsga Akkreditációs Központ kiadványa

Nagyvállalatok, állami szervezetek központosított beszerzési eljárásaiban gyakran jelenik meg a nyelvvizsga (leggyakrabban államilag elismert), mint a nyelvi képzéshez tartozó kimeneti követelmény. Ma már szerencsére ritkaság számba megy, hogy az állami elismertségen és a szakterületen (általános nyelv, üzleti, gazdasági, orvosi stb. szaknyelv) túl a konkrét nyelvvizsga-rendszer választása is kötött lenne. E tekintetben ismét csak a Honvédség jelent kivételt, ahol a mai napig rendszeresen szerepel közbeszerzési eljárásokban az ITK-Origo egyedüli opcióként.

I.4.5.6. Átalakul a nyelvvizsga-rendszer

2006-ban a bevezetett felvételi-érettségi rendszert követően ismét változik a nyelvvizsgák állami elismertsége. A mintegy tucatnyi hazai akkreditált nyelvvizsgarendszer közül eddig csupán három (BGF, ECL és EURO) kezdte el az Európa Tanács nemrég indult úgynevezett egyenértékesítési eljárását. Az Oktatási Minisztérium rendelete értelmében 2006 elejétől valamennyi államilag akkreditált nyelvvizsgarendszernek bizonyítania kell, hogy a tartalmi elemek és a szintek megfelelnek-e az európai követelményeknek. A hagyományos alap- (B1), közép- (B2) és felsőfokon (C1) kívül az új rendszer magába foglal két alacsonyabb (A1 és A2), illetve egy felsőfok feletti szintet (C2) is. De nem is igazán az új szintekre való átállás a sarkalatos pont, hanem az, hogy tartalmilag mennyire felelnek meg az európai keretrendszernek. Ez a kommunikatív és üzenetközvetítési készségeket helyezi a középpontba, a nyelvtan és a szókincs ismeretével szemben. Azok a nyelvvizsgarendszerek, melyek nem a valódi nyelvhasználati képességeket mérik, és nem az adott Európa Tanácsi szintnek megfelelő praktikus készségeket követelik meg, elveszítik állami elismertségüket.

I.4.6. Összegzés

A nyelvi képzés jelenleg ágazati szinten nem kapcsolódik szervesen a felnőttképzés fókuszában lévő szakmai képzésekhez, hiszen az idegen nyelv „nem szakma”, ugyanakkor mára már hivatalosan is deklarált kiemelt fontosságú alapkompétencia. Az Oktatási Minisztérium és az Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium gondozásában elkészült „A Szakképzés fejlesztési stratégia 2005-2013”, amelyben nem találtunk utalást az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés idegen nyelvi képzéseinek viszonylatára, holott ennek szükségessé a stratégiai célok megvalósításához és a fejlesztési feladatok végrehajtásához nélkülözhetetlen.

I.4.7. Javaslatok

Koncepcionális javaslatok:

- Az idegen nyelv ismerete, mint az EU által hivatalosan elfogadott alapkompétencia a nyelvi programokon keresztül kapcsolódjon a szakképzési programokhoz.
- A szakképzés keretein belül is hangsúlyozni szükséges az idegen nyelv ismeretének

fontosságát és annak munkaerőpiaci jelentőségét.

- Szükséges népszerűsíteni az idegen nyelvhasználati értékét, melynek birtokában növekszik az elhelyezkedés esélye, az egyének mobilitása, csökken az esélyegyenlőtlenség és a társadalmi kirekesztődés.
- Hasznos és azonnal alkalmazható nyelvi ismereteket biztosító alacsony óraszámú, kompetencia alapú moduláris képzési formákra van szükség.
- A szaknyelvi modulok kidolgozásához, folyamatos fejlesztéséhez és karbantartásához szükséges az adott szakterület, a nyelv és a gazdasági oldal szakembereinek együttműködése.
- A nyelvi képzések hatékonysága és a megfelelő regionális kínálat bővítése érdekében népszerűsíteni szükséges a iskolarendszeren kívüli felnőtt-nyelvoktatási sikeres módszertanát.

Konkrét akció jellegű javaslatok:

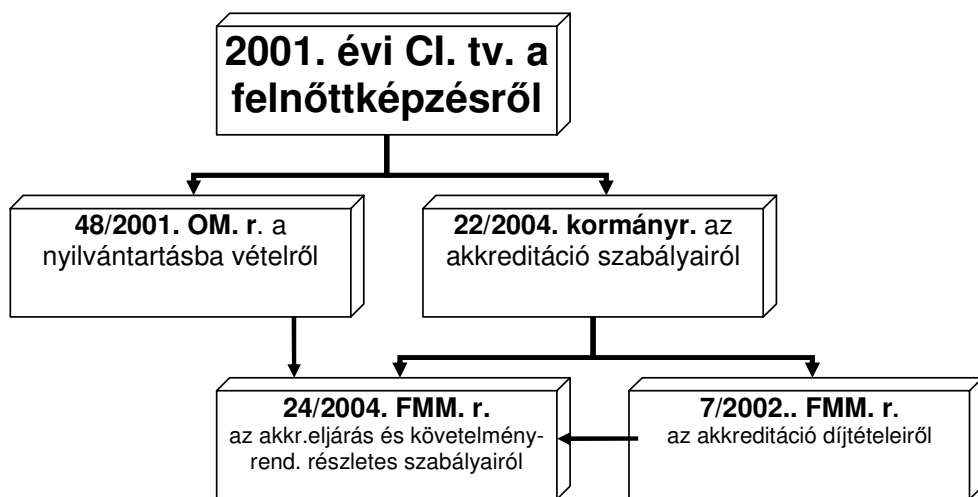
1	Az idegen nyelv tanulásának a jelenleginél jóval hatékonyabb, rövidtávon alkalmazható tudást biztosító formájához olyan nyelvi program modulokat kell kidolgozni a szakképzés és a nyelvi képzés szakértőinek együttműködésével, amelyek témaköre, szókincse illeszkedik a különböző szakmákhoz.
2	A felnőttképzési nyelvi programokra vonatkozóan is célszerű kidolgozni a jó gyakorlatot, ami jelentősen fejlesztené az oktatás színvonalát és hatékonyságát. Ezek szabadon, de nem kötelező jelleggel, felhasználhatóak lehetnének. A képzők és nyelvtanárok egészében, vagy mintegy segédeszközként alkalmazhatnák, önállóságuk megtartása mellett.
3	Szakma- és nyelvspecifikus módszertani oktatócsomagokat, módszertani leírásokat, tananyagokat, kiegészítő anyagokat kell kidolgozni.
4	Hozzáférhetővé kell tenni a több szakmához is kapcsolódó szaknyelvi programokat.
5	Az iskolarendszeren kívüli felnőtt nyelvoktatás sajátosságait figyelembe vevő módszertani továbbképzést kell szervezni nyelvtanárok számára.
6	Az NSZI által kidolgozott szakképzési modultervképhez kapcsolódóan célszerű kidolgozni és hozzáférhetővé tenni a nyelvi képzéseket.
7.	A meglévő forrásokat a hagyományos távoktatási formák helyett az e-learning tanulási formák fejlesztésére célszerű fordítani. A forrásokat kizárólag a SCORM standardoknak megfelelő keretrendszerek tartalommal való feltöltésére és fejlesztésre célszerű fordítani. A jelenleg elérhető keretrendszerek közül célszerű a nyelvoktató programok kezelésére legalkalmasabbakat előnyben részesíteni.
8.	A tartalomfejlesztést nyelviskolák bevonásával célszerű végezni.
9.	Az önálló tanulást, a tanulási autonómiát segítő gyakorló programok fejlesztése javasolt.
10.	Központi finanszírozással e-learning mintaprogram megvalósítása javasolt.

1.5. Jogi szabályozások és anomáliák

A mai felnőtt, iskolarendszeren kívüli nyelvi képzés helyzetét, színvonalát alapvetően meghatározzák a vonatkozó jogszabályok. A jogszabályban is megfogalmazott és rész-

levezett felnőttképzési irányelvek alapvetően megszabják a nyelvi programok kereteit, és így közvetve és közvetlenül egyaránt meghatározó szerepet töltenek be a felnőtt nyelvoktatás, nyelvtanulás és nyelvtudás alakulásában.

A rendszerváltást követően a változások eredményeként egyre fontosabbá vált a sokszínűség, a sokféle szakmai felkészültség és ezekhez is kapcsolódóan az idegen nyelv ismeretének fokozódó jelentősége. Ezt az igényt hivatott kielégíteni a folyamatosan bővülő, a felhasználók elvárásaihoz rugalmasan igazodó iskolarendszeren kívüli képzés. Az életen át tartó tanulás ma már a kormányzati stratégia része. Ennek kereteit szabályozza a felnőttképzésről szóló 2001. évi CI törvény. A felnőttképzés ágazati irányításának jogszabályi változásai tették szükségessé a CI. törvény, valamint az ahhoz kapcsolódó végrehajtási 48/2001 (XII.29) OM rendelet módosítását. A törvény a továbbiakban kiegészült a felnőttképzési intézmények és programok akkreditációjának szabályait tartalmazó 22/2004. (II.16) kormányrendelettel, valamint az ahhoz kapcsolódó 24/2004. (VI. 22) az akkreditációs eljárás részletes szabályairól szóló FMM rendelettel. Ugyancsak a CI. törvény végrehajtási rendeleteként jelent meg a 15/2003. (II. 19.) kormányrendelet a felnőttképzési normatív támogatás részletes szabályairól (jelen tanulmányban ezzel a rendelettel nem foglalkozunk részletesebben, mivel sajnálatos módon a nyelvi képzések – a fogyatékkal élők nyelvi képzésétől eltekintve – nem tartoznak a jogszabály hatálya alá), valamint a 7/2002. (XII. 6.), a felnőttképzést folytató intézmények és a felnőttképzési programok akkreditációs eljárási díjának mértékéről és felhasználásának szabályairól szóló (23/2004. (VI.22) FMM rendelettel módosított) FMM rendelet. Ezt a viszonyrendszert szemlélteti az alábbi ábra.

47. ábra

Jogszabályi összefüggések

Az alábbiakban a nyelvi képzőkre és programokra vonatkozó jogszabályi előírások egyes aspektusait vizsgáljuk, célzottan és kiemelten ezen intézmények gyakorlatát, valamint – ennek tükrében – a nyelvi programok kínálatának és megvalósulásának lehetőségeit helyezve az elemzés középpontjába.

Míg egyfelől mind a törvény, mind a vonatkozó végrehajtási szabályok az iskola-rendszeren kívüli képzések körében elkülönítik a nyelvi és a szakmai képzéseket, addig másfelől az intézmény- és program-akkreditáció követelményeinél nem érvényesülnek a nyelvi képzők és képzések sajátosságai. A jogszabályok alkalmazása során érezhető a szakmai képzésekre érvényes elvárások túlsúlya, minek eredményeként a nyelvi képzők belekényszerülnek abba a helyzetbe, hogy nem a végzett gyakorlatnak megfelelően tudnak csak eleget tenni törvényi kötelezettségeiknek.

I.5.1. Felnőttképzési törvény

(A keretes részben helyeztük el a jogszabályi hivatkozásokat.)

I.5.1.1. Törvényi kötelezettségek: 2001. évi CI. Törvény

A 8.§ Nyilvántartásba vétel – illetve a kapcsolódó paragrafusok (9. 10. stb. §) és végrehajtási rendeletek (ezeket az összefüggéseket a 48/2001-es OM rendelet kapcsán részletezzük)

9. § (2) A felnőttképzést folytató intézmény köteles a nyilvántartásba vételi számát a tevékenysége gyakorlása során használt képzési dokumentációjában (jelenléti ív, haladási napló, bizonyítvány stb.) valamint a képzéssel kapcsolatos üzleti dokumentációkon folyamatosan használni, arról ügyfeleit tájékoztatni, tevékenységéről közreadott írott tájékoztatóban, programfüzetében szerepeltetni, és az ügyfelek által jól láthatóan kifüggeszteni.

Ez a törvényi előírás jelentős anyagi megterhelést jelenthet az intézmény számára. Amennyiben – ahogy ez a közelmúltban előfordult – nem az intézmény adataiban történik változás, hanem valamilyen központi szabályozás következtében változik meg ez a nyilvántartási szám, abban az esetben is ennek minden költségvonzata a képzőt terheli. A tájékoztatók, programfüzetek és egyéb kiadványok újranyomtatása, az adatváltozások miatt szükségessé váló ún. egyszerűsített akkreditációs kérelmek olyan költséget rónak a képzőkre, amelyeket csak a képzésben részt vevő tanulókra tudnak áthárítani. Így – ha közvetve is – de a nyelvtanulók viselik ezeknek az előírásoknak az anyagi terheit. Az adminisztratív terhek az érdemi munkától vonják el a szolgáltató figyelmét, miközben a jogszabályi előírás gyakorlatilag betarthatatlan és a szabály betartása ellenőrizhetetlen.

15. § (1) Az éves képzési terv tartalmazza a tervezett képzéseket, a képzések célcsoportját, a finanszírozás forrásait, a felnőttképzést folytató intézmény által végzett képzésekhez szükséges személyi-tárgyi feltételek biztosításának módját.

(2) Az éves képzési tervet a képzésben érdekeltek számára hozzáférhetővé kell tenni.

A piaci kereslethez – megrendelők, felhasználók, tanulók igényeihez – igazodó nyelv-iskola nem tudja, akár csak hónapokkal előre sem, hogy milyen képzéseket lesz lehetősége elindítani. Ennek az előírásnak csak formálisan tehet eleget egy nyelvi képző. (Ahogyan ezt még az akkreditált programok elemzésénél is tapasztaltuk, Lásd „1.4. fejezet – Nyelvi programok”) Egy ilyen képzési terv hozzáférhetővé tétele megkérdőjelezi a iskola szakmai megalapozottságát. A már korábban megvalósított képzéseket, referenciákat tartalmazó beszámoló megalapozottabban szolgálná a képzésben érdekeltek tájékoztatását.

16. §(1) felnőttképzést csak képzési program alapján lehet folytatni.

(2) A képzési program tartalmazza:

- a) a képzés során megszerezhető kompetenciát,
- b) a képzésbe való bekapcsolódás és részvétel feltételeit
- c) a tervezett képzési időt
- d) a képzés módszereit
- e) a tananyag egységeit (moduljait), azok célját, tartalmát, terjedelmét
- f) a maximális csoportlétszámot
- g) a képzésben részt vevő teljesítményét értékelő rendszer leírását
- h) a képzésről, illetve a képzés egyes egységeinek (moduljainak) elvégzéséről szóló igazolás kiadásának feltételeit
- i) a képzési program végrehajtásához szükséges személyi és tárgy feltételeket, ezek biztosításának módját.

Figyelembe véve a törvény és a végrehajtási rendeletek megfogalmazásait is, már a regisztrációt megelőzően el kell készülnön a fenti tartalommal egy döntően általános elképzelések és becslések tartalmazó képzési program – amely abban a formában lehet, hogy sosem kerül megvalósításra, hiszen nem igazodik sem konkrét igényekhez, sem egyedi elvárásokhoz és adottságokhoz. Gyakorlatilag lehetetlen mind a törvényi előírásoknak, mind a szakmai megfontolásoknak eleget tenni.

16. §(3) A képzési program lehet moduláris.

Ez a megengedő, de nem kötelező előírás, valamint az adminisztrációs szabályozások, a törvényhez kapcsolódó végrehajtási rendeletben megjelenő akkreditációs követelmények összetettsége arra sarkallja a képzőket, hogy minél kevesebb modul tartalmazó programról nyilatkozzanak, illetve nyújtsanak be akkreditációra. Ez a tény is indokolja, hogy – a szakképzési programok moduláris rendszeréhez hasonlóan és azokhoz kapcsolódóan – legyenek szakmai együttműködésben kidolgozott, mindenki számára hozzáférhető moduláris felépítésű nyelvi programok, központi programok.

17. §(1) A képzési programnak igazodnia kell a képzésben részt vevő felnőttek eltérő előképzettségéhez és képességeihez.

(2) A képzésre jelentkező kérheti tudásszintjének előzetes felmérését, amelyet a felnőttképzést folytató intézmény köteles értékelni és figyelembe venni

Felnőttképzési szakértők körében is élénk vitákat váltott ki a fenti paragrafus értelmezése. Egy részük arra az álláspontra helyezkedett, hogy a képző az előzetesen megszerzett tudásszint felmérését csak mint lehetőséget kell biztosítsa. Színvonalas nyelvi képzés nem valósulhat meg, ha az iskola nem képes – csoportos nyelvoktatást alapul véve – homogén-, vagy legalább hozzávetőlegesen egységes tudásszintű csoportokat kialakítani. Egyszemélyes tanítás viszonylatában a képzendő meglévő tudásának, egyéni szükségleteinek, elvárásainak és lehetőségeinek feltérképezése hiányában nem lehet képes a képző intézmény meghatározni sem a képzés célját, sem tartalmát, sem kimenetét. Elmondható, hogy nyelvoktatás esetén az előzetes tudás és képzési szükséglet felmérése alapvető fontosságú, és külön is hangsúlyozni kívánjuk, hogy nem elegendő írásban mérni a jelentkező nyelvi felkészültségét. A sajnálatosan széles körben elterjedt feleletválasztós kérdéssor megíratásának gyakorlatával ellentétben az alapkészségek mindegyikét indokolt felmérni.

19. § A program akkreditáció érvényességének időtartama legalább 2, legfeljebb 5 év lehet.

Az akkreditált nyelvi programok akkreditációs határidejét vizsgálva megállapítható, hogy az elmúlt évek során nem került olyan nyelvi program az akkreditációs szakértők, illetve a Felnőttképzési Akkreditáló Testület elé, amely 5 éven át használható lett volna. A nyelvoktatás folyamatosan fejlődik, de 5 éven belül nem válik elavulttá egy tartalmilag megfelelő, szakmailag kellően megalapozott, koherens egészet alkotó nyelvi program. Ellenkező esetben viszont egyáltalán nem kaphat tanúsítványt, hiszen

az akkreditáció a programnak a minőség szempontjából történő hitelesítése. Nem elképzelhető, hogy egy akkreditált program csak „kicsit jó”.

20. § (1) A felnőttképzést folytató intézmény és a képzésben részt vevő felnőtt felnőttképzési szerződést köt.

A jogszabály nem rendelkezik a felnőttképzés keretein belül nem formális oktatásban részt vevő nem felnőtt tanulókról. A szakképzéstől eltérően, az iskolarendszeren kívüli nyelvi képzés nem elhanyagolható korosztálya az egyébként még tankötelezettségüket teljesítő kiskorú tanulók. A diákok és szüleik előszeretettel veszik igénybe a nyelviskolák szolgáltatásait. A kiskorú résztvevő nevében nem írhatja alá a képzési szerződést a felette felügyeletet gyakorló szülő/gondozó, bár a jogi következményekért a szülő köteles felelni a felügyelete alá tartozó kiskorúval kapcsolatosan.

Az iskolavezetők nem csupán a program-akkreditáció szempontjából, de a felnőttképzési törvény és az ezzel összefüggő számviteli előírások betartása során is alapvető ellentmondásokkal kerülnek szembe. Amennyiben a szabályozás célja a valós helyzet kezelése, akkor nem hagyhatja figyelmen kívül, hogy a „felnőttképzés” rendszerében nem csekély számban gyerekek is részt vesznek. Ez a joghézag közvetve vagy közvetlenül, de érinti a felnőttképzés minden érdekeltjét és akár kihatással lehet a tanulási kedvre is. Ezért indokolt ezt megszüntetni, de javaslatainkban itt nem részletezzük, mivel nem kapcsolódik szorosan a nyelvi programokhoz.

22. § (1) Az állam...normatív támogatást nyújt...

b) a fogyatékos felnőtt általános, nyelvi és szakmai képzéséhez.

Az idegen nyelv ismerete kiemelt prioritást élvez az életen át tartó tanulás kormánystratégiájában. Nincs olyan eszköz a felnőttképzésben, melynek felhasználásából indokolt lenne kirekeszteni az egyébként az elmúlt években fényesen bizonyító nyelvoktatási tevékenységet végző nyelvi képzőket. A felnőttképzés minden rendelkezésre álló eszközével indokolt és célszerű támogatni a felnőtt nyelvoktatást. Az Európai Unió által megfogalmazott és a Magyarországon is elfogadott alapkompenciák között nem találunk még egyet, melynek fejlesztését olyan széles körben és olyan hatékonyan végeznék a felnőttképző intézetek, mint az idegen nyelvek oktatását a nyelviskolák.

I.5.1.2. Végrehajtási kötelezettségek

- 48/2001. OM rendelet
- 22/2004 Kormányrendelet
- 24/2004 FMM rendelet
- 7/2002.. FMM. rendelet

A törvényi előírásokat betartó képző az első gyakorlati kérdéssel akkor szembesül, amikor megkísérli tevékenységét regisztrálni. A jogalkotók számára a nyelvi azonosítók kérdése jelentéktelennek tűnhet, ám ezek közvetett hatása mégis kiemelt jelentőségűvé teszi. Az alábbiakban először ennek a problémának a megvilágítására teszünk kísérletet, majd vázoljuk azt a megközelítést, ami orvosolhatná a nehézséget.

I.5.2. Regisztráció és akkreditáció

(A Fktv, az OKÉV azonosítók és a program-akkreditáció összefüggései és ezek következményei)

Mint azt a 1.4.2. fejezetben részletesen elemeztük az összes eddig akkreditált program kb. 50%-a nyelvi program. A másik 50%-ba tartozik az általános és szakmai képzési programok gazdag és színes kínálata, mint pl. „Ezoterikus Pszichológiai Tanácsadó”, „Rework operator”, „Neuro-Lingvisztikus Programozás” valamint a „Nagyapám és én@eu.hu-számítástechnikai ismeretek” megnevezésű képzési programok. A nyelvi képzés ilyen arányú túlsúlya indokoltá teszi, hogy a nyelvi képzésekre – mint ahogyan azt a jogalkotók is tették – külön is figyelemmel legyen a nyilvántartás.

24/2004 FMM rendelet

15. § (2) A felnőttképzést folytató intézmény által kidolgozott képzési program akkor akkreditálható, ha

- b) megnevezése pontos, egyértelmű és azonos a felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásában szereplő megnevezéssel,

48/2001 OM rendelet

3. § A nyilvántartásba vétel iránti (2) kérelemhez csatolni kell: d) nyelvi képzés esetében az oktatott nyelveket és nyelvvizsgák szintjeit megnevező, az azonosítót tartalmazó...nyilatkozatot

4.§ (1) A nyilvántartása tartalmazza:

- g) nyelvi képzés esetén azt, hogy a képzés államilag, vagy nemzetközileg elismert nyelvvizsga megszerzésére irányul-e, a nyelvvizsga szintjét, a nyelv(ek) megnevezését;
- k) az akkreditált felnőttképzési program(ok) megnevezését és azonosítási számát;

(3) Az értesítés tartalmazza

Folytatni kívánt tevékenység(ek) megnevezését, az azonosítószámát

CI. Fktv 9.§ (1) A felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartása tartalmazza:

- g) nyelvi képzés esetén azt, hogy a képzés államilag, vagy nemzetközileg elismert nyelvvizsga megszerzésére irányul-e, a nyelvvizsga szintjét, ...

A jogszabályi előírások betartásával az elmúlt másfél év során, mióta a rendelet hatályos, kizárólag nyelvvizsgára felkészítő programokat tudtak akkreditációra benyújtani a nyelvi képzéssel foglalkozó intézmények. Mint erre már az Fktv. kapcsán is utaltunk, amennyiben a képzést valóban az akkreditált programban meghatározottak szerint folytatja a képző, akkor teljes mértékben kizárja azt a célkitűzést, hogy a képzési program legyen partnerközpontú, személyre szabott, alkalmazkodjon a megrendelők igényeihez, vegye figyelembe az egyén képzési szükségleteit.

1.5.2.1. A regisztráció és az akkreditációs díjtételek

23/2004 FMM rendelet, Melléklet II. A program-akkreditációs díj összege A felnőttképzést folytató intézmény által kidolgozott program akkreditációja iránti kérelem esetén

Sorszám	Tervezett képzési idő	Díj mértéke (Ft)
1	200 óra alatti képzési program esetén	70 000

Ilyen alacsony óraszámú programot egyetlen nyelvi képző sem tud akkreditáltatni, mivel az érvényben lévő OKÉV számok kizárólag valamilyen hagyományosan hármas tagolású nyelvvizsgára (alap, közép, felső) felkészítő tevékenységként tudják nyilvántartani a nyelvoktatást. Kizárólag ilyen képzésekhez találunk azonosítószámokat.

„Alapfokú nyelvvizsgára felkészítő tevékenységnél” kevesebb óraszámot igénylő képzések a fentiek értelmében tehát nem regisztrálhatók. A Nyelvvizsgákat Akkreditáló Testület (NYAT) hivatalosan is megjelentett állásfoglalása értelmében az államilag akkreditált alapfokú nyelvvizsgák a KER B1 szintnek megfelelő kompetenciák meglétét mérik, melynek eléréséhez a szükséges irányadó óraszámot a KER szerint 300 és 600 között határozta meg. Ebből következik, hogy szakmai igényességgel kidolgozott, 200 órát nem meghaladó óraszámú megvalósítható nyelvi képzési programot nem lehet akkreditáltatni. Ennek a logikának a mentén haladva levonható az a következtetés, hogy nem lehet 200 óra alatti akkreditált nyelvi képzést kínálni, és a nyelvtanulási kedv növelését célzó adó – és egyéb kedvezményeket ilyen alacsony óraszámú képzések esetében igénybe venni.

1.5.2.2. Az Europass

A nyelvi képzési programok jelenlegi besorolása és nyilvántartása már csak azért sem indokolt, mert Magyarország az Európai Közösség tagállama és így a közös megállapodások ránk is érvényesek, a megkötött egyezmények értelmében a megfogalmazott célkitűzések és prioritások hazánkra is érvényesek:

- A nyelvtudás alapkompétencia
- A tanulni tanulás alapkompétencia
- Célkitűzés a legalább két idegen nyelvet beszélők számának növelése
- Cél a szabad munkaerő áramlás, melynek legnagyobb gátja az idegen nyelvek gyakorlati ismeretének hiánya
- Bevezetésre kerül(t) az
 - Europass Önéletrajz
 - Europass Nyelvi önéletrajz
 - Europass Nyelvi napló

melyekben egységesen a KER szintek alapján kell besorolni az egyes nyelveken elsajátított alapvető nyelvi kompetenciákat: pl.(lásd következő táblázat)

	Szövegértés				Beszéd				Írás	
	Hallás utáni értés		Olvasás		Társalgás		Beszéd			
1	(C1)	mesterfokú nyelvhasználó	(C2)	önálló nyelvhasználó	(B2)	alapszintű nyelvhasználó	(B1)	önálló nyelvhasználó	(B2)	önálló nyelvhasználó
2	(B1)	önálló nyelvhasználó	(B2)	önálló nyelvhasználó	(A2)	alapszintű nyelvhasználó	(A2)	alapszintű nyelvhasználó	(A2)	alapszintű nyelvhasználó

Az akkreditáció, az élethosszig tartó tanulás szellemében, az egyén, a felnőtt tanuló kompetenciáinak sokféle elismertetését és fejlesztését szolgálja.

1.5.2.3. Statisztikai kimutatók

A jelenleg érvényben lévő az OKÉV azonosítószámok az eredeti céljuk szerint statisztikai kimutatók alapját képezik, és egyben a különböző nyelvi képzések beazonosítását, fellelhetőségét tennék lehetővé.

A számok nem fednek valós tartalmat. Hamis képet adnak az iskolarendszeren kívüli nyelvtanítás tartalmáról. Az elmúlt években (szerencsére) nem kizárólag valamilyen nyelvvizsgára felkészítő képzéseket folytattak az intézmények. Nem is indítottak annyi és olyan képzést, mint ami a azonosítószámok alapján a nyilvántartásban megjelent. A legtöbb intézmény a későbbi adminisztratív, idő- és költség-tényezőket is figyelembe véve a lehető legtöbb képzést regisztrálja már az indulásnál.

Az 24/2004-es FMM rendelet életbe lépése óta megjelentek az „egyéb” (azaz az első 31 közé nem tartozó) nyelvi programok a képzési kínálatban. A Munkaügyi Központok kiadnak „32”-es kódszámú azonosítószámokat angol, német, vagy más nyelvekhez. Értelmezésünkben, ha 01-től 31-ig különböző nyelvek vannak besorolva és megnevezve pl. 01 = angol, 02 = arab, 31 = görög, akkor az „egyéb” = 32 kategóriába csak a 01 és 31 között meg nem nevezett nyelvek tartozhatnak, mint például a szuahéli, vagy a gagauz.

A nyelvi képzések vizsga, illetve arra irányuló szándék alapján történő besorolása a legtöbb képző esetében alkalmazhatatlan. A legtöbb képző nem tudja, nem is tudhatja előre, hogy milyen jellegű képzéseket fog indítani. A szakmailag felkészült intéz-

mények – miként ez mind andragógiai, mind üzletpolitikai szempontból elvárható és célszerű – mindig a jelentkezők igényeinek, számának, összetételének és céljainak ismeretében indítják el a képzéseket.

Az adminisztrációs feladatok, időbeli késlekedés és költségek elkerülhetők, ha a képző intézmény már indulásnál regisztrálja magát az összes létező kategóriába. Ezért az erre alapozott statisztikai kimutatást félrevezető.

A nyelvvizsgálók számáról, a nyelvvizsga jellegéről, szintjéről a tényleges adatok alapján a NYAK évente statisztikai kimutatást készít.

1.5.2.4. Az egyéni képzési szükségletek

Azok a felnőttek, vagy fiatalok, akik pénzt, időt és energiát áldoznak a tanulásra, a tanárok nagy öröme, ma már elsősorban nem papírt szeretni. Nem feltétlenül vizsgázni, tudni akarnak. Azért tanulnak, hogy személyes, szakmai ambícióikat könnyebben valóra tudják váltani, élhessenek a kínált lehetőségekkel. A nyelvvizsga nem elsősorban mint végcél, hanem mint motivációs, vagy mérőeszköz jelenik meg az tanítás-tanulás folyamatában. A nyelviskolai tapasztalat szerint, a beiratkozásnál végzett felmérések adatai alapján a beiratkozó hallgatók kb. 50%-a tervezi valamilyen vizsgabizonyítvány megszerzését tanulmányai folyamán. A tanulók kb. 15-20%-a jelentkezik nyelvvizsgára a beiratkozásnál még nem tudható időben és helyen.

Ma már oktatáspolitikai és kormányzati szinten is egyre közelebb kerülünk a tudás gyakorlati értékének hangsúlyozásához. Nyilvánvalóvá vált a tanulni tanulás jelentősége, az önértékelés szerepe. A nyelvtanulás során is a legfontosabb az a hajlandóság és képesség, hogy a hallgató megszervezze és szabályozza saját tanulását, megtanulja hatékonyan beosztani idejét, problémákat oldjon meg. Ez az a képesség, aminek fejlesztésére tudatosan és folyamatosan törekedni kell.

Az iskolarendszeren kívüli képzésben résztvevő nyelvtanulók egy jelentős részének a képzéseit még gondolati szinten sem tartalmazza a rendelet. A nyelvi képzés esetében az iskolarendszeren kívüli képzésbe nem kis számban beletartoznak a 18 éven aluli általános tankötelezettségüket még nem teljesített tanulók is. A különböző korcsoportba tartozó fiatalok számára indított képzések igen népszerűek azok körében, akik valamilyen okból a kötelező tanórákon kívül is nyelvet kívánnak tanulni. Ezek egy hányada életkorából adódóan még elméletileg is ki van zárva a nyelvvizsgára bocsáthatók közül. A jogalkotók nem rendelkeztek az iskolarendszeren kívüli nem felnőtt korosztályt érintő eljárásokról, szabályozásról.

Egyfelől szorgalmazzuk az idegen nyelv tanulásának minden formáját, pl. adókedvezményrel, másfelől a jogszabály nem rendelkezik egyértelműen arról, hogy a nem „felnőtt” tanulók hogyan vehetik igénybe ezeket a kedvezményeket.

I.5.2.5. A regisztrált nyelvi képzés szakmai tartalma

CI. Fktv 9.§ (1) A felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartása tartalmazza:
g) nyelvi képzés esetén azt, hogy a képzés államilag, vagy nemzetközileg elismert nyelvvizsga megszerzésére irányul-e, ...

48/2001 OM rendelet

4.§ (1) A nyilvántartása tartalmazza:

g) nyelvi képzés esetén azt, hogy a képzés államilag, vagy nemzetközileg elismert nyelvvizsga megszerzésére irányul-e,

Az idézett megfogalmazás nem értelmezhető nyelvvizsga vagy nem nyelvvizsga megszerzésére irányuló képzések közti eldöntendő kérdésként, hanem mindössze a nyelvvizsga típusok között van választási lehetőség, mivel kizárólag, ilyen képzésekhez állnak rendelkezésre nyilvántartási számok. Tehát az a képző, aki nyelvi képzést kíván folytatni kénytelen két lehetőség közül választani: alkalmazkodik a jogszabályi előírásokhoz és valóban csak nyelvvizsgára felkészítő programokat indít, vagy formailag ugyan eleget tesz a törvényi előírásoknak, de a gyakorlatban a képzési szükségleteknek megfelelő képzéseket végez. Az első esetben a szakmai elvárásokat, a második esetben a jogszabály előírásait nem tartja be. Ennek következményeit viseli magán a később esetleg már akkreditálásra is érdemesnek tartott nyelvi képzési program.

24/2004 FMM rendelet

15.§ (2) A felnőttképzést folytató intézmény által kidolgozott képzési program akkor akkreditálható, ha

(b) megnevezése pontos, egyértelmű és azonos a felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásában szereplő megnevezéssel,

A korábban már ily módon regisztrált képzéshez az iskola elkészíti a szükséges intézményi- és program-akkreditációs háttéranyagot, tovább bővítve vagy a jogsértést, vagy a látszattevékenység dokumentálását.

I.5.2.6. A nyelvvizsga

Mint gyakorló oktatók és vizsgáztatók, és vizsga-múlttal is rendelkezők vannak személyes tapasztalataink egy vizsga hosszú távú értékéről. Ezeket a „Helyzetelemzés” eredményei adatokkal is alátámasztották. A vizsga mesterséges körülmények között, egy adott időpillanatban méri a jelölt tudását. Hiába vizsgázik kitűnően, ha később nem használja a tudását, ha nem igyekszik bővíteni ismereteit, hamarosan semmilyen tartalmat nem fed már a papír.

A sikeres vizsgához szükséges – egy adott időben, helyzetben célirányosan alkalmazott – ismeretek átadásánál fontosabb a tanulás-tudás iránti igény felkeltése és a személyes ambíciók támogatása. Az egyéni tanulási igényeket támogató oktatási módszereket kell népszerűsíteni, amely nem csupán egy adott iskola, adott képzése során, de az életen át tartó tanulásban is szolgálja az egyén érdekeit. A nyelvi képzés is akkor válik eredményessé, ha segítjük a hallgatókat az önálló tanulási stratégiák és az önértékelés módszereinek elsajátításában.

Természetesen formatív módon is értékelendők a tanulók nyelvi készségei, ám ez elsősorban diagnosztikus és fejlesztő célzatú kell legyen. A hagyományos számonkérésen alapuló teljesítményértékelés nem egyértelműen hiteles, idő és energia igényes. A képzési szakasz végén sorra kerülő ellenőrzés gyakran túl késői eszköz a teljesítmény fokozásához. Az oktatás, a nyelvi fejlődés mérése, értékelése során egyaránt érdemes a tanulók kreativitására és önellenőrzési képességére hagyatkozni, hiszen ők viselik a felelősséget a tanulási folyamatért.

Nem kívánatos erősíteni a hallgatókban a vizsga, illetve a vizsgabizonyítvány túlzott jelentőségét. Sokkal fontosabb az alkalmazható tudás értékének a hangsúlyozása. A munkaügyi központi regisztrációnál még elképzelése sem lehet egy adott képzőnek arról, hogy valójában milyen érdeklődésű, korú, felkészültségű, adottságú és milyen képzési igénnyel jelentkező hallgatók számára tudja majd elindítani képzéseit.

1.5.2.7. A nyelviskolák és az akkreditációs követelményrendszer

Az akkreditáció természetes módon nem elválasztható sem az 2001. évi C1. tv-től, sem a 48/2001-es OM rendeletről. Ezért lényeges elemeit azokkal összefüggésben elemeztük. Az alábbiakban azokra az általános meglátásokra térünk ki, amelyeket az eddigiekben nem vizsgáltunk.

Az akkreditációs eljárások célja az intézmények általános működését és az ott folyó szűkebben értelmezett szakmai (oktató) munkát egyaránt leíró kritériumok meghatározása, azok megvalósulásának ellenőrzése. A sikeres akkreditáció több – kézzel fogható, ill. pénzben mérhető – előnyt, „kiváltságot” jelent a nyelvi képzéssel foglalkozó vállalkozások számára. Az a tény ugyanakkor, hogy pl. az intézmény-akkreditációs eljárásokon eddig jóval több mint 200 nyelviskola, illetve elsősorban nyelvoktatással foglalkozó intézmény felelt meg, már önmagában jelzi, hogy az eljárásrendszer alapvető célját nem tudta hatékonyan betölteni. Nemcsak saját tapasztalataink, de széles szakmai körben hallható vélemények alapján megállapítható, hogy ez a megfelelés alapvetően formális, nem igazán tükrözi az intézmények tényleges szakmai színvonalát, szervezettségét. Gyakorlatilag sem az intézmény-, sem a program-akkreditáció jelenlegi formájában nem alkalmas arra, hogy az elvárt minőségbiztosítási rendszerek tényleges meglétét és valódi működését ellenőrizze, garantálja.

A jelenlegi eredménytelenség két alapvető okra vezethető vissza:

1. A nyelvoktatás, mint felnőttképzési ágazat jellemzői eltérnek a döntően szakmai képesítést nyújtó képzésektől. Ezek a sajátosságok meghatározzák, hogy milyen kritériumok és ellenőrzési módszerek lehetnek alkalmasak (illetve alkalmatlanok) az adott képzési szolgáltatás színvonalának leírására, ellenőrzésére.
2. Az akkreditációs követelményrendszer számos pontja nehezen értelmezhető vagy életszerűtlen. A kis és közepes méretű intézmények számára több kritérium is nehezen teljesíthető, valójában indokolatlan. Ugyanakkor több szakmailag feltétlenül indokolt elvárás nem szerepel a követelmények között. Mindez felszínes, formai megfelelést jelentő, ám valós tartalmat nem tükröző „papírgyártást” eredményez.

A problémák jelentős része egyszerűen abból adódik, hogy a miniszteri rendeletben megfogalmazott követelményrendszer jelentős részben olyan nyelvezeten íródott, melynek nem a betartása, hanem a nyelviskolákban zajló valós folyamatokra való lefordítása jelent nehézséget. A 24/2004-es rendelet 5-ös és 6-os paragrafusa például nem csak világosan és közérthetően, de a valós tevékenységet is jól tükröző fogalmakkal fogalmazza meg az elvárásokat. A 7 paragrafus ezzel szemben alig áthatható minőségirányítási terminológiát használva fejt ki a lényegében előtte már lefektetett követelményeket. Ennek visszafejtéséhez rengeteg türelem és nem nyelvoktatásban vagy oktatásszervezésben, hanem minőségirányítási szakirodalomban való jártasság kell.

Több évtizedes oktatási és vezetői tapasztalattal rendelkező felnőttképzési szakértők sem értenek egyet a meghatározások értelmezésében. A nehezen lefordítható, a végzett munkára csak nagyon nehezen vonatkoztatható – ezért formálisnak tűnő – követelmények a valós folyamatokat kevésbé tükröző, formális leírásokat eredményeznek. Az akkreditáció gyakorlatilag a képző intézmény minőségirányítási rendszerét ismertető dokumentumainak akkreditációját, azaz minőségi szempontból való hitelesítését jelenti. Az így születő folyamat- és rendszerleírásoknak reménytelenül kevés köze lesz a valódi folyamatokhoz. Az akkreditációs rendelet és mellékletei szinte minden apró részletre kitérnek, pl. szeméttároló helyiségenként, ruhatároló vagy fogas, miközben az oktatás gyakorlati megvalósulása, maga a tanóra nem kerül vizsgálatra. Jelen gyakorlatban, amikor az intézmény-akkreditációs helyszíni vizsgálatot elsősorban minőségbiztosítási szakemberek végzik, nem is lenne szerencsés, ha tartalmi követelményeket állítanánk a képzőkkel szembe.

A követelményrendszer és a valóság közötti tartalmi ellentmondásra példa a Szakmai Tanácsadó Testület kérdése. Az intézmény-akkreditációs követelményekben (és így a beadványokban is) jelentős teret és súlyt kap ez az előírás. A rendelet felkérő levelek, jegyzőkönyvek, határozatok csatolását írja elő, szabályozza összetételét is. A pályázatok rendre tartalmazzák is mindezt annak ellenére, hogy egy adott szakterületre koncentráló, a piaci igényeknek rugalmasan megfelelni kívánó képző intézmény vagy

nyelviskola esetében ilyen testületek formális alakítására, szabályozott működtetésére nincs igény, annak nincs realitása.

Ha nem is örömteli, de fontos szembe nézni azzal a ténnyel, hogy a sikeres akkreditációs pályázatot benyújtó intézmények jelentős részében (az akkreditált nyelviskolák 90%-ában) ilyen, vagy hasonló testület egyszerűen nem létezik, azok megalakulása, tanácskozásai, kizárólag az akkreditációs beadvány virtuális valóságában történnek és történnek meg. Ennél fontosabb, hogy nyelvoktatáshoz nem értő, sem felkészültséggel, sem tapasztalattal nem rendelkező intézmény még csak ne is regisztráltathassa a nyelvi képzést.

Következtetések

A jogszabályt is felhasználva támogatni kell egy változó elemekből felépülő egységes képzési rendszer bevezetését. Az egyre szélesebb körben ismertté váló **Közös Európai Nyelvi Keretrendszer** (KER) nem csupán nyelvi szinteket határoz meg, hanem az iskola nyelvi képzésének egészére érvényes követelményrendszert. A hagyományos, nyelvtan/szókincs alapú, nyelvfüggő követelményekkel szemben, a kommunikációs készségeket rendszerbe foglaló KER alapján részletesen kidolgozott, egységes elvárás-rendszert alkalmazhat az iskola valamennyi oktatott nyelvre és a legkülönbözőbb beosztású egyedi tanfolyamra vonatkozóan. Ez teszi lehetővé az iskola számára, hogy a felmerülő piaci igényekhez alkalmazkodva, a legrövidebb idő alatt tudja tanmenetét változtatás modulokban megvalósítani. Egy konkrét tanfolyam (mely indulhat a résztvevők előzőleg ismeretlen szintjéről, megvalósulhat korábban nem tervezett/alkalmazott ütemezés szerint, sőt a számonkérés és formális értékelés módjában is alkalmazkodhat a megrendelő igényeihez) az iskola nyelvi képzéseit átfogó egységes, kommunikációs készségeken alapuló követelményrendszere alapján könnyen és gyorsan megtervezhető és megvalósítható. Az iskola nem csupán az előzetesen rögzített modulrendszere mentén szervez tanfolyamokat, hanem megmaradva eredeti tanmenete, átfogó követelményrendszere mellett, a legváltozatosabb egységekben

Fontosnak tartjuk, hogy a nyelvtanulással megszerezhető kompetenciákban a felhasználói érdek kapjon elsődleges szerepet. A poszt-kommunikatív elvárás ne csak a tananyag összeállításában és a tanórák során, hanem a képzési kínálatban is megvalósuljon. Lehetővé kell tenni, hogy a valós érdekek, igények mentén a részkompetenciák fejlesztésére is lehetőséget kell biztosítani nyelvtanulóknak. A nyelvi képzők valóban figyelembe vegyék az előzetes tudás mérésének eredményeit a képzési szükségletek megállapításánál.

Lehetővé kell tenni, hogy a jogszabályi előírások betartásával a valós és konkrét egyéni igényekhez igazított, valamint az általános szakmai elvárásoknak megfelelő képzéseket indíthassanak az intézmények, és csak a tartalmilag bizonyítottan színvonalas oktatás – képző és program – legyen államilag akkreditált.

1.5.3. Tanárok foglalkoztatása a felnőttoktatásban és a magán nyelvoktatásban

A felnőttképzési intézményekben jelenleg folyó gyakorlat szerint az órát vállaló tanárok és az intézmények mint gazdasági társaságok a tevékenység és az óravállalás függvényében alapvetően háromféle jogviszonyt létesíthetnek egymással. E három jogviszony a megbízási jogviszony, a munkaviszony, illetve a párhuzamos jogviszony.

Az iskolák oktatóikkal a következő szerződéstípusokat alkalmazzák:

- határozatlan időre szóló főállású munkaszerződés,
- határozott időre szóló munkaszerződés,
- adószámmal rendelkező magánszeméllyel kötött szerződés,
- egyéni vállalkozói szerződés,
- vállalkozói szerződés gazdasági társasággal (Bt, Kft),
- vegyes szerződéses forma.

Az előbb említett megoldások közül a mai napig legelterjedtebb változat a megbízási-vállalkozói jogviszony. Ennek keretében az oktatók havonta a tanított órák alapján számlát bocsátanak ki az intézmény számára egyéni vállalkozóként vagy gazdasági társaságon keresztül.

A jogviszonyok és szerződések széles skáláját részben azért alkalmazzák a nyelviskolák, mert az ott dolgozó oktatók között vannak heti húsz-harminc órában, főállás-szerűen tanító oktatók, és rendszertelenül, alacsony és változó heti óraszámban órát adó tanárok is. Ezeket a tanárokat nem lehet egységesen, egy fajta foglalkoztatás és jogviszony keretében kezelni.

A nyelviskolában főállás-szerűen dolgozó tanárok átlagosan heti huszonnégy órában oktatnak, és az órákra történő felkészüléssel és utazással eltöltenek egy másik közel húsz órát hetente, így munkahetük közel negyvenöt órás. Az alacsony és változó heti óraszámban, többnyire közoktatási tevékenység vagy család mellett órát adó tanárok általában heti négy-tíz órát töltenek oktatással, ami közel tíz-huszonöt órás munkahétnek felel meg.

A nyelvtanári foglalkoztatás sokszínűségének oka a nyelvoktatás ciklikussága, (mind egy éven, mind egy napon belül) és az a hektikusság is, amelyet a gyakori óralemondások, bizonytalan visszairatkozó résztvevők jellemeznek.

A fent említett hektikusság és ciklikussága alatt értjük azt, hogy az intézményekben tanuló hallgatók legnagyobb százaléka egy időpontban délután, munkaidő után vesz részt az oktatásban. Ennek következményeképpen, a felnőttoktatásra szakosodott iskolák naponta egy alkalommal délután 17-20 óra között tudnak nagy számban óravállaló oktatókat foglalkoztatni, ami nem jelenti azt, hogy a tanárok számára főállású heti 24 tanórás munkát tudnának biztosítani.

Másik jellegzetessége ezen oktatási formának, hogy a hallgatók létszáma a tanév kezdetétől folyamatosan csökken, így a felnőtteket képző intézmények a folyamatos munkavégzés helyett csak néhány hétre, esetleg hónapra előre tudják oktatóiknak a munkát garantálni.

Mindezekon túl a jogviszonyok és szerződések széles skáláját és elsősorban megbízási-vállalkozói, vállalkozói-szolgáltatási jogviszonyt azért hozzák létre a nyelviskolák oktatóikkal, mert a munkaviszony esetében felmerülő adó és járulék terheket nem tudják kigazdálkodni oktatási tevékenységükből.

Ezt a tényt támasztja alá két felmérés is A Nyelviskolák Szakmai Egyesületének a tanárok foglalkoztatására irányuló, tagiskolái körében végzett felmérése, valamint egy másik adat az iskolarendszeren kívüli szakképzést folytató képző intézmények foglalkoztatásáról (2002). A felmérés eredménye szerint a nyelviskolában oktató tanárok között 8% a főállásban oktatók aránya.

I.5.3.1. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés foglalkoztatási mintái

Szakképzés:

1034 képző intézményben 1937 oktatót alkalmaztak főállásban és 22347 főt egyéb jogviszonyban, azaz minden képző intézményre átlagosan 2 főállású, és 22 fő az intézménnyel munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló oktató jutott (48. ábra). Országos átlag szerint az iskolarendszeren kívüli szakképzést folytató intézményekben 8% a főállásban oktatók aránya.²⁸

28 forrás: A Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium honlapja, A 2002-ben benyújtott beszámoló a 2000-ben nyilvántartásban lévő iskolarendszeren kívüli szakképzést folytató képzők adatairól.

48. ábra
Jogszabályi összefüggések

Színlelt szerződések

Munkaviszony vagy megbízási-vállalkozói jogviszony

Az előbbieken említett problémán túl, amely értelmében nem lehet egységesen, egy fajta foglalkoztatás és jogviszony keretében alkalmazni főállás szerűen tanító oktatókat, és rendszertelenül, alacsony heti óraszámban órát adó tanárokat, további anomáliát jelent az is, hogy a tanárok tevékenysége összességében számos a vállalkozói viszonyra jellemző, és számos munkaviszonyra jellemző gyakorlattal bír. A fent említett szerződések elnevezése és megkötése azonban még nem jelenti azt, hogy az oktatók és az iskola jogviszonya maradéktalanul tisztázott és a felek törvényesen jártak el.

„Az adóellenőrzésről szóló határozatok az adózás rendjéről szóló törvény 1. § (7) bek. rendelkezésére hivatkozva a szerződő felek közti megállapodásokat ugyanis nem az elnevezésük, hanem tartalmuk szerint bírálják el. Ha a felek között ténylegesen munkaszerződés jött létre, akkor a vállalkozási-megbízási szerződést színleltnek minősítik. A Polgári Törvénykönyv 207. §-a szerint a színlelt szerződés semmis, ezért a vállalkozási szerződés alapján kifizetett vállalkozási díjat munkabérnek kell tekinteni és az ebből eredő adójogi következményeket a munkáltatónál, a munkavállalónál és a számlát kiállító vállalkozásnál egyaránt megállapítja az adóhatóság.²⁹

29 Vadász Iván, a Magyar Adótanácsadók és Könyvviteli Szolgáltatók Országos Egyesületének alelnöke, Törvényi rendelkezések az adóamnesztiáról

A következőkben felsorolunk a munkaviszonyra jellemző és nem jellemző példákat.

A tanárok foglalkoztatása során a munkaviszonyra jellemző tevékenységek például az alábbiak:

- A dolgozó hierarchikus kapcsolatban, munkaszervezeti függőségben dolgozik. Felettesének utasítási jogköre van.
- A dolgozónak személyes munkavégzési kötelezettsége van, helyettest vagy alvállalkozót nem vonhat be a munkába.
- A dolgozó a munkáltató eszközeit, erőforrásait és nyersanyagait használja.
- A munkaidő beosztása és a munkavégzés helye meghatározott.

Ugyanakkor a tanárok foglalkoztatása során nem jellemzőek a következő a munkaviszonyra jellemző tevékenységek:

- Az oktatónak rendelkezésre állási kötelezettsége van előírt helyen és időben.
- Az oktató a szerződésben nem szereplő feladatokra is egyoldalúan kötelezhető.
- A dolgozót a munkavégzéssel kapcsolatban többnyire költség nem terheli (utazás, tananyagok).
- Az eredményességtől, teljesítéstől függetlenül fizetés jár a munkáért.

A fenti értelmezések kettősségéből jól látszik, hogy az oktatók esetében nem jelenthető ki egyértelműen a színlelés fogalma, ugyanakkor nem is beszélhetünk egyértelműen tiszta megbízási-vállalkozói jogviszonyról.

1.5.3.2. A szerződési formák következményei

A Munka törvénykönyve 1992. évi XXII. törvénye értelmében a vállalkozói szerződéssel dolgozó kényszervállalkozók és munkaadóik több millió forintos kártérítésre és a be nem fizetett járulékok visszamenő megfizetésére büntethetőek. E törvény büntetési tételei alól 2004-ben és 2005-ben is egy-egy újabb év türelmi időt kaptak a munkaadók.

A probléma abban áll, hogy amennyiben a törvényalkotók és a gazdasági szakemberek nem találnak megfelelő megoldást a foglalkoztatásra és ésszerű mértékű járulékfizetésre a moratórium leteltével, a munkáltatókat súlytó büntetési tételek (akár több millió forintos kártérítés) és a visszamenőleg befizetendő járulékok nagysága miatt teljes gazdasági ellehetetlenülésre számíthat az a nyelviskola, amelynél bebizonyosodik, hogy alvállalkozó (nyelv)tanárai munkaviszonyszerűen dolgoznak.

A jelenlegi törvények és járulékok változatlanul hagyása esetén úgy látjuk, hogy a piac előre kiszámítható reakciója az lesz, hogy megerősödik az eddig is feketén történő magánoktatás, és az ez idáig törvényesen működő felnőttképzési intézmények is követni fogják a már eddig is törvénytelenül működő iskolák gyakorlatát.

I.5.4. A felnőttképzéshez társuló egyéb jogszabályok és központi támogatási lehetőségek

2001 óta a 2001. évi C1. Törvény, illetve annak módosított változata szabályozza a képző intézetek, így a nyelvi képzéseket végző nyelviskolák működését. A szabályozás a nyelvoktatást nyújtó szolgáltatók számára kötelezővé teszi nyelvi programjaik regisztrációját, és lehetővé teszi számukra az intézmény- és program-akkreditációt.

A felnőttképzés keretein belül folytatott nyelvoktatás pénzügyi támogatásának lehetőségei szorosan kapcsolódnak a Felnőttképzési Törvényben, illetve az ehhez kapcsolódó rendeletekben foglaltakhoz, különös tekintettel az intézmény- és program-akkreditációra vonatkozó részekhez.

A pénzügyi támogatásnak jelenleg három különböző formája van, amely meghatározza azokat a további törvényeket, amelyek a végrehajtás szabályait tartalmazzák.

I.5.4.1. Személyi jövedelemadó visszatérítési lehetőség magánszemélyek részére

A személyi jövedelemadó visszatérítés szabályait a személyi jövedelemadóról szóló, többször módosított 1995. évi CXVII. törvény szabályozza. A 36/A. § (1) bekezdése szerint az összevont adóalap adóját csökkenti a felnőttképzésről szóló 2001. évi C1. törvény szerinti felnőttképzési szerződés alapján az adóévben fizetett képzési díj (beleértve a vizsgadíjat is) 30%-a, de legfeljebb évi 60 ezer forint. Az adókedvezmény alapját és összegét a felnőttképzésről szóló törvény előírásai szerint akkreditált intézmény által kiállított igazolás bizonyítja, feltéve, hogy a befizetésről szóló, költségelszámolásra alkalmas bizonylaton, számlán az igazolás kiadásának tényét feltüntetik.

A visszatérítésre jogosult minden magyar állampolgár, aki adószámmal rendelkezik.

A visszatérítés mértéke tehát a képzési díj 30%-a, de maximum évi 60 ezer Ft, amelyet a magánszemély év végi adóbevallása során érvényesíthet. Ezt az összeget a magánszemélyek kizárólag nyelvi képzésekre is fordíthatják.

A Nyelviskolák Szakmai Egyesülete szerint a magánszemélyek részére biztosított személyi jövedelemadó visszatérítési lehetősége valós és jelentős támogatás, amelynek adminisztrációs előírásai jogosak, és betarthatók, és a támogatás valóban nagymértékben hozzájárul a nyelvoktatás költségeihez.

I.5.4.2. Szakképzési hozzájárulás visszatérítési lehetőség vállalkozások részére

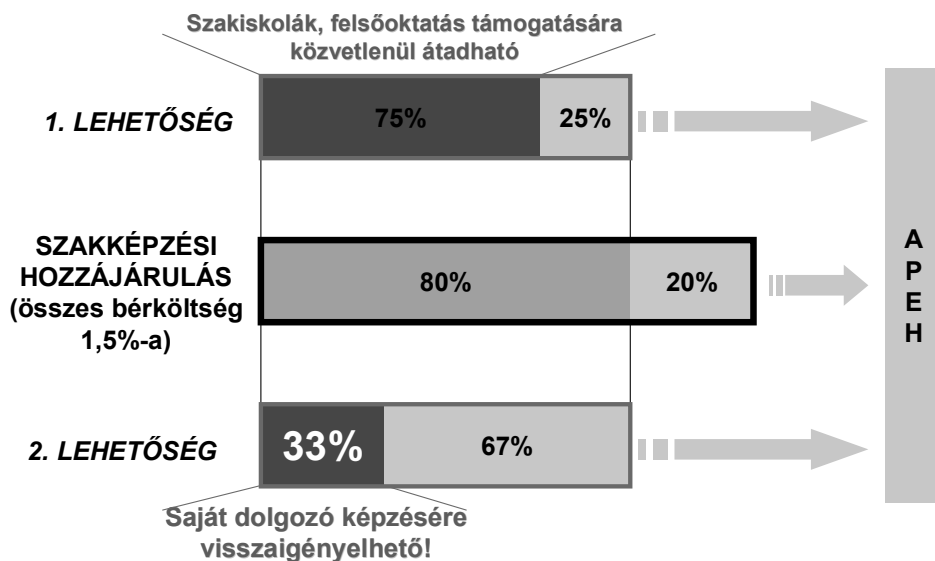
A vállalati-intézményi keretek közt folyó nyelvi képzések esetén a pénzügyi elszámolás a világ és Európa gyakorlatának megfelelően történik Magyarországon is, vagyis a képzési költségek nagy része az adóalapból leírható, vagyis adóalap csökkentő.

A magyarországi vállalkozások szinte mindegyike kötelezett ún. szakképzési hozzájárulás fizetésére, amely az állam által létrehozott központi szakképzési alapba kerül. A szakképzési hozzájárulás mértéke a vállalkozás éves teljes bérköltségének 1,5%. Ebből a befizetett összegből a vállalkozások saját munkatáiraik képzésére bizonyos összeget visszaigényelhetnek.

A szakképzési hozzájárulás visszatérítésére természetesen kizárólag azon vállalkozások jogosultak, akik a szakképzési hozzájárulás fizetésére kötelezettek, és fizetési kötelezettségüket rendszeresen teljesítik.

A hozzájárulás visszaigénylésének szabályait a 3/2004. (II.17) OM-FMM együttes rendelet szabályozza. A rendelet 2004-es módosítása óta a visszaigényelhető összeg akár 100%-a is fordítható nyelvi képzésre.

A visszaigényelhető összeg mértékének kiszámítását az alábbi ábrán illusztráljuk:

49. ábra

Szakképzési hozzájárulás visszaigényelhető mértéke

A vállalatoknak saját dolgozóik képzésére fordítható összeg egyénre kivetítve, 140 ezer Ft átlagfizetés esetén a következő:

- Visszaigényelhető: a bérköltség 1,5%-nak 80%-ból 33%.
- 140 000 / hó átlagkereset esetén: évi 6 653 Ft.
- Visszaigénylés mértéke a bruttó bérhez viszonyítva: 0,396%

A vállalatok természetesen a visszaigényelhető összeget nem egyénre vetítve, hanem vállalati szinten, az összes munkavállaló bértömege után számítva, egy összegben igényelhetik vissza, és képzési programjaik finanszírozását ezzel az összeggel támogatják.

Ha figyelembe vesszük azonban az egy főre jutó összeg mértékét, világossá válik, hogy ennek felosztása vállalati szinten két módon oldható meg: vagy nem minden munkavállaló részesül képzésben, vagy az összes munkavállaló képzésbe történő bevonása esetén a képzés támogatására igen csekély összeg áll rendelkezésre.

Természetesen a fenti visszaigénylési lehetőség a vállalatnál folytatott összes képzésekre vonatkozik, tehát nyelvi képzésre a támogatásból általában csak egy töredék jut.

A visszaigénylés feltételei a következők:

- A vállalat szakképzési hozzájárulásra kötelezett
- A szakképzési hozzájárulást befizette
- A képzést akkreditált felnőttképzési intézetben vette igénybe
- A cég és a felnőttképzési intézet a Felnőttképzési Törvény alapján szolgáltatási szerződést kötött
- A képzésen résztvevőkkel mind a cég, mint pedig a felnőttképzési intézet képzési szerződést köt
- A visszaigénylési kérelmét a vállalat a regionális Munkaügyi Központhoz a törvényben előírtak szerint beadja.

A Területi Munkaügyi Központokhoz a kérelmeket szakmai bizottságaikhoz továbbítják. A kérvényhez a fenti szerződések aláírt példányai mellé a képzés adatait kell csatolni. OKJ számmal nem rendelkező, valamint nem akkreditált képzési programok esetén a vállalatnak részletes képzési tematikát is mellékelnie kell a visszaigényléshez.

A bizottság a benyújtott dokumentáció alapján tulajdonképpen arról dönt, hogy az adott képzés az adott vállalat esetében valóban szakképzésnek minősül-e. A nyelvi képzések esetén ennek a döntésnek a szükségessége erősen megkérdőjelezhető.

Amennyiben figyelembe vesszük ezen hozzájárulás visszaigénylésének valós mértékét, valamint a visszaigényléshez megkövetelt jelentős adminisztrációs költségeket, elsősorban a ráfordított plusz munkaidőt, egyértelművé válik, hogy ez a támogatási forma elsősorban a nagy bérköltséggel rendelkező, vagyis nagyvállalati kört támogatja, és nem csoda, hogy sok kis és középvállalat úgy dönt, hogy a hatalmas adminisztrációs többletmunka miatt a visszaigénylési lehetőséggel nem él.

I.5.4.3. ÁFA kedvezmény

Az oktatás ÁFA mentessége az Európai Unióhoz való csatlakozáshoz kapcsolódóan Magyarországon számos jogharmonizációs kötelezettséget vont maga után. Ezen folyamatok részeként az általános forgalmi adóról szóló 1992.évi LXXIV törvény előírásait a 77/388/EKG irányelv, vagy röviden 6. direktíva rendelkezéseivel kellett összhangba hozni.

A jogharmonizáció következményeként a 2003. július 1-től az oktatás ÁFA mentessége megszűnt, illetve az ÁFA mentes oktatási szolgáltatások köre lényegesen leszűkült.

A nyelvi képzések kizárólag abban az esetben élveznek tárgyi adómentességet, ha program-akkreditációval rendelkeznek. Tárgyi adómentes szolgáltatásként megmaradt az oktatási pedagógia szakértés, tanácsadás (SZJ 74.87.16.4), valamint az akkreditált vizsgákkal kapcsolatos vizsgáztatás.

Sajnos az ÁFA Törvényben még mindig ott van az a zavaró és teljesen félrevezető mondat, mely szerint: a nyelvi képzés abban az esetben tárgyi adómentes, amennyiben azt a Nyelvi Akkreditációs Testület (sic!) akkreditálja. Ilyen testület nem létezik. Ezt a szakmában dolgozók már tudják, azonban igen hosszú idő telt el, mire a könyvelők, könyvvizsgálók, illetve maga az APEH átlátta az akkreditáció különböző formáit és értelmezni tudta a Felnőttképzési Törvény terminológiáját.

Az ÁFA kedvezmény valós költségcsökkentő hatását a nyelviskolák tandíjaikban a következő gazdasági okok miatt azonban csak csekély mértékben tudják érvényesíteni:

Az ÁFA-mentes szolgáltatások áfás költségeinek (terembérlet, tankönyv, fénymásolás, irodai és adminisztrációs költségek, pénzügyi szolgáltatások stb.) ÁFA tartalmát az ÁFA mentes tevékenységek teljes forgalomhoz viszonyított arányában, vagy pedig tételes elszámolás szerint a nyelviskoláknak költségként meg kell fizetniük.

Az ÁFA-mentes szolgáltatás megtakarítási része a képzési költségek bérjellegű kiadásaira vetítve, mintegy a teljes költségek kb. 60-70%-ra nézve jelentkezhetett volna. Ezt azonban a felhasználó felé a gyakorlatban a nyelviskolák nem tudták érvényesíteni, hiszen a felnőttképzési szférában dolgozó tanárok legtöbbje egyéni vállalkozóként, vagy kisebb gazdasági társaság tagjaként végzi tevékenységét.

Az Áfa-törvény eredeti logikájában nem adott lehetőséget arra, hogy az adóalany a saját nevében végzett oktatási szolgáltatásának tárgyi adómentességét a neki szolgáltatást nyújtókra származtassa, így az áfa-adóalanyként oktatási szolgáltatást teljesítő szolgáltatása nem vált tárgyi adómentessé azáltal, hogy az azt igénybe vevő oktatási intézmény oktatási szolgáltatása tárgyi adómentes, vagyis pl. az egyéni vállalkozóként nyelviskolában oktatást végző tanár oktatási szolgáltatása nem volt tárgyi adómentes akkor sem, ha a nyelviskola akkreditált képzést végez.

A Nyelviskolák Szakmai Egyesületének hosszú lobbizás és többszörös APEH állásfoglalás kérés után 2005-re sikerült elérnie, hogy az ÁFA törvény ezen megállapítása a törvényben kiküszöbölésre kerüljön. (2005. évben az ÁFA törvény 2. sz. mellékletének 17. pontjának d) szakasza)

A bérköltségen kívüli költségekre eső ÁFA megfizetésén kívül azonban az ÁFA mentes nyelvi képzések esetében további többletköltségként figyelembe kell venni a program-akkreditáció közvetlen és közvetett költségeit, a magasabb általános adminisztrációs költségeket, valamint az emelt könyvelői díjat, amelyet a megosztott ÁFA-val járó többletmunka jelent. Ezeket a többletköltségeket a nyelviskoláknak nettó áraikba be kell építeniük.

Összességében tehát, bár az ÁFA-mentes nyelvoktatási szolgáltatás ÁFA nélküli értéke első pillantásra valóban lényeges, 2005. december 31-ig 20%-os, 2006. január elejétől pedig 16.66% árcsökkentés látszatát kelti. Az ÁFA mentesség költségcsökkentő hatása azonban a fenti okok miatt a nettó árak növelésének szükségességét vonja maga után, és ezáltal a valós árcsökkenés lényegesen kevesebb, mint az első pillantásra tűnik.

1.5.4.4. A fenti rendelkezések végrehajtási nehézségei

A fenti törvények és rendeletek esetében a legnagyobb problémát a Felnőttképzési Törvény fogalomrendszere, a nomenklatúra következetlen megalkotása, illetve más törvényekbe való integrálása jelentette, és jelenti napjainkban is. Az egyértelmű fogalomrendszer hiánya nagy problémát okoz a pénzügyi szakemberek körében, hiszen ők elenyésző számban foglalkoznak képzési intézmények pénzügyi szolgáltatásainak végzésével.

Konkrét eset bizonyítja, hogy egy, speciálisan a képzések személyi jövedelemadó visszatérítéseire irányuló APEH ellenőrzés kapcsán az egyik képzési intézet vezetőjének kellett megfelelő tájékoztató anyaggal ellátnia az APEH ellenőröket az akkreditáció különböző formáiról, illetve elmagyarázni, mit is jelentenek a Felnőttképzési Törvényben használt fogalmak, a személyi jövedelemadó, szakképzési hozzájárulás, illetve tárgyi adómentesség vonatkozásában.

1.5.5. Összegzés

Az életen át tartó tanulásnak, mint kormánystratégiának az elfogadását követően szükséges felülvizsgálni, a ma már birtokunkban lévő gyakorlati tapasztalatok figyelembe vételével részleteiben elemezni, hogy a hatályos jogszabályok mennyiben támogatják, vagy adott esetben éppen gátolják annak megvalósítását.

I.5.6. Javaslatok:

1.	A Nyelviskolák Szakmai Egyesületének bevonása a nyelvoktatást érintő törvények és rendeletek előkészítésébe.
2.	A szakképzési hozzájárulás visszaigénylésének adminisztratív folyamatainak könnyítése, nyelvi programok esetében az engedélyezési folyamat átgondolása.
3.	A nagy óraszámú főállású oktató tanárok és a kevésbé rendszeresen, kis óraszámú tanító tanárok foglalkoztatásának szabályozása, azaz míg az előbbieket munkaviszonyban dolgoznának, az utóbbiak továbbra is választhatnák a vállalkozói jogviszonyt vagy a határozott idejű munkaszerződést.
4.	A járulékok nagyságának ésszerű mérséklése, hogy a nyelviskoláknak minél nagyobb számban legyen lehetőségük főállásban foglalkoztatni tanáraikat.

2001.évi CI. felnőttképzési törvényhez kapcsolódó koncepcionális és konkrét szövegmódosítási javaslatok:

1.

Hatályos jogszabály:

15. § (1) Az éves **képzési terv** tartalmazza a **tervezett** képzéseket, a képzések célcsoportját, a finanszírozás forrásait, a felnőttképzést folytató intézmény által végzett képzésekhez szükséges személyi-tárgyi feltételek biztosításának módját.

(2) Az éves képzési **tervet** a képzésben érdekeltek számára hozzáférhetővé kell tenni

Módosítási javaslat:

15. § (1) Az éves képzési terv tartalmazza a tervezett képzéseket, a képzések célcsoportját, a finanszírozás forrásait, a felnőttképzést folytató intézmény által végzett képzésekhez szükséges személyi-tárgyi feltételek biztosításának módját.

(2) Az **éves beszámoló** tartalmazza a **végzett** képzéseket, a képzések célcsoportját, a finanszírozás forrásait, a felnőttképzést folytató intézmény által végzett képzésekhez szükséges személyi-tárgyi feltételek biztosításának módját.

(3) Az **éves** képzési **beszámolót** a képzésben érdekeltek számára hozzáférhetővé kell tenni

Indoklás:

Az éves képzési terv egy elképzelést, szándékot tartalmaz, melynek valóságtartalma csak utólag válik értelmezhetővé, értékelhetővé.

Az éves képzési terv mindenki számára való hozzáférhetősége helyett a már korábban – esetleg a korábbi két év során – megvalósított képzéseket, a képzések eredményeit, referenciákat, stb. tartalmazó összegzés jobban szolgálná a képzésben érdekeltet tájékoztatását. Ennek a kérdéskörnek ezen a felvetésen túlmenő részletezése meghaladja jelen tanulmány célját és kereteit. Az utólagos, a 48/2001-es OM rendeletben egyébként eddig is előírt, kétéves beszámoló valós adatokat tartalmazna a teljesített képzésekre vonatkozóak. A valóságot tükröző adatok feldolgozásával hiteles és használható statisztikai kimutatásokat és azok alapján megalapozott prognózisokat lehetne készíteni.

2.

Hatályos jogszabály:

16. § (2)

c) a **tervezett** képzési időt

f) a **maximális** csoportlétszámot

i) a képzési program **végrehajtásához szükséges** személyi és tárgy feltételeket, ezek biztosításának módját

Módosítási javaslat:

16. §(1) felnőttképzést csak képzési program alapján lehet folytatni, az intézmény rendelkezzen megfelelő felkészültségű és végzettségű szakmai vezetővel, és a felnőttképzést folytató intézmény készítsen éves **beszámolót** a végzett képzés(ek)ről.

(2) c) a **képzési időt**

f) a **csoportlétszámot**

i) a képzési program **végrehajtásának** személyi és tárgy feltételeit, ezek biztosításának módját

Indoklás:

Alapvető követelmény, hogy egy intézmény – legyen az akár iskola, Bt, Kft, stb. vagy akár magánvállalkozó – amelyik felnőttek képzésével szándékozik foglalkozni, rendelkezzen oktatási, vagy a felnőttképzés fogalomkörében szívesebben használt kifejezéssel „képzési” programmal. A képzési program ebben az értelemben az iskola szakmai koncepcióját, stratégiáját, hitvallását, elkötelezettségének megfogalmazását – korszerű

terminológiával élve „minőségpolitikáját”, képzési elképzeléseit jelenti. Ebben az értelemben ez természetesen nem egy adott óraszám, meghatározott maximális csoportlétszámmal, konkrétan definiált kimeneti céllal és az ahhoz rendelt tananyaggal és módszerrel megszerezhető kompetenciákat jelenti.

Feltétlenül indokolt, hogy csak olyan intézmény kaphasson jogosultságot nyelvi képzés folytatására, amelyik legalább elméleti síkon rendelkezik valamilyen szakmai elgondolással a képzés formáját, folyamatát, tartalmát, módszereit és céljait tekintve. Az intézménynek legyen legalább egy megfelelő nyelvtanári felkészültséggel és végzettséggel rendelkező vezetője – lehet ez akár az intézmény igazgatója, tulajdonosa, vagy szakmai vezetője, aki önéletrajzával és nyilatkozatával igazolja, hogy az adott felnőttképzési intézmény a nyelvi képzéseit az ő irányítása, felügyelete mellett és szakmai jóváhagyásával végzi.

3.

Hatályos jogszabály:

17. §(1)

(2) A képzésre jelentkező kérheti tudásszintjének előzetes felmérését, amelyet a felnőttképzést folytató intézmény köteles értékelni és figyelembe venni

Módosítási javaslat:

17. §(3) A felnőttképzést folytató intézmény idegen nyelvi képzés esetén köteles felmérni, értékelni és figyelembe venni a képzésre jelentkező tudásszintjét.

Indoklás:

Nyelvi képzések esetében az előzetesen megszerzett, meglévő tudásszint felmérése és figyelembe vétele legyen nem elhagyható alapkövetelmény. Teljesen kezdő tanulók esetében is indokolt az anyanyelvi alapkészségek mérése, többek között a képzési üzemterv és a tantervi célok, meghatározásához.

4.

Hatályos jogszabály:

19. § Eredeti szöveg módosítás nélkül.

Koncepcionális javaslat:

A program-akkreditáció érvényessége –a jelenleg érvényben lévő gyakorlattól eltérően – abban az esetben legyen a törvényben meghatározott 5 éves határidőn belül

korlátozva amennyiben maga a program határidőhöz kötött, az adott határidőn belül elévülő elemeket tartalmaz.

5.

Hatályos jogszabály:

20. § (1) A felnőttképzést folytató intézmény és a képzésben részt vevő felnőtt felnőttképzési szerződést köt.

Módosítási javaslat:

20. § (1) A felnőttképzést folytató intézmény és a képzésben részt vevő felnőttképzési szerződést köt.

Indoklás:

A jelenlegi szabályozás nem veszi tudomásul azt a tényt, hogy nyelviskolák esetében a felnőttek és 14 év alatti gyerekek oktatása sem intézményileg, sem oktatásszervezésileg nem válik szét élesen egymástól.

6.

Hatályos jogszabály:

22. § (1) Az állam normatív támogatást nyújt...

b) a fogyatékos felnőtt általános, nyelvi és szakmai képzéséhez.

Módosítási javaslat:

22. § (1) Az állam normatív támogatást nyújt...

b) a felnőtt általános, nyelvi és szakmai képzéséhez.

Indoklás:

Az idegen nyelv ismeretét, mint alapkompétencia kialakítását és fejlesztését szolgáló nyelvi képzés támogatása az életen át tartó tanulás megvalósításának nélkülözhetetlen eszköze.

7.

Szövegkörnyezet:

24/2004 FMM rendelet 15. § (2)

48/2001 OM rendelet 3. §, 4.§ (1)

Cl. Fktv 9.§ (1) ,

23/2004 FMM rendelet, Melléklet II.

Javaslat:

A hivatkozott jogszabályok jelen fejezet 1.5.2 pontjában részletezett ellentmondásait megszünteti az általunk felvázolt nyelvi programok nyilvántartási rendszere.

Indoklás:

Lásd 1.5.2. pont, valamint 4/a. Melléklet Útmutató a 4. Melléklet értelmezéséhez:

24/2004. (VI.22) FMM rendelet az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól

8.

Hatályos jogszabály:

5 § (1) A kérelmező intézménynél képzési tevékenységért felelős vezetőként, valamint oktatóként az a személy foglalkoztatható, aki az 1. számú mellékletben meghatározott végzettséggel, illetve gyakorlati idővel rendelkezik.

Módosítási javaslat:

1 számú. melléklet (1) javasolt kiegészítése:

„Nyelvi képzés esetén a képzésért felelős vezető (vagy az intézményvezető által kinevezett, a nyelvi képzésekért felelős szakmai/tanulmányi vezető) végzettsége: nyelvtanári képesítés és legalább 3 év, felnőttképzési intézményben megszerzett tanítási gyakorlat.”

1.sz. melléklet (2) javasolt módosítása:

Törlendő szöveg: Nyelvi képzés esetén szakasz második része („ – oktatói végzettség szaknyelvi képzés esetén”).

Indoklás:

Nyelvi képzések esetében a képzés minőségét elsődlegesen meghatározó tényező a szakmai vezető felkészültsége, képzettsége és tapasztalata. A nyelvi képzésért felelős szakmai vezetőre vonatkozó előírások beemelése az akkreditációs követelményrendszerbe ezért elengedhetetlen.

A tanári végzettségek tekintetében ugyanakkor a szaknyelvi képzések külön előírást nem igényelnek, a nyelvi képzésre vonatkozó előírás itt is megfelelő és elégséges. Ugyanakkor a nyelvtanári képesítés helyett „felsőfokú szakirányú végzettség” előírása helytelen lenne.

9.

Hatályos jogszabály:

5. §, (3) A kérelmező intézmény képzési helyszíneinek – a képzés jellegétől függően – meg kell felelnie az 1. számú mellékletben meghatározott tárgyi feltételeknek. Képzési helyszínen a felnőttképzési tevékenység folytatására alkalmas székhely, telephely és az ezekhez kapcsolódó, rendszeresen rendelkezésre álló helyiségek értendők.

Módosítási javaslat

az 1. sz. mellékletben:

3. pont

szöveg beemelése: „- csoport- és pármunkához alkalmazkodó mozgatható berendezés”

Indoklás:

Nyelvoktatás esetén az eltérő oktatási formák alkalmazását lehetővé tevő mozgatható berendezés biztosítása alapkövetelmény.

Törlendő szöveg: „Tv és videó vagy DVD

4.pont

Törlendő szöveg: „helyszínenként

Új szöveg: telephelyenként

10.

Hatályos jogszabály:

6. § Képzési és értékelési folyamat leírása (3. pont)

Módosítási javaslat:

6§ (3)/a: Nyelvi képzés esetén a képzési folyamatot leíró tanterv követelményeinek összhangban kell lennie a KER követelményrendszerével.”

6§ (3)/b : Nyelvi képzés esetén a kompetenciák értékelésének meg kell felelnie a KER szint- és követelményrendszerének.”

Indoklás:

Nyelvi képzések esetében a képzési folyamatot leíró tanterv, illetve a kompetenciák felmérése feleljen meg az Európa Tanács és az EU erre vonatkozó ajánlásainak, azaz a KER követelményeinek.

11.

Hatályos jogszabály:

15. § Program-akkreditáció követelményrendszere

Javasolt módosítás:

15§ (2)/f: „Nyelvi képzési program esetén a program céljai és az egyes modulok rész-céljai összhangban vannak a KER követelményrendszerével.”

15§ (2)/i: „Nyelvi képzési program esetén az értékelési rendszer megfelel KER szint- és követelményrendszerének.”

Indoklás:

Nyelvi képzési programok követelményrendszere és rész-céljai, illetve az értékelési rendszer feleljen meg az Európa Tanács és az EU erre vonatkozó ajánlásainak, azaz a KER követelményeinek.

12.

Hatályos jogszabály:

20. § Az akkreditáció eljárásrendje

Módosítási javaslat:

szöveg beemelés:

„Nyelvi képzés esetén a kirendelt szakértőnek nyelvtanári képesítéssel és minimum 3 év, felnőttképzési intézményben eltöltött tanítási gyakorlattal kell rendelkeznie”.

Indoklás:

Nyelvi képzések esetén a kirendelt szakértőkkel szemben jelenleg is elvárás a nyelvtanári képesítés és gyakorlat. Mivel a tényleges szakmai munka megítélése konkrét nyelvtanári, szakmai képzettség és tapasztalat nélkül illuzórikus, ezért ennek követelményként való beemelését javasoljuk.

13.

Javasoljuk a **6/1996.(VII.16.) MÜM rendelet** felülvizsgálatát, annak érdekében, hogy a képzésekhez kapcsolódó költségvetés minél inkább a valós költségeket tükrözze.

I.6. Minősbiztosítás

Az Európai Unió célkitűzése

Az EU 2010-ig szóló munkaprogramja értelmében a minőség javítása, az oktatáshoz való hozzáférés biztosítása és a nyitottság megteremtése kiemelt cél. Az életen át tartó tanulás stratégiája a gazdasági versenyképesség és az egyéni életminőség javításának eszköze, s egyben kiemelt társadalmi érdek. A jövőben alapvető fontosságú az idegen nyelv, mint alapkészség minél szélesebb körben való elsajátítása.³⁰

Kormányzati direktíva

Ehhez elengedhetetlenül szükséges a nyelvi képzés és a gazdaság kapcsolatainak erősítése, a szabályozási rendszer olyan átalakítása, amely ösztönzőleg hat a képzések színvonalára, valamint egy olyan finanszírozási rendszer kialakítása, melyben a nyelvi képzések nagyobb támogatottságot kapnak. Megjelenik az oktatás-képzés hatékony-

30 Az Európai Unió oktatási és képzési munkaprogramjának magyarországi megvalósításáról – EU idegen nyelvek tanításával foglalkozó B2 szakértői munkacsoport szakmai ajánlásai közül

ságának javítása, fontos az oktatás-képzés minőségének fejlesztése, amelyre megfelelő minőségirányítási rendszert kell kifejleszteni.³¹

A képzési programok, képző intézmények minőségének állami garanciával történő hitelesítését jelen tanulmány 1.5. fejezete tárgyalja.

A felnőtt nyelvoktatás mintha kiszorult volna a mind az Oktatási, mind a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium figyelmének fókuszából. Az Oktatási Minisztérium a közoktatás keretein belül megvalósuló nyelvoktatásra koncentrált, az FMM pedig a szakmai képzésekre. Látnunk kell pedig, hogy a nyelviskolák, az iskolarendszeren kívüli nyelvi képzők fontos feladatot látnak el, betöltik azt az űrt, amit a közoktatás részleges eredménytelensége hagy maga után. Sem az iskolarendszerű minőségbiztosítási rendszerek, sem a gazdasági életben bevezetett minőségirányítási rendszerek nem alkalmazhatóak változtatás nélkül az iskolarendszeren kívüli nyelvoktatás minőségének kialakítására, megőrzésére, ellenőrzésére, vagy továbbfejlesztésére,

Az idegennyelv-tanulás a mai követelmények szerint egyértelműen készségfejlesztést jelent, ami meghatározza az elvárt oktatási módszertant éppúgy, mint a képzési programok szerkezetét. Ez élesen megkülönbözteti a szakmai képzések többségétől, melyek jelentős mértékben ismeretanyag átadására szorítkoznak, számonkérésük középpontjában ismeretek elsajátításának ellenőrzése áll. A készségfejlesztésre irányuló képzés egybevág a hallgatói igényekkel is: nyelviskolába elsődlegesen nem azért mennek, hogy oklevelet szerezzenek, nem azért vesznek részt tanfolyamon, hogy „nyelvi ismereteket sajátítsanak el” hanem, hogy írni, olvasni, beszélni tudjanak – hatékony kommunikációra legyenek képesek – az adott idegen nyelven.

Mindebből következően, a képzés színvonalát és eredményességét befolyásoló tényezők döntően más súllyal esnek latba: Az eredményesség és a hallgatói elégedettség sokkal nagyobb mértékben függ a módszertanilag képzett és tapasztalt nyelvtanártól, mint az infrastrukturális háttér, vagy sok esetben akár a rendelkezésre álló tananyag színvonalától. Ebből a jellegzetességből is adódik, hogy a szakmai munkát irányító vezető tanárok az átlagnál jóval nagyobb mértékben határozzák meg az oktatás színvonalát. A valós eredményre koncentrált minőségellenőrzési rendszernek ezeket a tényezőket – a tanár felkészültségét, az általa alkalmazott módszertant és a változatos tanfolyami struktúrában mindezt meghatározó tanulmányi vezető munkáját, és mindezek megnyilvánulásának színterét, a tanórát kell a középpontba állítania.

31 Dr. Piros Márta Ph.D. főosztályvezető-helyettes, Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium Felnőttképzési Fejlesztési és Támogatási Főosztály, AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS AKTUÁLIS FELADATAI c. előadás, III. Országos Felnőttképzési Konferencia, Hajdúszoboszló, 2005. szeptember 22-24.

1.6.1. Nyelvoktatás és a Nyelviskolák Szakmai Egyesülete

A Nyelviskolák Szakmai Egyesülete az elmúlt években egyre nagyobb szerephez jutott oktatáspolitikai kérdésekben. Ez nyilvánvalóan köszönhető annak a szakmai elismertségnek, amelyet tevékenységével alakulása óta kivívott. A nyolcvanas években alakult nyelviskolák közvetve és közvetlenül jelentősen emelték a hazai nyelvoktatás színvonalát. Szakmaformáló szerepük vitathatatlan, és szakmai körben általánosan elismert.

Az iskolarendszeren kívüli nyelvoktatás helyzetének tanulmányozása során felvetődnek olyan kérdések, amelyek a válaszokkal együtt évtizedek óta közhelyszerűen élnek a köztudatban, de oktatáspolitikai szinten még mindig nem kapnak a súlyuknak megfelelő figyelmet. Noha az utóbbi néhány év biztató tendenciákat mutat.

Mi magyarázza, hogy a kötelező és ingyenesen biztosított tanulmányi idő alatt hozzáférhető nyelvórák mellett és/vagy azt követően, időt, nem kis anyagi áldozatot és energiát vállalva olyan sok tanuló iratkozik be a nyelviskolákba, és jár magántanárokhoz nyelvórára, hogy országszerte több száz – párhuzamosan akár több ezer nyelvtanárt is foglalkoztató – magán nyelviskola képes évtizedek óta megélni a piacon?

A kérdések kimerítő megválaszolására jelen tanulmányban nem vállalkozunk, álljon itt mindössze néhány elgondolkodtató tény:

Egyes nyelviskolák vezetői már a 80-as években, amikor még nem beszéltünk minőségbiztosításról, egyéni szükségletek és előzetesen megszerzett tudás figyelembe vételéről, sem moduláris képzésről, felismerték, hogy a sikeres tanítás/tanulás titka, ha személyre szabott képzéseket kínálnak, a képzések időbeosztásával, tematikájával, módszereivel alkalmazkodnak a tanulók elvárásaihoz, olyan tananyagot és módszertani megoldásokat alkalmaznak, időpontot és csoportlétszámot határoznak meg, amelyek eredményessé és vonzóvá teszik a hagyományosan hasznos időtöltésnek számító nyelvtanulást.

A tanárok érdekelték voltak a képzés sikerében, lelkesítették őket az újszerű kihívások és lehetőségek. A nyelviskolák fennmaradásuk érdekében olyan tanárokat, és a tanárokon keresztül olyan módszert kellett alkalmazzanak, hogy az alacsony óraszámú tanfolyamokra – jellemzően munka, vagy tanulás mellett – beiratkozó hallgatók a tanfolyam sikeres elvégzését követően ismét beiratkozzanak. Vannak nyelviskolák, ahol a tanári óradíjak a lemorzsolódó és visszairatkozó tanulók számától is függenek. Ugyanakkor a képzési kínálat és szakmai színvonal folyamatos biztosítása érdekében az iskolának elemi érdeke, hogy megtartsa jó tanárait. Ezért a befektetés hosszú távú megtérülésében bízva, a vezető iskolák szakmai műhelyeket, belső és külső továbbképzéseket szerveztek tanáraik számára. Vezetőtanárt alkalmaztak, aki összefogta, és szakmailag támogatta a tanárok munkáját, és mindez komoly vonzerőt és rangot jelentett a nyelvtanárok számára. A piacból éltek, a nyelviskolák pedig

törekedtek arra, hogy a piaci igényeknek egyre magasabb színvonalon tudjanak megfelelni, hogy megtarthassák pozíciójukat.

A könnyű és gyors pénzszerzés reményében nem megfelelő szakmai háttérrel és koncepcióval rendelkező felnőttképzési intézmények is igyekeznek időről időre megvetni lábukat a piacon. Ezek azok az iskolák, amelyek olyan alacsony árakat tudnak kínálni, hogy rendre elnyerik az árközpontú közbeszerzési pályázatok keretében meghirdetett oktatást. A nyelvtanulás és nyelvi képzés egyedi, a többi képzésektől, különösen a szakmai képzésektől eltérő hosszú folyamata, és az alapkompenciák szintjének lassú és folyamatos fejlődése miatt azonban a nem megfelelés, a sikertelenség adott esetben csak hosszabb időszak elteltével válik nyilvánvalóvá, nem beszélve arról a közvetett, de rendkívül demoralizáló és hosszú távú negatív hatásról, amit egy sikertelen nyelvi program a tanulási kedv alakulására gyakorol.

Ahhoz, hogy egy iskola rendszerszerűen tudjon működni, hogy folyamatosan magas színvonalú képzést tudjon biztosítani olyan személyi és tárgyi feltételekkel kell rendelkezzen, melynek fenntartása, működtetése jelentős hányadot képvisel az intézmény költségvetésében. Ezeket a kiadásokat az intézménynek az oktatási bevételekből kell fedeznie.

I.6.2. A tanárok kulcsszerepe

A nyelvoktatás színvonalát közvetlenül a tanórán lehet mérni. A színvonalas nyelvoktatás kulcsfigurája a tanár. A jó órához jó tanár kell. Ezért a minőségi nyelvoktatásra törekvő nyelviskolák különös figyelmet szentelnek a tanárok kiválasztásának. Évek – ma már elmondható, hogy évtizedek óta – közhelyszerűen ismételt tény, hogy a szakmailag felkészült és elkötelezett nyelvtanárok jelentős része nem a közoktatásban helyezkedik el.

A NYESZE által minősített nyelviskolákban alapvetően szükséges, ám messze nem elegendő feltétel a megfelelő végzettség. A tanárok felvétele során a nyelviskola szakmai vezetője általában személyesen is meggyőződik a jelentkező tanár nyelvi és módszertani felkészültségéről, szakmai alkalmasságáról. Általános gyakorlat, hogy tanárfelvétel szigorú feltételekhez van kötve.

A jelentkező tanároktól a nyelviskola bekéri az alábbi dokumentumokat:

- Végzettséget igazoló okirat fénymásolata
- Szakmai önéletrajz
- Motivációs levél

A tanulmányi vezető átvizsgálja és értékeli ezeket. Ezt követően kerülhet sor a célnyelven folytatott szakmai kérdéseket érintő beszélgetésre. A beszélgetés összegzéséként

írásos feljegyzés készül, melyben a jelentkező szakmai felkészültségét, nyelvi kompetenciáját és egyéb mérhető készségeit értékeli a tanulmányi vezető. Amennyiben a szakmai vezető nem lát kizáró okot az alkalmazására, próbatanításra ad lehetőséget a jelentkezőnek. Ehhez a jelölt részletes óratervet készít egy megadott anyagrészhez kidolgozva, majd próbatanítást végez.

Tanárok alkalmazásának feltételei

- Nyelvtanári végzettséget igazoló dokumentum a tanítandó nyelvből
- Sikeres próbatanítás
- Szakmai alkalmasság

Több iskolában bevált gyakorlat, hogy az új tanár bizonyos ideig hospitál, órákat látogat, ismerkedik az iskola oktatási rendszerével és koncepciójával mielőtt saját csoportot kap.

A minősített iskolákban a tanárok feladatait, jogkörét, stb. a munkaszerződések, és a munkaköri leírások tartalmazzák. Az iskolában bármilyen minőségben oktató tanárok végzettségét igazoló okiratok fénymásolatát, szakmai önéletrajzát, próbatanításukra vonatkozó feljegyzéseket, a vezetőtanár óralátogatási feljegyzéseit, és a munkavégzésüket értékelő jelentéseket a jogszabályi előírásoknak megfelelően kezeli és tárolja az iskola.

1.6.3. A Nyelviskolák Szakmai Egyesületének minősítési rendszere

A nyelvoktatás átfogó minősítési rendszerét a több, mint 13 éves múlta visszatekintő, szektor-semleges civil szervezet, a Nyelviskolák Szakmai Egyesülete (NYESZE) és elismert, nyelviskolai tapasztalatokkal is rendelkező független szakemberek dolgozták ki. Az alapítók már az 1992-es alakuló ülésen megegyeztek abban, hogy egy olyan szakmai minősítési rendszert hoznak létre, amely objektív szempontok alapján, speciálisan a nyelviskolák nyújtotta képzések értékelésére irányul. A minősítési rendszer zavartalan működtetését, rendszeres korszerűsítését az Egyesület végzi a nyelviskolákkal kapcsolatban nem álló háromtagú Független Minősítő Bizottság és az erre felkért nyelvi szakértők segítségével. Az Egyesület minősítési rendszere az eltelt évek során számos kitüntetésben és díjban részesült:

- 1999-ben a japán IIASHA-SHIBA Díjat,
- 2003-ban az Európai Nyelvi Díjat nyerte meg. (Lásd: 1.3.3.6.4)
- Nemzeti Minőség Klub tagja.
- EAQUALS tagság (European Association for Quality Language Services = Minőségi Nyelvi Szolgáltatók Európai Szervezete)

A minősítési rendszer értékeit nemzetközi szinten is elismerik, többek között az EAQUALS, amelyhez a Nyelviskolák Szakmai Szervezete minőségellenőrzési rendszerének szakmai színvonala miatt, már 1993-ban, a régióban elsőként csatlakozhatott.

Az EAQUALS tagság jelentőségét és szakmai elismerését fokozza az a tény, hogy a NYESZE Minőségellenőrzési rendszere volt az első a közép-európai régióból, amelyet az európai szervezet már 1993-ban szakmai színvonalá miatt mint a tagság alapfeltételeként elfogadott.

Az EAQUALS szakmai fontosságát és súlyát az Európa Tanács által deklarált és akkreditált szakmai szervezeti státusza („participatory status”) jelenti, amely szerint szakmapolitikai és egyéb projektek fejlesztésében és kivitelezésében, mint nemzetközi szakmai szervezet (INGO) hivatalosan is részt vesz. (Pl.: az. Európai Nyelvi Portfólió kifejlesztése felnőttképzési felhasználásra.³²

A NYESZE minősítési rendszere követi az európai gyakorlatot, és kizárólag abban az esetben adja meg a

„Minősített és Ajánlott Nyelviskola” címet, ha az iskola teljes nyelvoktatási tevékenysége megfelel a minőségi elvárásoknak. A minősítési feltételeknek külön-külön minden tanított nyelvre teljesülniük kell. Részminősítés nem adható.

I.6.3.1. Mi várható el egy Minősített és Ajánlott Nyelviskolától?

- magas színvonalú oktatás hatékony, korszerű, kommunikatív módszerekkel, képzett tanárokkal;
- a tanfolyamok egymásra épülő szintrendszere, a tanfolyamok választéka;
- rendszeres szakmai felügyelet és szakmai fejlesztés;
- hozzáértő szakmai irányítás, rendszeres tanártovábbképzés;
- kulturált, a korszerű tanításhoz szükséges tárgyi-technikai feltételek megléte;
- helytálló, teljes körű információ a hallgatók és a tanárok részére;
- hatékony szervezés, pontos adminisztráció.

A minősítési eljárást az egyesülettől független inspektorok végzik. Kiválasztásuk, megbízásuk feltételeit és módját, feladataikat és a minősítési eljárás menetét részletesen szabályozza a Minősítési Kézikönyv. A minősítő látogatásokat végző szakemberektől elvárható, hogy – saját szakmai tapasztalatukon túlmenően – egységesen ítélik meg a látogatott iskolákat. Ennek elősegítésére 2 alkalommal vesznek részt továbbképzésen, melynek keretében az inspektori munka legfontosabb elemeit dolgozzák fel, valamint órarászletek videofelvételeit értékelik a Minősítési Kézikönyv kritériumai alapján, és ennek segítségével egységesítik értékítéletüket.

Inspektor csak az lehet, aki a Minősítési Kézikönyv szellemével egyetért, és részt vesz a tréningeken. A Minősítési Kézikönyv tartalmazza mindazokat a kritériumokat, melyek alapján az inspektorok az értékelést végzik. Ezen kívül tartalmazza az inspekcóra vonatkozó részletes útmutatást mind az iskola, mind az inspektorok számára. Mindezek ismeretében a tagiskola eldöntheti, hogy eséllyel tud-e pályázni a minősített és ajánlott nyelviskola címre.

32 http://www.coe.int/T/E/NGO/public/Partnership_status/Resolution2003_9.asp#TopOfPage

A Minősítési Kézikönyvet a minősítésre való felkészülés során megkapja az iskola. Ennek egyik melléklete a benyújtandó Minősítési Kérelem is. A Minősítési Kézikönyvben 98 kategóriát, a szakmai szempontból legfontosabb elemeket 4-es skálán értékelve, vizsgálják az iskola színvonalát az inspektorok. A 98 kategória (összesen 100 pont) között csak egyetlen olyan van, amelyhez nem tartozik pontos meghatározás, ez a megtekintett órarászletről kialakított összbenyomásra adható pontérték (maximum 3 pont), amikor az óra egyes elemeit ezt megelőzően már egy 4-fokozatú, deskriptorokkal alátámasztott skálán értékelte az inspektor.

1.6.3.2. Formai előfeltételek

- Az iskola előzetesen befizette a tagdíjat és a minősítési eljárás díját.
- Az iskola a Minősítési Kérelem benyújtását megelőzően két éve bejegyzett cég, vagy iskolaként működő egyéni vállalkozó, vagy ilyen intézményből alakult önálló iskolává.
- Hirdetési gyakorlata az előző minősítés óta, illetve új iskolák esetén 1 évre visszamenőleg, korrekt, megfelel a versenytisztesség követelményeinek, és ezt dokumentumokkal tudja bizonyítani.

A minősítést megelőzően az iskola kitölti a Minősítési Kérelmet, ami egy ,az oktatás és a vezetés minden elemére kiterjedő kérdőív és táblázatsomag.

Az iskola által írásos nyilatkozattal elfogadott inspektorok (legalább 2 fő) minimum 1 napot töltenek el a meglátogatott iskolában, megbeszéléseket folytatnak az iskola vezetőivel, a szakmai vezetőkkal, a tanárokkal, az adminisztratív alkalmazottakkal és a hallgatókkal, valamint órákat látogatnak és értékelik a tanítási helyszíneket. Az inspekciós napok száma az iskolában oktató tanárok számának függvényében kerül meghatározásra

Az inspektorok a *Kézikönyv Minősítési táblázatai* alapján pontszámokkal értékelik a helyszínen tapasztaltakat; a látogatás végeztével pedig összesítő ponttáblázatokat készítenek az óralátogatások eredményeiről, a oktatási helyszínekről, és mindhárom értékelt területről, majd kitöltik az Összefoglaló ponttáblázatot és részletes összefoglaló szakértői jelentést fogalmaznak meg.

1.6.3.3. Szakmai színvonal

A szakmai színvonalon belül három kategóriát tüntet fel a Kézikönyv:

1. Oktatási szerkezet
2. Szakmai irányítás
3. A tanítás minősége

Ezek maximális pontértéke összesen 65.

1. A minősítési rendszer lényeges része az iskola oktatási szerkezetének megítélése (12 pont), melynek egyik lényeges pontja a tanított nyelv(ek) szintrendszere, ennek felépítése és ennek alapján a tananyag kiválasztása. Alapkövetelmény, hogy a hallgatók folyamatosan egymásra épülő tanfolyamokra iratkozhasssanak be, fejlődésüket az iskola rendszeresen mérje, értékelje. Az oktatás nélkülözhetetlen eszköze a megfelelő méretű és hasznos, modern tankönyvekből, kézikönyvekből és szakkönyvekből álló könyvtár (Lásd: 1.3.1.3.3.), melyet a tanárok ismernek és rendszeresen látogatnak.
2. A szakmai irányítás értékelése (18 pont) magában foglalja a tanárok felvételének menettét (Lásd:1.3.2.2.), az iskolán belüli óralátogatásokat és a tanárok továbbképzését.
3. A szakmai színvonal legfontosabb fokmérője a tanítás minősítése (35 pont). Az összpontszám 35%-a. Az inspektorok e területen belül is részletesen pontozzák az óratervezést, a tanár felkészültségét, a tanár-diák és diák-diák viszonyt, az óravezetést, valamint az alkalmazott módszertani eljárásokat. Noha a Nyelviskolák Szakmai Egyesülete nem kívánja elkötelezni magát egyetlen módszertani irányzat mellett, evidenciának tekinti a korszerű, hatékony, kommunikatív módszerek alkalmazását.

Az inspekciónak nem célja, sem feladata az egyes tanárok teljesítményének értékelése, hanem a nyelviskolában folyó oktatói munkát összességében, az átlagszámítás szabályai szerint értékeli. Az inspektorok alapvetően azt hivatottak mérni, hogy az iskolába beiratkozó hallgató valóban minőségi nyelvoktatáson vehet-e részt. A tanárok nyelvtudása, nyelvi ismeretei, fellépése, az alkalmazott módszertani megoldások, a felhasznált tananyag mennyiben felel meg az adott csoportlétszámnak, a hallgatók életkorának, érdeklődésének, biztosítják-e a hallgatók nyelvi fejlődését. Az óralátogatás során az inspektorok arról is meggyőződnek, hogy a csoporton belül a hallgatók tudásszintjében nem mutatkoznak-e olyan eltérések, amelyek gátolnák az egyes tanulók haladását. Pontokkal értékeli, hogy a tanóra légköre, a tanár és a diákok, illetve a diákok egymás közti együttműködés mennyiben segíti a tanulási folyamat hatékonyságát.

I.6.3.4. Az iskolairányítás

1. Tanfolyami adminisztráció,
2. Tanáradminisztráció,
3. Képzésben részt vevők tájékoztatása.

Együttesen 20 maximum ponttal értékelhető.

Az iskolairányítás területe elsősorban a hallgatók (azaz a fogyasztók) tájékoztatását és az adminisztrációt vizsgálja. Foglalkozik azzal, hogy az adott információ mennyire teljes körű, mennyire könnyen kezelhető és áttekinthető, illetve mennyire felel meg a valóságnak. E területhez tartozik a hallgatók tananyagellátásának, valamint a tanári szerződések megletének vizsgálata is. Az adminisztrációval szemben a naprakész és hatékony rendszerben való működés az elvárás. A NYESZE megköveteli, hogy a

fogyasztónak még a szolgáltatás megvásárlása előtt lehetősége legyen a maximális csoportlétszámról tájékozódni, és ezen információ birtokában meghoznia azt a döntést, hogy a szolgáltatást igénybe veszi-e.

1.6.3.5. A technikai feltételek

1. Oktatási helyszínek
2. Kommunális feltételek
3. Az oktatás műszaki feltételei

Együttesen legfeljebb 15 pont.

A technikai feltételek területén azt vizsgálják az inspektorok, hogy a fizikai körülmények mennyiben felelnek meg a modern nyelvoktatás követelményeinek. Vizsgálatra kerülnek az oktatótermek, a kiegészítő helyiségek (tanári szoba, váróhelyiség), a technikai eszközök, valamint a tisztaság és a zajszint is.

Ennek a minőségbiztosítási rendszernek egyik alapelve, hogy csak annak a meglétét fogadhatják el az inspektorok, ami dokumentálva van, tehát megtekinthető, ellenőrizhető. A három fő terület – A, B, C – mindegyikében külön-külön, valamint a Szakmai színvonalon belül, mind nyelvenként, mind az iskola egészére tekintettel, mindegyik küszöbértékkel rendelkező kategóriában (A/I, A/II, A/III, valamint a tanárok nyelvi felkészültségét mérő összpontszám átlaga) a maximális pontszám legalább 60%-át kell elérni ahhoz, hogy az iskola a minősítést elnyerje. Ha ezen kategóriák bármelyikében az iskola ezt a küszöbértéket nem éri el, a minősítés nem adható meg. Az inspektoroknak nincs lehetőségük a mérlegelésre.

Ez a minősítési rendszer az objektív és mérhető szempontok alapján, speciálisan a nyelviskolák nyújtotta képzések és szolgáltatások értékelésére irányul. Világosan és egyértelműen megfogalmazott meghatározásokat rendel a vizsgálati szempontokhoz, valamint azok értékelési skálájához, amely a minősítési folyamat minden résztvevője által ismert, nyilvános és hozzáférhető, valamint biztosítja a fogyasztók érdekeinek védelmét. Mint a fenti leírásból is látható a Nyesze minősítési eljárása az oktatás színvonalának gyakorlati vizsgálatára helyezi a hangsúlyt és mindazokat a folyamatokat, körülményeket és dokumentumokat vizsgálja, amelyeket ennek biztosításához – az általános szakmai elvárások alapján – elengedhetetlennek tart.

Fontos kiemelni, hogy ez a nyelvoktatás teljes folyamatát és eszközrendszerét, tárgyi és személyi feltételeit valamint megvalósulását egységben vizsgálja. A gyakorlatban az intézményi- és program-akkreditáció feltételei nem választhatók szét, egymástól függetlenül nem teljesíthetők.

I.6.4. Összegzés

A különböző minőségirányítási rendszerek elkötelezett hívei egybehangzóan hangsúlyozzák, hogy minden ágazatnak és szektornak ajánlatos kidolgozni a sajátosságaihoz igazodó rendszert. A NYESZE Minősítési Kézikönyve a nyelviskolák magas szintű szakmai és szolgáltatási színvonalát hivatott biztosítani, annak irányadó mérőeszközeként került kidolgozásra. Ennek során fő szempontként érvényesültek a fogyasztói igények és elvárások, de minden esetben a szakmai megfontolások feltétlen érvényesülése mellett, amint ezt a tanulók eredendő és hosszú távú érdeke is igazolja.

A Nyelviskolák Szakmai Egyesülete jelenleg is érvényben lévő Minőségirányítási Rendszere tartalmazza a minőségirányítási rendszerek gazdag kínálatának (MIR, MIP, IMIP, TQM, EFQM, stb.) alapeszméit és főbb jellemzőit, valamint megfelel az európai minőségellenőrzési elveknek. Ugyanakkor, figyelembe veszi az eltérő méretű nyelviskolák adottságait és lehetőségeit. A Minősítési Kézikönyv a megváltozott és változó jogszabályi előírásokra való tekintettel a szükségszerű átdolgozást, módosítást követően eleget tud tenni az akkreditációs követelményeknek úgy, hogy a NYESZE alapfilozófiáját, a szakmai színvonal folyamatos fenntartását és fejlesztését helyezi a középpontba.

A Felnőttképzési Törvény 29.§ paragrafusa pontosan meghatározza, mit ért az akkreditáció fogalma alatt:

„1. Intézmény-akkreditáció: a felnőttképzési intézményben folytatott képzési (tananyagfejlesztés, oktatás/képzés) és felnőttképzési szolgáltató tevékenységnek, az intézmény irányítási és döntési folyamatok szabályozottságának vizsgálata és minőség szempontjából történő hitelesítése.” (kiemelés tőlünk)

„2. Program-akkreditáció: a képzési célnak való megfelelés (különös tekintettel a munkaerőpiaci szükségességre, az életminőség javítására), a megvalósíthatóság, továbbá a képzés tartalmi elemeinek és a pedagógiai/andragógiai követelményeknek való megfelelés vizsgálata és minőség szempontjából történő hitelesítése. „(kiemelés tőlünk)

A képzési tevékenység (1.) és a képzés tartalmi elemei (2.) szervesen összefüggenek, egymástól nem szétválaszthatók. Általánosan elfogadott szakmai értelmezés szerint ezek vizsgálata és értékelése kizárólag óralátogatási megfigyelések alapján lehet megalapozott és hiteles.

Jelen tanulmány tárgykörében a képzés az idegen nyelv oktatása. A felnőttképzési szolgáltatás az előzetes tudás és a képzési szükségletek felmérése. Az irányítási. és döntési folyamatok magukba foglalják a tanárfelvétel, az óralátogatások és a tanárok továbbképzésének gyakorlatát, melyek mindegyike a képzés megvalósulásának minőségét hivatott biztosítani.

Köztudomású, hogy a minőségirányítás területén sincs egyetlen üdvözítő megoldás. Az Egyesület Minősítési Kézikönyvében pontosan körülvonalmazott és objektívan mérhető kritériumok biztosítják azt a keretrendszert, amelyet természetesen minden iskolának sajátos, egyéni adottságai és szakmai meggyőződése alapján kell tartalommal megtölteni.

A jelenleg érvényes, a Felnőttképzési Akkreditáló Testület által végzett, a Felnőttképzési Törvényben, valamint a csatlakozó rendeletekben szabályozott intézményi- és program-akkreditációval összevetve a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének a minőségbiztosítási rendszere a következő, szakmai szempontból lényeges elemeket tartalmazza:

- Egy rendszeren belül, egymással összefüggésben és együttesen vizsgálja az intézmény és az ott folytatott programok minőségét
- A rendszer mind a nyelvtanulás és nyelvoktatás speciális szempontjai miatt indokolt lényeges szakmai kritériumokat, mind az általános minőségirányítási szempontokat egyaránt magában foglalja
- A minőségi ellenőrzés kiterjed a képzést meghatározó leglényegesebb minőségi területre, magára az oktatásra.

Mindezek alapján kijelenthetjük a következőket:

1. A nyelvoktatás minőségének állami garanciáját egy olyan minősítési rendszer tudná szavatolni, amely
 - összhangban áll az ágazati, szakmapolitikai valamint az Európai Unió fejlesztési irányelvekkel,
 - a társadalmi-gazdasági modernizációt szolgálja,
 - nem csak a nyelvoktatást, de a nyelvoktatás célcsoportját, színterét és formáját is figyelembe veszi.
2. Az minőségi nyelvoktatás garanciájának alapja egy olyan kézikönyv, amely egyben útmutatóként is szolgál a nyelvi képzőknek ahhoz, hogy mik a minőségi nyelvoktatás elemei és azok kritériumai, milyen szempontok és milyen mértékben kell teljesüljenek ahhoz, hogy eredményeket érjenek el, sikeresen működjenek.
3. Egy ilyen kézikönyv az iskolarendszeren kívüli felnőtt nyelvoktatás viszonylatában az oktatásméleti és gyakorlati tapasztalatok gyűjteménye,
 - amelyet az egyes képző intézmények jól hasznosíthatnak,
 - melynek ismerete az oktatás színvonalának emelkedését jelentheti,
 - amely az iskolarendszeren kívüli felnőtt nyelvoktatás szakmapolitikai elismertségét is növelheti.
4. Fentiek vonatkozásában azt is hangsúlyozni kívánjuk, hogy bármennyire is részletesek és objektívek a deskriptorok, nemcsak a felkészüléshez, de mind az értékeléshez, mind a döntéshez elengedhetetlenül szükséges a szakmai felkészültség. Az állami akkreditáció csak abban az esetben tudja betölteni eredeti szándékát, ha a nyelvoktatás „minőség szempontjából való hitelesítését” ahhoz érték végzik.

I.6.5. Javaslatok:

1	<p>Az akkreditációs kritériumrendszernek a felhasználói igények felől, a realitások alapján, az oktatás gyakorlati megvalósulását a középpontba helyezve kell ellenőriznie és támogatnia nyelvoktatás színvonalát</p> <ul style="list-style-type: none"> • ezeket kezelje egymás viszonylatában koherens egységként • ezek mindegyike azonos súllyal érvényesüljön • a rendszeren belül az egyes követelmények objektívek és mérhetőek legyenek • legyen átlátható, nyilvános, mindenki által szabadon hozzáférhető.
2	<ul style="list-style-type: none"> • A kérelmező, • az értékelő szakértő és a • bírálóbizottság egyazon standardok mentén haladva • alakítsa ki, • értékelje, • szavatolja és • ellenőrizze a nyelvi képzés megvalósulását.
3	<p>A minősítési kézikönyv pontosan fogalmazza meg, hogy az egyes kritériumokon belül mik a megfelelés, illetve a nem megfelelés ismérvei.</p>
4	<p>Ne kaphassa meg a minőségi tanúsítványt felnőttképzési intézmény vagy nyelvi program anélkül, hogy helyszíni vizsgálat során lehetne képet nyerni a színvonalas oktatás gyakorlati megvalósulásáról. Legyen eleve kizárva annak a lehetősége, hogy egy gyakorlatilag nem működő iskola, soha meg nem valósuló programjának minősége válik államilag hitelesítetté.</p>

II. Javaslatok összegezve

Az I.1. fejezet javaslatai

1.	Amennyiben az önértékelést, mint a nyelvtudásmérés eszközét, mint az élethosszig tartó tanulás fontos elemét, hatékonyan akarjuk alkalmazni, elkerülhetetlen a KER koncepciójának és szintrendszerének jobb megismertetése, átvitale a köztudatba. A nyelvvizsgarendszer ideji átalakulása, a hatékony nyelvoktatással kapcsolatos modern elvárások szintén a KER követelményrendszerének széleskörű megismerését teszik szükségessé. Ez hatékony és szakmailag alaposan kidolgozott PR tevékenységet feltételez, mely részben a nyelvtanító szakmának, részben a nyelvtanulók legszélesebb körének szól.
2.	A nyelvtanulóban tudatosítani kell, hogy az elért vizsgaszint (pl. B1) a hétköznapi nyelvhasználatban szintet képvisel, és meg kell teremteni a motivációt a továbblépésre, hogy az alap- illetve középfokú nyelvvizsgák ne a nyelvtanulás végső szintjét jelentsék. Más szóval rá kell ébreszteni a közvéleményt, hogy a középszint (B1 és/vagy B2) elérése, illetve az ezen a szinten letett vizsga megszerzése nem motiváló hatású, amennyiben nem követi szintfenntartás, fejlesztés. Ehhez megfelelő kommunikációs stratégiát kell felépíteni.
3.	Mivel a három nagy neolatin nyelv európai anyaországai a magyar turizmus fő célszágai közé tartoznak, megfontolásra méltó lehet speciális, turisztikai célú, túlélő nyelvet oktató tanfolyamok beindítása is.
4.	A média támogatásával olyan technikai háttérrel kell létrehozni, amely a nem szinkronizált filmeket alternatívaként kínálná fel, ezáltal is megteremtve legalább a motivációt az ilyen típusú nyelvtanulási és szintfenntartási módok iránt érdeklődőkben.
5.	Kerüljenek kidolgozásra az Európa Tanács által is támogatott, a speciális, szakma- és piacorientált részkompetenciák tanítási és tanulási struktúrái, tantervei és tananyagai. A célzott, egy adott szakterületen funkcionális nyelvtudás elérése különösen a turizmussal kapcsolatba kerülők, pl. buszvezető, rendőrök, jegyvizsgálók, de hasonló jelentőségű az adott nyelvi környezetben üzleti tevékenységet végzők számára is.
6.	A „támogatásra szoruló nyelvtanulók” még mindig meglévő motivációjának ismételt kihasználása: e csoport intenzívebb bevonása, célirányos segítése és a nyelvtanulási folyamatban minél hosszabb benntartása tűnik a legkevésbé nehéz, de megoldandó feladatnak. A legsürgetőbb kérdés a csoport tagjainak megszólítása, elérése.
7.	Nehezebb, de a kutatás eredményei szerint sem megoldhatatlan feladat az ún. motiválatlanok csoportjának megszólítása, elérése. Más eszközökre, és más célrendszerre van szükség, hogy őket újra, a korábbi kudarcaikat kompenzáló nyelvtanulási sikerélményhez juttassuk, és ezáltal arra motiváljuk őket, hogy megszakadt nyelvtanulásukat újra kezdjék, és minél tovább folytassák a számukra realisztikus tanulási célok elérése érdekében.
8.	A nők reintegrációjának segítése nyelvtanulási lehetőségeik bővítése által jelentősen javíthatja munkaerőpiaci esélyeiket. A nyelviskolák számára a nők sikeres elérése és bevonása megoldást jelenthet a napközben esetleg kihasználatlan emberi erőforrások és eszközök hatékonyabb kihasználásában, miközben érdemes kidolgozni a célcsoport távoktatási vagy e-learning formákban történő megszólítását is. Mindehhez EU-s támogatások nyerhetők el, valamint további, a munkaerő-piaci beilleszkedést segítő források.

I.2. fejezet javaslatai:

1.	Javasoljuk, hogy a Nemzeti Felnőttképzési Intézet, a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének bevonásával dolgozzon ki tervet a felnőttképzésbe bekapcsolódni kívánó hallgatók tájékoztatására. Ez segítené a hallgatókat, hogy milyen szempontok alapján tájékozódjanak az intézmények kiválasztásánál, és hogyan fektessék be pénzüket úgy, hogy a képzés elvégzésével garantáltan minőségi és eredményre vezető nyelvtudás birtokába jussanak. Ezáltal biztosítható lenne, hogy a választás tudatos döntés eredménye legyen, amelyben alapvető prioritást élvezzenek azon intézmények, amelyek ellenőrzöten működnek és valódi tartalommal megtöltött minősítéssel rendelkeznek.*
2.	Az említett szervezetek kapjanak állami forrást nagyobb tájékoztató tevékenység kifejtéséhez, melynek keretében a jelenleg elérhető szakmai minősítési rendszerek, népszerűsítését elvégezhetik.
3.	A szakmai tevékenységek színvonalának biztosítása és objektív ellenőrzése érdekében a Nyelviskolák Szakmai Egyesületének legyen lehetősége arra, hogy jogszabályi felhatalmazással kamaraként működjön, kamarai regisztrációs rendszer kialakításában és működtetésében közreműködjön, a kamarai regisztráció a nyelviskolai működési engedély kiadásának feltétele legyen.
4.	A magántanárok is kötelezve legyenek a regisztrációra, és kamarai tagságuk feltétele legyen működésüknek.
5.	Javasoljuk a 6/1996.(VII.16.) MÜM rendelet felülvizsgálatát, annak érdekében, hogy a képzésekhez kapcsolódó költségvetés minél inkább a valós költségeket tükrözze.

* Ennek eredményeképpen az oktatási intézmények gazdaságilag is érdekeltnek lennének abban, hogy intézményük szakmailag elismert minősített iskola legyen. Mivel minőségi képzést csak szakmailag rendszeresen képzett, színvonalas, jól fizetett oktatókkal lehet megvalósítani, így a folyamat pozitívan hatna az intézményben oktató tanárok felkészültségére és kiválasztására is.

I.3. fejezet javaslatai

1	A következő években rendelkezésre álló források jelentős részét infrastrukturális és eszközfejlesztési támogatások helyett a személyi állomány, elsősorban a felnőttoktatásban dolgozó nyelvtanárok és tanulmányi vezetők szakmai továbbképzésére javasoljuk fordítani.
2.	Fontos és hiánypótló a felnőttképzési tapasztalattal rendelkező nyelviskolai szakemberek bevonása a tanárképzésbe, elsősorban a felnőttképzésre való felkészítés terén.
3	Szükséges lenne, anyagi források biztosítása nyelviskolák referencia könyvtárának bővítésére. Erre célzott, regionális pályázatok kiírását javasoljuk.
4	Célzott, regionális pályázattal kellene elősegíteni az internet által kínált lehetőségek lényegesen jobb kihasználását a tananyagok korszerűsítésében, testre szabásában. Erre a célra nem nyelvi laborok, hanem az oktatói munkát segítő számítógépes munkállomások és internet hozzáférés megteremtése alkalmas.

I.4. fejezet javaslatai

Koncepcionális javaslatok:

1. Az idegen nyelv ismerete, mint az EU által hivatalosan elfogadott alapkompétencia, a nyelvi programokon keresztül kapcsolódjon a szakképzési programokhoz
2. A szakképzés keretein belül is hangsúlyozni szükséges az idegen nyelv ismeretének fontosságát és annak munkaerőpiaci jelentőségét.

3. Szükséges népszerűsíteni az idegen nyelvhasználati értékét, melynek birtokában növekszik az elhelyezkedés esélye, az egyének mobilitása, csökken az esélyegyenlőtlenség és a társadalmi kirekesztődés.
4. Hasznos és azonnal alkalmazható nyelvi ismereteket biztosító alacsony óraszámú, kompetencia alapú moduláris képzési formákra van szükség.
5. A szaknyelvi modulok kidolgozásához, folyamatos fejlesztéséhez és karbantartásához szükséges az adott szakterület, a nyelv és a gazdasági oldal szakembereinek együttműködése.
6. A nyelvi képzések hatékonysága és a megfelelő regionális kínálat bővítése érdekében népszerűsíteni szükséges a iskolarendszeren kívüli felnőtt-nyelvoktatási sikeres módszertanát.

Konkrét akció jellegű javaslatok:

1	Az idegen nyelv tanulásának a jelenleginél jóval hatékonyabb, rövidtávon alkalmazható tudást biztosító formájához olyan nyelvi program modulokat kell kidolgozni a szakképzés és a nyelvi képzés szakértőinek együttműködésével, amelyek témaköre, szókincse illeszkedik a különböző szakmákhoz.
2	A felnőttképzési nyelvi programokra vonatkozóan is célszerű kidolgozni a jó gyakorlatot, ami jelentősen fejlesztené az oktatás színvonalát és hatékonyságát. Ezek szabadon, de nem kötelező jelleggel, felhasználhatóak lehetnének. A képzők és nyelvtanárok egészében, vagy mintegy segédeszközként alkalmazhatnák, önállóságuk megtartása mellett.
3	Szakma- és nyelvspecifikus módszertani oktatócsomagokat, módszertani leírásokat, tananyagokat, kiegészítő anyagokat kell kidolgozni.
4	Hozzáférhetővé kell tenni a több szakmához is kapcsolódó szaknyelvi programokat.
5	Az iskolarendszeren kívüli felnőtt nyelvoktatás sajátosságait figyelembe vevő módszertani továbbképzést kell szervezni nyelvtanárok számára.
6	Az NSZI által kidolgozott szakképzési modulterképhez kapcsolódóan célszerű kidolgozni és hozzáférhetővé tenni a nyelvi képzéseket.
7.	A meglévő forrásokat a hagyományos távoktatási formák helyett az e-learning tanulási formák fejlesztésére célszerű fordítani. A forrásokat kizárólag a SCORM standardoknak megfelelő keretrendszerek tartalommal való feltöltésére és fejlesztésre célszerű fordítani. A jelenleg elérhető keretrendszerek közül célszerű a nyelvoktató programok kezelésére legalkalmasabbakat előnyben részesíteni
8.	A tartalomfejlesztést nyelviskolák bevonásával célszerű végezni
9.	Az önálló tanulást, a tanulási autonómiát segítő gyakorló programok fejlesztése javasolt.
10.	Központi finanszírozással, eLearning mintaprogram megvalósítása javasolt.

I.5. fejezet javaslatai

1.	A Nyelviskolák Szakmai Egyesületének bevonása a nyelvoktatást érintő törvények és rendeletek előkészítésébe.
2.	A szakképzési hozzájárulás visszaigénylésének adminisztratív folyamatainak könnyítése, nyelvi programok esetében az engedélyezési folyamat átgondolása.
3.	A nagy óraszámú főállású oktató tanárok és a kevésbé rendszeresen, kis óraszámú tanító tanárok foglalkoztatásának szabályozása, azaz míg az előbbiek munkaviszonyban dolgoznának az utóbbiak továbbra is választhatnák a vállalkozói jogviszonyt, vagy a határozott idejű munkaszerződést.
4.	A járulékok nagyságának ésszerű mérséklése, hogy a nyelviskoláknak minél nagyobb számban legyen lehetőségük főállásban foglalkoztatni tanáraikat

2001.évi CI. felnőttképzési törvényhez kapcsolódó koncepcionális és konkrét szöveg módosítási javaslatok:

1.

Hatályos jogszabály:

15. § (1) Az éves **képzési terv** tartalmazza a **tervezett** képzéseket, a képzések célcsoportját, a finanszírozás forrásait, a felnőttképzést folytató intézmény által végzett képzésekhez szükséges személyi-tárgyi feltételek biztosításának módját.

(2) Az éves **képzési tervet** a képzésben érdekeltek számára hozzáférhetővé kell tenni

Módosítási javaslat:

15. § (1) Az éves **képzési terv** tartalmazza a **tervezett** képzéseket, a képzések célcsoportját, a finanszírozás forrásait, a felnőttképzést folytató intézmény által végzett képzésekhez szükséges személyi-tárgyi feltételek biztosításának módját.

(2) Az **éves beszámoló** tartalmazza a **végzett** képzéseket, a képzések célcsoportját, a finanszírozás forrásait, a felnőttképzést folytató intézmény által végzett képzésekhez szükséges személyi-tárgyi feltételek biztosításának módját.

(3) Az **éves** **képzési beszámolót** a képzésben érdekeltek számára hozzáférhetővé kell tenni

Indoklás:

Az éves **képzési terv** egy elképzelést, szándékot tartalmaz, melynek valóságtartalma csak utólag válik értelmezhetővé, értékelhetővé.

Az éves képzési terv mindenki számára való hozzáférhetősége helyett a már korábban – esetleg a korábbi két év során – megvalósított képzéseket, a képzések eredményeit, referenciákat, stb. tartalmazó összegzés jobban szolgálná a képzésben érdekeltet tájékoztatását. Ennek a kérdéskörnek ezen a felvetésen túlmenő részletezése meghaladja jelen tanulmány célját és kereteit. Az utólagos, a 48/2001-es OM rendeletben egyébként eddig is előírt, kétéves beszámoló valós adatokat tartalmazna a teljesített képzésekre vonatkozóak. A valóságot tükröző adatok feldolgozásával hiteles és használható statisztikai kimutatásokat és azok alapján megalapozott prognózisokat lehetne készíteni.

2.

Hatályos jogszabály:

16. § (2)

c) a **tervezett** képzési időt

f) a **maximális** csoportlétszámot

i) a képzési program **végrehajtásához szükséges** személyi és tárgy feltételeket, ezek biztosításának módját

Módosítási javaslat:

16. §(1) felnőttképzést csak képzési program alapján lehet folytatni, az intézmény rendelkezzen megfelelő felkészültségű és végzettségű szakmai vezetővel, és a felnőttképzést folytató intézmény készítsen éves **beszámolót** a végzett képzés(ek)ről.

(2) c) a **képzési időt**

f) a **csoportlétszámot**

i) a képzési program **végrehajtásának** személyi és tárgy feltételeit, ezek biztosításának módját

Indoklás:

Alapvető követelmény, hogy egy intézmény – legyen az akár iskola, Bt, Kft, stb. vagy akár magánvállalkozó – amelyik felnőttek képzésével szándékozik foglalkozni, rendelkezzen oktatási, vagy a felnőttképzés fogalomkörében szívesebben használt kifejezéssel „képzési” programmal. A képzési program ebben az értelemben az iskola szakmai koncepcióját, stratégiáját, hitvallását, elkötelezettségének megfogalmazását – korszerű

terminológiával élve „minőségpolitikáját”, képzési elképzeléseit jelenti. Ebben az értelemben ez természetesen nem egy adott óraszám, meghatározott maximális csoportlétszámmal, konkrétan definiált kimeneti céllal és az ahhoz rendelt tananyaggal és módszerrel megszerezhető kompetenciákat jelenti.

Feltétlenül indokolt, hogy csak olyan intézmény kaphasson jogosultságot nyelvi képzés folytatására, amelyik legalább elméleti síkon rendelkezik valamilyen szakmai elgondolással a képzés formáját, folyamatát, tartalmát, módszereit és céljait tekintve. Az intézménynek legyen legalább egy megfelelő nyelvtanári felkészültséggel és végzettséggel rendelkező vezetője – lehet ez akár az intézmény igazgatója, tulajdonosa, vagy szakmai vezetője, aki önéletrajzával és nyilatkozatával igazolja, hogy az adott felnőttképzési intézmény a nyelvi képzéseit az ő irányítása, felügyelete mellett és szakmai jóváhagyásával végzi.

3.

Hatályos jogszabály:

17. §(1)

(2) A képzésre jelentkező kérheti tudásszintjének előzetes felmérését, amelyet a felnőttképzést folytató intézmény köteles értékelni és figyelembe venni

Módosítási javaslat:

17. §(3) A felnőttképzést folytató intézmény idegen nyelvi képzés esetén köteles felmérni, értékelni és figyelembe venni a képzésre jelentkező tudásszintjét.

Indoklás:

Nyelvi képzések esetében az előzetesen megszerzett, meglévő tudásszint felmérése és figyelembe vétele legyen nem elhagyható alapkövetelmény. Teljesen kezdő tanulók esetében is indokolt az anyanyelvi alapkészségek mérése, többek között a képzési üzemterv és a tantervi célok, meghatározásához.

4.

Hatályos jogszabály:

19. § Eredeti szöveg módosítás nélkül.

Koncepcionális javaslat:

A program-akkreditáció érvényessége –a jelenleg érvényben lévő gyakorlattól eltérően – abban az esetben legyen a törvényben meghatározott 5 éves határidőn belül

korlátozva amennyiben maga a program határidőhöz kötött, az adott határidőn belül elévülő elemeket tartalmaz.

5.

Hatályos jogszabály:

20. § (1) A felnőttképzést folytató intézmény és a képzésben részt vevő felnőtt felnőttképzési szerződést köt.

Módosítási javaslat:

20. § (1) A felnőttképzést folytató intézmény és a képzésben részt vevő felnőttképzési szerződést köt.

Indoklás:

A jelenlegi szabályozás nem veszi tudomásul azt a tényt, hogy nyelviskolák esetében a felnőttek és 14 év alatti gyerekek oktatása sem intézményileg, sem oktatásszervezésileg nem válik szét élesen egymástól.

6.

Hatályos jogszabály:

22. § (1) Az állam normatív támogatást nyújt...

b) a fogyatékos felnőtt általános, nyelvi és szakmai képzéséhez.

Módosítási javaslat:

22. § (1) Az állam normatív támogatást nyújt...

b) a felnőtt általános, nyelvi és szakmai képzéséhez.

Indoklás:

Az idegen nyelv ismeretét, mint alapkompétencia kialakítását és fejlesztését szolgáló nyelvi képzés támogatása az életen át tartó tanulás megvalósításának nélkülözhetetlen eszköze.

7.

Szöveggörnyezet:

24/2004 FMM rendelet 15. § (2)

48/2001 OM rendelet 3. §, 4.§ (1)

Cl. Fktv 9.§ (1) ,

23/2004 FMM rendelet, Melléklet II.

Javaslat:

A hivatkozott jogszabályok jelen fejezet 1.5.2 pontjában részletezett ellentmondásait megszünteti az általunk felvázolt nyelvi programok nyilvántartási rendszere.

Indoklás:

Lásd 1.5.2. pont, valamint 4/a. Melléklet Útmutató a 4. Melléklet értelmezéséhez:

24/2004. (VI.22) FMM rendelet az akkreditációs eljárás és követelményrendszer részletes szabályairól

8.

Hatályos jogszabály:

5 § (1) A kérelmező intézménynél képzési tevékenységért felelős vezetőként, valamint oktatóként az a személy foglalkoztatható, aki az 1. számú mellékletben meghatározott végzettséggel, illetve gyakorlati idővel rendelkezik.

Módosítási javaslat:

1 számú. melléklet (1) javasolt kiegészítése:

„Nyelvi képzés esetén a képzésért felelős vezető (vagy az intézményvezető által kinevezett, a nyelvi képzésekért felelős szakmai/tanulmányi vezető) végzettsége: nyelvtanári képesítés és legalább 3 év, felnőttképzési intézményben megszerzett tanítási gyakorlat.”

1.sz. melléklet (2) javasolt módosítása:

Törlendő szöveg: Nyelvi képzés esetén szakasz második része („ – oktatói végzettség szaknyelvi képzés esetén”).

Indoklás:

Nyelvi képzések esetében a képzés minőségét elsődlegesen meghatározó tényező a szakmai vezető felkészültsége, képzettsége és tapasztalata. A nyelvi képzésért felelős szakmai vezetőre vonatkozó előírások beemelése az akkreditációs követelményrendszerbe ezért elengedhetetlen.

A tanári végzettségek tekintetében ugyanakkor a szaknyelvi képzések külön előírást nem igényelnek, a nyelvi képzésre vonatkozó előírás itt is megfelelő és elégséges. Ugyanakkor a nyelvtanári képesítés helyett „felsőfokú szakirányú végzettség” előírása helytelen lenne.

9.

Hatályos jogszabály:

5. §, (3) A kérelmező intézmény képzési helyszíneinek – a képzés jellegétől függően – meg kell felelnie az 1. számú mellékletben meghatározott tárgyi feltételeknek. Képzési helyszínen a felnőttképzési tevékenység folytatására alkalmas székely, telephely és az ezekhez kapcsolódó, rendszeresen rendelkezésre álló helyiségek értendők.

Módosítási javaslat

az 1. sz. mellékletben:

3. pont

szöveg beemelése: „- csoport- és pármunkához alkalmazkodó mozgatható berendezés”

Indoklás:

Nyelvoktatás esetén az eltérő oktatási formák alkalmazását lehetővé tevő mozgatható berendezés biztosítása alapkövetelmény.

Törlendő szöveg: „Tv és videó vagy DVD

4.pont

Törlendő szöveg: „helyszínenként

Új szöveg: telephelyenként

10.

Hatályos jogszabály:

6. § Képzési és értékelési folyamat leírása (3. pont)

Módosítási javaslat:

6§ (3)/a: Nyelvi képzés esetén a képzési folyamatot leíró tanterv követelményeinek összhangban kell lennie a KER követelményrendszerével.”

6§ (3)/b : Nyelvi képzés esetén a kompetenciák értékelésének meg kell felelnie a KER szint- és követelményrendszerének.”

Indoklás:

Nyelvi képzések esetében a képzési folyamatot leíró tanterv, illetve a kompetenciák felmérése feleljen meg az Európa Tanács és az EU erre vonatkozó ajánlásainak, azaz a KER követelményeinek.

11.

Hatályos jogszabály:

15. § Program-akkreditáció követelményrendszere

Javasolt módosítás:

15§ (2)/f: „Nyelvi képzési program esetén a program céljai és az egyes modulok rész-céljai összhangban vannak a KER követelményrendszerével.”

15§ (2)/i: „Nyelvi képzési program esetén az értékelési rendszer megfelel KER szint- és követelményrendszerének.”

Indoklás:

Nyelvi képzési programok követelményrendszere és rész-céljai, illetve az értékelési rendszer feleljen meg az Európa Tanács és az EU erre vonatkozó ajánlásainak, azaz a KER követelményeinek.

12.

Hatályos jogszabály:

20. § Az akkreditáció eljárásrendje

Módosítási javaslat:

szöveg beemelés:

„Nyelvi képzés esetén a kirendelt szakértőnek nyelvtanári képesítéssel és minimum 3 év, felnőttképzési intézményben eltöltött tanítási gyakorlattal kell rendelkeznie”.

Indoklás:

Nyelvi képzések esetén a kirendelt szakértőkkel szemben jelenleg is elvárás a nyelvtanári képesítés és gyakorlat. Mivel a tényleges szakmai munka megítélése konkrét nyelvtanári, szakmai képzettség és tapasztalat nélkül illuzórikus, ezért ennek követelményként való beemelését javasoljuk.

13.

Javasoljuk a **6/1996.(VII.16.) MÜM rendelet** felülvizsgálatát, annak érdekében, hogy a képzésekhez kapcsolódó költségvetés minél inkább a valós költségeket tükrözze.

I.6. fejezet javaslatai

1	Az akkreditációs kritériumrendszernek a felhasználói igények felől, a realitások alapján, az oktatás gyakorlati megvalósulását a középpontba helyezve kell ellenőriznie és támogatnia nyelvoktatás színvonalát, ezeket kezelje egymás viszonylatában koherens egységként, ezek mindegyike azonos súllyal érvényesüljön, a rendszeren belül az egyes követelmények objektívek és mérhetők legyenek, legyen átlátható, nyilvános, mindenki által szabadon hozzáférhető.
2	A kérelmező, az értékelő szakértő és a bírálóbizottság egyazon standardok mentén haladva alakítsa ki, értékelje, szavatolja és ellenőrizze a nyelvi képzés megvalósulását.
3	A minősítési kézikönyv pontosan fogalmazza meg, hogy az egyes kritériumokon belül mik a megfelelés, illetve a nem megfelelés ismérvei.
4	Ne kaphassa meg a minőségi tanúsítványt felnőttképzési intézmény vagy nyelvi program anélkül, hogy helyszíni vizsgálat során lehetne képet nyerni a színvonalas oktatás gyakorlati megvalósulásáról. Legyen eleve kizárva annak a lehetősége, hogy egy gyakorlatilag nem működő iskola, soha meg nem valósuló programjának minősége válik államilag hitelesítetté.

III. Akció- és költségtervek

	JAVASOLT AKCIÓK	BECSÜLT KÖLTSÉG (ÁFA nélkül, ezer HUF)
1.	A Magyarországon elérhető SCORM szabványnak megfelelő eLearning keretrendszerek felmérése	300
2.	A Magyarországon elérhető SCORM szabványnak megfelelő eLearning nyelvoktatási tartalmak felmérése	300
3.	Meglévő tartalmak továbbfejlesztésének, további tartalmak fejlesztési területeinek meghatározása	1 000
4.	Az átjárhatóság, a keretrendszerek együttműködési lehetőségeinek feltárása	1 000
5.	Az elérhetőség és alkalmazás lehetőségeinek meghatározása, felhasználói kör kijelölése	1 000
6.	Képzési intézmények felkészítése eLearning képzési rendszerek kialakításához, alkalmazásához	2 000
7.	Tartalomfejlesztés	30 000
	e-learning fejlesztésre javasolt összeg összesen:	35 600

Szaknyelvi programok:			
I. Egyeztetés a felnőtt szakképzés szakértőivel, szakmai igények és tartalmak megismerése, szakma és nyelv célcsoporthoz igazított összehangolása.			500
II. 60 órás szakmai tartalmú felnőttképzési nyelvi program			
II/1.	Tanterv		1200
		Tanterv céljainak, koncepciójának és szerkezetének meghatározása	
		Tartalom meghatározása	
		Módszertani keretek: tevékenység típusok	
		Elérhető célok mérésének, mérési eszközeinek meghatározása	
II/2	Módszertani ajánlások		300
		II/1 + II/2 összesen	1500
III. 60 órás szakmai tartalmú felnőttképzési nyelvi program			

III/1	Tanmenet – 4 órás blokkokban		800
		Témakör	
		Szituáció	
		Funkció	
		Szókincs	
		Nyelvtan	
		Fejlesztendő készség	
III/2	Módszertani útmutató		200
III/1 + III/2 összesen			1000
IV. 60 órás szakmai tartalmú felnőttképzési nyelvi program			
IV/1	Tananyag		
	A	Tankönyv	2000
	B	Munkafüzet	500
	C	Tanári kézikönyv	700
	D	Feladatlapok, mérő és értékelő eszközök	300
	E	CD	1500
	F	Tananyag kipróbálása	200
	G	Tanárok felkészítése	300
	H	Nyomonkövetés	100
	I	Módosítás – Értékelés	200
IV/1 A+B+C+D+E+F+G+H+I összesen			5800
Egy 60 órás szakmai tartalmú felnőttképzési nyelvi program fejlesztésének összköltsége nyomdai költségek nélkül I + II + III+ IV összesen			8800

Irodalomjegyzék

I.1. fejezetben:

A nyelvtudás Magyarországon. KSH, Budapest, 2003. http://portal.ksh.hu/portal/page?_pageid=37,109886&_dad=portal&_schema=PORTAL&szo=nyelvtud%E1s&x=17&y=6

Közös Európai Referenciakeret. Nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés. Pedagógus-továbbképzési és Információs Központ Kht., Budapest, 2002.

Szénay, M. (szerk.) Az idegennyelv-ismeret Magyarországon – Jelentés az országos nyelvtudás-felmérés kvantitatív szakaszáról. Medián, Budapest, Kézirat. 2005.

Terestyéni, T.: Helyzetkép az idegennyelv-tudásról. Jelkép 1995./2. 47-60.

Tinsley, T.: Language education in a multi-ethnic society. In: Heyworth, F. (Ed.) Facing the Future: Language Educators across Europe, Council of Europe / European Centre for Modern Languages, Strasbourg, 2003. 39-49.

Vágó, I.: Az élő idegen nyelvek oktatása – Egy modernizációs sikertörténet –. OKI, Budapest, 1999. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=Tartalmi-valtozasok-06-Vago>

I.4. fejezetben:

<http://www.fmm.gov.hu/main.php?folderID=9>

http://db.om.hu/felnottkepzes/web_fmm/keres_kepzes3.asp?r=4&to=n

http://db.om.hu/felnottkepzes/web_fmm/keres_nyelv3.asp?r=4&i_ny=13&i_sz=1&i_t=6&to=n

<http://www.nyelvcenter.hu>

http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=AFSZ_Iskolarendszeren_kivuli_szakkepzesek_statiszt

http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=afsz_negyedevesreszletes_2005

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/lifelong_learning.pdf

<http://www.nfi.gov.hu/fat/int%A7ok.php>

<http://www.nfi.gov.hu/fat/prg%A7.php>

http://www.gkm.gov.hu/data/82936/kepzes_tanulmany.pdf

„Minden amit tudni akartál a nyelvvizsgákról...”. – Nyelvvizsga Akkreditációs Központ kiadványa

Az OM és az FMM gondozásában elkészült „A Szakképzés FEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2005-2013”,

Vadász Iván: a Magyar Adótanácsadók és Könyvviteli Szolgáltatók Országos Egyesületének alelnöke, Törvényi rendelkezések az adóamnesztiáról

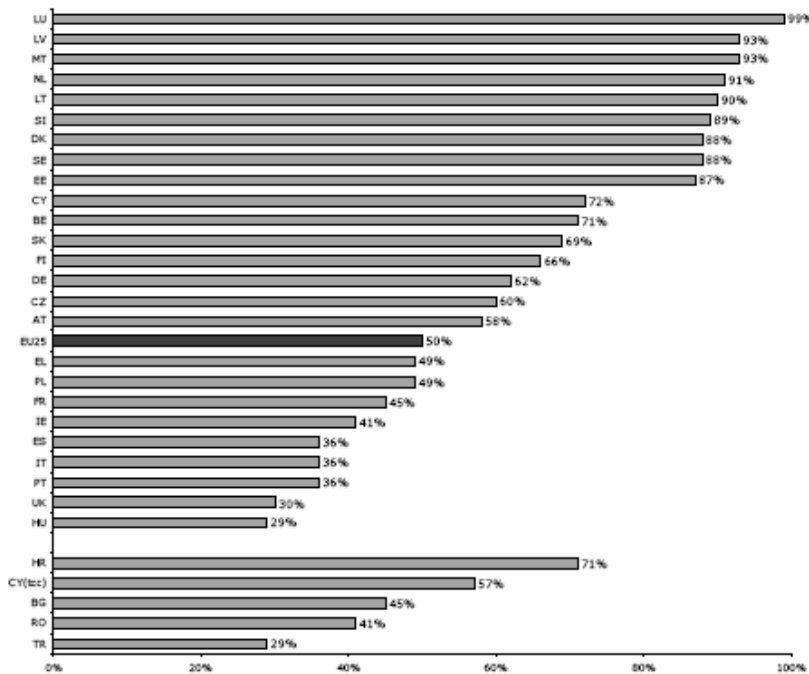
1.6. Fejezetben

Az Európai Unió oktatási és képzési munkaprogramjának magyarországi megvalósításáról – EU idegen nyelvek tanításával foglalkozó B2 szakértői munkacsoport szakmai ajánlásai (NFI honlap)

Dr. Piros Márta Ph.D. főosztályvezető-helyettes, Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium Felnőttképzési Fejlesztési és Támogatási Főosztály, AZ EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ TANULÁS AKTUÁLIS FELADATAI c. előadás, III. Országos Felnőttképzési Konferencia, Hajdúszoboszló, 2005. szeptember 22-24.

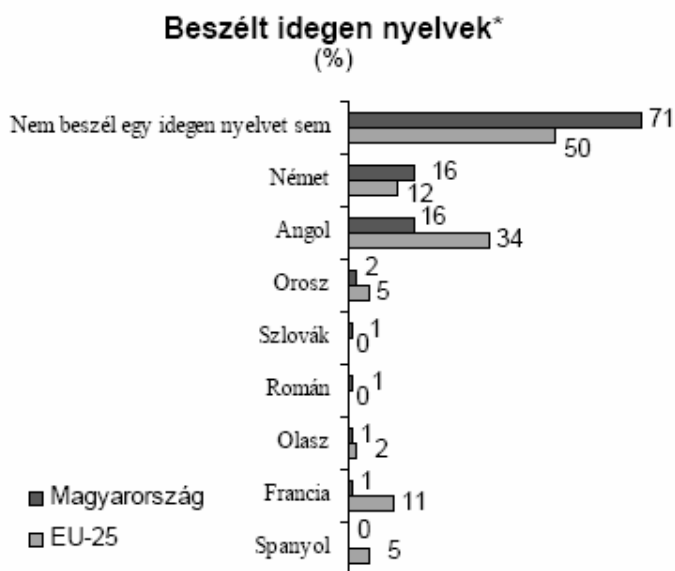
Mellékletek

M.1. melléklet

M1. ábra

Az Eurobarométer 2005-ös felmérésének országonkénti adatai

M.2. ábra

Az Eurobarométer 2005-ös felmérésének Magyarországra vonatkozó adatai

*A megkérdezettek között van, aki agynél több idegen nyelvet is beszél

M.2. melléklet

Önértékelési teszt

TÁRSALGÁS
Információkat tudok közölni magamról.
Fel tudok tenni és meg tudok válaszolni olyan kérdéseket, amelyek a mindennapi szükségletek kifejezésére szolgálnak.
Egyszerű, ismerős helyzetekben meg tudom beszélni a mindennapi tevékenységeket és témákat.
Egy társalgáshoz akkor is hozzá tudok szólni, ha nem értek meg eleget ahhoz, hogy folyamatosan részt vegyek benne.
A legtöbb olyan nyelvi helyzetben elboldogulok, amely egy utazás során adódik.
Felkészülés nélkül részt tudok venni a hétköznapi vagy az érdeklődési körömnek megfelelő témákról folyó beszélgetésekben.
Könnyedén és természetesen beszélek egy anyanyelvűvel.
Aktívan és véleményemet kifejtve tudok részt venni olyan társalgásokban, amelyek számomra ismert témákról folynak.
Ritkán keresem a szavakat és a kifejezéseket, ezért képes vagyok folyamatosan és gördülékenyen kifejezni magam.
Könnyedén és hatékonyan használom a nyelvet a különféle társadalmi és szakmai helyzetekben is.
Bármilyen témáról erőfeszítés nélkül tudok beszélgetni egy anyanyelvűvel.
Akkor is helyes nyelvtani szerkezeteket használok beszéd közben, ha a figyelmemet nem arra összpontosítom.
ÍRÁS
Meg tudok írni rövid, egyszerű üzeneteket.
Meg tudom válaszolni a személyi adataimra vonatkozó kérdéseket egy egyszerű nyomtatványon
Rövid, egyszerű leveleket szótár segítségével tudok megírni.
Az általam ismert vagy az érdeklődési körömbé tartozó témákról képes vagyok rövid, egyszerű jegyzetet, üzenetet vagy magánlevelet írni.
Adott témában (tervek, hobbik, utazás, család, stb.) ki tudom fejteni a véleményemet.
Be tudok számolni a múltamról és személyes tapasztalataimról.

Számos témában képes vagyok egyszerű, de összefüggő szövegeket írni (érveléssel alátámasztva)
Le tudom írni egy könyv vagy egy film cselekményét és az azzal kapcsolatos véleményemet.
Az érdeklődési körömbbe tartozó témákról bonyolultabb szövegeket is képes vagyok megírni.
Meg tudok írni egy érveken és ellenérveken alapuló egyszerű esszét.
Álláspontomat bármilyen kérdésben világosan, összetetten és részletesen meg tudom fogalmazni.
Különböző stílusban és műfajban is tudok írni szótári segítség nélkül.
BESZÉDÉRTÉS
Megértem a személyemre, a családomra és a közvetlen környezetemre vonatkozó, gyakran használt egyszerű szavakat, ha lassan beszélnek hozzám.
Megértem a számokat, az árakat és az időt.
A rövid, egyszerű útbaigazításokat követni tudom.
Megértem a személyemhez kapcsolódó gyakran használt szavakat és kifejezéseket nemcsak a család, vásárlás, és a környezet, hanem a tanulás és a munka területén is, amennyiben a beszéd lassú és tagolt.
Megértem az egyszerűen és világosan fogalmazott hirdetéseket és üzeneteket.
Le tudok egyszerű ügyeket bonyolítani a boltban, a postán és a bankban.
Megértem a világos, mindennapi beszéd lényegét a munka, szabadidő és a tanulás területén, annak ellenére, hogy néha visszakérdezek.
Ismerős téma esetén olyan mondatokat is megértek, amelyek ismeretlen szavakat tartalmaznak.
Általában követni tudom a hosszabb, de világosan megfogalmazott beszéd főbb gondolatait.
A hosszabb beszédet, az előadásokat és a bonyolultabb érveléseket is követni tudom.
Megértem a legtöbb televíziós hírműsort, filmet és élő interjút.
Megértem a bonyolult és rejtett jelentéstartalmú szövegeket.
Erőfeszítés nélkül megértem a tévé/rádió műsorokat és a filmeket.

Az anyanyelvű beszélők közötti társalgást is követni tudom.
A beszélt nyelv összes formáját nehézség nélkül megértem.
OLVASÁS
Megértem a hirdetések, plakátok, vagy a katalógusok egyszerű mondatait.
Követni tudom a rövid, egyszerű, képekkel kiegészített útmutatásokat.
Megértem az egyszerű üzeneteket és szövegeket.
Megtalálom a lényegi információt az egyszerű szövegekben (pl. hirdetések, prospektusok, menetrend, menü)
Megértem az egyszerű nyelvezettel írt magánleveleket.
Megértem a nyilvános helyeken megtalálható, egyszerű közhasznú táblákat és feliratokat. (pl. telefonfülke, buszpályaudvar)
Megértem a munkámhoz és érdeklődési körömhöz kapcsolódó szaknyelven írt szövegek lényegét.
Különböző terjedelmű szövegben megtalálom azokat az információkat, amelyek az adott helyzetben szükségem van.
Magánlevélben megértem az események, érzelmek és kívánságok leírását.
Megértem a napjaink problémáival foglalkozó cikkeket és beszámolókat.
Sokféle szöveget olvasok könnyedén és meg is értem azok mondanivalóját.
Olyan szakszövegeket és műszaki leírásokat is megértek, amelyek nem kapcsolódnak szakterületemhez.
Megértem a szójátékokat és a szövegek rejtett értelmét.

M.3. melléklet**A nyelvoktatás egy XXI. századi új paradigmája (Tinsley 2003)**

A jelenlegi, a XIX. században gyökerező paradigma	Egy lehetséges új paradigma
Középpontban a nemzetállam és a nemzeti nyelv, mint a nemzeti azonosság alapelemei	A hangsúly eltolódik az európai azonosságtudat felé, amelynek alapeleme a nyelvi sokszínűség elve
A többnyelvűség komoly társadalmi akadályok forrása	A többnyelvűség gazdagítja a társadalmat
Feltételezi, hogy a tanuló egy egynyelvű alapról indulva kezdi meg idegen nyelvek tanulását	Figyelembe veszi a tantermen kívül a tanulót érő nyelvi impulzusok széles skáláját
A kétnyelvűség, a kulturális sokszínűség háttérbe szorítása	A kétnyelvűség, a kulturális sokszínűség, kiaknázandó és értékelendő lehetőség
Kétnyelvű gyermekek oktatása problémákba ütközik, a fő cél a nemzeti nyelv elsajátítása	A kétnyelvűség teljesen elfogadott, a fő cél mind az anyanyelv, mind a másik nyelv legmagasabb szintű elsajátítása
A más nyelvet beszélő személyek „idegenek”	Egy másik nyelv elsajátítása és használata alapvető normának számít
Egy idegen nyelv elsajátítása nehézségekbe ütközik	Egy idegen nyelv elsajátítása természetes és minimális elvárás
A nyelvtanulás célja egy adott nyelven a minél magasabb szint elérése	A nyelvi kompetenciák különböző szintjének elérése önmagában is érték, amennyiben mindez a kommunikációt segíti, valamint az egész életen át tartó tanulás alapját jelenti
A nyelvoktatás elsősorban nyelvi, nyelvészeti célokat kíván megvalósítani, a kulturális elemek alig jelennek meg, akkor is csak a “magas” kultúra képében	A nyelvoktatás erős kulturális elemekkel bír, amelynek fontos része az interkulturális tudatosság fejlesztése
Az idegen nyelvtanulás egy nyelv minél magasabb fokú elsajátítására koncentrálna	A nyelvtanulás a nyelvek közti kapcsolódásokra koncentrálna, illetve a nyelvi tudatosság általános fejlesztésére
A nyelvtanulás a társadalmi elit kiváltsága, amely a nagy többség számára komoly nehézséget jelent	A nyelvtanulás mindenki számára elérhető, és sikeres tanulási tevékenység, élmény

M.4. melléklet

A nyelvi képzés esetében 8 számjegyből álló azonosítót kell alkalmazni:

A kódszámok a képzés tartalmát jelölik.

Az azonosító első számjegye minden esetben 2.

Az azonosító 2–8. számjegyét az alábbi táblázat határozza meg:

2. kód	3–4. kód	5. kód*	6. kód	7. kód	8. kód
5 azon nyelveknél, amelyek esetében Magyarországon államilag elismert magyar fejlesztésű nyelvvizsga tehető	01 angol 02 arab 03 bolgár 04 cigány (lovári) 05 cseh 06 dán 07 eszperantó 08 finn 09 francia 10 héber 11 holland 12 horvát 13 japán 14 kínai 15 latin 16 lengyel 17 magyar (mint idegen nyelv) 18 német 19 norvég 20 olasz 21 orosz 22 portugál 23 román 24 spanyol 25 svéd 26 szerb 27 szlovák 28 szlovén 29 török 30 ukrán 31 újböörög 32 egyéb nyelve	1 KER A1 2 KER A2 3 KER B1 4 KER B2 5 KER C1 6 KER C2 7 kezdötöl – KER C1-ig 8 egyedi tematikájú képzés	1 általános 2 szaknyelvi	0 minden esetben	1 beszédközpontú 2 egyedi készségfejlesztő 3 nyelvtani rendszerező

*KER A1/A2	=	Alapszintű nyelvhasználó	=	
KER B1	=	Önálló nyelvhasználó	=	Hagyományos alapfokú nyelvtudásnak megfelelő
KER B2	=	Önálló nyelvhasználó	=	Hagyományos középfokú nyelvtudásnak megfelelő
KER C1	=	Mesterfokú felhasználó	=	Hagyományos felsőfokú nyelvtudásnak megfelelő
KER C2	=	Mesterfokú felhasználó	=	anyanyelvi szintet megközelítő

Útmutató az M. 4. melléklet értelmezéséhez

A jelenlegi rendszer célszerű működtetése érdekében, az alkalmazott nyilvántartási rendszerbe beépítve, annak felosztását megtartva állítottuk össze az általunk javasolt megoldást.

5. kód:

A nyelvi programok nyilvántartási számai a tartalom alapú oktatás meghonosítását szolgálják. A jelenleg alkalmazott alap-, közép- és felsőfokú A, B és C típusú, egynyelvű, kétnyelvű terminológia nem egyértelműen definiált. A KER kategóriákhoz részletes, mindenki számára hozzáférhető leírások állnak rendelkezésre. (Lásd 5. Melléklet) A KER hat szinten, öt kategóriában ad részletes és pontos leírást az egyes szintekhez tartozó készségekre lebontva. A Közös Európai Referenciakereten alapuló értékelési rendszer bevezetése érvényes Európai Unió ajánlás a tagországok számára. Azért is indokolt a KER kategóriák alkalmazása a rendszerbe, hogy ily módon is elősegítsük ezek mind szélesebb körben való alkalmazását a képzésben, és elterjedését a közgondolkodásban.

A képzők jellemzően a teljesen kezdő szintről a mesterfokig kínálnak nyelvi képzését, ezért egy ilyen átfogó kategória beépítése a rendszerbe mind a képzők, mind a nyilvántartás szempontjából egyszerűen kezelhetővé teszi a adatok kezelését.

8. kód:

Minél szélesebb körben sikerül népszerűsíteni a moduláris felépítésű képzéseket annál nagyobb számban lesznek olyan speciális egyedi elvárásokhoz igazított képzési programok, képzési szakaszok, tanfolyamok, amelyek átmenetet képeznek az egyes szintek között. Adott esetben egyszerre akár több szintet vagy kompetenciát, illetve ezek bizonyos elemeit tartalmazó rész-szinteket fednek, anélkül, hogy biztos volna, hogy a hallgatók tovább is tanulnak. Az egyedi tematikájú képzések variációs lehetősége végtelen.

A képzők az esetek többségében beszédközpontú, a négy alapkészséget is fejlesztő képzést kínálnak.

Természetesen ettől eltérő, rész-készségfejlesztő (szakmai képzésekhez kapcsolódó, prezentációs készség, üzleti levelezés, újságolvasás, kritikai szövegelemzés, stb.) ha lényegesen kisebb számban, de már ma is előfordulnak. Várhatóan ezen egyedi készségfejlesztő moduláris képzések hozzáférhetősége és népszerűsége jelentősen növekszik majd a közeljövőben.

M.5. melléklet

Közös Európai nyelvi Referenciakeret – KER

Alapszintű nyelv-használók	A1	Megérti és használja az ismerős, mindennapos kifejezéseket, tömondatokban képes kifejezni bizonyos szükségleteit. Be tudja mutatni magát és másokat, kérdez és válaszol a mások, illetve a saját a lakhelyére, ismerőseire, tulajdonára vonatkozó személyes kérdésekre. Képes egyszerű beszélgetést folytatni, ha partnere segítőkész, lassan és tisztán beszél.
	A2	Megérti a közvetlen kapcsolataira vonatkozó (alapinformációk róla és családjáról, vásárlás, lakóhely, foglalkozás stb.) mondatokat és gyakran használt kifejezéseket. Egyszerű, közvetlen beszélgetést tud folytatni számára ismerős, rutinszerű dolgokról. Egyszerű formában képes leírni háttérét, közvetlen környezetét és az alapvető szükségletei kielégítésére használt tárgyakat.
Önálló nyelv-használók	B1	Ismerős témákban (munka, iskola, szabadidő) megérti egy normál beszéd lényegét. Boldogul az adott nyelvetterületen fel-merülő legtöbb szituációban. Képes egyszerű szöveget alkotni ismerős és érdeklődésének megfelelő témában. Meg tud fo-galmazni élményeket, eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, tömören kifejti és megmagyarázza nézeteit, el-gondolásait.
	B2	Megérti a bonyolult szövegek fő gondolatait konkrét és elvont témákban egyaránt, beleértve a területé-vel kapcsolódó szak-mai tárgyalásokat, vitákat. Erőfeszítés nélkül képes folyéko-nyan és spontán beszélgetni anyanyelvű személyekkel. Szé-leskörű témákban hibátlan/érthető és részletes szöveget tud alkotni, képes a tárgyhoz tartozó nézőpontját kifejteni, külön-böző előnyöket és hátrányokat felsorakoztatni.
Gyakorlott nyelv-használók	C1	Megért széleskörű témákban bonyolult, hosszabb szövegeket, felismeri a rejtett jelentéseket. Folyékonyan és spontán képes kifejezni magát anélkül, hogy láthatóan kutatna a kifejezések után. Rugalmasan és hatékonyan használja a nyelvet társasá-gi, tudományos és szakmai célokra. Bonyolult témákban, ke-rülve a sémákat, tiszta, jól felépített, részletes szöveget tud írni.
	C2	Gyakorlatilag mindent könnyedén megért hallásból és olvasás-sal egyaránt. Össze tudja foglalni beszélt és írott források lé-nyegét, összegyűjti és következetesen prezentálja az érveket, előnyöket. Spontán, nagyon folyékonyan és precízen fejezi ki magát, bonyolult szituációkban is megkülönböztetve a jelentések finomabb árnyalatait.

M.6. melléklet

Nyelviskolák Szakmai Egyesülete – Minősítési Kézikönyv 2004

Összefoglaló ponttáblázat		Max. pontszám	Küszöb-érték	Elért pontszám	Iskola neve, címe:
A	Szakmai színvonal /1-63/	65	39		
A/I	Oktatási szerkezet /1-12/	12	7		
A/II	Szakmai irányítás /13-30/	18	11		
A/III	Tanítás minősége /31-63/	35	21		
	Ezen belül önálló küszöbértékkel rendelkező „nyelvi felkészültség”	(5)	(3)		
B	Iskolairányítás /64-83/	20	12		
B/I	Tanfolyami adminisztráció /64-71/	8	-		
B/II	Tanár adminisztráció /72-74/	3	-		
B/III	Hallgatók tájékoztatása /75-83/	9	-		
C	Technikai feltételek /84-98/	15	9		
C/I	Oktatási helyszínek /84-89/	6	-		
C/II	Kommunális feltételek /90-93/	4	-		
C/III	Oktatás műszaki feltételei /94-98/	5	-		
Mindösszesen:		100	60		
Nyitóbeszélgetés dátuma:		Minősítés vezetőjének neve Aláírása:			
Záróbeszélgetés dátuma:					

